

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

Aušra ASTRAUSKIENĖ

**ILGALAIKIŲ BEDARBIŲ INTEGRAVIMO Į DARBO RINKĄ
ANALIZĖ KLAIPĖDOS APSKRITYJE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2008

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
EKONOMIKOS KATEDRA

**ILGALAIKIŲ BEDARBIŲ INTEGRAVIMO Į DARBO RINKĄ
ANALIZĖ KLAIPĖDOS APSKRITYJE**

Magistro darbas

Socialiniai mokslai, ekonomika (04S)

Magistro darbo autorius Aušra Astrauskienė

Vadovas prof. Algis Šileika

Recenzentas

SANTRAUKA

Magistro darbe nagrinėjami ilgalaikių bedarbių integravimo į darbo rinką aspektai, iš kurių pagrindinis – ilgalaikių bedarbių integravimas per aktyvias darbo rinkos priemones.

Pirmojoje darbo dalyje nagrinėjami teoriniai darbo rinkos aspektai: darbo rinkos sampratos ir jos mechanizmo interpretacijos, taip pat daug dėmesio skiriama nedarbui ir jo rodikliams aptarti, analizuojamos nedarbo struktūrinės dalys ir tipai. Kiek plačiau nei kiti skyriai yra išanalizuotos ilgalaikio nedarbo ir ilgalaikių bedarbių sąvokos, šių reiškinių priežastys bei nedarbo mažinimo būdai, kur nukreipimas į aktyvias darbo rinkos priemones – esminis.

Antrojoje darbo dalyje pateikiama ilgalaikio nedarbo analizė Klaipėdos apskrityje trimis koncentrais: pirmajame analizuojama ilgalaikių bedarbių dalyvavimo aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse dinamika 2005 - 2007m. Apskaičiuoti kitimo ir pokyčio tempai, įvertinti ilgalaikio nedarbo socialiniai nuostoliai. Antrasis analizės koncentras yra plačiausias, nes čia pateikiama giluminė kiekvienos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės analizė nagrinėjamu laikotarpiu: pagrindinis analizės komponentas – pokyčio įvertinimas ilgalaikių bedarbių dalyvavimo priemonėje požiūriu ir dviejų grupių – visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių – palyginimas apskrityje. Galiausiai pateikiami apibendrinti sociologinio tyrimo, kuris buvo atliktas Klaipėdos ir Palangos teritorinėse darbo biržose, rezultatai.

Trečiojoje darbo dalyje kalbama apie ilgalaikio nedarbo mažinimo kryptis ir priemones, kurios apima valstybinio, privataus ir nevyriausybinių organizacijų sektorius.

Darbe patvirtinamos hipotezės, kad ilgalaikį nedarbą sąlygoja subjektyvios ir objektyvios priežastys, o ilgalaikių bedarbių integracija į darbo rinką efektyviai yra užtikrinama aktyviomis darbo rinkos priemonėmis.

SUMMARY

This work is about integration of long term unemployed persons back to the job market using various job market measures. It consist out of three main parts.

The first part talks about the theory of jobs market and it's components, how they relates to and affects each other. Significant attention is allotted to unemployment and it's indicators, structural parts and types. The emphasis is put on long term unemployment explaining those terms, reasons why it exists and what are the ways of reducing it using various active job market measures.

In the second part analysis of long term unemployment in Klaipėda region is done in three major aspects: how long term unemployed persons participate in various programs of reducing unemployment in 2005-2007. Second aspect is the most detailed because it talks about each active job market mean in details, about how it changes. Comparison between all and long term unemployment is done. Last chapter summarizes the results of survey made in labour exchange of Klaipėda and Palanga.

Third part talks about directions of reducing long term unemployment and measures which are used at national, private and non-governmental levels.

The work done confirms the hypothesis that long term unemployment is stipulated by objective and subjective reasons, that integration of long term unemployed persons back to the job market can be effectively done by using active jobs market means.

TURINYS

PAVEIKSLAI	6
LENTELĖS	7
ĮVADAS	8
1.1. Darbo rinkos samprata	10
1.2. Nedarbas ir jo rodiklių sistema	18
1.3. Nedarbo socialekonominės problemos	25
1.4. Ilgalaikis nedarbas	28
1.5. Darbo rinkos instrumentai nedarbui mažinti	35
1.6. Aktyvių darbo rinkos politikos priemonių ir užimtumo rėmimo programų rūšys ir tikslai	39
1.6.1. Aktyvios darbo rinkos priemonės ir užimtumo rėmimo programos	40
1.6.2. Remiamo įdarbinimo aktyvios darbo rinkos priemonės	42
1.6.3. Paramos darbo vietoms steigti aktyvios darbo rinkos priemonės	44
2. ILGALAIKIO NEDARBO ANALIZĖ KLAIPĖDOS APSKRITYJE	47
2005 - 2007 METAIS	47
2.1. Ilgalaikio nedarbo tyrimo metodikos pagrindimas	49
2.2. Teritorinėse darbo biržose registruotų ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP, analizė	51
2.3. Apskritis ilgalaikių bedarbių pasiskirstymo aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse analizė	57
2.4. AKTYVIOS DARBO RINKOS POLITIKOS PRIEMONĖS IR UŽIMTUMO PROGRAMOS	58
2.4.1. ADRP Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas	58
2.4.2. ADRP Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonės	62
2.4.3. ADRP Darbo klubo programa	67
2.4.4. ADRP Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas	69
2.4.5. ADRP Verslo pagrindų mokymas	71
2.5. REMIAMAS ĮDARBINIMAS	73
2.5.1. ADRP Užimtumo fondų remiamų darbų programa	73
2.5.2. ADRP Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai	76
2.5.3. ADRP Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai	78
2.5.4. ADRP Viešieji darbai	82
2.6. PARAMA DARBO VIETOMS STEIGTI	86
2.6.1. ADRP Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas	86
2.6.2. ADRP Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas	90
2.6.3. ADRP Savarankiško užimtumo rėmimas - susikūrė darbo vietas patys	91
2.7. ADRP Darbo rotacija	94
2.8. Aktyvių darbo rinkos politikos priemonių ir užimtumo rėmimo programų analizės rezultatai	96
2.9. Sociologinio tyrimo rezultatai	100
3. ILGALAIKIO NEDARBO MAŽINIMO KRYPTYS IR PRIEMONĖS	104
IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	108
LITERATŪRA	117
PRIEDAI	121

PAVEIKSLAI

1 pav. Darbo rinkos sudėtis.....	10
2 pav. Darbo užmokesčio ir darbo jėgos pasiūlos kreivė	12
3 pav. Darbo užmokesčio ir darbo jėgos paklausos kreivė.....	13
4 pav. Darbo jėgos pasiūlos ir paklausos pusiausvyra.....	14
5 pav. Darbo rinka kaip ekonominė sistema (V.Leontjevo makroekonominio modelio fragmentas)...	15
6 pav. Darbo pasiūlos ir paklausos formavimasis.....	16
7 pav. Darbo ir kapitalo sąveika darbo rinkoje.....	17
8 pav. Skirtingos nedarbo rūšys.....	21
9 pav. Histerezės efekto įtaka nedarbo dinamikai	30
10 pav. Socialinės atskirtis, profesinės veiklos požiūriu, lemianti ilgalaikį nedarbą	31
11 pav. Ilgalaikių bedarbių tipai ir jų integracija į darbo rinką	34
12 pav. Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės 2005-2007m. laikotarpiu	38
13 pav. Klaipėdos TDB registruotų ilgalaikių bedarbių skaičius, dalyvavusių ADRP	51
14 pav. Užimtųjų skaičiaus priklausomybė Klaipėdos apskrityje	56
15 pav. Ilgalaikių bedarbių dalis visų papildomai remiamų bedarbių skaičiuje.....	59
16 pav. ADRP Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinio mokymo dinamika.	59
17 pav. Šalies, apskrities ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo programoje pokytis	59
18 pav. Šalies, apskrities ir ilgalaikių bedarbių pokytis	77
19 pav. Ilgalaikių bedarbių dalyvavima terminuotame ir neterminuotame įdarbinime.....	80
20 pav. Šalies, apskrities ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo pokytis ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“	80
21 pav. Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai ir neterminuotai	80
22 pav. Ilgalaikių bedarbių įsidarbinimas terminuotai ir neterminuotai.....	81
23 pav. ADRP Viešieji darbai.....	83
24 pav. Ilgalaikių bedarbių santykis su visais bedarbiais	83
25 pav. Dalyvavimo ADRP „Viešieji darbai“ šalies, apskrities, apskrities ilgalaikių bedarbių pokytis	83
26 pav. ADRP „Įdarbinimo į subsidijuojamas darbo vietas“ ilgalaikių bedarbių dalis visų papildomai remiamų bedarbių skaičiuje	88
27 pav. ADRP „Įdarbinimas į subsidijuojamas darbo vietas“ dinamika	88
28 pav. ADRP „Įdarbinimo į subsidijuojamas darbo vietas“ šalies, apskrities ir apskrities ilgalaikių bedarbių pokytis	88
29 pav. Įdarbinimas į ADRP „Darbo rotacija“	95
30 pav. ADRP pasiskirstymas pagal dalyvių skaičių	97
31 pav. Klaipėdos TDB ilgalaikių bedarbių dalyvavimas ADRP	99
32 pav. Klaipėdos TDB respondentų dalyvavimas ADRP	100
33 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje, nuomonė apie jų savanorišką darbo paiešką ...	101
34 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje, nuomonė apie jų neįsidarbinimo priežastis	101
35 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje pageidavimai registruojantis darbo biržoje	102
36 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje, pageidavimai darbui	102
37 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje, nuomonė apie jų galimą gyvenamosios vietos keitimą, jei būtų pasiūlytas nuolatinis darbas.....	103

LENTELĖS

1 lentelė. Bedarbių šeimos pajamų iš pašalpų pavyzdys.....	27
2 lentelė. Teritorinių darbo biržų ataskaitų DBAK3 formos pavyzdys.....	47
3 lentelė. Klaipėdos TDB registruotų ilgalaikių bedarbių skaičius, dalyvavusių ADRP.....	51
4 lentelė. Ilgalaikių bedarbių struktūros santykiniai dydžiai.....	52
5 lentelė. Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių absoliutiniai pokyčiai	52
6 lentelė. Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių kitimo tempai	53
7 lentelė. Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių pokyčio tempai ir pokyčio tempo 1 proc. absoliutinė reikšmė	54
8 lentelė. Klaipėdos apskrityje registruoti ilgalaikiai bedarbiai (ketvirčio pabaigoje)	55
9 lentelė. Ilgalaikio nedarbo koreliacija su įtaką darančiais nedarbui veiksniais.....	56
10 lentelė. Ilgalaikio nedarbo koreliacija su nedarbo veikiamais veiksniais	57
11 lentelė. ADRP Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas, dalyvavusių ilgalaikių bedarbių dinamika.....	58
12 lentelė. Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinio mokymo šalies duomenys.....	59
13 lentelė. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonėse dinamika	62
14 lentelė. Darbo klubo programoje dalyvavusių ilgalaikių bedarbių dinamika	67
15 lentelė. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas, dinamika.....	70
16 lentelė. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Verslo pagrindų mokymas“, dinamika.....	71
17 lentelė. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Užimtumo fondų remiamų darbų programa“, dinamika	74
18 lentelė. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“, dinamika	76
19 lentelė. ADRP“ ”Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“ šalies duomenys	77
20 lentelė. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“, dinamika	79
21 lentelė. Įdarbinimas į ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“	80
22 lentelė. ADRP „Viešieji darbai“	82
23 lentelė. ADRP Viešieji darbai (šalies duomenys)	83
24 lentelė. Skuodo savivaldybės lėšomis vykdyti viešųjų darbų projektai.	85
25 lentelė. Šilutės savivaldybės lėšomis vykdyti viešųjų darbų projektai.	86
26 lentelė. Į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas.....	87
27 lentelė. Įdarbinimas į subsidijuojamas darbo vietas.....	88
28 lentelė. ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas“ dinamika.....	90
29 lentelė. ADRP „Savarankiško užimtumo rėmimas - susikūrė darbo vietas patys“ dinamika	92
30 lentelė. ADRP „Darbo rotacija“ dinamika	94
31 lentelė. Įdarbinimas į ADRP Darbo rotacija	95
32 lentelė. ADRP pasiskirstymas pagal ilgalaikių bedarbių priemonėse dalyvavimo pokytį.....	98
33 lentelė. Rekomendacijos, skirtos mažinti ilgalaikį nedarbą	104

IVADAS

Temos aktualumas. Ilgą laiką teritorinių darbo biržų užduotis buvo administruoti neturinčių darbo asmenų apskaitą. Tačiau pastaraisiais metais, kai vyko dideli pokyčiai šalies ūkyje - ekonomikos bumas, t.y. SVV verslo plėtra, įstojimas į Europos Sąjungą, paspartėjusi emigracija ir kt., iš esmės pakeitė TDB veiklos pobūdį, kurios pagrindinis tikslas – aprūpinti darbo rinką produktyvia darbo jėga. Tokiu būdu išryškėjo ir ilgalaikių bedarbių problema – trūkstant darbo jėgos rinkoje, atsirado tokia žmonių grupė, kuri gali, bet nenori dirbti. Todėl 2006m. buvo pakoreguota įstatyminė bazė ir ilgalaikiais bedarbiais imta laikyti nedirbančius 1 metus, o ne 2 metus kaip anksčiau. Taip pat ilgalaikiai bedarbiai imti laikyti prioritetine grupe, kuriai skiriamas itin daug dėmesio, nukreipiant juos į aktyvias darbo rinkos politikos priemones, kurių taip pat padaugėjo. Analizuojant ilgalaikį nedarbą taip pat išryškėjo ilgalaikių bedarbių charakteristikos: viena tokių asmenų grupė yra laikomi neaktyviais darbo rinkoje, ji progresuojant gali tapti socialinės atskirties ilgalaikių bedarbių grupe. Pastarosios grupės didėjantys rodikliai mažoje šalyje, nesant aktyvių politikos priemonių, gali ne tik pareikalauti didelių socialinės apsaugos kaštų, bet ir kurti tokį visuomenės sluoksnį, kuris būdingas ES šalyse, ypač senbuvėse (ilgalaikio nedarbo paveldimumas, iš kartos į kartą tampanti šeimų tradicija nuolat nedirbti). Neaktyvių darbo rinkoje ilgalaikių bedarbių žemas išsilavinimo lygis, atotrūkis nuo darbo rinkos, kvalifikacijos stoka, pasyvumas sąlygoja ilgalaikio nedarbo problemos sprendimo sudėtingumą, be to, socialinės rizikos/atskirties asmenims būdinga dauguma iki šiol išvardintų bruožų, taip pat ligos ir žalingi įpročiai, įvairios priklausomybės, socialinių įgūdžių stoka, gyvenamosios vietos ir dokumentų neturėjimas bei kt., rodo, jog vieni nesuvokia savo padėties rimtumo, o kiti suvokia, bet nenori keisti. Todėl susiklosčius tokiai situacijai, kada darbo rinkoje trūksta darbo jėgos ir kai užtikrintai formuojasi toks visuomenės sluoksnis, kuris nenori dirbti, manome, jog ilgalaikių bedarbių integravimo į darbo rinką aspektai yra labai aktuali tema.

Ilgalaikio nedarbo problemas analizavo: Randy (1995), M. Heucher (2000), H. Schmit (1996) Pocius A., Okunevičiūtė – Neverauskienė L. (2003), Petrauskas (2001), Gruževskis B. (2002), Šniepis A. (2004), Beržinskienė D. (2005), Kudarauskaitė S. (2007), Rimdžiūtė E. (2007) ir kt.

Darbo objektas – aktyvios darbo rinkos politikos priemonės.

Darbo dalykas – ilgalaikio nedarbo dinamikos ir jos diferenciacijos apskirtyse situacija ir priežastys.

Darbo tikslas – Klaipėdos apskrityje atlikti ilgalaikio nedarbo analizę bei atskleisti ilgalaikių bedarbių įdarbinimo galimybes panaudojant aktyvias darbo rinkos priemones.

Uždaviniai:

1. Išnagrinėti mokslinę literatūrą darbo rinkos, nedarbo, ilgalaikio nedarbo klausimais.
2. Atlikti ilgalaikio nedarbo dinamikos Klaipėdos apskrityje analizę.

3. Patikrinti ar egzistuoja priklausomybė tarp ilgalaikio nedarbo ir kai kurių socialinių rodiklių.
4. Pateikti Klaipėdos apskrityje 2005-2007 metais aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse dalyvavusių ilgalaikių bedarbių dinamikos analizę.
5. Atlikti sociologinę apklausą Klaipėdos ir Palangos teritorinėse darbo biržose.
6. Apibendrinti pagrindinius ilgalaikio nedarbo Klaipėdos apskrityje lemiančius veiksnius ir priežastis, numatyti ilgalaikio nedarbo mažinimo kryptis ir priemones.

Hipotezė:

- 1) Ilgalaikę bedarbystę sąlygoja: a) subjektyvios priežastys: nepakankamas išsilavinimas ir menka darbo patirtis, mažas mobilumas, pasyvus gyvenimo būdas ir žalingi įpročiai; b) objektyvios priežastys: struktūriniai darbo rinkos pokyčiai, intensyvi technologijų plėtra, migracija, sąlyginai aukštos socialinės garantijos bedarbiams.
- 2) Ilgalaikių bedarbių integracija į darbo rinką yra užtikrinama, panaudojant aktyvias darbo rinkos politikos priemones.

Metodai: mokslinės literatūros analizė, sisteminimas, statistinių duomenų grupavimas, dinamikos rodiklių skaičiavimas, koreliacinė analizė.

Tyrimo rezultatai ir mokslinis bei praktinis naujumas. Darbo mokslinį naujumą nusako gauti teoriniai ir praktiniai rezultatai. Darbe patikslinamos darbo rinkos, nedarbo ir ilgalaikio nedarbo sąvokos, sudarytas ilgalaikio nedarbo “evoliucijos” modelis. Pirmą kartą apibendrinta ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių 2005-2007m. aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse dalyvių skaičiaus dinamika ir apžvelgti ADRP organizavimo teritorinėse darbo biržose rezultatai. Atliktas sociologinis ilgalaikių bedarbių, registruotų Klaipėdos ir Palangos teritorinėse darbo biržose, tyrimas.

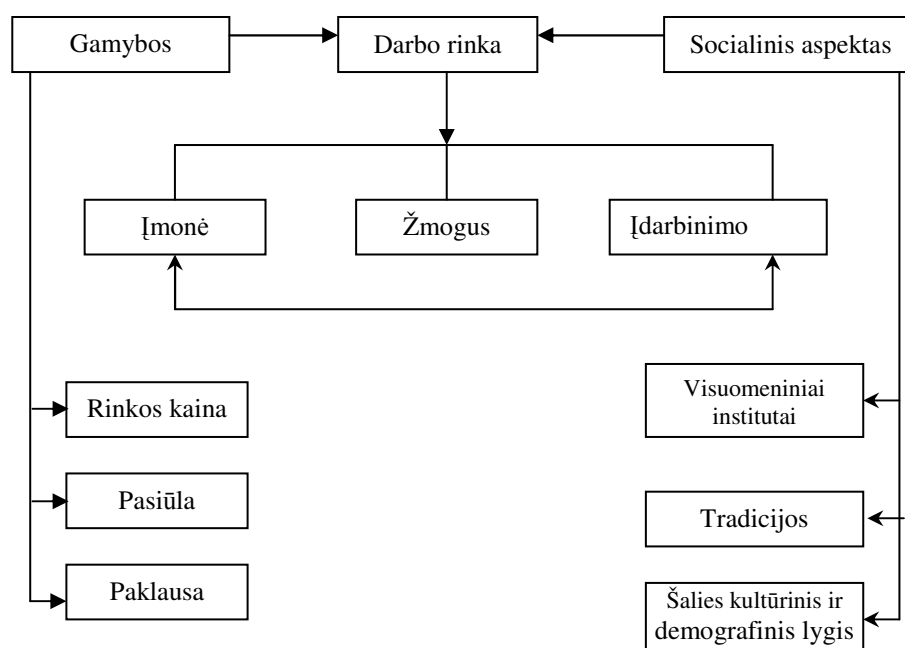
Įvertinus analizės metu nustatytus dėsningumus, sudaryta ilgalaikio nedarbo mažinimo koncepcija, apimanti priemones, orientuotas į įstatyminės bazės tobulinimą.

TEORINIAI DARBO RINKOS KLAUSIMAI

1.1. Darbo rinkos samprata

Ekonominės sistemos struktūroje Stancikas E. (2005) išskiria keturias pagrindines rinkas, formuojančias ūkio mechanizmą: gamybos priemonių ir vartojimo reikmenų rinka, darbo rinka, kapitalo rinka ir inovacijų rinka. Šiame darbe plačiau nagrinėsime tik darbo rinkos sampratą. Yra daugybė tyrinėtojų, tiriančių įvairius darbo rinkos aspektus. Tačiau šiame skyriuje bus pristatoma ir abibendrinama tik keleta populiariausių ir dažniausiai sutinkamų mokslininkų tezių: B.Martinkaus ir Savanevičienės A. (1996), Pass Ložes Ch. Davies L. (1997), Matiušaitytės R. (1998), Navicko V. ir Paulavičiaus P. (1999), Leontjevo V. (2001), Maldeikienės A. (2004), Martinkaus B.ir Beržinskienės D. (2005), Šileikos A. ir Andriušaitienės D. (2007). Ruplienės D. (2006), Paleckienės E. (2006), Sandaraitės O. (2003) ir kt.

Kaip teigia Martinkus B.ir Savanevičienė A. (1996), anksčiau darbo rinka įvardydavo tam tikrą vietovę, kurioje perkamos ir parduodamos prekės. Po to autoriai šią rinkos sąvoką papildė teigdami, jog rinka yra tas institutas, kuris nusako sąlygas, kurios leidžia pirkėjams ir pardavėjams susisiekti vienas su kitu bei susidaryti konkurencijai. Konkurencijai skiriamas nemenkas vaidmuo, teigiant, jog konkuruodami darbuotojai stengiasi gauti geriau apmokamą darbą. Čia konkurencijai suteikiamas teigiamas vaidmuo rinkos sąlygomis, kuris sąlygoja neišvengiamą reiškinį – nedarbą. Martinkus B. ir Savanevičienė A. (1996) taip pat pažymi, jog darbo rinka yra veikiamą ekonominių ir socialinių veiksnių. Tai pateikiama 1 paveiksle.

1 pav. Darbo rinkos sudėtis

Šaltinis: Martinkus B. Savanevičienė A. (1996) Darbo ekonomika . Kaunas : Technologija, 1996. 41p.

Išskiriami ekonominiai (rinkos kaina, pasiūla ir paklausa) ir socialiniai – visuomeninės organizacijos (profsajungos, vyriausybės, įstatymų, diskriminacijos) veiksniai, kurie daro įtaką rinkai. Socialinis aspektas suprantamas kaip veikiančių visuomeninių institutų kišimasis į vykstančius procesus. Taip pat šie autoriai išskiria dar dvi darbo rinkos rūšis: tobulos konkurencijos darbo jėgos rinką ir netobulos konkurencijos darbo jėgos rinką. Tobulos konkurencijos rinkai būtinos tokios prielaidos: visiškas darbo socialinis mobilumas, darbuotojų ir darbdavių informuotumas apie darbo sąnaudas ir rezultatus, situaciją, kai rinkos galios neturi nei pardavėjai, nei pirkėjai. Tačiau realiai viso to nėra. Tobulos konkurencijos darbo jėgos rinkoje konkurencijos modeliavimas pagrįstas darbuotojų ir darbdavių individualiais sprendimais, susiformavusiu veiksmu, darbo pasiūlos ir paklausos sąveika.

Pass Ch. Ložes B. Davies L. (1997) ekonomikos terminų žodyne darbo rinkos sąvoką aiškina kaip darbo jėgos pardavimo ir pirkimo ekonominių santykių sistema, kurioje formuojasi darbo pasiūla ir paklausa bei jos kaina – darbo užmokestis. Taip darbo rinka apibūdinama kaip rinkos ekonomikos sudedamoji dalis. Darbo rinką galima apibūdinti ir atsižvelgiant į tą funkciją, kurią ji atlieka rinkos ekonomikoje. Šiuo požiūriu ji yra apibrėžiama kaip visuomeninio darbo paskirstymo tarp verslo rūšių ir veiklos sričių ekonominį mechanizmą, užtikrinantį gamybos ir darbo efektyvumą, remiantis visuomenės poreikių struktūra. Ekonominis šio mechanizmo turinys yra darbo jėgos pirkimas ir pardavimas, teisiškai įforminamas darbo sutartimi. Skiriama oficialioji ir neoficialioji darbo rinka. Oficialioji darbo rinka numato darbo pasiūlos laisvę, darbo paklausos laisvę. Svarbiausieji darbo rinkos elementai išskiriami šie: darbo pasiūla ir paklausa, darbo rinkos konjunktūra, darbo jėgos kaina, konkurencija, darbo rinkos infrastruktūra. Darbo rinkos sąvoka naudotina plačiąja ir siaurąją prasme priklausomai nuo to, kas laikoma darbo rinkos subjektu. Darbo rinkos subjektai yra pirkėjas ir pardavėjas, tačiau jie turi specifinį socialinį statusą, jie santykiauja kaip darbdavys ir darbuotojas. Darbo rinkos infrastruktūra apibrėžiama kaip darbo rinkos mechanizmo funkcionavimo organizacinė institucinė forma. Ją galima apibūdinti kaip sistemą valstybinių ir nevalstybinių institucijų, teisinių normų, reguliuojančių šių institucijų veiklą bei darbdavių ir darbuotojų tarpusavio santykius. Įvairios darbo rinkos infrastruktūros grandys tiria jos konjunktūrą, darbo jėgos pasiūlą ir paklausą, atlieka nedirbančių ir norinčių įsidarbinti gyventojų apkaitą, organizuoja bedarbių socialinę apsaugą, jų mokymą, perkvalifikavimą. Išvystytos darbo rinkos šalims būdingos institucijos (profsajungos, darbdavių asociacijos), organizuojančios darbdavių ir samdomų darbuotojų bendradarbiavimą ginant vienu ar kitu interesu, atliekančios valstybinį tarpininkavimą socialinės partnerystės klausimais. Čia taip pat pristatomas darbo rinkos konjunktūros terminas. Darbo rinkos konjunktūra išreiškia darbo jėgos pasiūlos ir paklausos santykį darbo rinkoje. Tai labai svarbi darbo rinkos charakteristika, į kurią būtina atsižvelgti nustatant gyventojų užimtumo ir darbo rinkos reguliavimo politiką. Darbo rinkos konjunktūra priklauso nuo daugelio ekonominių, socialinių ir politinių veiksnių. Ji gali būti daugiau ar mažiau subalansuota, perteklinė ar deficitinė, taip pat išreikšti vienodą dviejų socialinių grupių, kaip

samdomų darbuotojų, padėtį darbo rinkoje. Darbo rinkos konjunktūrą apibūdina tam tikrų rodiklių sistema: nedarbo lygis, konkurencijos norma, konkurencijos laipsnis, įdarbinimo lygis ir įdarbinimo norma, vidutinė nedarbo trukmė, užregistruotų nedirbančių kokybinė sudėtis, šių rodiklių dinamika.

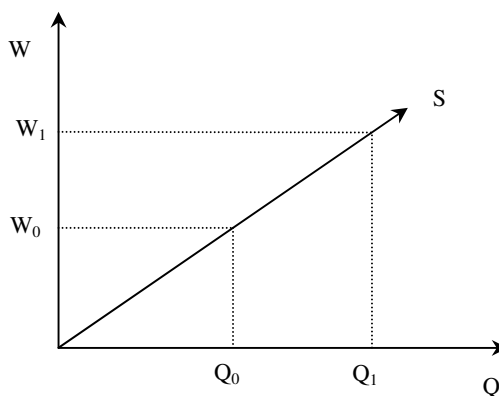
Lukoševičius V. Stanevičius P. (1998) nurodo tokius darbo rinkos mechanizmo elementus:

1. Darbo jėgos pasiūla ir paklausa;
2. Darbo užmokestis ir darbo jėgos įvertinimas;
3. Darbo rinkos sąjungos ir jų įtaka;
4. Darbo jėgos rezervai.

Plačiau aptarsime pirmąjį veiksni – darbo jėgos pasiūlą ir paklausą.

Darbo jėgos pasiūla – tai galinčių ir norinčių dirbti samdos pagrindais individų sugebėjimas atlikti konkretų darbą, esant alternatyvioms darbo užmokesčio, darbo sąlygų ir darbo laiko pasirinkimo galimybėms. Darbo jėgos pasiūla plačiąja prasme aprėpia užimtuosius ir bedarbius. Siaurąja prasme aprėpia tik bedarbius. Darbo jėgos pasiūlai reikšmės turi darbo užmokestis, valstybės darbo apmokėjimo politika, laisvalaikio vertybės. Darbo užmokestis yra svarbiausias veiksnys, lemiantis darbo jėgos pasiūlą įmonės, ūkio šakos, visos ekonomikos mastu.

Darbo užmokesčio ir darbo jėgos pasiūlos priklausomybė pavaizduota paveiksle. (Jakutis, V. Petraškevičius, A. Steponavičius (1999)).

2 pav. Darbo užmokesčio ir darbo jėgos pasiūlos kreivė

Šaltinis: Jakutis, A. Petraškevičius, V. Steponavičius, A. (1999). Ekonomikos teorijos pagrindai. Kaunas : Smaltija.

Paveiksle: W - darbo užmokestis, Q – darbuotojų skaičius, S – darbo pasiūlos kreivė.

Darbo jėgos pasiūlos kreivė rodo (S), kad rinkoje siūlomas darbo kiekis yra proporcingas darbo užmokesčio kitimui. Didėjant darbo užmokesčiui, darbo pasiūla taip pat didėja, ir atvirkščiai. Pateiktame grafike darbo užmokesčiui išaugus nuo W_0 iki W_1 , darbo pasiūla pasislinks iš taško Q_0 į Q_1 .

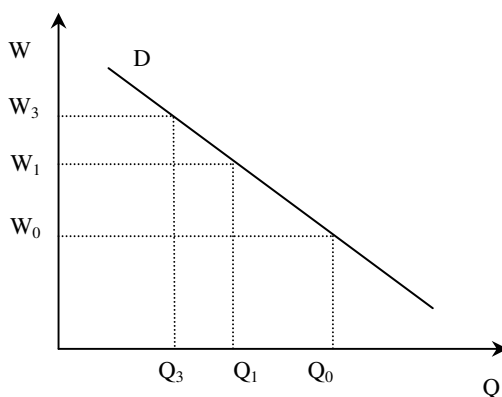
Darbo užmokesčio pokyčiai rinkoje nevienodai veikia skirtingų kategorijų darbuotojų pasiūlą. Žemos kvalifikacijos ir nekvalifikuoto fizinio darbo žmonių darbo užmokesčio lygis yra santykinai

žemas, dėl to jų reakcija į darbo apmokėjimo kitimą yra jautri, t.y. elastinga. Kvalifikuotų, protinio darbo specialistų pasiūla kintant darbo apmokėjimo sąlygoms, keičiasi mažesniu laipsniu, nes jų darbo užmokestis yra santykinai aukštas. Todėl jų darbo pasiūlai įtakos turi ne tik pareigybė, bet ir profesijos prestižas, pareigų statusas, dalykinio bendravimo lygis ir kt.

Darbo pasiūlą rinkoje taip pat gali skatinti arba mažinti valstybės darbo apmokėjimo politika. Kovodama su infliacija valstybė dažnai apriboja darbo užmokesčio augimą nekeisdama įstatymo tvarka nustatyto minimalaus valandinio apmokėjimo tarifinio atlygio. Tokiu būdu darbo pasiūla stabilizuojama visos ekonomikos mastu. Jeigu valstybė sudarys sąlygas darbo užmokesčio augimui, o kiti ekonomikos veiksniai nesikeis, darbo jėgos pasiūla padidės darbo rinkoje.

Darbo jėgos paklausa – darbuotų kiekis, kurie gali būti pasamdyti tam tikru laiko momentu (Lukoševičius V. Stanevičius P. (1998)). Tai yra tas darbo kiekis, kurį nori pasamdyti darbdaviai: valstybė, įmonės, privatūs asmenys. Darbdavių galimybes samdyti darbo jėgą lemia keletas veiksnių: darbo užmokestis, ribinis pajamų produktas, prekių kainos rinkoje, verslo ciklo fazės (Jakutis, V. Petraškevičius, A. Steponavičius (1999)). Darbo užmokestis yra specifinės prekės – darbo jėgos - kaina.

Todėl kuo didesnė darbo užmokesčio kaina, tuo mažesnis darbo kiekis gali būti samdomas. Šį darbo jėgos dėsningumą išreiškia paklausos kreivė D.

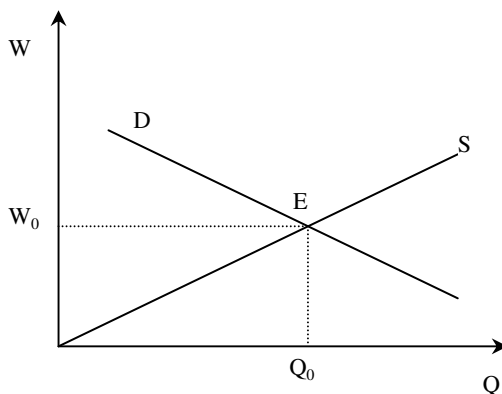
3 pav. Darbo užmokesčio ir darbo jėgos paklausos kreivė

Šaltinis: Jakutis, A. Petraškevičius, V. Steponavičius, A. (1999). Ekonomikos teorijos pagrindai. Kaunas: Smaltija.

Paklausos kreivė D rodo, kad augant darbo apmokėjimo lygiui darbo paklausa mažėja, ir atvirkščiai, mažėjant darbo užmokesčiui, darbo paklausa didėja. Bendras darbo užmokesčio augimas šalyje priklauso nuo minimalaus valandinio tarifinio atlygio, kurį nustato įstatymai. Jeigu valstybė kelia minimalų valandinį tarifinį atlygį, tai didėja vidutinis darbo užmokestis ir bendrosios lėšos, skirtos darbo apmokėjimo fondui sudaryti. Tokiu atveju darbdaviams tenka išleisti daugiau piniginio kapitalo darbo jėgai sudaryti, tai didina bendrus ir vidutinius gamybos kaštus, amžina pelno normą,

blogina konkurencijos sąlygas prekių rinkoje. Todėl kapitalo savininkai sumažina darbuotojų skaičių savo įmonėse.

Vykstant darbo jėgos pasiūlos ir paklausos svyravimams, nusistovi darbo jėgos kaina, taip pat atsiranda perteklinė darbo jėga. (Lukoševičius V., Stanevičius P., (1998) Tai atsispindi pusiausvyroje, 4 paveiksle.

4 pav. Darbo jėgos pasiūlos ir paklausos pusiausvyra

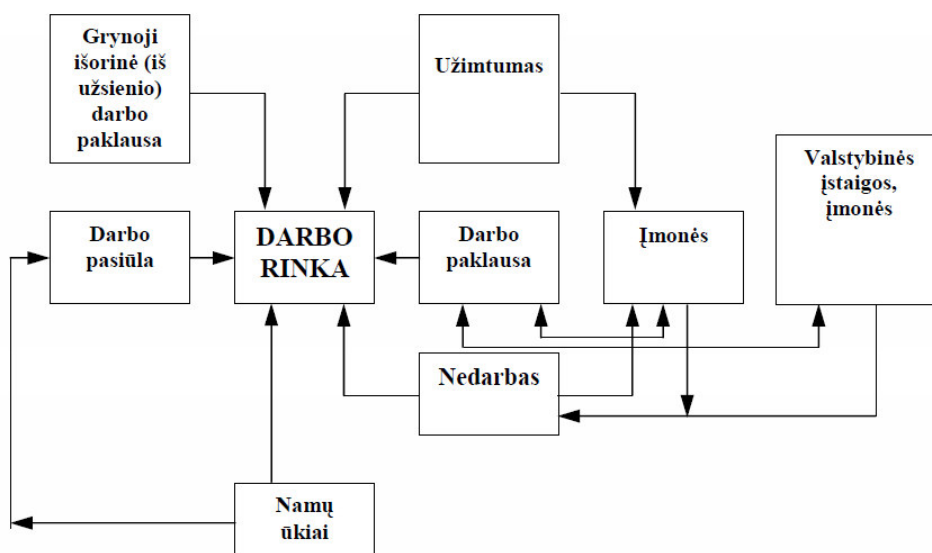
Šaltinis: Jakutis, A. Petraškevičius, V. Steponavičius, A. (1999). Ekonomikos teorijos pagrindai. Kaunas: Smaltija.

Pusiausvyros taške darbo užmokestis užtikrina tokį siūlomo darbo kiekį, kuris visiškai patenkina darbdavių poreikius. Paveiksle pusiausvyra yra darbo pasiūlos (S) ir paklausos (D) kreivių susikirtimo taškas E. Pusiausvyros sąlygomis įmonė priversta mokėti darbuotojui tokį darbo užmokestį, kuris atitinka darbo jėgos kainą darbo rinkoje. Tačiau jeigu įmonės administracija bandytų mokėti mažesnę darbo užmokestį, ji negalėtų pasamdyti darbuotojų. Bet jei mokėtų daugiau, be pagrindo švaistytų dalį pelno.

Pocius, A., (1999) darbo rinką struktūrizuoja į keletą struktūrinių lygių. Pirmasis struktūrinis lygis apima pirminę (pagrindinę) darbo rinką, į kurią įeina apdrausti dirbantieji ir teritorinėse darbo biržose užsiregistravę asmenys. Tai labiausiai valstybės kontroliuojama darbo rinkos dalis, atspindima oficialioje statistikoje. Pozityviu poslinkiu darbo rinkoje yra laikomas šio struktūrinio lygio didėjimas, t.y. neoficialiosios darbo rinkos dalies sumažėjimas. Antrąjį darbo rinkos struktūrinį lygį sudaro antrinė darbo rinką. Pagrindiniai jos komponentai: užimtieji, nepatenkantys į socialinio draudimo sferą (neapdrausti dirbantieji) bei darbo jėgos tyrimuose priskiriantys save bedarbiams asmenys, kurie tyrimo momentu nebuvo užsiregistravę teritorinėse darbo biržose. Daugumą neapdraustųjų šiame sektoriuje sudaro privačiame žemės ūkio sektoriuje dirbantys asmenys, nemokantys socialinio draudimo įmokų dėl per mažų pajamų.

Trečiąjį darbo rinkos struktūrinį lygį sudaro labai žemo prekingumo laipsnio darbo rinką, kur vyrauja natūralinis ūkis. Ją daugiausiai apima smulkūs žemės ūkio sektoriaus atstovai, kurie didžiąją dalį savo pagamintos produkcijos suvartoja patys.

Remdamiesi užsienio ir lietuvių autorių šaltiniais, B.Martinkus ir D. Beržinskienė (2005) išskiria diferencinius darbo rinkos požymius: darbo veiksnio specifiškumas, darbo rinkos daugiadimensiškumas, darbo pasiūlos ir paklausos sąveikos pobūdis, informacijos ribotumas, socialinis aspektas, struktūros specifiškumas, darbo jėgos kainos nustatymas, stabilumo veiksnys, heterogeniškumo principas, rinkos segmentuotė. Kiekvieno iš šių požymių pagrindiniai teiginiai pateikiami 1 priede. D.Ruplienė (2006) apibendrina, kad darbo rinka, kaip vienas pagrindinių rinkos ekonomikos komponentų, yra susijusi su daugybe kitų sisteminių konstrukcijų, kuriose ji pati yra viena iš jų posistemų ir elementų. Ji teigia, tokia padėtis gali būti puikiai iliustruojama makroekonominio V.Leontjevo modeliu (Michneva, 2001), išsamiai apibūdinančiu rinkos ekonomikos santykius. Mokslininkė pastebi, kad makroekonominio modelio ribose darbo rinka kaip tyrimo objektas gali būti tiek savarankiška sistema, tiek posistemė ar atskiras elementas aukštesnės nei pati darbo rinka eilės sistemoje. Tai gerokai apsunkina darbo rinkos pažinimo procesą ir sudaro daugybę priėjimo prie jo struktūrinio – sisteminio apibūdinimo būdų.

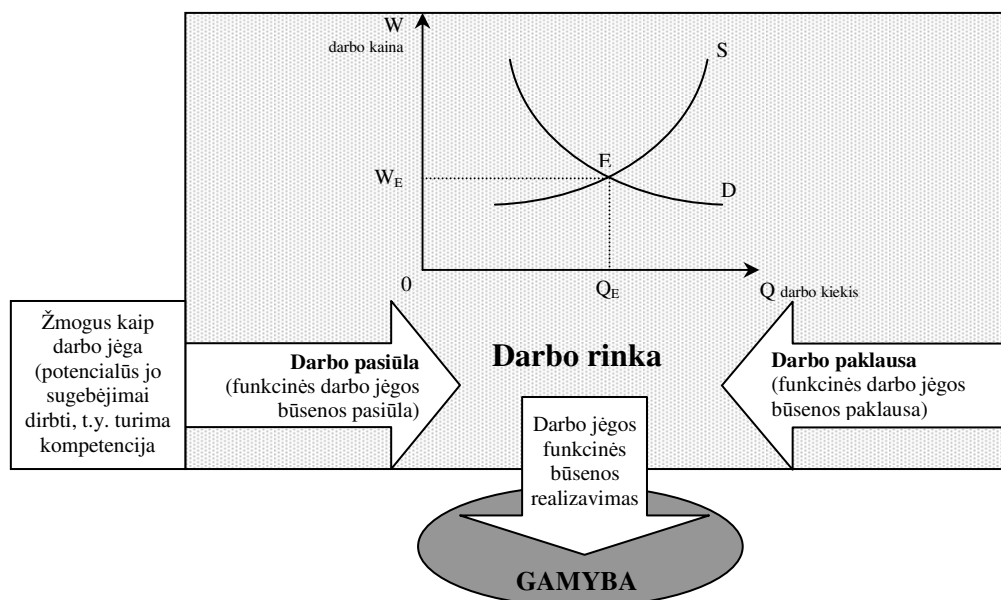
5 pav. Darbo rinka kaip ekonominė sistema (V.Leontjevo makroekonominio modelio fragmentas)

Šaltinis: Михнева, С.Г. (2001). Рынок труда: методологические и теоретические основы познания (системно-эволюционный подход): Монография. Волгоград: Волгоградский государственный технический университет.

Pasak D. Ruplienės (2006), šis modelis apima keturis ekonominės veiklos sektorius – namų ūkius, įmones, valstybinį sektorių ir užsienio sektorių – jų funkcinius ryšius tarp gaminamos produkcijos apimtys, darbo ir kapitalo sąnaudų ir suminio ekonominio efektyvumo. Šiame modelyje darbo rinka yra sistemos posistemė, viena vertus daranti tiesioginę įtaką ekonominio augimo dinamikai, makroekonominėms proporcijoms, ir makroekonominėi pusiausvyrai, o antra vertus pati tiesiogiai ar netiesiogiai veikiama visų makroekonominių komponentų ir ekonominio augimo dinamikos. Taigi, darbo rinka gali būti skirta ir V.Leontjevo makroekonominės sistemos ir pateikiama

kaip savarankiška žemesnės eilės ekonominė sistema. Tuo pačiu makroekonominio modelio kaip savarankišką ekonominę sistemą galima išskirti ekonominių išteklių sistemą, kurios ribose darbo rinka bus priklausomai nuo sistemos apibūdinimo detalumo laipsnio, arba kaip posistemė, arba kaip jos atskiras elementas. Netgi vieno makroekonominio modelio ribose darbo rinka kaip tyrimo objektas gali būti tiek savarankiška sistema, tiek posistemė ar atskiras elementas aukštesnės nei pati darbo rinka eilės sistemoje. Tai gerokai apsunkina darbo rinkos pažinimo procesą ir sudaro daugybę priėjimo prie jos struktūrinio – sisteminio apibūdinimo būdų (Michneva, 2001).

Prof. habil. dr. Šileika A., ir Andriušaitienė D., (2007) analizuoja istorinį metodologinį darbo rinkos sampratos aspektą. Autoriai kelia klausimą, kas yra prekė darbo rinkoje – darbo jėga, darbas ar darbo paslaugos? Kuo skiriasi sąvokos ”darbo rinka”, ”darbo jėgos rinka” ir ”darbo išteklių rinka”? Pastebima, jog šios sąvokos nepakankamai aiškiai apibrėžtos, dažnai painiojamos mokslinėje literatūroje. Prof. Habil.dr. Šileika A., ir Andriušaitienė D., (2007) teigia, kad rinkos samprata, taigi ir darbo rinkos, yra neatsiejama nuo mainų proceso, kurį suprantame kaip ekonominių santykių tarp savarankiškų ūkio subjektų formą, esant visuomeniniam darbo pasidalijimui. Mokslinio straipsnio autoriai taip analizuoja sąvoką ”darbas” ir pateikia išvadą, jog rinkoje perkama ne darbo jėga, o darbas, o pačioje darbo rinkoje formuojasi darbo paklausa bei pasiūla ir atitinkama jo (darbo) kaina. Tai iliustruojama 6 paveikslu.

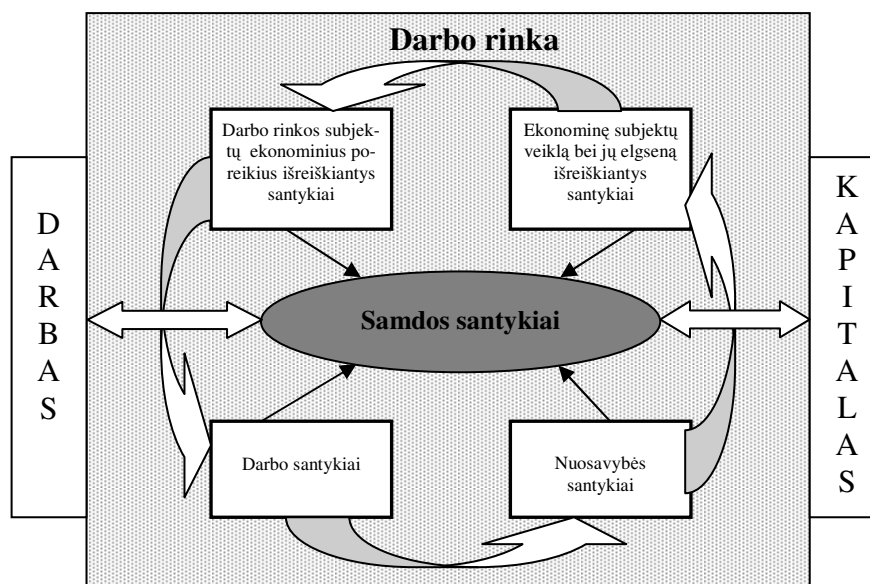
6 pav. Darbo pasiūlos ir paklausos formavimasis

Šaltinis: Šileika, A., Andriušaitienė, D., Istorinis metodologinis darbo rinkos sampratos aspektas. Verslas: teorija ir praktika. Vilnius: Technika, 2007, t. 8, Nr. 1, p. 19-23.

Straipsnyje taip pat pateikiamas darbo rinką formuojantis pagrindinis ekonominis santykis - samdos santykis(-iai). Teigiama, kad “visi” darbo rinkos subjektų santykiai fokusuojasi samdos santykiuose, kurie tampa pagrindiniu ją pačią formuojančiu elementu, t.y. šios rinkos pagrindiniu

ekonominiu santykiu, kuriame realizuojami tiek darbo, nuosavybės ir ekonominę subjektų veiklą bei elgseną šioje rinkoje išreiškiantys santykiai. Tai pristatoma 7 paveiksle.

7 pav. Darbo ir kapitalo sąveika darbo rinkoje

Šaltinis: Šileika, A., Andriušaitienė, D., Istorinis metodologinis darbo rinkos sampratos aspektas. Verslas: teorija ir praktika. Vilnius: Technika, 2007, t. 8, Nr. 1, p. 19-23.

Apibendrinant šiame skyriuje pateiktas autorių darbo rinkos sąvokų interpretacijas galima teigti, kad

- teorinių studijų apie darbo rinką metu pastebėta skirtinga, atspindinti darbo rinkos termino esmę, interpretacija, išsiskirianti diferenciniais skirtumais, tačiau kiek dažniau analizuotini šie darbo rinkos mechanizmo elementai – darbo jėgos paklausa, darbo jėgos pasiūla, jų santykiai darbo rinkoje;
- Taip pat minėtina, kad vieni autoriai analizuoja darbo rinką kaip visumą, kiti analizuoja darbo rinkos infrastruktūros bei darbo rinkos mechanizmo atskirus elementus, tačiau pačią darbo rinkos sampratos esmę nusako A.Šileika ir Andriušaitienė (2007), nes yra akcentuojama samdos santykių svarba, jie yra esminiai mūsų analizuojamų ilgalaikių bedarbių integracijos į darbo rinką santykiai.
- Be to, mums priimtini ir Pociaus A. išskirti darbo rinkos struktūriniai lygiai (pirminiai, antriniai ir tretiniai), kur ilgalaikiai bedarbiai yra priskiriami pirminei, o numanomi ir potencialūs ilgalaikiai bedarbiai galimi priskirti antrinei ir tretinei darbo rinkoms.
- Iš to formuluojame savitą darbo rinkos apibrėžimą, jog *darbo rinka* – tai samdos pagrindais grįsti santykiai, kur darbo jėgos paklausos ir darbo jėgos pasiūlos metu išryškėja prieštaravimai (arba iškyla hierarchiniai procesai), kurie sukelia įsidarbinimo, konkurencijos, nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygio skirtumus.

- Kadangi darbo rinkos procesų sąveikos metu atsiranda nedarbas, kaip neišvengiamas reiškinys, o mūsų analizuojamoje temoje nagrinėsime ilgalaikio nedarbo sąvoką, todėl kitame skyriuje yra svarbu aptarti nedarbo sąvoką ir jo rodiklių sistemą.

1.2. Nedarbas ir jo rodiklių sistema

Analizuojant įvairius literatūros šaltinius apie nedarbą, kaip ir apie bet kurią socialinį reiškinį, randame (kaip ir darbo rinkos) daugybę jo apibūdinimų, traktuočių ir klasifikacijų. Dažniausiai yra aptariama: nedarbo samprata, nedarbo tipai, nedarbo priežastys, nedarbą lemiantys veiksniai, nedarbo rodikliai, pristatomos nedarbą aiškinančios teorijos ir kt. Nedarbo aspektus tiria darbo rinkos teorijos mokslas ir analizuoja mokslininkai, tyrėjai: Česnyienė R. (1996), Stancikas E. (1997), Pocius A. (1999), Nikitina S. Markauskienė A. (2001), Gruževskis B. (2002), Paulavičius B.K (2002), Martinkus B, A.Sakalas, Savanevičienė A. (2006), Matuzevičiūtė K.(2004), Ruplienė D. (2006) ir kt.

Šiame skyriuje mes nenagrinėsime visų galimų nedarbo klasifikacijų, o apsiribosime tik apibendrinami nedarbo sampratą, struktūrą ir tipus.

Nedarbo sampratą sunku apibūdinti vienareikšmiškai. Ekonomikos terminų žodyne (1997) nedarbas aiškinamas kaip darbo išteklių nepanaudojimas, dėl ko ūkio tikroji produkcija yra mažesnė už jo galimą bendrąjį nacionalinį produktą. Ištekliai nepanaudojami ir produkcijos negaunama.

Nedarbas – darbo jėgos, kaip gamybos veiksnio, neužimtumas. Tai rinkos ekonomikos šalims būdingas socialinis reiškinys, kurio esmė ta, kad dalis gyventojų, galinčių ir norinčių dirbti samdos pagrindais, neturi darbo (Darbo rinkos terminai ir sąvokos (1998)).

Martinkus B, Sakalas A., Savanevičienė A. (2006) išskiria tokias nedarbo struktūros sudedamąsias dalis: prislėgtas, paslėptas (nelegalus, neoficialus), šešėlinis, registruotas (oficialus) nedarbas.

Prislėgtas nedarbas. Kai neturintis darbo asmuo kurį laiką aktyviai ieško savo pastangomis: įdarbinimo įstaigose, per pažįstamus bei kitais būdais, tačiau neranda, galiausiai nusivilia, jaučiasi prislėgtas. Toks asmuo nesiregistruoja darbo biržoje ir oficialioje statistikoje nelaikomas bedarbiu. Tokie asmenys sumažina oficialų nedarbo lygį, ir jie sudaro 0,1 – 0,5% darbo išteklių.

Paslėptas (nelegalus, neoficialus) nedarbas. Kai asmuo, neturintis darbo, turėdamas įsipareigojimų šeimai ir sau (reikia mokėti už butą, maitintis) sutinka dirbti padenius, ne visos dienos, savaitės darbus, žemesnės nei savo kvalifikacijos. Į oficialiąją statistiką jis taip pat neįtraukiamas. Šie bedarbiai priskiriami dalinio užimtumo ir dalinių bedarbių kategorijai ir sudaro 6 - 9%.

Šešėlinis nedarbas. Kai dalis nedirbančių žmonių teigia, kad jie ieško darbo, bet taip nėra, o įsiregistruoja darbo biržoje tik dėl socialinių garantijų. Tokiais atvejais oficialus nedarbo lygis yra dirbtinai padidinamas.

Registruotas (oficialus) nedarbas. Kadangi mūsų tema – ilgalaikių bedarbių integracija į darbo rinką, o ilgalaikių bedarbių kategorija yra priskiriama registruotam nedarbui, bedarbio sąvoką ir ją veikiančius veiksnius panagrinėsime šiek tiek plačiau. Iki 1998 metų Lietuvoje skaičiuojant nedarbą buvo naudojami Darbo biržos duomenys, o Darbo birža vadovavosi Bedarbių rėmimo įstatymu, pagal kurį *bedarbiais* laikomi nedirbantys darbingo amžiaus darbingi asmenys, nesimokantys dieninėse mokymo įstaigose, užsiregistravę gyvenamosios vietos valstybinėje darbo biržoje kaip ieškantys darbo ir pasirengę profesiniam mokymui (Darbo rinka ir gyventojų užimtumas, 1999). Šiuo metu LR Nedarbo draudimo įstatyme (2005) *bedarbio* sąvoka apibūdinama taip: bedarbis – nedirbantis darbingo amžiaus darbingas asmuo, nesimokantis pagal dieninę mokymo formą, įstatymų nustatyta tvarka įsiregistravęs teritorinėje darbo biržoje kaip ieškantis darbo ir pasirengęs dalyvauti aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse. Ruplienė D. (2006) analizuodama nedarbo sampratą pateikia Nikitinos ir Markauskienės (2001) šaltinius, kuriuose nurodoma, kad registruojamo nedarbo lygį veikia tokie veiksniai:

- Bendra valstybės ekonominė situacija, pasireiškianti galimybe įsidarbinti;
- Valstybinė užimtumo politika (įstatymiškai nustatyta bedarbių registracijos ir pašalpų skyrimo tvarka);
- Teritorinių užimtumo tarnybų darbo efektyvumas ir darbo stilius;
- Darbo ir pensinio aprūpinimo įstatyminės bazės parengimas.

Be to, Ruplienė D. (2006) taip pat pristato ir Kapeliušnikov (2002) valstybinės užimtumo politikos, kaip registruoto nedarbo lygį lemiančio veiksnio, apibūdinimą, kuris labai vaizdžiai iliustruoja mūsų šalies situaciją:

- Sąlygos, ribojančio galimybę gauti bedarbio pašalpą. Daugumoje šalių egzistuoja tam tikros sąlygos, kurios leidžia pretenduoti į šias pašalpas. Kuo šios sąlygos griežtesnės, tuo mažesnis registruotas nedarbas.
- Nedarbo pašalpų dydis. Kuo šios pašalpos didesnės, tuo daugiau stimulų registruotis darbo biržoje turi bedarbis. Šis rodiklis dažniausiai vertinamas, skaičiuojant vidutinės bedarbio pašalpos ir vidutinio šalies darbo užmokesčio santykį. Daugelyje Rytų ir centrinės Europos šalių šis santykis sudaro 20-40 procentų.
- Bedarbio pašalpos mokėjimo trukmė. Kaip rodo išsivysčiusių šalių darbo rinkos tyrimai, pašalpų mokėjimo trukmė registruoto nedarbo lygiui gali daryti netgi didesnę įtaką negu jų dydis.
- Pagalba bedarbiams, neturintiems teisės į pašalpas. Daugelyje šalių bedarbiai gali gauti socialines pašalpas arba jiems suteikiama kitokio pobūdžio pagalba. Pavyzdžiui, Lietuvoje darbo biržoje užsiregistravę bedarbiai gali pasinaudoti nemokama medicinine pagalba, vyksta

perkvalifikavimas. Laikoma, kad registruotas nedarbas neatspindi tikrosios būklės, kaip nustatytas tyrimų metu, o jo didėjimas ne visada reiškia padėties darbo rinkoje blogėjimą.

Aptarę nedarbo struktūrą, aprašysime *nedarbo tipus*. Martinkus B, Sakalas A, Savanevičienė (2006), o ir makroekonomikos teorijos autoriai Sniežka V, Baumilienė V, Bernatonytė D. ir kt. (2001) skiria tris klasikinius nedarbo tipus: tekamasis, struktūrinis, ciklinis nedarbas.

Tekamasis nedarbas dar vadinamas *trumpalaikis, neišvengiamas arba „frikcinis“* nedarbas. Tai nedarbas, atsirandantis normaliame darbo paieškos procese (Ruplienė D. 2006); kai bedarbis ieško darbo ir tikisi jį surasti artimoje ateityje. Tai situacija, kuri nusakoma terminu „tarp darbų“: kai darbas yra keičiamas savanoriškai, kai darbuotojas yra atleistas, kai laikinai netenka sezoninio darbo ir kt. Teigiama, kad šis nedarbo tipas yra neišvengiamas, o ir pageidautinas, nes dauguma žmonių savo valia pereina iš menkiausiai apmokamo darbo į geriau apmokamą, produktyvesnį. Šis nedarbo tipas egzistuoja nuolat. Kaip išanalizavusi kitus literatūros šaltinius teigia Ruplienė D. (2006), ekonomikoje būtų visiškai užimtumas, frikcinis nedarbas vis tiek egzistotų dėl naujai mokymosi įstaigas baigusių jaunuolių ar į gyvenamąją vietovę naujai atvykusių gyventojų, po vaiko auginimo - motinystės atostogų į darbą sugrįžusių tėvų (moterų, o pastaruoju metu ir vyrų). Tekamojo nedarbo atstovams būdingas dar vienas labai svarbus bruožas – jie yra visuomet paklausūs darbo rinkoje, o tekamasis nedarbas pasižymi trumpa trukme. Teigiama, kad tekamasis arba frikcinis nedarbas sudaro apie 2%.

Struktūrinis (arba technologinis) nedarbas. Tai tokia nedarbo forma, kurią sąlygoja technologinio lygio augimas, kai dalies darbuotojų kvalifikacija nebeatitinka darbo paklausos reikalavimų. Kai dalis profesijų pakinta ar visai išnyksta, o išauga kitų profesijų paklausa. Tokie bedarbiai negali rasti darbo nepersikvalifikuodami, neišgydami papildomo išsilavinimo. Struktūrinis nedarbas pasižymi ilgalaikiu pobūdžiu.

Ciklinis nedarbas (dar vadinamas konjunktūrinis) nedarbas. Tai toks, nedarbas, kuris būna nulemtas ekonomikos nuosmukio. Tai gamybos mažinimo ir nuosmukio laikotarpis, kai visuminė paklausa prekėms ir paslaugoms mažėja, kinta užimtumas ir didėja nedarbas. (Martinkus B, Sakalas Savanevičienė A. (2006). Ruplienė D. (2006), perteikdama Sniežkos V., Baumilienės V. ir Bernatonytės D., ciklinio nedarbo apibūdinimą, teigdama, jog nedarbo lygis ypač išauga ekonominės krizės ir depresijos metu, kai didėja bankrotų skaičius, siaurėja gamyba, mažinamas darbo užmokestis. Įmonės, įveikusios krizę, atnauja moraliai pasenusius įrengimus ir sumažina gamybos kaštus iki rinkos reikalavimų. Vėl atsiranda papildomos darbo vietos. Prasideda pagyvėjimo fazė, kuri vėliau pereina į ekonominį pakilimą. Ruplienė D.(2006) , cituodama Boumol W.J. ir Blinder A. S. (1994) nurodo, kad ciklinis nedarbas yra ta nedarbo rūšis, kurios dydžiui įtaką gali daryti valstybės ekonominė politika.

Be minėtų nedarbo rūšių, Armstrong H, ir Taylor J. (2003) Ruplienė D.(2006) išskiria neoklasikinio nedarbo tipą. Griffiths A., Wall S. (2004) Ruplienė D.(2006) - technologinį nedarbą,

Matuzevičiūtė K. (2004) - sezoninį, Sheldon, Jager F. Matiušaitytė (2001), Matuzevičiūtė K. (2004) – cokolinį nedarbą.

Anot Ruplienės D. (2006), *neoklasikinio nedarbo* samprata remiasi neoklasikų teiginiu, kad nedarbas atsiranda dėl realaus darbo užmokesčio nelankstumo. Regioninius nedarbo skirtumus neoklasikai aiškina tuo, kad skirtinguose regionuose pusiausvyros darbo užmokestis yra skirtingo dydžio, tačiau dėl nedarbo pašalpų ir kitų priemonių jis laikomas aukščiau pusiausvyros darbo. Kuo šis skirtumas didesnis, tuo didesnis regioninis nedarbo lygis.

Griffiths A., Wall S. (2004), Ruplienė D. (2006) nurodo ir dar vieną nedarbo tipą – *technologinį nedarbą*. Jų teigimu, naujos technologijos padidina vienam darbo vienetui tenkančio produkto apimtį, t.y. padidina darbo jėgos našumą. Šio proceso įtaką nedarbo lygiui priklausys nuo keturių pagrindinių veiksnių: ryšio tarp naujos technologijos ir darbo našumo, ryšio tarp darbo našumo ir kaštų, ryšio tarp kaštų ir produkto kainos, gaminamo produkto paklausos elastingumo.

Mankiw, (1999) Matuzevičiūtė K. (2004) teigia, jog daug autorių išskiria *sezoninį nedarbą*. Biologiniai ir klimatiniai veiksniai ypač reikšmingi tose ūkio šakose, kaip žemės ūkis, vynininkystė, statyba, turizmas ir kt. Taip pat sezoniniais darbininkais gali tapti universitetų absolventai, nes baigę mokslus jie susiduria su tuo metu dėl mokslo išaugusia jaunimo konkurencija darbo rinkoje ir ilgesnį laikotarpį negali būti priskiriami prie struktūrinio arba frikcinio nedarbo.

Kaip teigia Matuzevičiūtė K. (2004), remdamasi Sheldon G. Jager F. Matiušaitytės (2001) teiginiais, teigia, kad pastaruoju metu ekonominėje literatūroje rašoma apie *cokolinį nedarbą* (ši nedarbo rūšis ypač aktuali magistro darbo temos analizei). Tai nedarbas, padidėjęs konjunktūrinio nuosmukio laikotarpiu, pakilimo laikotarpiu nebesumažėja tuo pačiu mastu. Tai nedarbas, kuris linkęs sustingti tam tikrame lygyje, išsilyginus jį apsprendžiamoms jėgoms. Šis nedarbas sudaro frikcinio, struktūrinio ir konjunktūrinio nedarbo sumą (esant pakilimui šios nedarbo rūšys išlieka). Tokiu atveju cokolinis nedarbas atitiktų natūralų nedarbo lygį. Tai pavaizduota 8 paveiksle.

Trumpalaikis nedarbas	Konjunktūrinis nedarbas	Nedarbo lygis, sąlygotas nuokrypio nuo pusiausvyros
Ilgai trunkantis nedarbas	Stingdančio augimo <i>ilgalaikis nedarbas</i>	Cokolinis nedarbas (natūralus nedarbas)
	Frikcinis nedarbas	
	Struktūrinis nedarbas	
	Sezoninis nedarbas	

8 pav. Skirtingos nedarbo rūšys

Šaltinis : sudaryta pgl. Martinkus, B. (2005, p. 62)

Kaip matyti paveiksle, išskirta anksčiau neminėta nedarbo rūšis - stingdančio augimo nedarbas. Ši nedarbo rūšis priskiriama prie konjunktūrinio nedarbo, atrasta gana dirbtinai dėl skirtingos šios rūšies nedarbo ir konjunktūrinio nedarbo trukmės. Kaip teigia Matuzevičiūtė K. (2004), jei cokolinį nedarbą apibūdinsime kaip tą nedarbo mastą, kuris išlieka net ekonominio pakilimo metu, tai reikėtų

manyti, jog pagrindinė cokolinių bedarbių dalis yra ilgalaikiai bedarbiai, o nedarbas – ilgalaikis nedarbas.

Išanalizavę literatūros šaltinius darbo rinkos, nedarbo klausimais, dabar plačiau išnagrinėsime nedarbo rodiklius.

1. *Šalies darbo jėga* apibūdinama kaip visų užimtųjų ir bedarbių skaičiaus suma:

$$LF = E + U$$

LF - darbo jėga;

E – užimtųjų (dirbančių) gyventojų skaičius;

U – bedarbių skaičius

2. *Gyventojų ekonominio aktyvumo lygis* - tai darbo jėgos ir tiriamųjų amžiaus grupės (darbingo amžiaus ir vyresnių) gyventojų skaičiaus santykis.

$$A_r = LF / P * 100\%$$

A_r – gyventojų aktyvumo lygis;

P – darbingo amžiaus ir vyresnių gyventojų skaičius.

3. *Užimtumo lygis* – užimtų gyventojų ir tiriamojo amžiaus grupės (darbingo amžiaus ir vyresnių) gyventojų skaičiaus santykis.

$$E_r = E / P * 100\%$$

E_r – užimtumo lygis;

4. Remiantis nedarbo tipais, *bedarbių skaičių* galima apskaičiuoti taip:

$$U = U_f + U_s + U_c$$

U – bedarbių skaičius (nedarbas);

U_f – laikinasis nedarbas (bedarbių skaičius);

U_s – struktūrinis nedarbas (bedarbių skaičius);

U_c – ciklinis nedarbas (bedarbių skaičius).

5. *Natūralusis nedarbo lygis* – tai nedarbo lygis, susidarantis esant stabiliam infliacijos lygiui, ir šiomis sąlygomis gaminat potencialųjį bendrąjį nacionalinį produktą. Natūralusis nedarbo lygis yra laikinojo ir struktūrinio nedarbo sumos procentinis santykis su šalies darbo jėga:

$$U_n = (U_f + U_s) / LF * 100\%$$

U_n – natūralusis nedarbo lygis.

Jei įvertinsime ir *ciklinį nedarbą*, kuris turi reikšmės faktiškam nedarbo lygiui, tai natūralusis nedarbo lygis bus lygus skirtumui tarp faktiško (bendrojo) nedarbo ir ciklinio nedarbo lygio:

$$U_n = U_r - U_c$$

6. *Nedarbo lygis* – bedarbių skaičiaus procentinis santykis su ekonomiškai aktyvių gyventojų arba darbingo amžiaus gyventojų skaičiumi. Tarptautiniai standartai rekomenduoja nedarbo lygį nustatyti kaip bedarbių skaičiaus procentinį santykį su ekonomiškai aktyvių gyventojų skaičiumi.
7. *Vidutinė (apskaitinė) nedarbo trukmė* – laikotarpis mėnesiais, vidutiniškai tenkantis vienam bedarbiui nuo jo registravimosi darbo biržoje iki ataskaitinio laikotarpio pabaigos. Ji apskaičiuojama visų bedarbių nedarbo trukmių sumą dalijant iš bedarbių skaičiaus tam tikru momentu.
8. *Vidutinė (baigtinė) nedarbo trukmė* – laikotarpis mėnesiais, vidutiniškai tenkantis vienam bedarbiui (nuo jo registravimosi darbo biržoje iki darbo sutarties sudarymo), per kurį bedarbis susiranda darbą. Tai labai svarbus nedarbo mastą apibūdinantis rodiklis. Nedarbo vidutinės trukmės rodiklis skaičiuojamas ketvirčio pabaigoje pagal aritmetinio svertinio vidurkio formulę:

$$Bd = \frac{\sum_i T_b}{Bd},$$

kur $i=1, \dots, B_b$

B_b – vidutinė bedarbystės trukmė (mėn.)

T_{bi} – i -tojo bedarbio, kuris buvo įskaitoje per ataskaitinį periodą, bedarbystės laiko trukmė (mėn.)

B_d – bedarbių, kurie buvo per ataskaitinį periodą registruoti darbo biržoje, skaičius (žmn.)

9. *Faktiškas (bendrasis) nedarbo lygis* – bedarbių skaičiaus ir šalies darbo jėgos procentinis santykis:

$$U_r = U/LF * 100\%$$

U_r = Faktiškas (bendrasis) *nedarbo lygis*

U – bedarbių skaičius

LF - darbo jėga;

10. *Vidutinė ilgalaikio nedarbo trukmė* – vidutinis laikotarpis, per kurį ilgalaikis bedarbis yra darbo biržos įskaitoje. Makro lygyje tai ilgalaikių bedarbių nedarbo trukmių suma, padalyta iš ilgalaikių bedarbių skaičiaus.

11. *Ilgalaikio nedarbo koeficientas*. Ilgalaikių bedarbių procentinis santykis su visu užregistruotų bedarbių skaičiumi ataskaitinio laikotarpio pabaigoje.

12. *Įdarbinimo lygis* – įdarbintų per ataskaitinį laikotarpį bedarbių skaičiaus procentinis santykis su bedarbių skaičiaus laikotarpio pradžioje ir naujai užregistruotų per ataskaitinį laikotarpį bedarbių skaičiaus suma.
13. *Konkurencijos norma* – laisvų darbo vietų skaičiaus procentinis santykis su ieškančių darbo pretendentų jas užimti skaičiumi.
14. *Konkurencijos laipsnis* – bedarbių skaičius, vidutiniškai pretenduojančių į vieną laisvą darbo vietą pagal atskiras profesijas ar profesijų grupes. Gali būti nustatomas tam tikros profesijos ar profesijų grupės konkurencijos laipsnis.
15. *Dalyvavimo aktyviose gyventojų užimtumo programose lygis*. Dalyvavusių aktyviose užimtumo programose bedarbių skaičius ataskaitinio laikotarpio pradžioje ir naujai užregistruotų per ataskaitinį laikotarpį bedarbių skaičius.
16. *Dalyvavimo aktyviose gyventojų užimtumo programose norma*. Per ataskaitinį laikotarpį dalyvavusių aktyviose užimtumo programose bedarbių skaičiaus procentinis santykis su per tą patį laikotarpį naujai užregistruotų bedarbių skaičiumi.
17. *Priklausomybė tarp nedarbo ir realaus ekonominio augimo BVP*

Bendrojo vidaus produkto (BVP) netektis dėl nedarbo dažniausiai nustatoma skaičiuojant pagal formulę:

$$\Delta BVP = 1/100 \times [(N_1 - N_n) \times BVP \times 2,5];$$

Čia: N_n – natūralus nedarbo lygis proc.;

2,5 – Oukeno koeficientas, rodantis nedarbo lygio ir BVP atsilikimo santykį. Skaičius rodo, kad faktiškai nedarbo lygiui viršijus natūralųjį vienu punktu, BVP atsilieka 2,5 proc.

Ouken A. 1965m. nustatė nedarbo lygio ir BVP ryšį, vadinamą Ouken dėsniu, kurio išraiška pateikiama lygties pavidalu. (Landman, 1999). *Okuno dėsnis* teigia, jog yra reguliarus neigiamas ryšys tarp faktiško BNP ir potencialiojo BNP procentinio santykio bei skirtumo tarp faktiško ir natūraliojo nedarbo lygio. Šis dėsnis remiasi cikliniu nedarbo tipu. Jis nepaaiškina natūraliojo nedarbo ir jo pasekmių, o išreiškia tik ciklinio nedarbo tiesioginį ryšį su faktiško ir potencialiojo BNP santykiu. Ekonomikos teorijoje šis dėsnis dažniausiai pateikiamas paprasčiau, nurodant, kad jei faktiškas nedarbo lygis viršija natūralųjį nedarbo lygį 1%, tai BNP atsilikimas nuo potencialiojo BNP sudaro 2,5%. Šis santykis 1: 2,5 arba 2:5, t.y. nedarbo lygio su BNP apimties atsilikimu santykis leidžia apskaičiuoti produkto nuostolius, esant bet kokiam ciklinio nedarbo lygiui.

Apibendrinami poskyrį, teigiame, jog

- analizuodami nedarbą kaip socialekonominį reiškinį, mes aptarėme nedarbo sampratą, išanalizavome nedarbo struktūros sudedamąsias dalis: prislėptąjį, paslėptąjį (nelegalųjį,

neoficialų) šešėlinį, registruotą (oficialų) nedarbą; taip pat apsisistojome ties trimis klasikiniiais nedarbo tipais: tekamuoju, struktūriniu, cikliniu nedarbu. Be to panagrinėjome ne taip dažnai literatūroje sutinkamą neoklasikinį, technologinį ir cokolinį nedarbą. Taip pat pateikėme nedarbo rodiklių klasifikaciją.

- Siekdami kuo giliau išanalizuoti ilgalaikį nedarbą kaip reiškinių, mums labai aktualus yra prislėgtas, paslėptas ir šešėlinis nedarbas kaip „vieta“, kurioje yra dalis potencialių ilgalaikių bedarbių. Taip pat svarbus oficialus, struktūrinis nedarbas kaip pagrindinė nagrinėjama ilgalaikių bedarbių ašis, tačiau labiausiai intriguojantis yra naujai minimas cokolinis nedarbas, kuris, kaip galime prognozuoti, ateityje bus naudojamas pagrįsti ilgalaikio nedarbo problemą.
- *Nedarbu* laikysime tokį socioekonominį reiškinių, kuriam būdingas darbo jėgos neužimtumas samdos pagrindais, todėl nesukuriamas dalis bendrosios ūkio nacionalinės vertės, ir kurio metu susikuria tiek mikroekonominės, tiek makroekonominės problemos, kurias plačiau ir paanalizuosime kitame skyriuje.

1.3. Nedarbo socialekonominės problemos

Tie patys mokslinės literatūros autoriai, kurie nagrinėja nedarbą, paprastai aptaria ir nedarbo sukeltas problemas. Dažniausiai nedarbo pasekmės ir kaštai visuomenei vertinami siaurąja ir plačiąja prasme. Pirmuoju atveju – tai mikroekonominiai nuostoliai, antruoju – makroekonominiai nuostoliai. Makroekonominiai nedarbo nuostoliai – nuostoliai plačiąja prasme, kuriuos patiria visa šalies ekonomika. Kai ekonomika nepajėgia sukurti pakankamai darbo vietų visiems norintiems ir galintiems dirbti, tai šalis netenka dalies nacionalinio produkto – jis lieka nepagamintas. (Kai bendrasis nedarbo lygis (U_F) itin aukštas, viršijantis natūralųjį nedarbo lygį (U_N), šalyje negaminamas potencialusis nacionalinis produktas). Nedarbui išaugus nors 1% virš natūraliojo nedarbo lygio, visuomenė patiria nuostolius. Taip yra todėl, kad dalis darbo netekusių asmenų nusivilia darbo paieškomis ir jau nebėra darbo jėga. Dėl to visuomenė praranda jų uždarbius ir pajamų mokesčius, kuriuos jie būtų mokėję dirbdami. Antra, nuosmukio metu žymiai sumažėja viršvalandinio darbo, o tada sumažėja darbuotojų pajamos. Trečia, sumažėja verslininkų pelnas, jei firmos pasilieka darbuotojus, kurie nuosmukio metu faktiškai nereikalingi. Ketvirta, vyriausybė patiria nuostolių, kadangi sumažėja įplaukos į valstybės išdą. Tuo tarpu valstybės transferinės išmokos, padidėjus nedarbui, išauga.

Anot H. Schmid (2000), nedarbo pasekmės arba nedarbo nuostoliai įvardijami kaip nedarbo sąnaudos. Jos yra skirstomos į tris grupes: 1) ekonominės; 2) fiskalinės; 3) visuomeninės.

Nedarbo ekonominės sąnaudos sąlygojamos neefektyvaus darbo jėgos ir kitų gamybos priemonių naudojimo. Dėl nedarbo netenkama dalis BVP produkto.

Nedarbo fiskalinės sąnaudos parodo nuostolių dydį ne tik dėl išmokų bedarbio pašalpoms, bet ir dėl pajamų netekimo mokesčių ir socialinių įnašų pavidalu. Fiskalinių nedarbo nuostolių skaičiavimo apribojimai yra sąlygoti tam tikrų veiksnių išskyrimo sudėtingumu. Tai nedarbo nuostolių dydis, sąlygotas žmogiškojo kapitalo netekties, vartojimo išlaidų ir nusikalstamumo sąsajų, susijusių su nedarbu, dinamikos augimas.

Visuomeninių sąnaudų kategorijai priskiriami socialiniai, psichologiniai nedarbo nuostoliai, susiję su žmogiškojo kapitalo praradimu bei augančiu nusikalstamumu. O. Landmann (1999) ir J. Jeager (1999) teigimu, nedarbas bei netikrumo pojūtis, susijęs su darbo vietos stabilumu, pažeidžia asmens socialinę ramybę ir sutrikdo socialinį stabilumą, finansiniai sunkumai, sąlygoti nedarbo, apriboja asmenų minimalių poreikių patenkinimą. Nedarbo nuostoliai siaurąja prasme, pasireiškiantys individo lygmeniu, įvardijami finansiniais sunkumais, psichologiniais elgesio sutrikimais bei kvalifikacinio faktoriaus praradimu.

Petrauskas A. (2000) išskiria socialines nedarbo problemas:

1. Baimė netekti socialinių garantijų: sveikatos draudimo, teisės į įvairias socialines išmokas ir pensinį aprūpinimo;
2. Dirbančiųjų, ypač žemesnės kvalifikacijos, pataikavimas darbdaviui;
3. Protekcionizmo įsigalėjimas įsidarbinant (pvz., darbo vietų pardavimas, kyšių už įdarbinimą ėmimas, giminaičių stūmimas į laisvas ar naujai steigiamas darbo vietas). Šis reiškinys būdingas įstaigoms, turinčioms nuolatinių finansinių šaltinių;
4. Galimas spartesnis nusikalstamumo augimas, socialinių neramumų židinių formavimasis didelio nedarbo zonose, kai kurių politinių partijų ar visuomeninių organizacijų manipuliacijos masių nuotaikomis;
5. Sparčiau formuojasi visuomenės sluoksnis, kuriuo nuolat turės rūpintis valstybė;
6. Dėl sunkios materialinės padėties šalyje mažėja gimstamumas, sparčiau visuomenė sensta;
7. Smunka gyvenimo kokybė – ypač pensijas gaunančių asmenų, nes toliau mažėja dirbančiųjų ir pensininkų santykis;
8. Daugėja nelankančių bendrojo lavinimo mokyklų vaikų;
9. Daugėja neapdraustuoju privalomuoju sveikatos draudimu asmenų, auga sergamumas ir pirminis invalidumas;
10. Gausėja kolektyvinių ginčų (streikai, piketai, mitingai ir kt.);
11. Ryškiau pasireiškia lyčių nelygybės ir diskriminacijos požymiai įsidarbinant;
12. Gausėja darbo santykius, saugų darbą ir darbo apmokėjimą reglamentuojančių įstatymo pažeidimų;
13. Didėja gyventojų mirtingumas, sergamumas, alkoholizmas, ištuokų ir savižudybių skaičius.

O Lukoševičius V. Stanevičius P. (1998) pateikia šias ekonominio pobūdžio nedarbo problemas:

1. Vyksta gyventojų profesinės kvalifikacijos ir darbo įgūdžių praradimas, tiesiogiai vedantis prie individualios ir visuomeninės darbo jėgos degradacijos;
2. Dėl nedarbo didėjimo mažėja pagrindinio kapitalo (mašinų, staklių, įrenginių ir kt.) apkrovimas;
3. Prarandama dalis potencialaus bendrojo vidaus produkto, kai bendrasis nedarbo lygis viršija šalyje natūralaus nedarbo lygį;
4. Nedarbo augimas mažina mokesčių mokėtojų skaičių ir dėl to į nacionalinį biudžetą nepatenka dalis planuotų fizinių asmenų pajamų mokesčių;
5. Nedarbo plėtra didina nedarbo kaštus ir reikalauja papildomų asignavimų iš valstybės ir savivaldybių biudžetų;

Lukoševičius V. Stanevičius P. (2002) mini tokias socialekonomines problemas;

1. Bedarbių pašalpos ir kitos išmokos bedarbiams bei jų šeimos nariams;
2. Nesurinkti mokesčiai į valstybines bei savivaldybės biudžetus, kuriuos būtų mokėję šiuo metu nedirbantys asmenys, jeigu būtų turėję darbą;
3. Planuotos, bet nesurinktos socialinio draudimo lėšos.

Mikroekonominiai nedarbo nuostoliai – nuostoliai, padaryti žmogui, praradusiam darbą.

Pirmiausia darbo netekę žmonės praranda visas arba dalį pajamų. Tačiau jiems mokamos nedarbo pašalpos tik iš dalies kompensuoja šį praradimą, kadangi išmokos niekada neprilygsta turėtoms pajamoms. 1 lentelėje pavaizduotos keturių asmenų šeimos, auginančios vieną mokyklinio amžiaus vaiką ir vieną vaiką iki 3 metų amžiaus, pinigines pajamas pagal galiojančią socialinės apsaugos sistemą (litais).

1 lentelė

Bedarbių šeimos pajamų iš pašalpų pavyzdys

Pajamos	Abu tėvai nedirba, tėvas gauna bedarbio pašalpą	Motina nedirba, tėvas gauna minimalųjį darbo užmokestį
Piniginės šeimos pajamos per mėnesį	512,6	533,8
Darbo užmokestis	-	384,0
Bedarbio pašalpa	171,6	-
Socialinė pašalpa	247,2	56,0
Šeimos pašalpa	93,8	93,8

Šaltinis. Gyventojų pajamų, išlaidų ir apmokestinimo tyrimas socialinės ekonominės stratifikacijos požiūriu. Darbo ir socialinių tyrimo instituto ataskaita. 2003

Kaip matyti 1 lentelėje, kai abu tėvai nedirba, pinigines šeimos pajamas, per mėnesį (512,60 Lt) nelabai skiriasi nuo tų pajamų, kurias šeima gauna, kai tėvas dirba ir gauna minimalų darbo užmokestį (533,8 Lt). Bedarbiai, priklausomai nuo šeimos sudėties be bedarbio pašalpos dar gauna kitas, papildomas pašalpas.

Tačiau nedarbas sukelia ne tik ekonominių, bet *ir* psichologinių sunkumų: nepasitikėjimą ateitimi, savo sugebėjimais, nevisavertiškumo jausmą ir kt. Ekonomikos nuosmukio ir išaugusio nedarbo sąlygomis padaugėja nusikaltimų, savižudybių, skyrybų, trumpėja gyvenimo trukmė. Plačiau šios priežastys bus išanalizuotos kitame skyriuje, kai bus analizuojamos ilgalaikio nedarbo pasekmės.

Apibendrinant poskyrį galima formuluoti tokias išvadas:

- Nedarbo pasekmes minėti autoriai analizuoja makroekonominiu ir mikroekonominiu požiūriais, klasifikacija būna pateikiama įvardijant abiejų pusių nedarbo pasekmes, bet ypač plačiai yra aptariami makroekonominiai nuostoliai, teikiant prioritetą valstybės ir visuomenės interesams;
- Dažniausiai minimi nedarbo nuostoliai plačiąja prasme, šalies lygmeniu yra šie: nacionalinio produkto dalies netektis, dalis darbo netekusių asmenų, sumažėja įplaukos į valstybės išdą, išauga transferinės išmokos, netenkama pajamų mokesčių ir socialinių įnašų pavidalu, žmogiškojo kapitalo netektis, kai nusiviliama darbo paieškomis, vartojimo išlaidos ir nusikalstamumo padidėjimas. Nedarbo nuostoliai siaurąja prasme, individo lygmeniu - finansiniai sunkumai, psichologiniais ir socialiniais elgesio sutrikimai bei kvalifikacijos praradimas;
- Pritariame išskirtoms nedarbo nuostolių kategorijoms, tik apibendrinami teigiame, jog jei „žiūrėsime“ iš valstybės pozicijų, sakysime, kad svarbiausia yra ekonominiai, fiskaliniai nuostoliai, jei atstovausime mikroekonomikos „šalims“, teigsime, jog individų visuma ir jų artimiausia aplinka, atsidūrusi nedarbo spąstuose, pažeidžia darnios vystymosi raidos tendencijas, ši visuma sudaro makroekonomikos analizuojamus reiškinius, tokiu atveju individų nedarbo nuostoliai bus svarbiausi. Nors analizuodami ilgalaikio nedarbo problemas laikomės makroekonominių interesų, tačiau manome, jog ilgalaikis nedarbas didesnę žalą padaro individualiam asmeniui nei valstybei, lyginant su bendruoju šalies nedarbu. Todėl kitame poskyryje detalai apibūdinsime ilgalaikį nedarbą.

1.4. Ilgalaikis nedarbas

Išanalizavę nedarbą, jo rodiklius ir nedarbo sociaekonominės problemas mes pereiname prie esminio šios konceptualiosios darbo dalies poskyrio - ilgalaikio nedarbo analizės. Skirtingai negu išsivysčiusiose Europos šalyse, ilgalaikio nedarbo problema Lietuvoje menkai tetyrinėta, trūksta gilesnio sociologinio požiūrio į tiriamą reiškinį bei gilios tiriamos problemos analizės teoriniame lygyje, kuri susipintų su konkrečiomis rekomendacijomis, kaip sumažinti ilgalaikį nedarbą. (<http://www.equal-greitkelis.lt/app>). Anot Kudarauskaitės S. (2007), kadangi dėl objektyvių priežasčių ilgalaikiais bedarbiais tampa tik nedidelė žmonių grupė, ilgalaikis nedarbas nėra taip plačiai nagrinėjamas. Net ir nedidelė mokslininkų bei tyrėjų dalis pateikia svarbias analizes bei išvadas šiuo klausimu. Ilgalaikį nedarbą tiria darbo rinkos teorija, o analizuoja Randy (1995), M. Heucher (2000), H. Schmit (1996), Pocius A., Okunevičiūtė – Neverauskienė L. (2003), Petrauskas (2001), Gruževskis

B. (2002), Algimantas Šniepis (2004), Beržinskienė D. (2005), Kudarauskaitė S. (2007), Rimdžiūtė E. (2007) ir kt. Šiame poskyryje mes, kiek galima plačiau, išanalizuosime ilgalaikio nedarbo ir ilgalaikio bedarbio sąvokas, ilgalaikį nedarbą lemiančius veiksnius ir priežastis.

Elektroniniame socialinės apsaugos terminų žodyne *ilgalaikis nedarbas* aiškinamas kaip nedarbas, kurio ištisinė trukmė viršija nustatytą laiko tarpą, pavyzdžiui, 12 mėnesių, arba didžiausią bedarbio išmokos mokėjimo laiką. Įdomi pasirodė angliška žodžio reikšmė – „chronic unemployment” – chroninis nedarbas. Tarptautinių žodžių žodyne (2008) terminas „chròninis”, „chroniškas” [gr. chronios – ilgalaikis], reiškia trunkantis ilgą laiką, lėtinis, pasikartojantis, pvz., chroniška liga.

Kaip žinia, ilgalaikio nedarbo sąvoka neatsiejama nuo ilgalaikių bedarbių sąvokos. *Ilgalaikiai bedarbiai* Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatyme (2006) apibūdinami taip: „Tai asmenys iki 25 metų, kurių nedarbo trukmė viršija 6 mėnesius, ir asmenys nuo 25 metų, kurių nedarbo trukmė viršija 12 mėnesių, skaičiuojant nuo įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje dienos”. Lietuvos darbo biržos atliktame tyrime (2004) teigiama, kad „*Ilgalaikiai bedarbiai* – tai pakankamai didelė ir viena iš labiausiai socialiai pažeidžiamų gyventojų grupių, kuri ne visada objektyviai suvokia savo padėtį darbo rinkoje. Dažniausiai žemas ilgalaikių bedarbių išsilavinimo lygis, atotrūkis nuo darbo rinkos, kvalifikacijos stoka, pasyvumas sąlygoja ilgalaikio nedarbo problemos sprendimo sudėtingumą.”

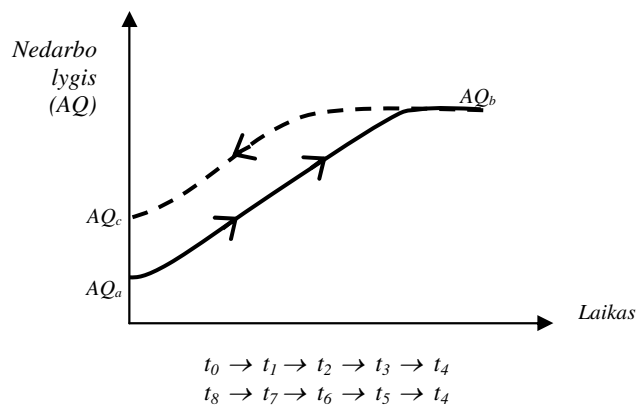
Vystymo bendrija „EQUAL greitkelis: vystymo bendrija Klaipėda – Vilnius“ 2005 - 2006 metais atliko darbo rinkoje pažeidžiamų visuomenės grupių tyrimą, kur *ilgalaikiais bedarbiais laikomi* mažiausiai pagal socialines charakteristikas apčiuopiama grupė, kadangi ji neturi konkrečių svertų bei priemonių identifikuoti ilgalaikio bedarbio padėtį. Dažniausiai ilgalaikiai bedarbiai – daugiau kaip metus nedirbantys jauni žmonės, neįgalieji, buvę kaliniai, socialiai remtini ir kiti asmenys. Teigiama, kad šių žmonių grupei būdinga vis labiau ryškėjanti socialinė atskirtis. Be to, ilgalaikiai bedarbiai – tai bene labiausiai socialiai pažeidžiamas gyventojų sluoksnis Lietuvoje. Ilgalaikių bedarbių problema ypač aktuali kaime, kur daugiausiai dirbama savarankiškuose ūkiuose; Tame pačiame tyrime sakoma, kad tai ypatingai pažeidžiama nepasirengusiųjų darbo rinkai žmonių grupė. Tai – neturintys profesinio pasirengimo, turintys nepaklausią profesiją ar veiklos praktiką vietos darbo rinkoje, turintys ilgesnę nei 1 metų darbo pertrauką pagal profesinį pasirengimą ar veiklos praktiką; didžiąjai daliai ilgalaikių bedarbių būdingas kvalifikacijos trūkumas; ilgalaikiai bedarbiai mažiau tikri, jog jų darbinių įgūdžių pakanka įsidarbinti, jie mažiau pasitiki savimi, o tai kas dar labiau sumažina jų įsidarbinimo galimybes; ilgalaikių bedarbių šeimos gauna žemas ar labai žemas pajamas. Valstybės skiriamos bedarbio pašalpos nepanaikina šios grupės problemų darbo rinkoje. Tyrimas parodė, kad ilgalaikiai bedarbiai dažniau pasirengę dirbti ne pagal specialybę (Šniepis A., 2006).

Ilgalaikio nedarbo priežastis lietuvių ir užsienio šalių specialistai, tyrinėjantys ilgalaikį nedarbą, kaip svarbiausią aptariamo reiškinių priežastį dažniau nurodo struktūrinius pokyčius darbo rinkoje (Randy, 1995) ir daug rečiau – asmenines žmogaus savybes ir asmeninę motyvaciją. Beržinskienė D.

(2005) akcentuoja nekontroliuojamos ilgalaikio nedarbo priežastis: ekonominė stagnacija, pajamų lygis ir jų struktūra, demografinis sproginimas, migracija, mokymo sistemos ypatumai, todėl ilgalaikio nedarbo, kaip nepanaudotų užimtumo galimybių, problemos mastas priklauso ir nuo kitų institucijų veiklos efektyvumo. Tačiau aiškių ribų tarp nekontroliuojamų ir numatomų ilgalaikio nedarbo priežasčių, susijusių su ūkio struktūros pokyčiais, jos teigimu, nėra, nes nėra aišku, kokių mastu valstybinės institucijos pajėgios sąlygoti situaciją darbo rinkoje.

Ūkio ministerijoje parengtos Lietuvos ūkio plėtros iki 2015 m. ekonominio augimo strategijos kūrėjų nuomone, ilgalaikį nedarbą sąlygoja bendra šalies ekonominė būklė, sumažėjusi darbo jėgos (ypač žemos kvalifikacijos arba nekvalifikuotos) paklausa, žema bedarbių kvalifikacija, negatyvus darbdavių požiūris į praradusius darbo įgūdžius ar specialius gebėjimus vyresnio amžiaus bedarbius bei paskatų ieškoti darbo ar motyvacijos tobulintis praradimas.

Vienas iš būdų komentuoti ilgalaikį nedarbą gali būti ir Histerezės efektas, kuriuo paaiškinama įtaka nedarbo dinamikai, kuri pasiekia ilgalaikio nedarbo lygį. Heucher M. (2000), Schmit H. (1996) teigimu, nedarbo dinamikai būdingas histerezės efektas, pasireiškiantis praeities reiškinį liekamuojų efektu dabarčiai. Pasak autorių, tai paaiškinama tuo, kad esamas nedarbo lygis priklauso ne tik nuo frikcinių (trumpalaikių) ar struktūrinių (ilgalaikių) pokyčių, bet ir nuo ankstesnių nedarbo lygio periodų, kadangi ilgalaikiams bedarbiams būdingas pakartotinis registravimasis darbo biržose, teikiantis informaciją, jog asmenys, pakartotinai besiregistruojantys, turėjo ankstesnių nedarbo periodų. Todėl šį efektą mes taikome ne tik nedarbo, net ir ilgalaikio nedarbo atvejui. Histerezės efekto įtaka nedarbo lygiui pateikta 9 paveiksle.

9 pav. Histerezės efekto įtaka nedarbo dinamikai

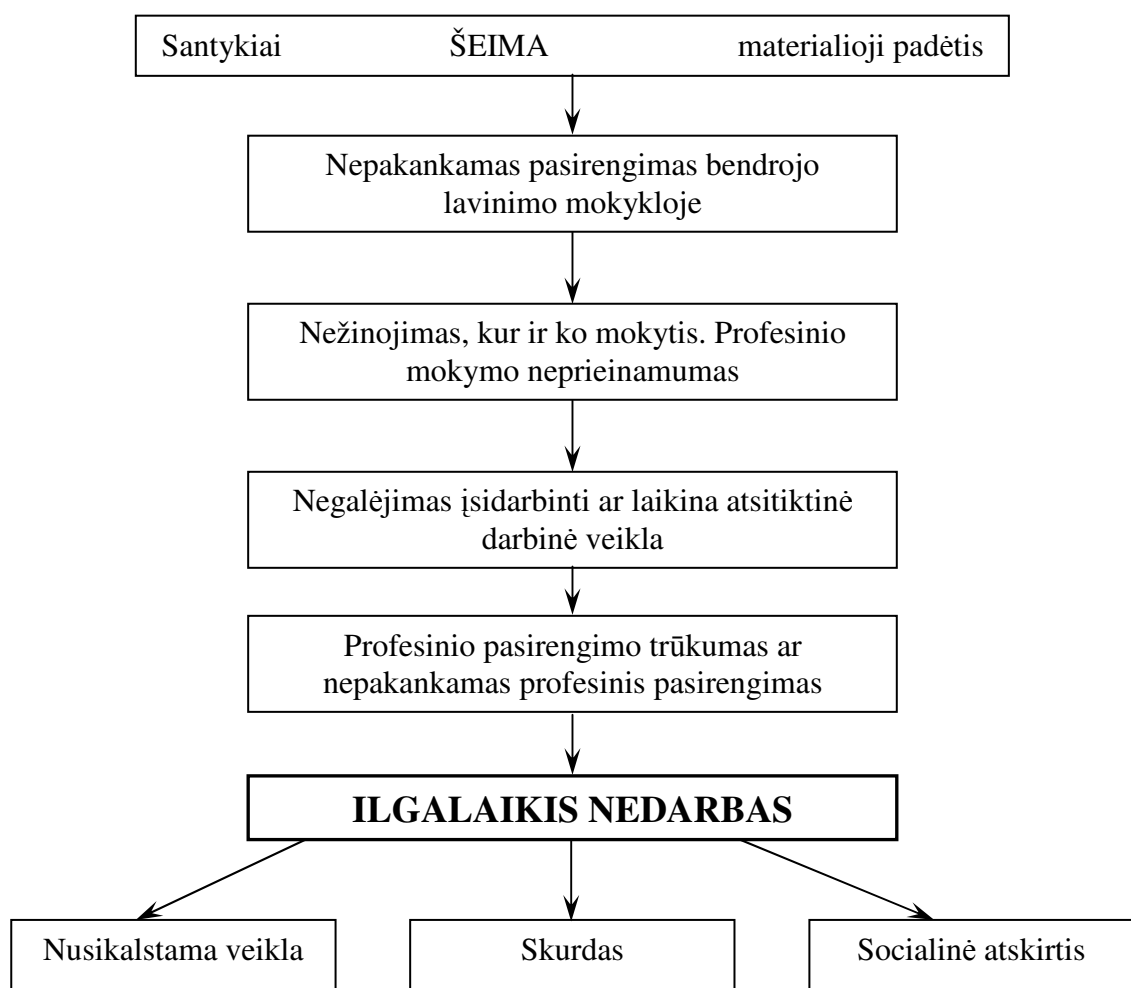
Šaltinis: M.Heucher (2000), H.Schmit (1996)

Paveiksle matyti, kad laikotarpiu $t_0 - t_1$, nedarbo lygis Q_a , sąlygotas tam tikrų veiksnių įtakos, pakyla iki Q_b pozicijos. Veiksnių įtakai sumažėjus, nedarbo lygis taip pat ima mažėti (laikotarpiu $t_8 - t_7 - t_6 - t_5 - t_4$), tačiau nebegrįžta į pradinę Q_a padėtį, likdamas aukštesnėje Q_c pozicijoje.

Ši paveikslo aiškinimą galima interpretuoti taip, jog liekamasis bedarbio statusas tam tikrai žmonių kategorijai pakyla į aukštesnę poziciją, t. y. bedarbio dabartinis efektas pereina į ilgalaikio bedarbio efektą dėl objektyvių ir subjektyvių priežasčių.

Anot Vetlov I. (2003) natūralus nedarbas neturėtų priklausyti nuo trumpalaikių ekonomikos svyravimų. Kartais trumpalaikiai šokai gali ilgam paveikti nedarbo lygį, t. y. nedarbo lygis gali išlikti didelis, nepaisant to, kad ekonomika po tam tikro šoko atsigavo. Paprastai taip atsitinka, kai bedarbiai praranda įtaką derėdamiesi darbo rinkoje arba netenka darbo gūdžių ar kvalifikacijos ir dėl to jiems sunku vėl įsidarbinti. Šį efektą aiškina nedarbo histerezės teorija.

Yra ir kitas ilgalaikio nedarbo paaiškinimo būdas. Jį pateikia Gruževskis B. (2002). Ši interpretacija atspindi mikroekonominį požiūrį, kuris pateiktas 10 paveiksle.

10 pav. Socialinės atskirtis, profesinės veiklos požiūriu, lemianti ilgalaikį nedarbą

Šaltinis: Gruževskis B. Žmogaus socialinė raida. Užimtumas. 2002. 77 p.

Anot autoriaus, šis paveikslas iliustruoja, jog ilgalaikis nedarbas prasideda nuo mokyklos ir gali kamuoti iki senatvės. Ilgalaikio nedarbo sampratą, priežastis ir charakteristikas tyrinėja nemažai minėtų autorių, tačiau ilgalaikio nedarbo padarinius apžvelgia ne kiekvienas. Gruževskis V. (2002) taip pat teigia, kad padariniai dažniausiai yra susiję su šeimos iširimu, nedirbančio asmens

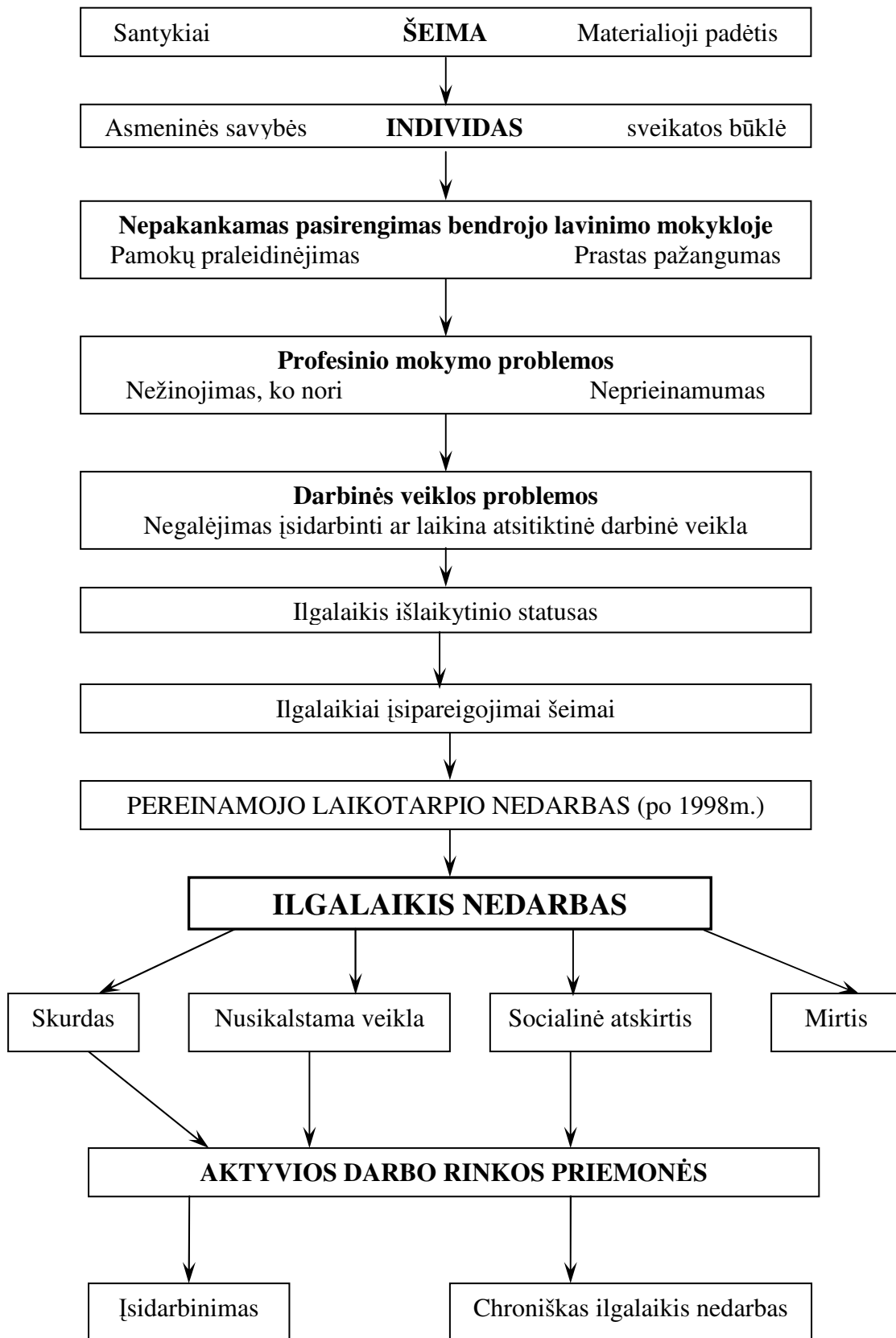
hospitalizacija, stacionariu psichiatrinu gydymu, suicidiniais mėginimais, nusikalstama veikla ar vaikų, augančio ilgalaikio bedarbio šeimoje, socialinio kapitalo (išsilavinimo, laisvalaikio, draugų) sumažėjimu. Todėl mokslininkas pateikia išvadą, jog blogiausią įtaką žmogaus socialinei raidai daro ilgalaikis nedarbas ir jo lemiamą socialinę atskirtis, t.y. laisvo žmogaus pasirinkimo socialinėje ir ekonominėje sferoje ribojimas. Ir svarbiausiu uždaviniu jis laiko lanksčios prevencijos sistemos formavimą nedarbo ir ypač ilgalaikio atžvilgiu.

Beržinskienė D. ir kt. tarsi papildė šią klasifikaciją, išskirdama subjektyvias ir objektyvias ilgalaikio nedarbo priežastis, kur subjektyvios yra šios: žemas išsimokslinimas bei kvalifikacija; nepakankama darbo patirtis; užsienio kalbų nemokėjimas; negatyvus darbdavių požiūris į ilgalaikį bedarbį; pasyvus gyvenimo būdas ir žalingi įpročiai; būtinybė padėti kitiems šeimos nariams; nepakankamas mobilumas; informacijos trūkumas apie padėtį darbo rinkoje. *Objektyvios*: užimtumo sumažėjimas; struktūriniai darbo rinkos pokyčiai (teritoriniai, profesiniai); maži darbo užmokesčiai; sąlyginai aukštos socialinės garantijos bedarbiams; didelės mobilumo sąnaudos; intensyvi technologijų plėtra; nepakankamai efektyvios darbo rinkos politikos priemonės. Kiti autoriai mano, kad ilgalaikis nedarbas gali būti pasyvesnio gyvenimo būdo, socialinės izoliacijos, darbo motyvacijos praradimo priežastimi. Tai yra pavojingas reiškinys, kadangi ilgą laiką nedirbantis asmuo pripranta prie sąlygų, kurios yra priešingos darbo rinkai, prie pinigų stygiaus. Tokio požiūrio ribotumą išryškina sunkiau identifikuojamos ilgalaikio bedarbio socialinio portreto detalės nei objektyvūs, ilgalaikį nedarbą sąlygojantys ekonominiai veiksniai, tarp kurių svarbų vaidmenį vaidina pokyčiai ūkio struktūroje. Asmeninės žmogaus savybės gali sąlygoti psichologinio veiksnio (ypač darbinės motyvacijos) įtaką aptariamam reiškiniui. Yra ir gana kategoriškų nuomonių, jog ilgalaikių bedarbių iširtinimo šalies darbo rinkoje galimybės labai ribotos dėl ypač menkos jų darbinės motyvacijos (Petrauskas, 2001). Socialinės atskirties pavyzdžiai pateikiami 2priede.

11 paveiksle mes papildėme Gruževskio B. (2002) 10 paveikslą „Socialinės atskirtis, profesinės veiklos požiūriu, lemianti ilgalaikį nedarbą“. Individo asmeninės charakterio savybės (lengvabūdiškumas, tinginystė ir kt.) ir sveikatos būklė taip pat gali lemti jo polinkį į ilgalaikių išipareigojimų vengimą. Kalbėdami apie nepakankamą pasirengimą bendrojo lavinimo mokykloje labai svarbu yra akcentuoti pamokų praleidinėjimą ir prastą pažangumą, nes tai yra faktoriai, formuojantys asmens vidinius išipareigojimus. Kiek plačiau norėtume kalbėti apie ilgalaikį išlaikytinio statusą. Kartais žmonėms susiklosto tokios gyvenimo aplinkybės, kai jie yra išlaikomi kitų asmenų ne tik iki pilnametystės, bet gerokai ilgiau. Nelikus tokio šaltinio tokie asmenys būna nepasiruošę darbo rinkai ir savarankiškam gyvenimui. Tai taip pat gali sąlygoti ilgalaikę bedarbystę. Panaši situacija yra ir žmonėms, kurie ilgą laiką slaugo, ar turi kitokių išipareigojimų savo šeimos nariams. Ruplienė D. (2006) analizuodama Boeri (2000) bei Jurajda ir Terrell (2003) atskleidė, kad ilgalaikiam nedarbui įtakos turėjo žemas naujų darbo vietų kūrimas pereinamuoju laikotarpiu, kai iš valstybinio sektoriaus

darbo jėga galėjo pereiti tiek į privatų sektorių, tiek į bedarbių ar ekonomiškai neaktyvių asmenų gretas. Tam tikra dalis tokio „kontingento“ gali būti ilgalaikių bedarbių tarpe. Galiausiai mes schemas nebaigiame ilgalaikio nedarbo faktu, o siūlome asmenims, kurie turi sunkumų savarankiškai susirasdami darbinę veiklą ADRP kaip tarpininką, po kurios belieka tik dvi grupės – dirbantieji ir chroniški bedarbiai.

11 pav. Ilgalaikių nedarbių tipai ir jų integracija į darbo rinką

Šaltinis: sudaryta ir papildyta autorių, remiantis Gruževskio B. Žmogaus socialinė raida. Užimtumas. 2002. 77 p

Todėl kitame skyriuje mes ir gvildensime darbo rinkos priemones, skirtas nedarbui mažinti. Apibendrinus šiame skyriuje išsakytas mintis, galime teigti, kad:

- *Ilgalaikis nedarbas* suprantamas kaip bedarbystė, būdinga ekonomiškai neaktyviems ir socialiai pažeistiems asmenims, kurie skirstomi pagal amžių ir nedarbo trukmę, ir kuriems ilgalaikė bedarbystė yra sąlygota objektyvių (makroekonominių) ir subjektyvių (mikroekonominių) priežasčių ko pasėkoje gresia blogiausia asmens socialinei raidai padėtis - socialinė atskirtis.
- Šiame skyriuje mes išanalizavome ilgalaikio nedarbo ir ilgalaikio bedarbio sampratą, ilgalaikį nedarbą lemiančius procesus sukeliančias priežastis, papildėme Gruževskio B. ilgalaikio nedarbo klasifikaciją ir nustatėme, jog ilgalaikis nedarbas ir socialinė atskirtis yra ne tik psichologų ir socialinių darbuotojų darbo sritis, bet ji gali būti reguliuojama valstybės politikos ekonominėmis priemonėmis.

1.5. Darbo rinkos instrumentai nedarbui mažinti

Analizuojant nedarbo ir ilgalaikio nedarbo problemas nepakanka jas vien aprašyti teoriniu požiūriu. Rezultatui pasiekti praktiniame lygmenyje yra būtina suformuoti konkrečius pasiūlymus darbo rinkos srityje ir pateikti jau suformuotus konkrečius valstybės politikos instrumentus.

Nagrinėjant svarbiausias nedarbo ir jo lygio kitimo priežastis ir instrumentus nedarbui mažinti, reikia atsižvelgti į dvi pagrindines rinkos teorijos pozicijas: *neoklasikinę ir keinsistinę*. Neoklasikų nuomone, nedarbas atsiranda ne dėl to, kad rinkos mechanizmas yra neefektyvus, o todėl, kad jo funkcionavimas ribojamas (darbo sąnaudų neatitinkantis darbo užmokestis; nelanksti darbo apmokėjimo politika; santykinai aukštos nedarbo pašalpos; menkas darbo jėgos mobilumas). Remiantis šiais fundamentaliais teiginiais, pateikiamos ir atitinkamos užimtumo politikos priemonės. Neoklasikų nuomone, nereikalingos valstybinės užimtumo programos, darbo vietų išsaugojimo finansavimas ir pan., o būtina apriboti tik tai, kas trukdo laisvajai rinkai funkcionuoti. Nereikia nustatyti minimalaus darbo užmokesčio, privalu mažinti nedarbo pašalpas, apriboti profsąjungų įtaką darbo užmokesčio dydžiui ir užimtumui nustatyti, sumažinti tautinių mažumų diskriminaciją. Siekiant sumažinti struktūrinį nedarbą, reikėtų tobulinti įdarbinimo įstaigų informacinę sistemą (apie laisvas darbo vietas ir jo ieškančiuosius), organizuoti profesinį mokymą bei suaugusiųjų permokymą.

Anot Dž. Keinso teorijos, pati rinka užimtumo problemos išspręsti negali. Kadangi nedarbo priežastis yra nepakankama bendroji prekių ir paslaugų paklausa, todėl, norėdama sumažinti nedarbą, valstybė turi imtis priemonių, didinančių bendrąją paklausą. Tai galima pasiekti, mažinant mokesčius (jų sąskaita įmonėse kuriant naujas darbo vietas) ir didinant vyriausybės išlaidas (teikiant valstybinių

užsakymų firmoms, subsidijų atskiroms darbuotojų grupėms, skatinant viešųjų darbų organizavimą ir kt.). Šios dvi prieštaringos koncepcijos užimtumo politikai turėjo svarbią reikšmę: atskirais laikotarpiais viena ar kita dominavo.

Tarptautiniu mastu užimtumo ir nedarbo klausimus reguliuoja Tarptautinė darbo organizacija (TDO). Lietuvoje užimtumo politiką formuoja ir kontroliuoja Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei Lietuvos darbo birža, o įgyvendina teritorinės darbo biržos.

Daugumoje valstybių pagrindinės valstybinės užimtumo ir darbo rinkos politikos kryptys yra šios: užimtumo stabilizavimo ir žemo infliacijos lygio suderinimas; darbo jėgos paklausos ir pasiūlos atitikimo maksimizavimas; *pastovus ilgalaikio nedarbo mažinimas*; aktyvios politikos kryptingumo užtikrinimas; nuolatinis įdarbinimo tarnybų ir informacinės sistemos darbo tobulinimas. Nedarbo atžvilgiu valstybės politika gali būti dvejopa: aktyvi ir pasyvi:

Pasyvi politika – visuma finansinių priemonių, kuriomis siekiama sušvelninti nedarbo pasekmes, pirmiausia - pajamų praradimą. Svarbiausios pasyvios politikos priemonės yra *bedarbio pašalpos*. Valstybės įstatymais garantuojamos bedarbio pašalpos sušvelnina ekonomines nedarbo pasekmes. Pašalpos dydis sudaro tik dalį darbo užmokesčio, kurį gaudavo darbuotojas paskutinėje darbovietėje. Mokslininkų nuomone, negalima mokėti per didelių pašalpų, nes tai stabdo darbo paieškas. Prie pasyvios politikos priemonių galima priskirti ir darbo jėgos (darbuotojų) ankstesnį išleidimą į pensiją. Tačiau ši priemonė brangiai kainuoja.

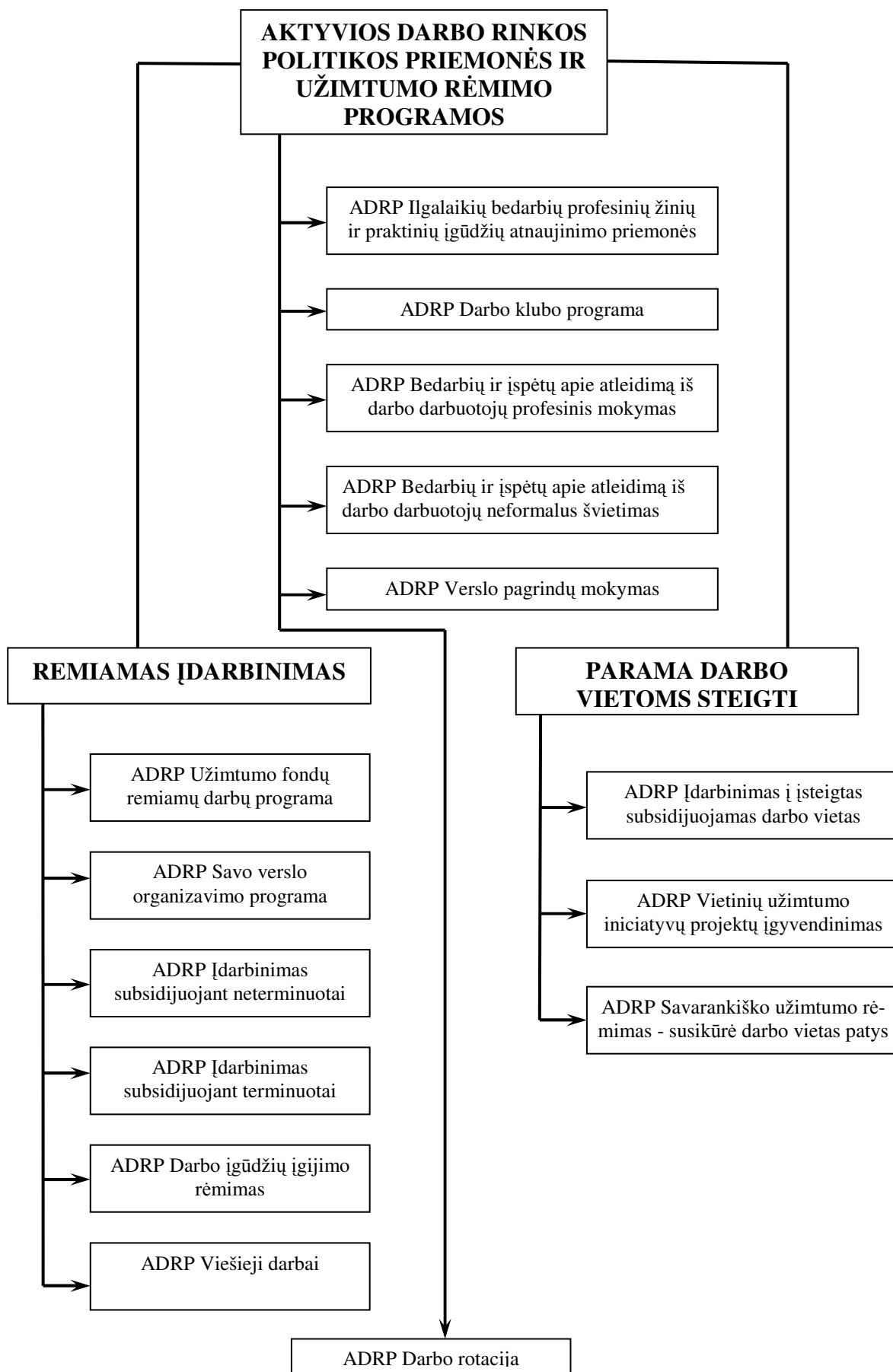
Aktyvi politika – įvairių ekonominių ir organizacinių priemonių, leidžiančių sumažinti nedarbo mastą, panaudojimas. Ji gali daryti poveikį *darbo jėgos paklausai, darbo jėgos pasiūlai, darbo rinkos mechanizmo funkcionavimui*.

Aktyvios politikos priemonės gali būti skirstomos į makroekonominės, t.y. bendras ūkio stabilizavimo priemonės, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai gerina situaciją darbo rinkoje. Naudodama makroekonominės priemonės, vyriausybė didina bendrąją prekių ir paslaugų, taip pat darbo jėgos paklausą, tuo mažindama nedarbą. Vyriausybė nedarbą gali sumažinti didindama bendrąją paklausą. Vyriausybė gali didinti bendrąją paklausą supirkdama prekes ir paslaugas iš firmų t.y. didindama vyriausybės išlaidas. Tai efektyvus BNP ir nedarbo reguliavimo būdas, tačiau jis pavojingas tuo, kad skatina kainų augimą (infliaciją). Kiekvienai vyriausybei, kuri dalį nedarbo vertina kaip atsiradusį dėl nepakankamos paklausos, t.y. ciklinį nedarbą, gresia pavojus patekti į vadinamąjį „*stok – eik*“ ciklą. Kai infliacija pasiekia neleistiną lygį ir ją reikia mažinti, tuomet bendrąją paklausą imama mažinti. Gamyba sulėtėja, infliacijos tempai sumažėja, tačiau išauga nedarbas. Tuomet konstatuojama: infliacija įveikta, o pagrindinė problema – užimtumo didinimas. Vėl imamasi skatinti gamybos augimą, didinant bendrąją paklausą. Tada paklausa išauga, gamybos augimas spartėja, kainų lygis ima kilti. Konstatuojama, kad nedarbo sumažinimo tikslas pasiektas. Formuojamas naujas tikslas –

sumažinti infliacijos tempus. Ir vėl ciklas „stok – eik“ tęsiamas. Taip pat yra skiriamos *specialios užimtumo politikos priemonės*. Šios priemonės dažniausiai nukreiptos į laikinojo ir struktūrinio, t.y. ir ilgalaikio nedarbo mažinimą. Paprastai taikomos šios užimtumo politikos priemonės:

- įvairios atskirų darbuotojų grupių darbo užmokesčio subsidijos;
- bedarbių perkvalifikavimo finansavimas;
- socialiai naudingų (viešųjų) darbų organizavimas;
- įdarbinimo įstaigų veiklos tobulinimas;
- smulkaus ir vidutinio verslo rėmimas.

Kadangi mūsų analizės objektas yra aktyvios darbo rinkos politikos priemonės (toliau - ADRP), kaip esminė ilgalaikių bedarbių integracijos priemonė, todėl jas pristatome 12 paveiksle, o išsamią analizę pateiksime 2.5 skyriuje.

12 pav. Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės 2005-2007m. laikotarpiu

Šaltinis: sudaryta autorių

12 paveiksle matyti ADRP, kuriose dalyvavo ilgalaikiai bedarbiai, 2005-2007m. Jos dar skirstomos į remiamą įdarbinimą ir paramą darbo vietoms steigti.

Apibendrinami poskyrį teigiame, jog yra skiriama visa nedarbo mažinimo formų įvairovė:

- neoklasikai siūlo tokias priemones: mažinti nedarbo pašalpas, apriboti profsajungų įtaką darbo užmokesčio dydžiui ir užimtumui nustatyti, sumažinti tautinių mažumų diskriminaciją. Tobulinti įdarbinimo įstaigų informacinę sistemą (apie laisvas darbo vietas ir jo ieškančiuosius), organizuoti profesinį mokymą bei suaugusiųjų permokymą;
- keinsistai siūlo valstybės priemones, didinančias bendrąją paklausą: mažinti mokesčius (jų sąskaita įmonėse kuriant naujas darbo vietas), didinti vyriausybės išlaidas (teikiant valstybinių užsakymų firmoms, subsidijų atskiroms darbuotojų grupėms, skatinant viešųjų darbų organizavimą ir kt.);
- daugumoje valstybių yra šios priemonės: užimtumo stabilizavimo ir žemo infliacijos lygio suderinimas; darbo jėgos paklausos ir pasiūlos atitikimo maksimizavimas; *pastovus ilgalaikio nedarbo mažinimas*; aktyvios politikos kryptingumo užtikrinimas; nuolatinis įdarbinimo tarnybų ir informacinės sistemos darbo tobulinimas;
- o ilgalaikio nedarbo mažinimui paprastai taikomos šios užimtumo politikos priemonės: įvairios atskirų darbuotojų grupių darbo užmokesčio subsidijos; bedarbių perkvalifikavimo finansavimas; socialiai naudingų (viešųjų) darbų organizavimas; įdarbinimo įstaigų veiklos tobulinimas; smulkaus ir vidutinio verslo rėmimas;
- tad formuluojame jog nedarbo mažinimo formos – tai konkrečios makroekonominės valstybės formuojamos priemonės, kurių dėka yra pasiekama, kad nedarbas, o ypač ilgalaikis nedarbas, būtų sistemingai mažinamas.

1.6. Aktyvių darbo rinkos politikos priemonių ir užimtumo rėmimo programų rūšys ir tikslai

Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės yra Lisabonos strategijos įgyvendinimo įrankis. Siekiant rinkti ir kaupti tarp šalių palyginamus duomenis apie DRP įgyvendinimą, buvo suformuota taip vadinama „naujoji“ DRP duomenų bazė. Ji buvo sukurta kaip vienas iš Europos Integruotos Socialinės Apsaugos Sistemos Statistikos (ESSPROS) modulių (Eurostat, 2005). Darbo rinkos aktyvių politikos priemonių prognozavimo metodikoje (1999) teigiama, kad aktyvių darbo rinkos politika skirta apsaugoti dirbančiuosius nuo nedarbo ir sumažinti jo mastą, reguliuoti santykius tarp pasiūlos ir paklausos darbo rinkoje.

Pastaruoju metu jos vis dažniau taikomos siekiant platesnių makroekonominių, užimtumo bei socialinės politikos tikslų. Per paskutinius 10 - 15 metų pastebimas didėjantis dėmesys aktyvios darbo rinkos politikos (toliau ADRP) priemonėms kaip užimtumo politikos instrumentui.

ADRP vaidina svarbų vaidmenį daugeliui bedarbių palengvinant greitą įsidarbinimą ir sukuriant tinkamas sąlygas kai kuriems ekonomiškai neaktyviems gyventojams sugrįžti į darbo rinką, taip pat ir sprendžiant socialiai pažeidžiamų darbuotojų problemas darbo rinkoje. Galutiniai ADRP tikslai turėtų būti ne tik užimtumo rodiklių gerinimas, gyventojų ekonominio aktyvumo didinimas bei priklausančių nuo socialinių išmokų asmenų skaičiaus mažinimas, bet taip pat ir darbo vietų kokybės, produktyvumo bei socialinės sanglaudos didinimas. Žinoma, pastarųjų tikslų labiausiai siekiama per švietimo, darbo rinkos reguliavimo, mokesčių ir socialinių išmokų sistemas, kurios taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį prisidedant prie socioekonominių Lisabonos strategijos tikslų įgyvendinimo. ADRP taip pat yra klasifikuojamas pagal išlaidų būdą:

1. Išmokos individams: valstybės išlaidos skiriamos tiesiogiai privatiems asmenims ir išmokamos grynaisiais arba per mokestinių prievolių sumažinimą;
2. Išmokos darbdaviams: valstybės išlaidos skiriamos tiesiogiai darbdaviams ir išmokamos grynaisiais ar per mokestinių prievolių sumažinimą;
3. Išmokos paslaugų teikėjams: valstybės išlaidos skiriamos tiesiogiai paslaugų teikėjams, kurie teikia paslaugas privatiems asmenims ir darbdaviams (*Employment in Europe, 2006*).

ADRP klasifikuojamos į mokomojo tipo (profesinio) aktyvias darbo rinkos politikos priemones, remiamo įdarbinimo ir paramos darbo vietoms steigti, kurios dabar bus išanalizuotos plačiau.

1.6.1. Aktyvios darbo rinkos priemonės ir užimtumo rėmimo programos

Dabar išanalizuosime keturias ADRP, kurios yra mokomojo pobūdžio: bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinio mokymo priemonė bei bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalaus švietimo priemonės yra vykdomos iki šiol, o likusios trys yra integruotos į kitas priemones.

ADRP Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas apima profesinio mokymo priemones, kuriomis siekiama mokymų pagalba didinti bedarbių ir kitų tikslinių grupių įsidarbinimo galimybes ir kurios yra finansuojamos iš valstybinių šaltinių. Šios priemonės tikslas - padėti bedarbiams įsigyti paklausią profesiją bei kvalifikaciją atitinkančią darbo rinkos poreikius arba persikvalifikuoti; operatyviai paruošti darbdaviams reikiamos kvalifikacijos darbuotojus, galinčius prisitaikyti prie nuolat kintančių darbo rinkos reikalavimų pagal realizuojamus verslo planus; patenkinti darbdavių poreikį kvalifikuotai darbo jėgai; užtikrinti bedarbių teritorinį mobilumą dirbti savarankiškai ir kt.

Profesinis mokymas organizuojamas šiais atvejais:

- jei bedarbis turi paklausią vietos darbo rinkoje profesiją ir yra padaryta ne ilgiau 1 metų darbo pertrauka pagal profesinį pasirengimą ir nustatyta tvarka TDB 3 mėnesius nepasiūlė darbo, atitinkančio bedarbio profesinio pasirengimo ir sveikatos būklės;
- jei bedarbis neturi profesinio pasirengimo, turi nepaklausią vietos darbo rinkoje profesiją, turi ilgesnę nei 1 metai darbo pertrauką pagal profesinį pasirengimą ir nustatyta tvarka TDB negali pasiūlyti nekvalifikuoto darbo;
- jei bedarbis dirba darbus, finansuojamus iš Užimtumo fondo ir nuolatiniam įsidarbinimui būtinas papildomas profesinis pasirengimas;
- jei darbuotojas gavo įspėjimą apie darbo sutarties būsimą nutraukimą, patobulinus esamą arba įgijus naują kvalifikaciją, atsiranda galimybė pasilikti toje pačioje darbo vietoje ar įsidarbinti kitoje įmonėje;

Į šią programą ypatingai stengiamasi nukreipti ilgalaikius bedarbius.

Profesinis mokymas organizuojamas ne ilgiau kaip 6 mėnesius. Išskirtiniais atvejais profesinis mokymas gali būti organizuojamas iki 10 mėnesių. TDB dalyviams mokama stipendija, finansuojama kelionės į mokymo įstaigą išlaidos. Taip pat padengiamos apgyvendinimo, sveikatos patikrinimo išlaidos. Darbo rinkos profesinį mokymą organizuoja bei prižiūri Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir jai pavaldžios teritorinės darbo rinkos mokymo ir konsultavimo tarnybos.

ADRP Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonės, jų tikslai ir uždaviniai: padėti ilgą laiką nedirbusiems asmenims atnaujinti turimas profesines žinias ir praktinius įgūdžius; padėti ilgalaikiams bedarbiams, neturintiems profesinės kvalifikacijos, pasirinkti paklausią darbo rinkoje profesiją

ADRP Darbo klubo programa, kurioje žmonės sužino, kaip reikia ieškoti darbo, bendrauti su darbdaviais, paruošti įsidarbinimo dokumentus (CV, motyvacinį laišką), susipažįsta, kaip ieškoti laisvų darbo vietų Informacijos ir konsultacijų centre bei internete. Bedarbiams suteikiama psichologo pagalba. Po darbo klubų dauguma dalyvių jaučiasi tvirčiau, labiau pasitiki savimi, įgyja bendravimo įgūdžių. Dalyviai teigia, kad darbo klubų nauda yra ta, jog padidėja dalyvaujančių šioje programoje asmenų darbo bei mokymosi motyvacija, žmonės aktyviau ieško darbo, žino, kaip tai reikia daryti.

ADRP „Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas“

Tikslas - bedarbiams ir išpėtiems apie atleidimą iš darbo darbuotojams, neturintiems profesinės kvalifikacijos, ilgalaikiams bedarbiams padėti susipažinti su paklausiomis darbo rinkoje profesijomis ir galimybėmis jas įgyti; bedarbiams, turintiems kvalifikaciją ir nedirbusiems 2 ir daugiau metų iki įsiregistravimo darbo biržoje bei ilgalaikiams bedarbiams padėti atnaujinti turimas profesines žinias,

gebėjimus ir praktinius įgūdžius; supažindinti su verslo pradmenimis bedarbius ir įspėtus apie atleidimą iš darbo darbuotojus, pageidaujantiems pradėti savarankišką verslą.

Verslo pagrindų mokymas – dalyvaujantiems verslo organizavimo kursuose, kuriuos veda darbo biržos specialistai, bedarbiams pateikiama informacija apie verslo organizavimo galimybes, verslo pradžia, teikiamas lengvatas, verslo plano rengimą.

Išanalizavę profesinio mokymo priemones dabar aptarsime remiamo įdarbinimo ADRP.

1.6.2. Remiamo įdarbinimo aktyvios darbo rinkos priemonės

Remiamo įdarbinimo aktyvių darbo priemonių bloką sudaro šios priemonės: užimtumo fondų remiamų darbų programa, įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai ir terminuotai, viešųjų darbų programa. Dabar pateiksime jų vykdymo sąlygas.

ADRP Užimtumo fondų remiamų darbų programa apima priemones, kurios palengvina bedarbių ir kitų tikslinių grupių įdarbinimą ar padeda išlikti darbo vietoje asmenims, kuriems gresia darbo praradimas (atleidimas). Paprastai darbdavys padengia didžiausią dalį darbo kaštų. Remiamų darbų programai tenka svarbus vaidmuo, kadangi šie darbai skirti darbo įgūdžiams įtvirtinti darbo vietoje pradedančiam darbinę veiklą jaunimui, kuris baigė mokymo įstaigas bei darbo rinkos profesinio mokymo programas. Šios programos tikslas - sudaryti galimybę įsigyti pradinius darbo įgūdžius arba juos tobulinti darbo vietoje, nustatyti bedarbio kvalifikacinių žinių trūkumą ir papildyti jas profesinio mokymo kursuose, įsitvirtinti nuolatiniam darbui, pasibaigus remiamų darbų terminui.

ADRP Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai apima priemones, kurios sukuria papildomas darbo vietas, siekiant įdarbinti ilgalaikius bedarbius ir kitus sunkiai į darbo rinką integruojamus asmenis. Paprastai didžiausia darbo kaštų dalis padengiama valstybės lėšomis. Tai *įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai ir terminuotai*. Tikslas - padėti papildomai remiamiems bedarbiams, ypač neturintiems pakankamų konkurencinių gebėjimų, įsitvirtinti darbo rinkoje ir sudaryti sąlygas joje išlikti, didinant jų užimtumo galimybes.

- Mažinti labiausiai socialiai pažeidžiamų bedarbių grupių socialinę atskirtį, spartinant jų integraciją į darbo rinką.
- Plėsti sąveiką su darbdaviais, tenkinti darbo rinkos poreikius į įdarbinimo subsidijuojant priemonę nukreipiant asmenis, atitinkančius darbdavio kvalifikacinius reikalavimus.
- Įsisavinti ESF finansinę paramą, siekiant didinti asmenų, kuriems sunkiausia integruotis į darbo rinką, dalyvaujančių įdarbinimo subsidijuojant priemonėje, skaičių.
- padėti papildomai remiamiems asmenims įsitvirtinti darbo rinkoje, ypač neįgaliems, ilgalaikiams bedarbiams ir kitiems sunkiai integruojantiems į darbo rinką. Darbdaviams – padėti spręsti darbo jėgos trūkumo problemą.

Įdarbinimas subsidijuojant organizuojamas įdarbinant į laisvas arba įsteigtas (pritaikytas) darbo vietas asmenis, priklausančius papildomai remiamų asmenų grupėms: neįgaliesiems, kuriems nustatytas iki 40 procentų darbingumo lygis (iki 2005 m. liepos 1 d. I-II invalidumo grupė) arba vidutinis neįgalumo lygis; neįgaliesiems, kuriems nustatytas 45-55 procentų darbingumo lygis (iki 2005 m. liepos 1 d. III invalidumo grupė) arba lengvas neįgalumo lygis; vaikams, kuriems iki pilnametystės buvo nustatyta rūpyba šeimoje, šeimynoje ar vaikų globos institucijoje, iki jiems sukaks 25 metai; baigusiems profesinės reabilitacijos programas; *ilgalaikiams bedarbiams*; vyresniems kaip 50 metų darbingiems asmenims; nėščioms moterims, šeimos pasirinkimu vaiko motinai (įmotei) arba tėvui (įtėviui), vaiko globėjui, rūpintojui, faktiškai auginančiam vaiką iki 8 metų arba neįgalų vaiką iki 18 metų (iki 2005 m. liepos 1 d. pripažintą vaiku invalidu); grįžusiems iš laisvės atėmimo vietų, kurių laisvės atėmimo laikotarpis buvo ilgesnis kaip 6 mėnesiai; iki įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje nedirbusiems 2 ir daugiau metų; asmenims, priklausomiems nuo narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų, baigusiems psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programas; asmenims, turintiems teisę į papildomas užimtumo garantijas pagal Lietuvos Respublikos valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymą; prekybos žmonėmis aukoms, baigusioms psichologinės socialinės ir(ar) profesinės reabilitacijos programas.

Įdarbinimo subsidijuojant organizavimas. Įdarbinimo subsidijuojant priemonė organizuojama atsižvelgiant į bedarbių ir darbdavių poreikį dalyvauti ir galimybes organizuoti šią priemonę. Bedarbių poreikis dalyvauti nustatomas pagal individualiuose įsidarbinimo planuose numatytą dalyvavimą priemonėje. Darbdavių poreikis nustatomas remiantis apklausų rezultatais, pasirašytais paslaugų teikimo sutartimis, pagal tikslinių vizitų pas darbdavius rezultatus.

Viešieji darbai. Tikslas - padėti bedarbiams, išpėtiems apie atleidimą iš darbo darbuotojams, bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviams ir studentams atostogų metu, taip pat kitiems, įtrauktiems į darbo biržos apskaitą ieškantiems darbo asmenims, greičiau integruotis į darbo rinką bei sudaryti jiems sąlygas užsidirbti pragyvenimui būtinų lėšų. Viešieji darbai organizuojami tik laikinojo pobūdžio visuomenei naudingiems darbams atlikti. Jie turi padėti palaikyti ir (ar) plėtoti vietos bendruomenės socialinę infrastruktūrą. Bendrojo lavinimo mokyklų moksleiviai ir studentai į viešuosius darbus siunčiami tik jų atostogų metu ir įsiregistravusiems darbo biržoje. Viešuosius darbus organizuoja darbo birža kartu su savivaldybėmis. Darbdavius, pageidaujančius organizuoti VD, parenka savivaldybės institucija, gavusi iš jų paraišką.

Išanalizavę remiamo įdarbinimo aktyvias darbo rinkos priemones, pristatome priemones, kurios skirtos teikti paramą darbo vietoms steigti. Tai - įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas, vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas, susikūrė darbo vietas patys, darbo rotacija.

1.6.3. Paramos darbo vietoms steigti aktyvios darbo rinkos priemonės

Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas - neįgaliųjų integracija apima priemones, kurios skatina neįgalių asmenų integraciją į darbo rinką. Jos skirtos asmenims, kuriems oficialiai yra pripažintas neįgalumas. Tai darbo vietų steigimo subsidijavimas arba neįgaliųjų užimtumo rėmimo priemonė. LR Bedarbių užimtumo įstatyme 29 straipsnyje "Parama darbo vietoms steigti" nustatytos 3 įdarbinimo formos, iš kurių viena - darbo vietų steigimo subsidijavimas. Priemonės tikslas - sudaryti materialines ir teisines sąlygas naujai darbo vietai sukurti ir įdarbinti į ją darbo biržoje registruotą neįgalų asmenį; mažinti labiausiai socialiai pažeidžiamų bedarbių grupių socialinę atskirtį spartinant jų integraciją į darbo rinką. Parama teikiama darbdaviams, steigiantiems naujas darbo vietas ar pritaikantiems esamas darbo vietas prie bedarbio negalios ir įdarbinantiems į jas bedarbius pagal neterminuotą darbo sutartį. Tokio įdarbinimo proceso eiga: darbdaviai, norintys dalyvauti priemonėje, pateikia darbo biržai paraišką darbo vietoms steigti ar pritaikyti esamoms darbo vietoms prie neįgalio asmens negalios poreikio. Aktyvių darbo rinkos politikos priemonių komisijos nariai susipažįsta su paraiškos turiniu ir per 10 dienų raštu atsako darbdaviui dėl galimybės organizuoti priemonę. Vertinant paraišką, atsižvelgiama į paraiškos turinį, bedarbių įsidarbinimo planų analizę, galimybę darbo vietą išlaikyti 3 metus, galimybę sudaryti bedarbių rezervą, paraiškos sąmatos aiškumą. Komisijai priėmus teigiamą sprendimą, DRPS konsultantas paruošia darbo vietų steigimo sutartį ir pateikia darbo biržos ir įmonės vadovui pasirašyti. Pasirašius sutartį, darbdavys pateikia prašymą dėl dalinio finansavimo. Buhalterija praveda avansą. Darbdavys steigdamas darbo vietą, kas mėnesį pristato ataskaitas apie įvykdytas veiklas. Darbo biržos darbuotojas apsilanko įmonės steigiamoje darbo vietoje, rašo patikrinimo aktus. Įvykdęs visas numatytas veiklas, panaudojęs numatytas sąmatoje lėšas, įdarbinęs asmenį, pristatęs neterminuotos darbo sutarties kopiją, darbdavys informuoja darbo biržą, kad darbo vieta įsteigta ir pateikia prašymą dėl galutinio darbo vietos finansavimo. Darbo biržos darbuotojai nuvyksta į įsteigtą darbo vietą, įsitikina, kad darbdavio pateikta informacija teisinga, pasirašo darbo vietos įsteigimo aktą ir pateikia patvirtinti darbo biržos direktoriui. Pravedamos darbdaviui likusios darbo vietos steigimo lėšos. Kas ketvirtį darbo biržai darbdavys pristato pažymą apie įdarbintą asmenį. Atleidus asmenį, darbdavys per 3 dienas informuoja apie atlaisvintą darbo vietą. Darbo birža siunčia kitą asmenį į atsilaisvinsią darbo vietą.

Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas. Vietinės užimtumo programos (VUI) – darbo rinkos instrumentas, sprendžiantis nedarbo problemas. Tai priemonė, leidžianti sumažinti regionų ir teritorijų užimtumo ir nedarbo lygio skirtumus. Šios programos tikslai yra didinti atskirų savivaldybių gyventojų grupių užimtumą, vystyti vietos socialinę ekonominę infrastruktūrą, kurti naujus darbo vietų rengimo projektus. VUI sulaukė didelio verslininkų susidomėjimo. Įgyvendinant šiuos projektus subsidijos įmonėms skiriamos iš savivaldybės biudžeto ir užimtumo fondo lėšų. Ši priemonė yra pakankamai brangi, tačiau įgyvendinat tokio pobūdžio projektus gaunamas teigiamas

multiplikacinis efektas, nes, įsteigus darbo vietas iš šių projektų lėšų, skatinamas papildomų darbo vietų steigimas kitose srityse. Tokiu būdu pritraukiamos papildomos investicijos, kartu didinančios darbo jėgos paklausą.

Subsidija 1 darbo vietai steigti negali viršyti VUI projektų atrankos paskelbimo metu paskutinio paskelbto šalies ūkio vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio 22 dydžių. Maksimali to paties paramos gavėjo prašoma subsidijos suma negali viršyti 345 tūkst. Lt, o žemės ūkio ir žuvininkystės sektoriaus – 10,35 tūkst. Lt. Paramos gavėjas privalo savo lėšomis padengti ne mažiau kaip 35 proc. visų projekto išlaidų.

ADRP Susikūrė darbo vietas patys apima priemones, kurios skatina verslumą, tai yra skatina bedarbius ir kitas tikslines grupes pradėti savo nuosavą verslą ar patiems susikurti sau darbo vietą. Savarankiško užimtumo rėmimo tikslas - ieškantiems darbo asmenims, padėti pradėti savo verslą; darbo rinkos politikos priemonėmis didinti darbo jėgos kompetencijas ir gebėjimus verslumui. Skatinti mąstyti apie savo verslo organizavimą, kaip alternatyvą nedarbui; suteikti pradinę informaciją verslo organizavimo klausimais;

Teritorinės darbo biržos ieškantiems darbo asmenims, siekiantiems savarankiško užimtumo, teikia informaciją apie verslo pradžios sąlygas, jo vystymą, darbuotojų priėmimą į darbą, veiklos pagal verslo liudijimus galimybes, rengia verslo pradmenų mokymą. Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo įstatyme apibrėžta mikroįmonė, kurios steigėjas yra pradėjęs savo verslą buvęs bedarbis, per 36 mėnesius nuo įmonės įregistravimo dienos gali gauti paramą darbo vietai steigti, kai į įsteigtą darbo vietą įdarbinamas teritorinės darbo biržos siūstas bedarbis.

Darbo rotacija apima priemones, kurios palengvina bedarbių ar kitų tikslinių grupių įdarbinimą į jau egzistuojančias darbo vietas, siekiant pakeisti ten dirbusius darbuotojus. Tikslas - darbuotojų tikslinių atostogų metu ar kolektyvinėse sutartyse numatytais atvejais darbuotojus laikinai pakeičiant ieškančiais darbo asmenimis. Darbdaviams, darbo rotacijos būdu įdarbinusiems bedarbius, kiekvieną mėnesį už kiekvieną dirbantį asmenį pagal faktiškai dirbtą laiką mokama Vyriausybės patvirtintos MMA 0,5 dydžio kompensacija. Darbo rotacija gali trukti ne ilgiau kaip 12 mėn. Dėl darbo rotacijos organizavimo įdarbinant ieškančius darbo asmenis gali kreiptis darbdaviai, kurie yra įregistruoti Lietuvos Respublikoje; nėra bankrutavę ar bankrutuojantys ir (ar) nevykdo restruktūrizacijos; neturi mokestinės nepriemokos valstybės ir (arba) savivaldybių biudžetams ir fondams, į kuriuos mokamus mokesčius administruoja Valstybinė mokesčių inspekcija, nėra skolingi Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetui.

Mokslinėje literatūroje taip pat pažymima, jog aktyvios darbo rinkos politikos priemonės turi apimti visą tikslų (nebūtinai formaliai įtvirtintų) įvairovę: *darbo vietų kūrimą*. Mažinant registruotų bedarbių skaičių orientuojantis į trumpalaikį efektą arba kuriant darbo vietas, išliekančias ir po intervencijos periodo, pavyzdžiui, darbai viešajame sektoriuje; *darbo vietų persikirstymą*. Vadovaujan-

tis lygybės principu visiems ieškantiems darbo, o ypačiai ilgalaikiams bedarbiams, suteikti galimybę įsidarbinti į tas darbo vietas, kurios būtų pasiūlytos kitiems asmenims, taip suteikiant rizikos grupėms galimybę įsijungti į darbo rinką. *Igūdžių įgijimą ir žmogiškojo kapitalo stiprinimą*. Tai nebūtinai iš karto suteiks darbo vietą, tačiau sustiprins bedarbių, kurių įgūdžiai nukentėję nuo ilgo nedarbo laikotarpio, darbinis įgūdžius, pakels jų darbingumą ir produktyvumą. *Elgsenos / nuostatų pokyčius*, įveikiančius ieškančiųjų darbo nebrangumą ir atitolimą / susvetimėjimą, taip stiprinant jų motyvaciją ir norą dirbti, tuo pačiu ir skatinant darbdavius atsisakyti išankstinių nusistatymų ir vengiant stigmatizacijos. *Iš darbo gaunamų pajamų didinimą* (trumpą ar ilgą laikotarpį), įveikiant skurdą ir nedarbo spąstus, ypačiai žemas pajamas gaunančiųjų ir nekvalifikuotos darbo jėgos segmentuose.

Platesni makroekonominiai tikslai, tokie kaip potencialios darbo jėgos pasiūlos didinimas, struktūrinio nedarbo mažinimas bei didėjančios „atlyginimų spaudimo“ infliacijos. *Atsižvelgimas į platesnius socialinius tikslus*, tokius kaip visuomenės sveikatos gerinimas, kova su nusikalstamumu ir socialinės sanglaudos skatinimas bendruomenėse. (Okunevičiūtė Neverauskienė L., doc. dr. Gruževskis B., Moskvina J., prof. habil. dr. Šileika.

A., dr. Pocius A., Šlekienė K. 2007)

Apibendrinus poskyrį, manome, jog:

- aktyvios darbo rinkos politikos priemonės ir užimtumo rėmimo programos, vykdomos teritorinėse darbo biržose yra socialinės apsaugos politikos įrankis, padedantis ekonomiškai neaktyviems ir socialiai pažeidžiamiems asmenims grįžti į darbo rinką. Tai tarsi marginalinių grupių „bendrojo lavinimo mokykla“, kurioje iš naujo mokomasi keisti mąstymo ir elgsenos stereotipus, įgyti profesiją ir reikalingus darbo įgūdžius bei tokiu būdu integruotis į darbo rinką;
- ADRP siekiama mikroekonominių ir makroekonominių tikslų. Mikroekonominiai: darbo vietų kūrimo, darbo vietų persikirstymo, įgūdžių įgijimo ir žmogiškojo kapitalo stiprinimo, elgsenos pokyčių kaitos, pajamų didinimo. Makroekonominiai tikslai: darbo jėgos pasiūlos didinimo, struktūrinio nedarbo mažinimo, visuomenės sveikatos gerinimo, nusikalstamumo mažinimo.
- Išanalizavę ADRP teoriniu požiūriu, kitoje darbo dalyje atliksime ilgalaikio nedarbo, t.y. ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP Klaipėdos apskrities teritorinių darbo biržų 2005 - 2007m. analizę.

2. ILGALAIKIO NEDARBO ANALIZĖ KLAIPĖDOS APSKRITYJE 2005 - 2007 METAIS

Šioje analitinėje dalyje tyrimas vykdomas tokia seka:

- a) Klaipėdos apskrities regionuose ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP rodiklių analizė;
- b) detali kiekvienos aktyvios darbo rinkos politikos priemonės analizė apskrities rajonuose;
- c) ADRP rezultatų apibendrinimas;
- d) sociologinio tyrimo rezultatų pristatymas.

Prieš pateikdami ilgalaikio nedarbo analizę, norime pristatyti papildančią jos informaciją be kurios gali kilti klausimų.

Klaipėdos apskritį sudaro Klaipėdos miesto, Klaipėdos rajono, Neringos, Šilutės, Palangos, Kretingos ir Skuodo savivaldybės.

Analizei naudojami leidinio „Darbo rinka skaičiais 2005-2007m“. duomenys, bei teritorinių darbo biržų - Klaipėdos, Palangos, Kretingos, Skuodo ir Šilutės (toliau – TDB) ataskaitos. Pavyzdys 2 lentelėje ir 3 priede.

2 lentelė

Teritorinių darbo biržų ataskaitų DBAK3 formos pavyzdys

Eilės Nr.	Darbo rinkoje papildomi ir bedarbių grupės	[registruota papildomai remiamų bedarbių		Įdarbinimas													
		per ketvirtį	ketvirtio pabaigoje	iš viso	pagal neterminuotąją darbo sutartį											pagal terminuotąją darbo sutartį	
					iš viso	laisvas darbo vietas	pagal darbo rinkos priemones										socialinių ir subsidijuojamų darbo vietų
							į subsidijuojamas darbo vietas įsteigtas darbas iki 2006-08-01	įsteigtas darbas	įdarbinimas subsidijuojant (neterminuoti)	darbo igūdžių įgijimo rėmimo (neterminuoti)	susikūrė darbo vietas patys	į darbo rotaciją (neterminuoti)	į kompensuojamas darbo vietas	įgyvendinant vietinių užimtumo iniciatyvų projektus			
1.7	Ilgalaikiai bedarbiai	160	218	101	94	15	0	0	8	x	5	0	x	0	0	7	

Šaltinis: TDB

Ataskaitos yra ruošiamos kas ketvirtį, bet duomenys analizei yra sutraukiami ir pristatomi kaip metiniai. Svarbu paminėti, jog ši ataskaitos forma 2005-2007m. laikotarpyje kito, iš keturių aktyvių darbo rinkos įdarbinimo priemonių 2007m. yra veikiančios aštuonios.

Teorinėje dalyje apibrėžėme, kad ilgalaikiai bedarbiai - asmenys iki 25 metų, kurių nedarbo trukmė viršija 6 mėnesius, ir asmenys nuo 25 metų, kurių nedarbo trukmė viršija 12 mėnesių, skaičiuojant nuo įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje dienos.

Ilgalaikiai bedarbiai, kurių nedarbo trukmė yra 2 metai ir daugiau, taip pat priskiriami darbo rinkoje papildomai remiamų bedarbių grupei. Ją sudaro:

- Bedarbiai nuo 16 metų iki 25 metų amžiaus pirmą kartą pradėdantys darbinę veiklą (be absolventų);
- Absolventai, pradėdantys darbinę veiklą pagal specialybę;
- Motina arba tėvas, auginanti (-s) vaiką iki 8m;
- Asmenys, kuriems iki senatvės pensijos likę ne ilgiau kaip 5 metai;
- Asmenys, grįžę iš įkalinimo vietų, kai laisvės atėmimo laikotarpis buvo ilgesnis kaip 6 mėn;
- Invalidai;
- *Ilgalaikiai bedarbiai, kurių nedarbo trukmė daugiau kaip 2 metai.*

Bedarbių rėmimo įstatyme ir Lietuvos darbo biržos DBAK3 ataskaitoje 2005 metais nustatyta, jog įdarbinimas vykdomas trimis pakopomis:

- įdarbinimas pagal terminuotą darbo sutartį,
- įdarbinimas pagal neterminuotą darbo sutartį,
- įdarbinimas pagal terminuotą darbo sutartį, pagal darbo rinkos programas.

Taip pat vertėtų paminėti, jog ketvirčiai skiriami taip:

- I ketvirtis – sausio, vasario, kovo mėnesiai,
- II ketvirtis – balandžio, gegužės, birželio mėnesiai,
- III ketvirtis – liepos, rugpjūčio, rugsėjo mėnesiai,
- IV ketvirtis – spalio, lapkričio, gruodžio mėnesiai.

2005 metais iki 2006 III ketvirčio buvo nustatytos tokios aktyvios darbo rinkos politikos priemonės: "Įdarbinimas į subsidijuojamas darbo vietas", "Įdarbinimas į kompensuojamas darbo vietas", "Susikūrė darbo vietas patys".

Nuo 2006 III ketvirčio iki dabar įdarbinimas pagal ADRP yra papildytas tokiomis priemonėmis:

"Į subsidijuojamas darbo vietas įsteigtas iki 2006-08-01", "Į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas", "Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai", "Darbo įgūdžių įgijimo rėmimo" (ilgiau kaip 6 mėn.), "Darbo rotacija" (ilgiau kaip 6 mėn.), "Įgyvendinant vietinių užimtumo iniciatyvų projektus".

Atliekant ADRP detalią analizę naudojamosi anksčiau minėta DBAK3 forma, kurioje duomenys apie bedarbių dalyvavimą pateikiami ketvirčiais, t.y. kiek ilgalaikių bedarbių buvo konkretaus ketvirčio pabaigoje. Tačiau konkretizuojant priemonių praktinį įgyvendinimą TDB naudojamosi metinėmis veiklos ataskaitomis, kuriose duomenys ir aprašymai pateikiami ne ketvirčio pabaigos informacija, o kiek priemonėje dalyvauta apkritai per visą laikotarpį. Dėl šios priežasties duomenys, pateikti lentelėse ir duomenys priemonių įgyvendinimo aprašymuose gali nesutapti. Taip pat būdinga ir tai, jog nors metinių veiklos ataskaitų forma yra standartizuota, tačiau TDB metinėse

veiklos ataskaitose neišvengiama informacijos pateikimo skirtumų, todėl ir mūsų analizės metu tai tikėtina.

2.1. Ilgalaikio nedarbo tyrimo metodikos pagrindimas

Ilgalaikio nedarbo tyrimo metodika taikoma pagal Martinkus B., Beržinskienės D. (2005) rekomendacijas ir ji aprašoma tokiais etapais:

- I. Įvertinama rodiklio statika. Tai absoliučių, vidutinių ir santykinų dydžių taikymas.
- II. Įvertinami rodiklio pokyčiai. Tai dinamikos eilučių taikymas.
- III. Įvertinami rodiklio pokyčius sąlygoję veiksniai. Tai koreliacinės analizės taikymas.
- IV. Rezultatų apibendrinimas.

Santykiniai dydžiai svarbūs analizuojant socialinius, ekonominius, verslo procesus, nes absoliutiniai dydžiai ne visada visapusiškai apibūdina reiškinį ir jo kitimą. Santykiniai dydžiai apibūdina nagrinėjamų reiškinų požymių tarpusavio santykius. Jie gaunami padalijus vieną dydį iš kito ir išreiškiami procentais. Dinamikos santykiniai dydžiai parodo reiškinio kitimą tam tikru metu. Jie skaičiuojami baziniu ir grandininu būdu:

$$S_{\text{dinamikos bazinis}} = \frac{y_i}{y_0} \times 100\%$$

Čia y_i – esamo laikotarpio dinamikos eilutės lygis; o y_0 – bazinio laikotarpio duomenys.

Santykiniai dinamikos baziniai dydžiai rodo rodiklio kitimą per visą nagrinėjamą laikotarpį, nes jie lyginami su nuolatine baze.

$$S_{\text{dinamikos grandininis}} = \frac{y_i}{Y_{i-1}} \times 100\%$$

Čia y_i – esamo laikotarpio dinamikos eilutės lygis; o Y_{i-1} prieš tai buvusio laikotarpio duomenys.

Santykiniai dinamikos grandininiai dydžiai rodo kitimą per vienerius metus, nes jie lyginami su kintama baze.

Paprastam aritmetiniam vidurkiui apskaičiuoti naudojama formulė:

$$X_{\text{aritmetinis paprastas}} = \frac{\sum x_i}{n}$$

Socialiniai ekonominiai reiškiniai nuolat kinta ir toks kitimas vadinamas dinamika, o skaitinė rodiklių seka laiko atžvilgiu – dinamikos eilute. Turint dinamikos eilutes galima apskaičiuoti analitinius ir apibendrintus rodiklius: absoliutaus lygio padidėjimą ar sumažėjimą, didėjimo ar mažėjimo tempą; padidėjimo ar sumažėjimo tempą; padidėjimo tempo 1% absoliutinę reikšmę.

Absoliutaus lygio padidėjimas/sumažėjimas rodo, keliais vienetais pasikeičia reiškinio lygis per tam tikrą laikotarpį. Jis apskaičiuojamas baziniu ir grandininu būdu.

- a) bazinis $\Delta y = y_i - y_0$

b) grandininis $\Delta y = y_i - y_{i-1}$, kur:

y_i - esamo laikotarpio dinamikos eilutės lygis;

y_{i-1} prieš tai buvusio laikotarpio dinamikos eilutės lygis;

y_0 - pradinio ar bazinio laikotarpio dinamikos eilutės lygis.

Didėjimo/mažėjimo tempas rodo, kiek kartų padidėjo ar sumažėjo lygis šio laikotarpio praėjusio laikotarpio atžvilgiu arba kiek procentų siekia esamojo laikotarpio reiškinio lygis, lyginant su praėjusio. Tai dviejų dinamikos eilės lygių santykis. Skaičiuojant baziniu ir grandininiu būdu:

a) bazinis $T_d = \frac{y_i}{y_0} \times 100\%$

b) grandininis $T_d = \frac{y_i}{y_{i-1}} \times 100\%$

Padidėjimo/sumažėjimo pokyčio tempas rodo, keliais procentais pasikeičia reiškinio lygis per nagrinėjamą laikotarpį.

$$T_p = T_d - 100 \quad T_d - \text{išreikštas } \%$$

Padidėjimo tempo 1% absoliutinė reikmė nusako, kiek per analizuojamą laikotarpį padidėjo eilutės lygis reiškiniui pakitus 1% , t.y. koks absoliutus dydis atitinka kiekvieno procento padidėjimą/sumažėjimą. Apskaičiuojamas:

$$\Delta 1\% = 0,01 \cdot y_{i-1}$$

Norint rasti koreliacijos koeficientus, reikia naudotis visais turimais duomenimis. r reikšmes patikriname su CORREL funkcijos pagalba. Kai koreliacijos koeficientas teigiamas – ryšys tiesioginis. Kai koreliacijos koeficientas neigiamas – ryšys tarp kintamųjų yra atvirkštinis, tai reiškia, kad vienam kintamajam didėjant, kitas mažėja. Kuo reikšmė yra artimesnė 1 ar -1, tuo ryšys yra glaudesnis. Interpretuojant tiesioginės koreliacijos koeficiento (r) reikšmes, naudojamosi tokiomis sąlygomis:

- kai $r < 0,2$, ryšio nėra;

- kai $0,2 < r < 0,5$, silpnas ryšys;

- kai $0,5 < r < 0,75$, ryšys vidutinis;

- kai $0,75 < r < 0,95$, stiprus ryšys;

- kai $0,95 < r < 1$, praktiškai funkcionalinis ryšys.

Koreliacijos koeficientas parodo tiesinio ryšio glaudumą, todėl esant jo reikšmei artimai nuliui negalima teigti, kad koreliacinio ryšio iš viso nėra. Tam tikrais atvejais gali pasireikšti glaudus kreivinis ryšys. Analizėje labai svarbu atkreipti dėmesį į determinacijos koeficientą R^2 . R^2 determinacijos koeficientas parodo, kokią dalį visos rezultatinio požymio variacijos nulemia faktorinis požymis. R^2 kitimo ribos [0, 1]. R^2 apskaičiuojamas remiantis daugiamačiu koreliacijos koeficientu r.
 $R^2 = r^2$

Atliktų įvertinimo rezultatų interpretavimas leis įvertinti ilgalaikių bedarbių situaciją Klaipėdos apskrityje.

2.2. Teritorinėse darbo biržose registruotų ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP, analizė

Ilgalaikių bedarbių integracijos į darbo rinką analizei naudojami 2005 - 2007m. Klaipėdos apskrities TDB ketvirtinių ataskaitų duomenys. Jose ilgalaikiai bedarbiai suskirstyti į apskrities regionus: Klaipėdos miesto, rajono ir Neringos, Palangos miestų ir Šventosios, Kretingos miesto ir rajono, Skuodo miesto ir rajono, Šilutės miesto ir rajono. Remiantys tyrimo 2005 - 2007m. tyrimo duomenimis, kurie pateikiami 3lentelėje, pastebima mažėjimo tendencija: nuo 1524 asmenų 2005m. iki 644 asmenų 2006m. Ilgalaikių bedarbių skaičiaus mažėjimas pastebimas kiekviename apskrities rajone. Ši tendencija pateikiama 3 lentelėje.

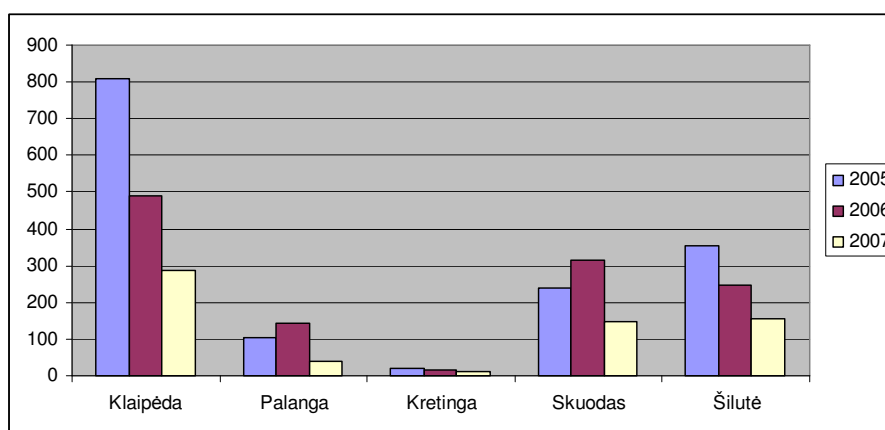
3 lentelė

Klaipėdos TDB registruotų ilgalaikių bedarbių skaičius, dalyvavusių ADRP

Apskrities rajonai	Dalyvavę ADRP ketvirčio pabaigoje		
	2005	2006	2007
Klaipėdos rajonas	808	488	287
Palangos regionas	104	142	41
Kretingos rajonas	19	14	13
Skuodo rajonas	237	316	149
Šilutės rajonas	356	248	154
Klaipėdos apskrityje	1524	1208	644

Šaltinis: sudaryta remiantis TBD duomenimis

Pagal lentelėje pateiktus duomenis galima grafiškai pavaizduoti kaip nagrinėjamu laikotarpiu kito Klaipėdos apskrityje ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP, skaičius (žr. 13 pav.)

13 pav. Klaipėdos TDB registruotų ilgalaikių bedarbių skaičius, dalyvavusių ADRP

Šaltinis: sudaryta remiantis TBD duomenimis

Naudojant struktūros santykinio dydžio formulę galima nustatyti, kokią apskrities ilgalaikių bedarbių dalį, dalyvavusių ADRP, sudaro kiekvienas apskrities rajonas. Gauti duomenys pateikiami 4 lentelėje.

Ilgalaikių bedarbių struktūros santykiniai dydžiai

Rajonai	Dalyvavę ADRP ketvirčio pabaigoje		
	2005	2006	2007
Klaipėdos raj.	53,0	40,4	44,6
Palangos reg.	6,8	11,8	6,4
Kretingos raj.	1,2	1,2	2,0
Skuodo raj.	15,6	26,2	23,1
Šilutės raj.	23,4	20,5	23,9

Šaltinis: apskaičiuota remiantis TDB ataskaitų duomenimis

Lyginant 2005–2007m. pastebima, kad Klaipėdos apskrities rajonuose ilgalaikiai bedarbiai ADRP dalyvavo netolygiai: Klaipėdos rajono santykinė dalyvių dalis apskrityje yra didžiausia. Čia ADRP ilgalaikių bedarbių dalis sudarė 53proc. ir buvo didžiausia 2005m., kitais metais jų sumažėjo iki santykinai 40proc., bet 2007m. vėl išaugo iki santykinai 44,60 proc., tačiau jų dalis neviršijo 2005m. buvusio santykinio dydžio. Atvirkštiniai procesai vyko Palangos regione. Čia ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių Palangos teritorinėse darbo biržose ADRP didžiausia dalis buvo 2006m. 11,8 proc. Tačiau jau 2007m. sumažėjo per pusę. Kretingos ilgalaikiai bedarbiai, dalyvaujantys ADRP, apskrityje sudaro mažiausią procentą, nuo 1,2-2,0 proc. šiame rajone 2005-2006m. pokyčių nevyko, bet 2007m. jų dalis išaugo 0,8 proc. lyginant su buvusiais rodikliais. Skuodo rajono dalyvaujančių ADRP, didžiausią santykinę dalį sudaro 2006m. 26,2 proc. apskrities dalyvių., tačiau kitais metais ji sumažėja santykinai iki 23,1 proc. Šilutės rajono rodikliai paprastai būna antri po Klaipėdos. Kaip matyti 4 lentelėje, 2005m. ilgalaikių bedarbių skaičius, dalyvaujantis ADRP buvo santykinai 23,4 proc., 2006m. sumažėjo santykinai iki 20,5 proc., o 2007m. išaugo iki 23,9 procentų.

Norint atlikti išsamesnę registruotų TDB ilgalaikių bedarbių, kurie yra nukreipiami į ADRP analizę, būtina apskaičiuoti ir vidutinį bedarbių skaičių. Jis apskaičiuojamas pagal aritmetinio vidurkio formulę. Remiantis atliktais skaičiavimais apskrityje vidutinis ilgalaikių bedarbių skaičius, dalyvavusių ADRP buvo 1125 ilgalaikiai bedarbiai. Tame tarpe Klaipėdos rajone – 528, Šilutės 253, Skuodo 234, Palangos 96 ir Kretingos 15 ilgalaikių bedarbių.

Naudojant formules, galima apskaičiuoti Klaipėdos apskrities darbo rinkos ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP, bazinius ir grandinius pokyčius. Gauti rezultatai parodyti 5, 6 lentelėse.

Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių absoliutiniai pokyčiai

Metai	KL →	Absoliutiniai pokyčiai		PA →	Absoliutiniai pokyčiai		KR →	Absoliutiniai pokyčiai		SK →	Absoliutiniai pokyčiai		ŠIL →	Absoliutiniai pokyčiai	
		B	G		B	G		B	G		B	G		B	G
2005	808			104			19			237			356		
2006	488	-320	-320	142	38	38	14	-5	-5	316	79	79	248	-108	-108
2007	287	-521	-201	41	-63	-101	13	-6	-1	149	-88	-167	154	-202	-94

Šaltinis: apskaičiuota remiantis TDB ataskaitų duomenimis

Iš gautų duomenų matyti, kad kiekvienais metais ilgalaikių bedarbių, dalyvaujančių ADRP, kiekviename rajone mažėja: Klaipėdos r. net iki 521, Šilutės r. iki 202, Skuodo r. iki 88, Palangos r. iki 63 net 101 ilgalaikiu bedarbiu. Tai galima paaiškinti nedarbo lygio mažėjimu, kadangi analizuojamu laikotarpiu didelę įtaką padarė migracija, darbo jėgos paklausa ir kiti veiksniai.

Remianti formulėmis galima apskaičiuoti bazinius ir grandininius bedarbių skaičiaus kitimo ir pokyčio tempus bei pokyčio tempo vieno procento absoliutines reikšmes. Gauti rezultatai pavaizduoti 6 lentelėje.

6 lentelė

Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių kitimo tempai

Metai	KL →	Kitimo tempai, %		PA →	Kitimo tempai, %		KR →	Kitimo tempai, %		SK →	Kitimo tempai, %		ŠIL →	Kitimo tempai, %	
		B	G		B	G		B	G		B	G			
2005	808	100		104	100		19	100		237	100		356	100	
2006	488	60,4	60,4	142	136,54	136,54	14	73,68	73,68	316	133,33	133,33	248	69,66	69,66
2007	287	35,6	58,81	41	39,42	28,87	13	68,42	92,86	149	62,87	47,15	154	43,26	62,09

Šaltinis: apskaičiuota remiantis TDB ataskaitų duomenimis

Baziniai ir grandininiai kitimo duomenys rodo, kad Klaipėdos ilgalaikių bedarbių skaičius 2005–2007m., lyginant su baziniais 2002 mažėjo ir 2007m. sudarė 36,6 proc. nuo 2005m. lygio. Grandininių kitimo tempo duomenimis, kasmet ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP, taip pat sumažėjo iki 58,81 procento.

Palangos TDB ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP skaičius, lyginant su Klaipėdos, atrodo kitaip: 2006m. pastebimas padidėjimas sudarė 136 proc., tačiau jau 2007m. sumažėjo ir besudarė 39,42 proc. iki 28,87 proc. ilgalaikių bedarbių. Palanga yra kurortinis regionas, ypač vasarą yra didžiulis paslaugų susikonglomeravimas regione, buvo pastebimi skelbimai laikraščiuose, jog sumažėjus darbo jėgos kiekiui padidėjo darbo jėgos pasiūla, buvo kviečiami darbuotojai vykti į Palangą ir Šventąją dirbti iš visos Lietuvos, siūlant net apgyvendinimo paslaugas. Žiemos sezonu Palangoje darbo būna mažiau, tačiau poilsio paslaugų sektorius intensyviai ruošiasi kitam sezonui ir vyksta remontai, tad tie patys darbuotojai dažnai turi darbo ir ne vasaros sezonu. Pastaruoju metu pastebima ir kita kurortiniam regionui būdinga tendencija – praleisti savaitgalius Palangoje ar Šventojoje net ne sezonu metu. Tam turėjo didelę įtaką 2005-2007m. nekilnojamo turto pasiūla, kai lietuviai, kaip ir kitų šalių piliečiai, įsigyja nekilnojamo turto kurortiniuose regionuose ir tokiu būdu kurortinis regionas „dirba“ ne tik vasaros sezono metu.

Kretingoje kitimas vyko taip: 2006m. ilgalaikių bedarbių skaičius ADRP sumažėjo ir sudarė 73,68 proc., o 2007m. dar mažiau - 68,42 proc. Grandininiai rodo, kiek ilgalaikių bedarbių sumažėjo. Skaičiai rodo, kad 2007m. Kretingoje ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP sumažėjo išpūdingai, net 92,86 procentais. Tai didžiausias kitimas visoje Klaipėdos apskrityje, lyginat visus rajonus tarpu-

savyje. Tai galėjo lemti išaugęs darbo paklausos kiekis ir miesto geografinė padėtis. Kretinga yra tarp Klaipėdos, Palangos ir Plungės. Didžioji dalis gyventojų, tikėtina, dirba ir gyvena Kretingos mieste ir rajone. Tačiau taip pat didelė dalis gyventojų važinėja dirbti į Klaipėdą, Palangą, o gali ir į Plungę. Tačiau didžiausią įtaką tokiai kaitai galėjo turėti darbo jėgos paklausa Palangoje.

Skuodo rajone 2006m. matomas ilgalaikių bedarbių padidėjimas iki 133,33 proc. bet 2007m. jų sumažėja iki 62,87 procentų, 47,15 procentais mažiau ilgalaikių bedarbių.

Šilutės rajone matyti panaši tendencija kaip ir Skuodo rajone, tik čia ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP, sumažėjo kur kas labiau, sudarė 62,09 procentų.

Išanalizavus kitimo tempus apskrityje matyti, jog absoliučiai visoje apskrityje, jos rajonuose ilgalaikių bedarbių, lyginant 2005m. su 2007m., pastaraisiais metais sudaroma ilgalaikių bedarbių ADRP dalis kasmet buvo vis mažesnė ir mažesnė.

7 lentelė

Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių pokyčio tempai ir pokyčio tempo 1 proc. absoliutinė reikšmė

Metai	KL →	Pokyčio tempai, %		PA →	Pokyčio tempai, %		KR →	Pokyčio tempai, %		SK →	Pokyčio tempai, %		ŠIL →	Pokyčio tempai, %	
		B	G		B	G		B	G		B	G			
2005	808	-	-	104	-	-	19	-	-	237	-	-	356	-	-
2006	488	-39,60	-39,60	142	36,54	36,54	14	-26,31	-26,31	316	33,33	33,33	248	-30,34	-30,34
2007	287	-64,48	-41,2	41	-60,58	-71,13	13	-31,58	-7,14	149	-37,13	-52,85	154	-56,74	-37,90
Metai	KL →	Pokyčio tempo 1 proc. absoliutinė reikšmė		PA →	Pokyčio tempo 1 proc. absoliutinė reikšmė		KR →	Pokyčio tempo 1 proc. absoliutinė reikšmė		SK →	Pokyčio tempo 1 proc. absoliutinė reikšmė		ŠIL →	Pokyčio tempo 1 proc. absoliutinė reikšmė	
2005	808	-		104	-		19	-		237	-		356	-	
2006	488	8,08		142	1,04		14	0,19		316	2,37		248	3,56	
2007	287	4,88		41	1,42		13	1,14		149	3,16		154	2,48	

Šaltinis: apskaičiuota remiantis TDB ataskaitų duomenimis

Baziniai pokyčių tempai rodo, kad palyginus 2005m. su 2007m. matome, jog 2006m. pastebimas mažėjimas beveik visoje apskrityje: Klaipėdoje - 24,88 procentiniais punktais, Palangoje - 24,04 procentiniais punktais, Kretingoje - 5,27 procentiniais punktais, Skuode - 3,8 procentiniais punktais, Šilutėje - 26,4 procentiniais punktais. Kaip matyti, mažiausias pokytis yra Skuode, didžiausias - Šilutėje.

Grandininių pokyčių tempai rodo, kad Klaipėdos raj. sumažėjo 1,6 procentinio punkto, Palangos reg. - 34,59; Kretingos - 19,17 procentinio punkto, Skuode - 19,52 procentinio punkto, Šilutėje - 7,56 procentinio punkto. Kaip rodo analizės rezultatai, šiuo grandininiu išanalizuotu būdu, didžiausias sumažėjimas yra Palangos regione, o mažiausias - Klaipėdoje.

Taip mat buvo planuota atlikti ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP, prognozę 2008 ir 2009m tiesinio trendo būdu. Tačiau atsakyta dėl dviejų priežasčių. Pirma - mes analizuojame tik trijų metų duomenis, o prognozei optimaliausia analizuoti bent penkerių metų laikotarpio duomenis, todėl

netikslumo paklaida bus gana didelė. Antra – kur kas paprasčiau prognozuoti įmonės rodiklius (pelningumą, likvidumą ir kt.), o prognozuoti asmenų skaičių, ypač ilgalaikių bedarbių, kuris nepriklauso vien nuo objektyvių ir racionalių priežasčių, yra sudėtinga. Ilgalaikiai bedarbiai ne visada motyvuota asmenų grupė, ir jų skaičius ADRP nepriklauso vien nuo TDB darbuotojų darbo rezultatų ar Lietuvos darbo biržos strateginių planų. Ilgalaikių bedarbių dalyvavimą priemonėse veikia ekonominiai, socialiniai ir psichologiniai motyvai.

Atlikus Klaipėdos apskrityje TDB registruotų ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP analizę, galima daryti išvadą, kad visuose apskrities rajonų ilgalaikių bedarbių skaičius per nagrinėjamą laikotarpį sumažėjo nuo 1524 asmenų 2005m. iki 644 asmenų 2007m. Tai patvirtina kitimo ir pokyčio tempų skaičiavimais baziniu, grandininu būdais: Klaipėdos raj. – 521, Palangos reg. - 63, Kretingos raj. – 6, Skuodo raj. – 88, Šilutės raj. - 202.

Iki šiol kalbėjome apie ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP dinamiką. Šiame tyrime taip pat siekiame įvertinti išanalizuoti ilgalaikio nedarbo Klaipėdos apskrityje ekonominius ir socialinius nuostolius. Kai ekonomika nepajėgia sukurti pakankamai darbo vietų arba integruoti bedarbius į darbo rinką, tada šalis netenka dalies nacionalinio produkto – jis lieka nepagamintas. Kai vyrauja nedarbas, šalyje daug išlaidų tenka savivaldybių biudžetų išlaidoms socialinei apsaugai, išauga nusikalstamumas ir kt. Todėl įvertinimui nepakanka ADRP dalyvavusių ilgalaikių bedarbių duomenų. Šiame poskyryje ekonominiams ir socialiniams ilgalaikio nedarbo nuostoliams įvertinti naudosime (visų, ne tik dalyvavusių ADRP) ilgalaikių bedarbių, registruotų TDB duomenis. Jie pateikti 8 lentelėje.

8 lentelė

Klaipėdos apskrityje registruoti ilgalaikiai bedarbiai (ketvirčio pabaigoje)

Rajonas/metai	2005	2006	2007
Klaipėdos raj.	1025	412	218
Palangos reg.	103	67	42
Kretingos raj.	51	36	14
Skuodo raj.	416	241	89
Šilutės raj.	611	231	122
Iš viso apskrityje	2206	987	485

Šaltinis: TDB duomenys

Kaip teigiama literatūros šaltiniuose, yra išskiriami ekonominiai ir socialiniai nedarbo nuostoliai. Paprastai vienas iš nedarbo ekonominių nuostolių skaičiavimo būdų yra Okuno A. dėsnis. Tačiau ilgalaikio nedarbo nuostolių pagal jį negalime įvertinti, kadangi ilgalaikio nedarbo rodikliai Klaipėdos apskrityje neviršija natūralaus nedarbo koeficiento, kuris pagal ekonomikos teoretikus, pvz. Davulį G. (2003) natūralus nedarbas laikomas maždaug 5% nedarbo lygis. O kadangi *nedarbo* lygis Klaipėdos apskrityje 2005m. buvo 6,1 ir 2006m. 4 proc., o ilgalaikio nedarbo lygis 1,2 ir 0,6 procento, todėl ekonominių ilgalaikio nedarbo nuostolių negalime paskaičiuoti (4 priedas). Todėl naudodamiesi 8 lentelės duomenimis įvertinsime socialinius ilgalaikio nedarbo nuostolius. Siekiant juos įvertinti analizei pasirinkti šie rodikliai: užimtųjų skaičius, registruoti bedarbiai, tiesioginės užsienio investicijos vienam gyventojui, vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis. Atliekant

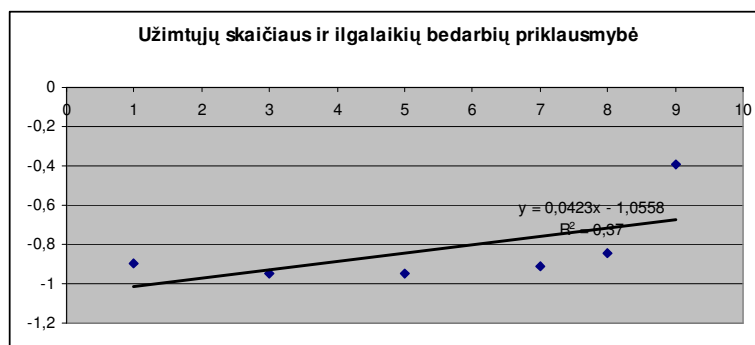
koreliacinę analizę naudojamosi Excel programiniu paketu. Pirminiai duomenys pateikiami 5 priede. Tyrimo rezultatai pateikiami 9 lentelėje.

9 lentelė. Ilgalaikio nedarbo koreliacija su įtaką darančiais nedarbui veiksniais

Apskritis rajonai	Užimtųjų skaičius	Bedarbių skaičius	TUI	Savivaldybių biudžetų išlaidos socialinei apsaugai	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis
Klaipėdos apskritis	-0,8947	0,93568	-0,93387	-1	-1
Klaipėdos rajonas	-0,9461	0,92267	-0,98187	-1	-1
Kretingos rajonas	-0,948	0,99409	-0,84644	-1	-1
Palangos regionas	-0,913	0,996271	1	-1	-1
Skuodo rajonas	-0,845	0,8856	-0,39907	-1	-1
Šilutės rajonas	-0,393	0,977204	-0,99982	-1	-1

Šaltinis: apskaičiuota remiantis Statistikos departamento duomenimis

Pirmiausia reikia įvertinti priklausomybę atspindinčių koreliacijos koeficientų dydį. Šių koeficientų absoliutus dydis parodo ryšio stiprumą, o ženklas – ryšio kryptį. Analizuojant gautus rezultatus, matome, kad užimtųjų skaičius ir ilgalaikis nedarbas pasižymi atvirkštine priklausomybe. Tačiau ryšys yra stiprus. Tai liudija ir koreliacijos koeficientas, kuris pavaizduotas 14 paveiksle.

14 pav. Užimtųjų skaičiaus priklausomybė Klaipėdos apskrityje

Šaltinis: sudaryta autorės

Panašūs rodikliai – atvirkštinė priklausomybė analizuojant koreliaciją – pastebima su tiesioginėm užsienio investicijom. Tuo tarpu bedarbių skaičius ir ilgalaikių bedarbių skaičius pasižymi tiesiogine priklausomybe ir stipriu ryšiu. Funkcinis neigiamas ryšys pastebimas su savivaldybių biudžetų išlaidos socialinei apsaugai ir vidutiniu mėnesiniu bruto darbo užmokesčiu.

Anksčiau buvo kalbama apie nedarbo lygiui įtaką darančius veiksnius, dabar bus analizuojami tie rodikliai, kurie patys yra veikiami nedarbo lygio. Literatūroje pateikiami tyrimų rezultatai, kad nedarbo lygis, o ypač ilgalaikio nedarbo lygis daro įtaką tokiems neigiamiems socialiniams reiškiniams, kaip ištuokų skaičius, nusikalstamumui, paauglių nusikalstamumui, sergamumui; didelis nedarbo lygis skatina valstybę skirti nemažai lėšų socialinėms išmokoms, kaip antai – socialiniam būstui, socialinei pašalpai, kompensavimui šildymui ir vandeniui, rizikos šeimoms, jų vaikų nemokamam maitinimui, sumažėja savivaldybių biudžetų surenkamos pajamos.

Koreliacija su anksčiau išvardintais rodikliais pateikiama 10 lentelėje.

10 lentelė

Ilgalaikio nedarbo koreliacija su nedarbo veikiamais veiksniais

	Migracija	Ištuokos	Socialinis būstas	Apsilankymai poliklinikoje	Socialinės pašalpos	Kompensacijos šildymui ir vandeniui	Rizikos šeimos	Nemokamas maitinimas	Nusikalstamumas	Nepilnamečių nusikaltimai
Klaipėdos apskritis	-0,9497	0,7684909	-0,96888	1	1	1	1	1	1	1
Klaipėdos rajonas	-0,9868	0,7044917	-0,97886	1	1	1	1	1	1	-1
Kretingos rajonas	-0,2331	0,9635935	-0,99618	-1	1	-1	1	-1	1	1
Palanga	-0,913	0,996271	-0,93576	1	1	1	1	1	1	1
Skuodo rajonas	-0,988	-0,59417	-0,98313	1	1	-1	1	1	-1	1
Šilutės rajonas	-0,971	0,999329	-0,39969	1	1	-1	-1	1	1	1

Šaltinis: apskaičiuota remiantis Statistikos departamento duomenimis

Analizei buvo pasirinkti šie rodikliai: migracijos saldo, ištuokų skaičius, asmenys (šeimos), buvę sąrašuose socialiniam būstui nuomoti, 1 gyventojui tenkantys apsilankymai poliklinikoje, asmenys, gaunantys socialinę šalpą, būsto šildymo išlaidų ir išlaidų vandeniui kompensacijos, socialinės rizikos šeimų skaičius, nemokamai maitinami moksleiviai ir išlaidos jų maitinimui, užregistruoti nusikaltimai, tenkantys 100000 gyventojų, 100000 14 - 17 m. vaikų tenka nepilnamečių, įtariamų dėl nusikalstamų veikų, savivaldybių biudžetų išlaidos socialinei apsaugai.

Kaip rodo lentelės duomenys, tarp Klaipėdos apskrities ilgalaikio nedarbo ir socialinių rodiklių (apsilankymų poliklinikoje, socialinių pašalpų, kompensacijų šildymui ir vandeniui, rizikos šeimų, mokinių nemokamas maitinimo mokykloje, nusikalstamumo ir nepilnamečių nusikalstamumo) ($r=1$) yra tiesioginė išsami priklausomybė. Kaip nurodoma įvairiuose literatūros šaltiniuose, ilgalaikiai bedarbiai dažnai priskiriami socialinės rizikos kontingentui, todėl natūralu, jog koreliacija parodo tiesioginę priklausomybę, t.y. kas buvo nujaučiama, dabar gali būti įrodoma faktiniais rodikliais.

Apibendrinant poskyrį, konstatuojame:

- remiantis statistiniais metodais ir duomenimis, ilgalaikių bedarbių, dalyvaujančių ADRP, Klaipėdos apskrityje mažėja;
- ilgalaikis nedarbas sąlygoja socialinius reiškinius, tokius kaip ištuokų skaičius, nusikalstamumas, rizikos šeimos ir kt. Tai patvirtina koreliacinės analizės metu gauti tyrimo rezultatai.

2.3. Apskrities ilgalaikių bedarbių pasiskirstymo aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse analizė

Šioje darbo dalyje atliksime Klaipėdos apskrities aktyvių darbo rinkos priemonių analizę šiais aspektais:

- įvertinsime apskrities savivaldybių teritorijose ilgalaikių bedarbių dalyvavimo priemonėse dinamikos rodiklių kitimą;

- apibendrinsime kiekvienos aktyvios darbo priemonės administravimo ir organizavimo ypatumus;

Analizuojant ADRP yra naudojamos šiais šaltiniais:

- Lietuvos darbo biržos leidiniu „Darbo rinka skaičiais 2003 - 2007“;
- Teritorinių darbo biržų 2005m., 2006m., 2007m. DBAK3 ataskaitomis;
- Teritorinių darbo biržų 2005m., 2006m., 2007m. metinėmis veiklos ataskaitomis;
- Darbo ir socialinių tyrimo instituto parengtu tyrimu “Darbo rinkos profesinio mokymo ekonominis ir socialinis efektyvumas bei rekomendacijos profesinio mokymo vykdymo efektyvumo didinimui bei praktinio mokymo kokybės gerinimui”.

2.4. AKTYVIOS DARBO RINKOS POLITIKOS PRIEMONĖS IR UŽIMTUMO PROGRAMOS

2.4.1. ADRP Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo profesiniame mokyme dinamika parodyta 11 lentelėje.

11 lentelė

ADRP Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas, dalyvavusių ilgalaikių bedarbių dinamika

Miestai	Visi dalyvavę ADRP „Profesinis mokymas“			Pokytis lyginant 2007m. ir 2005m.	Iš jų ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP „Profesinis mokymas“				Pokytis lyginant 2007m. ir 2005m.
	2005	2006	2007		2005	2006	2007	Viso	
Klaipėdos rajonas	1493	1828	1655		53	75	118	246	
<i>metinis pokytis, %</i>		22,44	-9,46	10,85		41,51	57,33		122,642
Palangos rajonas	151	138	175		4	4	3	11	
<i>metinis pokytis, %</i>		-8,609	26,81	15,89		0	-25		-25
Kretingos rajonas	197	141	192		0	0	5	5	
<i>metinis pokytis, %</i>		-28,43	36,17	-2,54		-	-		-
Skuodo rajonas	287	206	317		14	30	34	78	
<i>metinis pokytis, %</i>		-28,22	53,88	10,45		114,29	13,33		142,86
Šilutės rajonas	301	264	325		10	9	53	72	
<i>metinis pokytis, %</i>		-12,292	23,106	7,97		-10	488,89		430
Klaipėdos apskritis	2429	2577	2664		81	118	213	412	
<i>metinis pokytis, %</i>		6,09	3,38	9,67		45,68	80,51		162,96

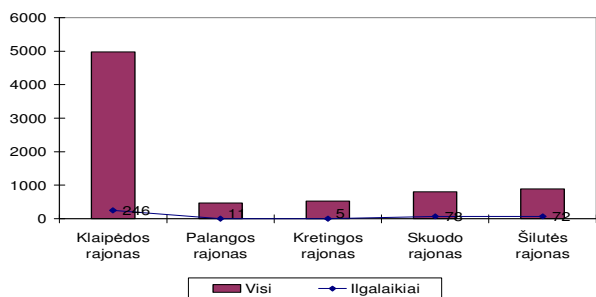
Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis

Kalbant apie visus dalyvavusius ADRP „Profesinis mokymas“, per analizuojamus trejus metus dalyvaujančių skaičius padidėjo, pokytis apskrityje lyginant 2005 ir 2007 m. yra 9,67 procento.

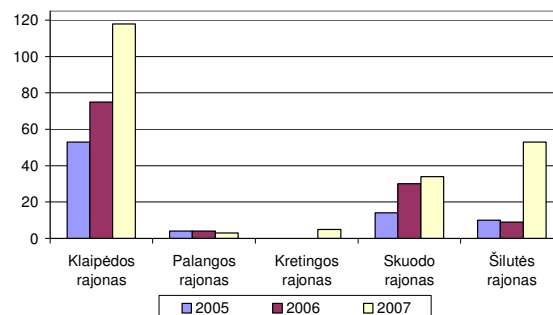
Kalbant apie ilgalaikius bedarbius, dalyvavusius ADRP „Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas“ per analizuojamus trejus metus skaičius itin padidėjo, pokytis apskrityje lyginant 2005 ir 2007m. yra 162,96 procento. Dalyvių skaičius ypač išaugo 2007m. Šilutės rajone: jei 2005m. šioje programoje dalyvavo 10 ilgalaikių bedarbių, 2006m. – 9, o 2007m. - net 53. Todėl lyginant 2007m. ir 2005m pokytį, dalyvių skaičiaus padidėjimas yra 430 procentų. Taip pat

žymus pokytis pastebimas ir Skuodo rajone – 142,86 proc. Dalyvių sumažėjimas profesinio mokymo programoje įvyko tik Palangos regione – 25 proc.

Vizualiai šios programos dalyvių dinamika bei ilgalaikių bedarbių dalis visų papildomai remiamų bedarbių skaičiuje pateikiama 15, 16 paveiksluose.

15 pav. Ilgalaikių bedarbių dalis visų papildomai remiamų bedarbių skaičiuje.

16 pav. ADRP Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinio mokymo dinamika.

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

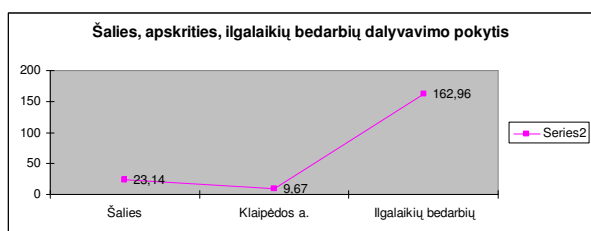
Ilgalaikių bedarbių dalis visų papildomai remiamų bedarbių skaičiuje yra nedidelė - 5,4 procento. O dalyvavimo ADRP „Profesinis mokymas“ dinamika yra didėjanti.

Kas sąlygoja šios aktyvios darbo rinkos priemonės dalyvių skaičiaus gausumą? Tam, kad būtų aiškiau, 17 paveiksle pateikiami šalies, Klaipėdos apskrities ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo šioje programoje pokyčio duomenys.

12 lentelė

Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinio mokymo šalies duomenys

**ADRP profesinis mokymas
Šalies duomenys**

17 pav. Šalies, apskrities ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo programoje pokytis

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis

Net stebint šalies visų papildomai remiamų bedarbių dalyvavimo profesinio mokymo programoje matomas teigiamas didėjantis pokytis - 23,14 procentų. Apskrities pokyčio rodiklis mažesnis nei šalies 9,67 procento, tačiau Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių pokyčio rodiklis itin aukštas - 163 procento. Galima daryti prielaidą, jog ilgalaikiai bedarbiai ypač yra nukreipiami į profesinio mokymo aktyvią darbo rinkos priemonę, nes daugumai iškyla poreikis persikvalifikuoti dėl neturimo reikalingo išsilavinimo ar paklausios profesijos. Klaipėdos apskrityje bedarbių mokymas vyksta šiose įstaigose: 2005m.: UAB „Klaipėdos darbo rinkos mokymo centras“, UAB „Profesinio mokymo menedžmento institutas“, Klaipėdos universiteto tęstinių studijų institutas, UAB „IKI“

mokymo centras, Klaipėdos statybininkų mokykla. 2006m. mokymo institucijų skaičius padidėjo: VšĮ „Klaipėdos darbo rinkos mokymo centras“, VšĮ „Profesinio mokymo menedžmento institutas“, Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų institutas, „UAB „IKI“ mokymo centras, Klaipėdos statybininkų mokykla. Taip pat 2006 m. su mokymo įstaigomis pasirašytos paslaugų pirkimo – pardavimo sutarčių įvykdymas: VšĮ „Klaipėdos darbo rinkos mokymo centras; VšĮ „Profesinio mokymo menedžmento institutas.; Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų institutas.; UAB „IKI“ mokymo centras.; Klaipėdos statybininkų mokykla –.; UAB „Sabelija“ - Ugniagesių gelbėtojų mokykla.; Klaipėdos apskaitos mokykla.; Klaipėdos siuvimo ir paslaugų verslo mokykla; Klaipėdos verslo ir technologijų kolegija.; Slaugos darbuotojų tobulinimosi ir specializacijos centras. 2007m. su mokymo įstaigomis pasirašytų paslaugų pirkimo – pardavimo sutarčių įvykdymas :_VšĮ „Klaipėdos darbo rinkos mokymo centras“, Klaipėdos universiteto Tęstinių studijų institutas; UAB „IKI“ mokymo centras; Klaipėdos statybininkų mokykla; UAB „Sabelija“ Ugniagesių gelbėtojų mokykla; Klaipėdos siuvimo ir paslaugų verslo mokykla ; Klaipėdos verslo ir technologijų kolegija; UAB „Gyvenimo veidrodis“; Slaugos darbuotojų tobulinimosi ir specializacijos centras. Bedarbių mokymas taip pat organizuotas apskrities savivaldybėse, pav., Šilutės žemės ūkio mokykloje, profesinis mokymas organizuotas ir pagal susitarimą darbdaviais: Z. Gaidelio įm., Klaipėdos regiono keliai, AB "Šilutės durpės", Šilutės pensionatas, V. Marcinkevičiaus įm. UAB "Junikada", UAB "Lijoka", A. Ambrozo įm., Kretingos policijos komisariatas, UAB „Egesta“, UAB „Milda“, Šilutės kultūros ir pramogų centras ir kt.

Paklausiausios profesinio mokymo programos, į kurias daugiausiai nukreipta asmenų, yra 2005m. *Klaipėdoje*: kompiuterio vartojimo pagrindų, automobilinio krautuvo vairuotojo, elektrinių krautuvių ir vežimėlių vairuotojo, naftos produktų degalinės operatoriaus. *Palangoje*: administracijos darbuotojo, apskaitininko, pardavėjo, kompiuterių vartotojo, buhalterio. *Kretingoje*: virėjo, pardavėjo, virėjo - konditerio, staliaus, mūrininko – tinkuotojo, tinkuotojo – plytelių klojėjo, padavėjo - barmeno, padavėjo. *Skuode*: mūrininko, tinkuotojo – plytelių klojėjo, virėjo, dažytojo ir kt. *Šilutėje*: miško pjovėjo, virėjo, konditerio, barmeno – padavėjo.

2006m. *Klaipėdoje*: įmonės darbo organizatoriaus, pardavėjo, virėjo, administracijos darbuotojo, metalų suvirintojo bei pjaustytojo elektra ir dujomis ir kt. *Kretingoje*: virėjo, virėjo - konditerio, pardavėjo, suvirintojo dujomis, staliaus, mūrininko – tinkuotojo, tinkuotojas – plytelių klojėjo, autotransporto priem. elektros įrengimų taisytojas, metalų suvirintojo elektra ir dujomis.

Skuode: mūrininko - 20, virėjo - 19, tinkuotojo - plytelių klojėjo - 17, dažytojo -15, staliaus - 14, plataus profilio kirpėjo 12.

Šilutėje: Plataus profilio kirpėjo -12, dekoratyvinės kosmetikos specialistės, manikiūrininkės - 11, CE kat. vairuotojo -11, traktorininko - 11, miško pjovėjo - 9, tinkuotojo - plytelių klojėjo - 9, naftos produktų degalinės operatoriaus - 8, Virėjo - 6.

2007m. *Klaipėdoje*: kompiuterio vartojimo pagrindų - 364; pardavėjo - 18; virėjo - 92; apskaitininko - 78; administracijos darbuotojo – 71, metalų suvirintojo bei pjaustytojo elektra ir dujomis - 59; įmonės darbo organizatoriaus - 59; sekretoriaus-referento - 55; plataus profilio kirpėjo – 55; krautuvų vairuotojo - 41; tinkuotojo - plytelių klojėjo - 36; dažytojo – 22; santechniko – 15; mūrininko-tinkuotojo - 14; kompiuterio vartojimo pagrindų, administracijos darbuotojo, įmonės darbo organizatoriaus, apskaitininko ir kt. *Kretingoje*: virėjo - konditerio 16, tinkuotojo, plytelių klojėjo – 11, pardavėjo – 10. *Skuode*: tinkuotojo - plytelių klojėjo – 20, virėjo – 20, staliaus – 15, mūrininko – 15, dažytojo – 14, metalų suvirintojo bei pjaustytojo elektra ir dujomis – 12. *Šilutėje*: kompiuterio vartojimo pagrindų specialisto - 67, tinkuotojo - plytelių klojėjo - 19, apdailinko - 13, dekoratyvinės kosmetikos specialistės – manikiūristės - 11, virėjo – 10, plataus profilio kirpėjo – 8, apskaitininko – 7, C kat. vairuotojo 7, naftos produktų degalinės operatoriaus – 7.

Darbo ir socialinių tyrimo instituto parengtame tyrime “Darbo rinkos profesinio mokymo ekonominis ir socialinis efektyvumas bei rekomendacijos profesinio mokymo vykdymo efektyvumo didinimui bei praktinio mokymo kokybės gerinimui” buvo pateikta tyrimo išvada: asmenų, baigusių profesinio mokymo programas, ir darbdavių apklausos rezultatų analizė parodė, kad pagal visas paklausiasias profesijas profesinio mokymo darbinis bei bendras socialinis efektyvumas yra pakankami aukštas, pozityviai vertinamos visos mokymo programos, mokymo metu sudarytos sąlygos bei įgyti įgūdžiai. Pagrindinės rekomendacijos turėtų būti siejamos su atskirų profesinių įgūdžių bei gebėjimų ugdymu mokymo proceso metu. Analizuojant tyrimo rezultatų išvadas apie praktinio mokymo metu įgytų įgūdžių vertinimą pagal paklausiasias profesijas tiek bedarbių, tiek ir darbdavių imtyse.

Apibendrinant galime teigti, kad

- ADRP Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinio mokymo programoje ilgalaikių bedarbių skaičius yra nuolat didėjantis ir ateityje toks turėtų išlikti;
- apskrities pokyčio rodiklio didėjimui didelę įtaką daro Šilutės rajono ir Klaipėdos ilgalaikių bedarbių skaičiaus didėjimas;
- profesinis mokymas apskrityje dažniausiai organizuojamas mokymo įstaigose, kurios yra Klaipėdos mieste, rečiau mokymas organizuojamas apskrityse arba mokymą organizuoja patys darbdaviai savo įmonėse;
- paklausiasios profesijos per tris metus nežymiai pakito: jei 2005m. labiau populiarios buvo labiau vyriškos arba orientuotos į paslaugų teikimą išaugus maitinimo įstaigų ir prekybos tinklų skaičiui (automobilinio krautuvo vairuotojo, elektrinių krautuvų ir vežimėlių vairuotojo, naftos produktų degalinės operatoriaus, apskaitininkų, pardavėjų, virėjų, barmenų, viešbučio darbuotojų ir kt.), tai 2007m. vyksta nežymi kaita link

specialistų įmonėje (kompiuterio vartojimo pagrindų, administracijos darbuotojo, įmonės darbo organizatoriaus, apskaitininko, buhalterio ir kt);

- beveik pusė apklausoje dalyvavusių respondentų turi žemesnį nei vidurinį išsilavinimą ir, deja, net ketvirtadalis nepageidauja persikvalifikuoti ar įgyti perspektyvią specialybę.

Kitame skyrelyje analizuosime aktyvią darbo rinkos priemonę, - „Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonės“.

2.4.2. ADRP Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonės

Ši priemonė vykdyta iki 2006 III ketvirčio. Vėliau ji perkvalifikuota į priemonę „Neformalus švietimas“.

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonėje dalyvavimo dinamika pateikiama 13 lentelėje.

13 lentelė

Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonėse dinamika

Rajonai	Ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP „Ilgalaikių bedarbių įgūdžių atnaujinimas“			Iš viso dalyvių
	2005	2006	2007	
Klaipėdos rajonas	158	49	-	207
<i>metinis pokytis</i>		-68,99		
Palangos rajonas	11	27	-	38
<i>metinis pokytis</i>		145,45		
Kretingos rajonas	2	0	-	2
<i>metinis pokytis</i>		-100		
Skuodo rajonas	8	33	-	41
<i>metinis pokytis</i>		312,5		
Šilutės rajonas	49	21	-	70
<i>metinis pokytis</i>		-57,14		
Klaipėdos apskritis	228	130	-	358
<i>metinis pokytis</i>		-42,98		

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

Paskaičius ADRP Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonėse dalyvių skaičių ir įvertinus dalyvavimo pokytį 2006m. palyginę su 2005m. matome, jog ilgalaikių bedarbių sumažėjo 42, 98 procentais. Net trijuose rajonuose ilgalaikių bedarbių dalyvavimas sumažėjo: Klaipėdos rajone 68,99 procento, Kretingos rajone 100 procentų, Šilutės rajone 57,14 procentų. Ilgalaikių bedarbių įgūdžių atnaujinimo programoje dalyvių skaičius padidėjo Skuodo rajone 312,5 procento ir Palangoje 145,45 procento, tačiau tai nenulėmė, kad ADRP „Ilgalaikių bedarbių darbo įgūdžių atnaujinimo“ dalyvavimo pokytis būtų teigiamas. Sumažėjo beveik per pusę.

Klaipėdos apskrities ADRP „Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonės“ praktinio įgyvendinimo teritorinėse darbo biržose situacija.

Klaipėdos mieste ir rajone per 2005 m. nukreipta 600 ilgalaikių bedarbių į profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo priemones – į pažintinę mokymo programą – 583 ilgalaikiai bedarbiai arba 97,2% dalyvavusių ilgalaikių bedarbių įgūdžių atnaujinimo ir profesinių žinių programoje. Į praktinių įgūdžių atnaujinimo programą – 17 ilgalaikių bedarbių. Pažintinėje mokymo programoje dalyvavo 180 ilgalaikių bedarbių, neturinčių profesinio pasirengimo ir 403 ilgalaikiai bedarbiai, turintys profesinį pasirengimą, tačiau seniai nedirbę pagal įgytą profesiją ir praradę darbinę patirtį. Pagal išsilavinimą ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo programoje dalyvavo 63 ilgalaikiai bedarbiai arba 10,35%, turintys aukštąjį išsilavinimą; 158 arba 26,3% ilgalaikiai bedarbiai, turintys aukštesnįjį išsilavinimą; 142 ilgalaikiai bedarbiai arba 23,7%, turintys profesinį išsilavinimą; 168 ilgalaikiai bedarbiai arba 28,0%, turintys vidurinį išsilavinimą; 68 ilgalaikiai bedarbiai arba 11,3%, turintys pagrindinį išsilavinimą; 1 ilgalaikis bedarbis arba 0,2%, turintys pradinį išsilavinimą. Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonių programos efektyvumas yra toks: pasibaigus programai, tarpininkaujant darbo biržai, įdarbinta 60 asmenų arba 10% baigusiuju; nukreipta į remiamus darbus – 4 asmenys arba 0,7% baigusiu programą asmenų; įdarbinta į subsidijuojamas darbo vietas – 7 asmenys arba 1,2% baigusiu programą asmenų; nukreipta į viešuosius darbus - 59 asmenys arba 9,8% baigusiu asmenų; nutarė organizuoti savo verslą pagal verslo liudijimus - 21 asmuo arba 3,5% baigusiu asmenų. Likusieji ilgalaikiai bedarbiai atnaujino savo profesines žinias ir praktinius įgūdžius.

Palangoje 2005m. šios priemonės vykdymas buvo toks: 70 ilgalaikių bedarbių buvo nukreipta į profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemones: 23 – vyrai, 47- moterys, 20 - bedarbystės trukmė nuo 12 mėn. iki 24 mėn., 50 – bedarbystės trukmė nuo 24 mėn. ir daugiau. 21 – nekvalifikuoti *Pagal dalyvių išsilavinimą:* 8- su aukštuoju, 10- su aukštesniu; 2- su profesiniu; 7- spec. vidurinis; 12- su viduriniu – profesiniu; 10 – su pagrindiniu – profesiniu; 13 – su viduriniu; 8- su pagrindiniu. Trumpalaikiuose mokymo kursuose dalyvavo 70 ilgalaikių bedarbių: pažintiniai pardavėjų rengimo kursai – 30; pažintiniai statybininkų rengimo kursai – 20; pažintiniai maisto gamintojo rengimo kursai – 20; Po šių kursų 29 asmenys (41 proc.) ilgalaikių bedarbių įsidarbino; 3 asmenys (4,3 proc.) po kursų pasiūsti į profesinio mokymo programas; 9 asmenys (12,9 proc.) dirbo viešuosius darbus; 7 asmenys (10 proc.) dirbo terminuotus darbus, 6 asmenys (8,5 proc.) dirbo pagal verslo liudijimą. Praktinės žinios trumpalaikių kursų metu gilinamos Palangos įmonėse. Po šių užsiėmimų ir buvo pasiūlytas nuolatinis darbas. Deja, ne visi nori ar gali (dėl sveikatos būklės) įsidarbinti.

Kretingoje 2005m. 15-a ilgą laiką nedirbusių asmenų padėta padidinti motyvaciją įsigyti paklausią darbo rinkoje profesiją: 9 – pažintiniuose pardavėjo kursuose; 6 – pažintiniuose maisto gamintojo kursuose. Visi asmenys, dalyvavę ilgalaikių bedarbių pažintiniuose pardavėjo kursuose, turi aukštesnįjį arba vidurinį išsilavinimą su profesine kvalifikacija, iš jų: 2 bedarbės, turinčios med. sesers kvalifikacijas, tačiau paskutinius 10 metų dirbusios nekvalifikuotą darbą; 2 – turinčios buhalterio kva-

lifikaciją, viena iš jų dirbusi buhalterė iki 2000 metų, kita - paskutinius 10 metų dirbusi sekretore-mašininke; 2 bedarbės, turinčios pienininko kvalifikacijas ir dirbusios pagal specialybę žemės ūkyje; 1 – tekstilininkė, turinti 20 metų audėjos darbo patirtį; 1 bedarbė, turinti statybininko kvalifikaciją, tačiau visą laiką dirbusi viešbučio kambarinė; 1 bedarbis, turintis prekių žinovo kvalifikaciją, tačiau 25 metus dirbęs nekvalifikuotą statybininko darbą. Iš 6 bedarbių, dalyvavusių pažintiniuose maisto gamintojo kursuose: 2 bedarbiai, turintys aukštesnįjį buhalterinį išsilavinimą, tačiau dirbę ne pagal turimą profesiją; 2 - turintys vidurinį išsilavinimą ir dirbę nekvalifikuotą darbą, viena – žemės ūkyje, kita - darbininke; 1 – turinti pagrindinį išsilavinimą ir visiškai nedirbusi; 1 – turinti telefono ryšių elektro-monterio kvalifikaciją, tačiau paskutiniu metu dirbusi žemės ūkyje. 20 proc. programos dalyvių įsidarbino nuolatiniam darbui, o 27 proc. lankosi darbo biržoje, juos numatoma nukreipti į viešųjų darbų ar mokymo programas.

Skuode 2005 metais ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonėse dalyvavo 253 bedarbiai, iš jų 151 pažintiniuose kursuose ir 102 psichologiniuose užsiėmimuose motyvacijai didinti. *Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių priemonėse dalyvavę bedarbiai pagal dalyvių grupes: turintys darbinę patirtį - 95, vyresni nei 50 metų – 91. Pagal išsilavinimą: su pradiniu, pagrindiniu ir viduriniu – 86, su pagrindiniu, viduriniu ir profesija – 97, su aukštesnioju – 40, - 116. Pagal profesinį pasirengimą: nekvalifikuoti – 97, įgiję profesinėse – 100, įgiję aukštesniosiose – 40, kitur – 16. Pagal darbinę patirtį: turėjo darbinę patirtį – 213, neturėjo darbinės patirties – 13. Baigusių pažintinius kursus asmenų skaičius – 121, nusiųstų į profesinį mokymą asmenų skaičius – 19, įsidarbinusių asmenų skaičius – 12, dalyvavusių aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse asmenų skaičius – 44. Ilgalaikiams bedarbiams, dalyvavusiems įgūdžių atnaujinimo priemonėse, buvo suteikta galimybė atnaujinti turimas žinias ir praktinius įgūdžius bei susipažinti su paklausiomis darbo rinkoje profesijomis. Baigusių priemones asmenų skaičius - 253, įsidarbinusių asmenų skaičius – 21, dalyvavusių aktyvios darbo rinkos politikos programose asmenų skaičius – 103.*

Šilutėje iš viso į ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo priemones nukreipta 150 asmenų, iš jų visi 150 į pažintinius profesijų kursus. Dalyvių pasiskirstymas pagal darbinę patirtį, išsilavinimą, profesinį pasirengimą yra toks: 143 dirbusių ir 7 nedirbusių; 3 su aukštesnioju išsilavinimu; 22 su aukštesnioju išsilavinimu; 44 su profesiniu; 64 su viduriniu išsilavinimu; 16 – su pagrindiniu išsilavinimu; 1 su pradiniu išsilavinimu. 81 nekvalifikuoti; 69 turintys profesiją. Efektyvumas: įsidarbino pastoviam darbui - 13 asmenų (8,6 proc. nuo nukreiptų į programą); įsidarbino terminuotai - 11 asmenų (7,2 proc.); įdarbinta į viešuosius darbus - 33 asmenys (21,7 proc.); nukreipta į profesinio mokymo kursus - 5 asmenys (3,3 proc.); nukreipta į darbo klubus - 38 asmenys (25,0 proc.)

Klaipėdoje 2007 m. į priemonę nukreipti 390 ilgalaikių bedarbių. Per 2006 m. nukreipti 392 ilgalaikiai bedarbiai į profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemones, iš jų - 1

finansuojamas iš ESF. Pagal tikslines grupes: moterų – 325 arba 82,9 proc. dalyvavusių priemonėje; jaunimo iki 25 metų – 1 arba 0,3 proc., dalyvavusių priemonėje; vyresni nei 50 metų amžiaus – 248 arba 63,3 proc., dalyvavusių priemonėje. Pagal priemonių tipus: pažintinėje mokymo programoje dalyvavo 391 ilgalaikis bedarbis arba 100 proc. visų asmenų, dalyvavusių priemonėje. Pagal darbinę patirtį: 139 arba 35,5 proc., neturintys profesinio pasirengimo; 253 arba 64,5 proc., turintys profesinį pasirengimą, tačiau seniai nedirbę pagal įgytą profesiją ir praradę darbinę patirtį. 120 arba 30,6 proc. nukreiptų į priemonę asmenų skaičiaus - neturėję darbinės patirties. Pagal išsilavinimą: 51 arba 13,0 proc., turintys aukštąjį išsilavinimą; 77 arba 19,6 proc, turintys aukštesnįjį išsilavinimą; 120 arba 30,6 proc, turinčių profesinį išsilavinimą; 119 arba 30,4 proc, turinčių vidurinį išsilavinimą; 20 arba 5,1 proc, turinčių pagrindinį išsilavinimą; 5 arba 1,3 proc, turintys pradinį išsilavinimą. Nukreipta į pažintines priemones: administravimo, darbo ir verslo organizavimo kursus – 18 asmenų; automechaniko rengimo kursus – 10 asmenų; maisto gamintojo rengimo kursus – 87 asmenys; medienos apdirbimo kursus – 14 asmenų; pardavėjo rengimo kursus – 71 asmuo; plaukų ir grožio priežiūros profesijų rengimo kursus – 47 asmenys; siuvėjo rengimo kursus – 45 asmenys; statybininko rengimo kursus – 28 asmenys; supažindinimo su personalinio kompiuterio panaudojimo galimybėmis kursus – 72 asmenys. Baigę priemones, įsidarbino 59 arba 15,1 proc. dalyvių, iš jų daugiausiai įsidarbino pagal profesijas: administravimo, darbo ir verslo organizavimo kursus – 1 asmuo arba 5,6 proc. nukreiptų į priemonę asmenų; automechaniko rengimo kursus – 2 asmenys arba 20 proc. nukreiptų į priemonę asmenų; maisto gamintojo rengimo kursus – 6 asmenys arba 6,9 proc. nukreiptų į priemonę asmenų; medienos apdirbimo kursus – 6 asmenys arba 42,9 proc. nukreiptų į priemonę asmenų; pardavėjo rengimo kursus – 19 asmenų 26,8 proc. nukreiptų į priemonę asmenų; plaukų ir grožio priežiūros profesijų rengimo kursus – 1 asmuo arba 2,1 proc. nukreiptų į priemonę asmenų; siuvėjo rengimo kursus – 10 asmenų arba 22,2 proc. nukreiptų į priemonę asmenų; statybininko rengimo kursus – 6 asmenys arba 21,4 proc. nukreiptų į priemonę asmenų; supažindinimo su personalinio kompiuterio panaudojimo galimybėmis kursus – 8 asmenys arba 11,1 proc. nukreiptų į priemonę asmenų. Nukreipta į profesinį mokymą- 68 arba 17,3 proc. dalyvių; dalyvavo kitose aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse: 53 arba 13,5 proc. dalyvių, iš jų: viešuosiuose darbuose - 40 arba 10,2 proc. baigusių programą asmenų; įdarbinta į subsidijuojamas darbo vietas – 12 arba 3,1 proc. baigusių programą asmenų; nutarė organizuoti savo verslą pagal verslo liudijimą - 1 arba 0,3 % baigusių programą asmenų.

Kretingoje motyvuoti ir skatinti tapti aktyviais darbo rinkos dalyviais siekiant visiško užimtumo – 20 ilgalaikių bedarbių, suteikta galimybė susipažinti su paklausiomis profesijomis – 10 asmenų. *2006 metais profesinių žinių atnaujinimo ir pažintiniuose kursuose dalyvavo 5 ilgalaikiai bedarbiai, iš jų: 4 – pažintiniuose pardavėjo kursuose; 1 – pažintiniuose maisto gamintojo kursuose. Visi asmenys turi aukštąjį, aukštesnįjį arba pagrindinį išsilavinimą, iš jų: 2 bedarbės, turinčios aukštąjį*

išsilavinimą, viena – iš jų ikimokyklinio ugdymo pedagogė, kita – ekonomistė. Viena virš 50 metų amžiaus, abi paskutinius metus nedirbusios pagal įgytas kvalifikacijas; 1 – turinti aukštesnįjį buhalterinę išsilavinimą, virš 50 metų amžiaus, bet pastaruoju metu nedirbusi pagal įgytą specialybę; 1 – turinti pagrindinį išsilavinimą, dirbo nekvalifikuotą darbą; 1 bedarbė, dalyvavusi maisto gamintojo pažintiniame kurse, turi vidurinį išsilavinimą, dirbo nekvalifikuotą darbą. 5 bedarbės dalyvavo neformalaus švietimo supažindinimo su profesijomis programoje. Bedarbės susipažino su plaukų ir grožio priežiūros profesijomis ir galimybėmis jas įsigyti. Visos moterys turi vidurinį išsilavinimą, iš jų 4 iki 25 m. amžiaus dirbo nekvalifikuotus darbus. 20 ilgalaikių bedarbių, dalyvavę motyvacinuose užsiėmimuose, buvo skatinami tapti aktyviais darbo rinkos dalyviais, siekiant visiško užimtumo. *Priemonių efektyvumas ir lėšų panaudojimas:* 1 ilgalaikė bedarbė, dalyvavusi pažintiniuose kursuose, įsidarbino pastoviam darbui; 1 bedarbė dalyvavo viešųjų darbų programoje; 70 proc. bedarbių tęs mokymą pagal pasirinktas profesinio mokymo programas.

Skuode 2006 metais ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonėse dalyvavo 226 bedarbiai. Iš jų: 121 pažintiniuose kursuose ir 105 psichologiniuose užsiėmimuose motyvacijai didinti. Nukreipta asmenų pagal tikslines grupes: moterų- 132, vyresni nei 50 metų – 91. Pagal išsilavinimą: su pradiniu, pagrindiniu ir viduriniu – 86, su pagrindiniu, viduriniu ir profesija – 97, su aukštesnioju – 43. Pagal profesinį pasiruošimą: nekvalifikuoti – 86, įgiję profesinėse – 97, įgiję aukštesniosiose – 43. Pagal darbinę patirtį: turėjo darbinę patirtį – 213, neturėjo darbinės patirties – 13. Baigė pažintinius kursus asmenų skaičius – 121 Nusiųstų į profesinį mokymą asmenų skaičius – 19, Įsidarbinusių asmenų skaičius – 12, Dalyvavusių aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse asmenų skaičius – 44.

Šilutėje iš viso į ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo priemones nukreipta 80 asmenų, iš jų: į profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo kursus – 10 ir į pažintinius profesijų kursus - 70. Dalyvių profesiniame mokyme pasiskirstymas pagal darbinę patirtį, išsilavinimą ir profesinį pasirengimą yra toks: 55 moterys; 33 vyresni kaip 50m., 77 dirbusių, 3 nedirbusių; 1 - su aukštesnioju išsilavinimu, 14 su aukštesnioju išsilavinimu, 25 - su profesiniu, 32 - su viduriniu išsilavinimu, 6 - su pagrindiniu išsilavinimu 2 - su pradiniu išsilavinimu; 40 nekvalifikuoti, 40 turintys profesiją. Po ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonių įsidarbino per darbo biržą - 8 asmenys, įsidarbino terminuotai – 2, įdarbinta į viešuosius darbus – 18, nukreipta į profesinio mokymo kursus - 1, nukreipta į darbo klubus – 18.

Apžvelgus situaciją šioje priemonėje galime formuluoti tokias išvadas:

- matomas ilgalaikių bedarbių mažėjimas priemonėje;
- TDB metinėse veiklos ataskaitose pateikiama išsami šios priemonės vykdymo ataskaita pagal dalyvių skaičių, dalyvių išsilavinimą, pagal kursų tipą, pagal tolesnį nukreipimą į kitas ADRP.

2.4.3. ADRP Darbo klubo programa

Ši priemonė vykdyta iki 2006 III ketvirčio.

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP Darbo klubo programos dalyvavimo dinamika pateikiama 14 lentelėje.

14 lentelė

Darbo klubo programoje dalyvavusių ilgalaikių bedarbių dinamika

Rajonai	Ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP „Darbo klubo programa“			
	2005	2006	2007	Iš viso dalyvių
Klaipėdos rajonas	198	47	-	245
<i>metinis pokytis</i>		-76,26		
Palangos rajonas	17	32	-	49
<i>metinis pokytis</i>		88,24		
Kretingos rajonas	2	6	-	8
<i>metinis pokytis</i>		200,00		
Skuodo rajonas	65	82	-	147
<i>metinis pokytis</i>		26,15		
Šilutės rajonas	116	76	-	192
<i>metinis pokytis</i>		-34,48		
Klaipėdos apskritis	398	243	-	641
<i>metinis pokytis</i>		-38,95		

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

Bendras ilgalaikių bedarbių skaičius šioje priemonėje yra 641 asmenys. Didžiausią dalyvių skaičių sudaro Klaipėdos m. ir rajono TDB ilgalaikiai bedarbiai, beveik 200 dalyvių per du analizuojamus metus buvo Šilutės rajone. Mažiausias ilgalaikių bedarbių skaičius buvo Kretingos rajone.

Tačiau analizuojant metinių pokyčių rodiklius akivaizdu, jog Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Darbo klubas“ programoje, 2006 m. lyginant su 2005m. buvo mažiau - 38,95 procento. Stebint apskrities rajonų situaciją, matyti, kad daugiau šioje programoje dalyvių buvo 2006m. nei 2005m: Kretingos 200 proc., Palangos 88,24 proc. ir Skuodo 26,25proc. Dalyvių sumažėjimas pastebimas teritoriniu ir gyventojų skaičiaus požiūriu didesniuose rajonuose: Klaipėdos m. ir raj. sumažėjo – 76,27 proc. ir Šilutės – 34,48 proc. Ilgalaikių bedarbių programoje dalyvavo 803 arba 29,2%

Klaipėdoje 2005 metais darbo klubo užsiėmimuose dalyvavo 2754 asmenys arba 23,0% visų įregistruotų asmenų per metus. Ilgalaikių bedarbių motyvacijos didinimo užsiėmimuose dalyvavo 721 asmuo arba 26,2% dalyvių. Darbo klubo metu buvo prarastos naujos užsiėmimų temos: „Pasitikėjimo savimi ugdymo ir profesinės motyvacijos” bei „Adaptacija visuomenėje ir darbo rinkoje”. Įsidarbino - 753 asmenys arba 27,3% dalyvių; nukreipti į profesinio mokymo programą - 81 asmuo arba 2,9% dalyvių; susikūrė darbo vietą, įgijo informavimo ir darbo paieškos įgūdžių - 1993 asmenys arba 72,4% dalyvių.

Palangoje ilgalaikių bedarbių – 116; Grupinės darbo paieškos programoje dalyvavo 375 asmenys, tai sudaro 43,2 proc. nuo darbo biržoje registruotų 2005 m. bedarbių. Ilgalaikių bedarbių motyvacijos didinimo užsiėmimuose dalyvavo 112 bedarbių. Skaitomos temos buvo: „Įsidarbinimo galimybės baigus profesinį mokymą“; „Atsakingas ir pagrįstas profesijos pasirinkimas“ ir kt.

Kretingoje darbo klubo programoje, kurios tikslas - padidinti bedarbių aktyvumą, dalyvavo 450 bedarbių, t.y. 33,2 proc. nuo registruotų bedarbių, iš jų: ilgalaikių bedarbių -14,5 proc.; *Temos: “Nekvalifikuotų ir turinčių nepaklausią profesiją asmenų - profesinės motyvacijos nustatymo, savarankiškos darbo paieškos įgūdžių ugdymas”* užsiėmimai buvo vedami norint – padėti įvertinti savo situaciją, interesus ir galimybes konkuruoti darbo rinkoje, apsispręsti įgyti paklausią profesiją, informuoti apie paslaugas ir įsidarbinimo galimybes, naudojant informacines technologijas. *“Nekvalifikuotų ir turinčių nepaklausią profesiją asmenų – profesinės motyvacijos nustatymo, savarankiškos darbo paieškos įgūdžių ugdymas”* užsiėmimai buvo vedami siekiant tikslo – padėti įvertinti savo situaciją, interesus ir galimybes konkuruoti darbo rinkoje, apsispręsti įgyti paklausią profesiją, informuoti apie paslaugas ir įsidarbinimo galimybes, naudojant informacines technologijas. *“Pasyvių ir grįžtančių į darbo rinką po ilgos darbinės veiklos pertraukos bedarbių motyvacijos didinimas ir savarankiškumo darbo paieškoje ugdymas”* užsiėmimai buvo vedami tikslo – sustiprinti pasitikėjimą savo jėgomis, sprendžiant užimtumo problemas, didinti profesijos įsigijimo ir darbo motyvaciją, informuoti apie paslaugas ir įsidarbinimo galimybes, naudojant informacines technologijas. Tikslinės grupės užsiėmimuose dalyvavo 210 asmenų, iš jų: *61 ilgalaikis bedarbis. Asmenų, pasirengusių darbo rinkai, informavimo ir darbo paieškos įgūdžių ugdymas”* užsiėmimai buvo vedami siekiant – padėti įvertinti savo situaciją, interesus ir galimybes konkuruoti darbo rinkoje, mokytį pokalbio su darbdaviu technikos, lavinti bendravimo ir darbo paieškos įgūdžius, informuoti apie paslaugas ir įsidarbinimo galimybes, naudojant informacines technologijas.

Skuode programoje dalyvavo 630 bedarbių arba 60 % nuo įregistruotų bedarbių. Motyvacijos didinimo užsiėmimuose dalyvavo 186 ilgalaikiai bedarbiai. Darbo klubo užsiėmimuose dalyvavo 425 ilgalaikiai bedarbiai. “Pasitikėjimo savimi ugdymo ir profesinės motyvacijos programoje” (ESF projektas “Asmenų su negalia integracija į darbo rinką siekiant išvengti socialinės atskirties) dalyvavo 8 bedarbiai. Didžiausia dėmesio buvo skirta: ilgalaikiams bedarbiams – motyvuoti aktyviai darbo paieškai, paklausios darbo rinkoje profesijos įsigijimui “Gyvenimo ir darbo sąlygos ES valstybėse, atvėrusiose darbo rinką Lietuvos piliečiams”. Tuo tikslu į darbo klubo užsiėmimus buvo kviečiamas ESF konsultantas, kuris informavo apie atsivėrusias naujas galimybes. ESF konsultantas suteikė informaciją apie CV pateikimo galimybę EURES portale.

2006m. ši programa išimta iš ADRP, pervadinta į “Konsultavimas grupėse“

Klaipėdoje ilgalaikiai bedarbiai - 284 arba 51,6 proc. įregistruotų. Tikslas – informavimas ir darbo paieškos įgūdžių lavinimas, savo galimybių pažinimas ir įvertinimas, skatinimas organizuoti

savo verslą, persikvalifikuoti. Užsiėmimai vyko 5 dienas po 2 akademinės val., vienos grupės vidutinis dalyvių skaičius - 15 asmenų. Asmenys, dalyvavę konsultavimo grupėse, įgijo informavimo ir darbo paieškos įgūdžių, padidino motyvaciją darbui, apsisprendė dėl profesijos įgijimo, sukūrė sau darbo vietą išgydami verslo liudijimą, įsidarbino, dalyvavo kitose darbo rinkos priemonėse. Konsultavimo grupėse ("Darbo klubo") metu buvo demonstruojama multimedijos pagalba metodinė medžiaga, rodomi video filmai, atliekami pratimai. 2006 m. konsultavimas grupėse buvo vedamos naujos paskaitų temos: "Pasitikėjimo savimi ugdymo ir profesinės motyvacijos", "EURES veikla ir galimybės įsidarbinti ES šalyse", "Europos darbo mobilumo portalas: darbo vietų paieška, CV duomenų bazė".

Kretingoje ilgalaikių bedarbių – 25 proc. "*Jaunimo be profesinio pasirengimo ir asmenų, turinčių nepaklausias profesijas*" užsiėmimai buvo vedami siekiant – padėti įvertinti savo situaciją, interesus ir galimybes planuojant profesinę karjerą, padedant apsispręsti įgyti paklausią profesiją. "*Pasirengusių darbo rinkai, bet stokojančių informavimo ir darbo paieškos įgūdžių*" užsiėmimai buvo vedami norint padėti įvertinti savo situaciją, interesus ir galimybes konkuruoti darbo rinkoje, mokyti pokalbio su darbdaviu technikos, lavinti bendravimo ir darbo paieškos įgūdžius, informuoti apie paslaugas ir įsidarbinimo galimybes, naudojant informacines technologijas.

"*Pasyvių ar grįžtančių į darbo rinką po ilgos darbinės veiklos pertraukos bedarbių motyvacijos didinimo ir savarankiškumo darbo paieškoje ugdymo*" užsiėmimai buvo vedami siekiant padėti įveikti neigiamas emocijas, atsiradusias dėl nedarbo, atstatyti pasitikėjimą savo jėgomis, skatinti būti aktyviais ir savarankiškais darbo rinkoje, didinti profesinę ir darbinę motyvaciją. Užsiėmimo metu pasiekti rezultatai: 94 asmenys, tai yra 29,3 proc. programos dalyvių padidino motyvaciją darbui, iš jų: 25 ilgalaikiai bedarbiai.

Skuode 2006m. programoje dalyvavo 502 bedarbiai arba 46,5 % nuo įregistruotų bedarbių. Motyvacijos didinimo užsiėmimuose dalyvavo 105 ilgalaikiai bedarbiai.

Šilutėje ilgalaikių bedarbių grupė – 185. Kiekvieną mėnesį į užsiėmimus buvo kviečiamas darbdavys, kuris betarpiškai bendravo su konsultavimo grupėse dalyviais: pristatė savo keliamus reikalavimus būsimiems darbuotojams, atsakinėjo į dalyvių klausimus.

Apibendrinus skirsnį galima teigti, kad šioje programoje per tris metus ilgalaikių bedarbių mažėjo, ne be reikalo priemonė buvo perorganizuota iš ADRP "Darbo klubo programa" į "Konsultavimas grupėse". Tačiau ji buvo efektyvi ilgalaikių bedarbių motyvacijai keisti. Čia ilgalaikiai bedarbiai klausėsi paskaitų, susitiko su psichologais, karjeros planavimo ir kitais specialistais.

2.4.4. ADRP Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas dalyvavimo dinamika pateikiama 15 lentelėje.

Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Bedarbių ir įspėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas, dinamika

Rajonai	Visi dalyvavę ADRP „Neformalus švietimas“			Iš jų ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP „Neformalus švietimas“				
	2005	2006	2007	2005	2006	2007	Pokytis	Iš viso
Klaipėdos rajonas	-	-	240	-	129	97		226
<i>metinis pokytis</i>							-24,81	
Palangos rajonas	-	-	60	-	20	26		46
<i>metinis pokytis</i>							30	
Kretingos rajonas	-	-	55	-	0	1		1
<i>metinis pokytis</i>							-	
Skuodo rajonas	-	-	65	-	31	6		37
<i>metinis pokytis</i>							-80,65	
Šilutės rajonas	-	-	100	-	29	41		70
<i>metinis pokytis</i>							41,38	
Klaipėdos apskritis	-	-	520		209	171		380
<i>metinis pokytis</i>							-18,18	

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

ADRP “ Neformalus švietimas“ pradėta vykdyti tik nuo 2006 metų. Kadangi leidinyje „Darbo rinka skaičiais 2003-2007“ yra pateikiami duomenys tik 2007m. duomenys, todėl negalime apskaičiuoti visų papildomai remiamų bedarbių pokyčio rodiklių, tačiau kitaip yra su ilgalaikių bedarbių analize, kadangi TDB ataskaitose yra pateikiami ir 2006m. duomenys. Todėl remiantis statistine informacija galima teigti, jog ADRP „Neformalus švietimas“ analizuojamu laikotarpiu dalyvių skaičius mažėjo -18,18 procento. Didžiausią įtaką apskrities sumažėjimo rodikliui turėjo Skuodo rajono ilgalaikių bedarbių dalyvavimo sumažėjimas t.y. – 80,65 procento. Taip pat ilgalaikių bedarbių sumažėjo ir Klaipėdos rajone 24,81 procentu. Teigiamas pokytis buvo užfiksuotas Šilutės rajone: 2006m. šioje ADRP dalyvavo 29 asmenys, o 2007m. jau 41 arba 41,38 procentais daugiau, nei 2006m.

Priemonės vadybiniai aspektai. 2006m. Klaipėdoje ilgalaikių bedarbių dalyvavo – 97 arba 40,4 proc. dalyvavusių priemonėje; 2007 m. į neformalaus švietimo mokymo programas buvo nukreipta 240 asmenų. Priemonę baigė 239 asmenys. Po mokymo įsidarbino 45 (arba 18,8 proc. baigusių programas): supažindinimas su personalinio kompiuterio panaudojimo galimybėmis – 3 asmenys (2,01 proc.); pažintinis statybininko rengimo kursas – 2 (1,3 proc.); pažintinis plaukų ir grožio kursas – 2 (1,3 proc.); supažindinimas su statybininko ir medienos apdirbimo profesijomis – 4 (2,7 proc.); supažindinimas su grožio paslaugų profesijomis – 9 (6,04 proc.); pardavėjo profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo – 1 (0,7 proc.); supažindinimo su verslo pradmenimis – 24 (10,0 proc.).

Kretingoje nedirbusių 2 ir daugiau metų iki užsiregistravimo Darbo biržoje – 10 2007 metais į neformalaus švietimo programas nusiųsti 55 bedarbiai, iš jų: įgūdžių atnaujinimui - 4; supažindinimo su profesijomis – 27; supažindinimo su verslo pradmenimis – 24.

Skuode į šią priemonę nukreipti 6ilgalaikiai bedarbiai. Supažindinti su statybininko ir medienos apdirbimo profesijomis 30, Supažindinti su verslo pradmenimis (bedarbiams, išsiperkantiems lengvatinius verslo liudijimus) 10, Supažindinti su grožio paslaugų profesijomis 10, Pardavėjo profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo 5. Bedarbiai, dalyvavę profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo programose, atnaujino turimas profesines žinias, gebėjimus, įgūdžius. Asmenims, dalyvavusiems supažindinimo su profesijomis programose, buvo suteikta galimybė susipažinti su paklausiomis darbo rinkoje profesijomis, suteikta žinių apie profesiją, darbo sąlygas, paklausias darbo rinkoje kvalifikacijas ir galimybes jas įgyti.

Šilutėje šioje priemonėje dalyvavo 41 ilgalaikis bedarbis, iki įsiregistravimo darbo biržoje nedirbusių 2 ir daugiau metų – 24 Pagal švietimo programas: Supažindinimo su grožio paslaugų profesijomis – 47 asmenys; supažindinimo su verslo pradmenimis (bedarbiams išsiperkantiems lengvatinius verslo liudijimus) – 19 asmenų; pažintinis pardavėjo rengimo kursas - 17 asmenų; Daugiausia įsidarbino dalyvavę smulkaus verslo organizavimo, kompiuterio vartojimo, maisto produktų žaliavos paruošėjo neformalaus švietimo kursuose.

Apibendrinus skirsnį galima konstatuoti::

- ši priemonė vykdoma vos 2 metus, todėl reikšmingų išvadų formuluoti negalima, tačiau ilgalaikių bedarbių dalyvavimo pokyčio tendencijos pastaraisiais metais yra - dalyvių skaičius apskrityje mažėja. Tam teikia Klaipėdos ir Skuodo rajonai;
- neformalus švietimo esmė - supažindinimo su profesijomis ir profesinių žinių ir įgūdžių suteikimo; ši priemonė neapsiriboja vien verslo žinių suteikimu, tačiau apima daug platesnį spektrą – profesijas ir profesinius įgūdžius;
- bedarbiai baigę šią priemonę gali būti nukreipiami į kitas priemones, nusiųsti į profesinį mokymą ar gali įsidarbinti.

2.4.5. ADRP Verslo pagrindų mokymas

Ši priemonė vykdyta tik iki 2006m. III ketvirčio. Paskui ji pakeista ir pavadinta ADRP „Neformalus švietimas“.

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP “ Verslo pagrindų mokymas“ dalyvavimo dinamika pateikiama 16 lentelėje.

16 lentelė

Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Verslo pagrindų mokymas“, dinamika

Rajonai	Ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP „Verslo pagrindų mokymas“			
	2005	2006	2007	Iš viso dalyvių
Klaipėdos rajonas	11	23	-	34
<i>metinis pokytis</i>		<i>109,09</i>		
Palangos rajonas	18	19	-	37
<i>metinis pokytis</i>		<i>5,56</i>		

Kretingos rajonas	0	1	-	1
<i>metinis pokytis</i>				
Skuodo rajonas	29	3	-	32
<i>metinis pokytis</i>		-89,66		
Šilutės rajonas	5	18	-	23
<i>metinis pokytis</i>		260		
Klaipėdos apskritis	63	64	-	127
<i>metinis pokytis</i>		1,59		

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

Nors ši ADRP vykdyta iki 2006m. tačiau matyti, kad dalyvavimo pokytis buvo teigiamas 1,59 procento. Pastebimi netolygūs regionų dalyvavimo tempai: Didžiausias teigiamas pokytis pastebimas Šilutės rajone, dalyvių skaičius padidėjo 260 procentų. Klaipėdos m. ir raj. 2006m. padidėjo ilgalaikių bedarbių dalyvavimas verslo pagrindų mokyme 109,10 procentų. Tuo tarpu Palangoje dalyvių skaičius buvo tolygus: 2005m. dalyvavo 18 ilgalaikių bedarbių, o 2006m. 19, kas rodo padidėjimą tik 5,56 procento. Skuodo rajone sumažėjo dalyvavimas 89,66 procentais.

Aptarus ADRP „Verslo pagrindų mokymas“ statistinius duomenis ir juos paanalizavus, dabar pristatysime kai kuriuos šios priemonės vadybinius aspektus.

Klaipėdoje 2005 m. buvo organizuoti 21 verslo pagrindų kursai, kuriuose dalyvavo 303 asmenys, iš jų: 58 ilgalaikiai bedarbiai arba 19,1% dalyvavusių kursuose; 2005 metais verslo pagrindų mokymosi kursus išklaušė 303 asmenys. Kretingoje 60 bedarbių supažindinta su pagrindiniais darbo rinkos principais ir suteiktos žinios verslui organizuoti. 60 bedarbių supažindinta su pagrindiniais darbo rinkos principais ir suteiktos žinios verslui organizuoti. Asmenims, pageidaujantiems išsipirkti verslo liudijimus, organizuoti verslo pagrindų kursai pagal sutrumpintą programą. Jie susipažino su verslo pasirinkimo galimybėmis, rinkos tyrimu, veiklos sąnaudų paskaičiavimu, verslo plano sudarymu, verslo liudijimų įsigijimo svarba ir mokesčių lengvatomis. Skuode pradedantiems verslininkams suteikia kvalifikuotą informaciją apie rinkos situaciją ir perspektyvas Skuodo rajone, apie naujus ir nuolat besikeičiančius įstatymus, apie lengvatas ir galimus paramos fondus bei būdus, palaikomi ryšiai su kitomis institucijomis. Į verslo pagrindų organizuojamus kursus kviečiami Klaipėdos apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos Skuodo skyriaus darbuotojai, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Skuodo skyriaus darbuotojai. Skuodo darbo birža palaiko ryšius su VĮ Skuodo informacijos centru, kuris teikia informaciją ir konsultacijas apie įmonės steigimą ir registravimą, verslo planų rašymą, organizuoja įvairius mokymus, kuriuose gali dalyvauti ir bedarbiai (pvz. kompiuterinio raštingumo, interneto paslaugos). Šilutėje Šilutės darbo birža yra pasirašiusi bendradarbiavimo susitarimą su VŠĮ „Šilutės turizmo ir verslo informacijos centras“. Šilutės darbo biržos Darbo rinkos programų skyriaus vedėja yra minėtos įstaigos stebėtojų tarybos narė. Šio centro konsultantai dalyvauja darbo biržos organizuojamuose verslo pagrindų kursuose ir supažindina su verslo aplinka Šilutės rajone. Šilutės darbo birža tęsia bendradarbiavimą su verslo rėmimo fondu prie Šilutės rajono savivaldybės - tai apsikeitimas informacija. Bedarbiai

supažindinami su jo teikiamomis paslaugomis ir galimybėmis pasinaudoti šio fondo parama. Šilutės darbo birža taip pat tęsia bendradarbiavimą su Valstybinės mokesčių inspekcijos Šilutės skyriaus darbuotojai kurie, dalyvauja darbo biržos organizuojamuose verslo pagrindų mokymo kursuose.

ADRP „Verslo pagrindų mokymas“ būdinga:

- ADRP „Verslo pagrindų mokymas“ ilgalaikių bedarbių skaičiaus pokyčio rodiklis yra vos teigiamas. Regionuose dalyvavimas šioje programoje yra netolygus, ilgalaikių bedarbių skaičius didėja Klaipėdos rajone ir Šilutėje, o Skuodo rajone yra dalyvių skaičiaus sumažėjimas beveik 100%, tendencija Skuodo rajone šiek tiek keista, turint omeny, jog ten įregistravusių savo verslą skaičius yra vienas iš didesnių, o verslo kursus lankančių dalyvių pokytis rodo atvirkštinį sumažėjimą. Taip atsitiko todėl, jog šioje programoje įvyko pakitimų ir čia nematyti paskutiniųjų analizuojamų metų duomenys, kurie yra pateikiami kitoje priemonėje „Neformalus švietimas“;
- šioje programoje verslo pagrindų mokoma tokiais koncentrais: supažindinta su rinkos situacija regione ir perspektyvomis, įstatymine baze, įmonės steigimo ir registravimo sąlygomis, verslo pasirinkimo galimybėmis, mokoma veiklos sąnaudų paskaičiavimų, verslo plano sudarymo ir kt.;
- apskrities savivaldybių TDB profesinį mokymą organizuoja darbo biržos specialistai kartu kviesdami specialistus iš kitų institucijų: Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos, informacijos ir turizmo ir verslo informacijos centro ir kitų organizacijų.

2.5. REMIAMAS ĮDARBINIMAS

2.5.1. ADRP Užimtumo fondų remiamų darbų programa

Ši ADRP vykdyta iki 2006m.

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo šioje priemonėje įdarbinimo dinamika pateikiama 17 lentelėje.

Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Užimtumo fondų remiamų darbų programa“, dinamika

Rajonai	Ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP „Remiami darbai“			
	2005	2006	2007	Iš viso dalyvių
Klaipėdos rajonas	34	11	-	45
<i>metinis pokytis</i>		-67,65		
Palangos rajonas	6	1	-	7
<i>metinis pokytis</i>		-83,33		
Kretingos rajonas	3	0	-	3
<i>metinis pokytis</i>		-100		
Skuodo rajonas	5	8	-	13
<i>metinis pokytis</i>		60		
Šilutės rajonas	14	9	-	23
<i>metinis pokytis</i>		-35,71		
Klaipėdos apskritis	62	29	-	91
<i>metinis pokytis</i>		-53,23		

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

Analizuojant 17 lentelės duomenis matyti, jog remiamų darbų programoje dalyvaujančių ilgalaikių bedarbių skaičius sumažėjo 53,23 procentais. Tam įtakos turėjo visuose rajonuose ilgalaikių bedarbių sumažėjimas šioje ADRP, išskyrus Skuodo rajoną. Labiausiai sumažėjo dalyvių skaičius Kretingoje 100 proc. ir Palangoje 83,33 proc., taip pat Klaipėdoje 67,65 proc. mažiau.

Klaipėdoje 2005m. ilgalaikiai bedarbiai – 49 asmenys arba 22% dalyvavusių programoje; Per remiamų darbų programą įdarbinti 223 asmenys, iš jų 140 asmenų arba 71% baigusiu remiamus darbus liko neterminuotam darbui. Po profesinio mokymo nukreipti 94 asmenys arba 42,2% nukreiptų į remiamų darbų programą (užduotis 42%). Užduotis įgyti darbo įgūdžius užimtumo fondo remiamų darbų programoje nekvalifikuotiems bedarbiams buvo 26%, o nukreipti 74 asmenys arba 33,2%.

Kiekvienais metais remiamų darbų programoje dalyvauja UAB „Julvija“, 2005 m. į programą įdarbino 7 asmenis (6 siuvėjus ir 1 administratorę), iš jų 6 liko nuolatiniam darbui (įdarbinimas 85,7%). Keletą metų remiamų darbų programa naudojasi UAB „RIMI Lietuva“, per metus įdarbinta 10 pardavėjų (4 pardavėjos po profesinio mokymo), iš jų 7 pardavėjos liko neterminuotam darbui (įdarbinimas 70%). UAB „Vakarų konstrukcijos“ darbina mūsų siūstus asmenis be patirties, 2005 m. įdarbino 2 korpusų remontininkus ir abu liko neterminuotam darbui. 2005 m. remiamos profesijų grupės: prekybos darbuotojai – 44 asmenys, administravimo specialistai – 39 asmenys, verslo specialistai – 14 asmenų, mokymo specialistai – 13 asmenų, apskaitos ir finansų tarnautojai - 19 asmenų, sveikatos priežiūros specialistai – 6 asmenys, maitinimo įmonių darbuotojai, maisto gamintojai – 24 asmenys, paslaugų asmenims darbuotojai - 13 asmenų, siuvimo pramonės darbuotojai - 14 asmenų, medienos apdirbimo meistrai, baldžiai - 7 asmenys, įrenginių, mašinų operatoriai ir surinkėjai - 10 asmenų, statybos darbuotojai - 7 asmenys, transporto darbuotojai - 4 asmenys, laivų remontininkai, korpusininkai, suvirintojai – 9 asmenys. Remiamų profesijų grupių sąrašas buvo

sudarytas remiantis darbdavių apklausomis. 2005 m. paklausūs buvo statybinių profesijų specialistai, pardavėjai, virėjai, verslo organizatoriai, baldžiai. Didelę paklausą turi suvirintojai.

Palangoje 2005 m. dalyvavo 307 asmenys, iš jų papildomai remiamų bedarbių – 93 (31 proc. nuo įregistruotų papildomai remiamų bedarbių per 2005 metus). Pasibaigus remiamų darbų sutarčiai (25 asmenim) pagal neterminuotą darbo sutartį įdarbinta 19 asmenų, tai sudaro 76 proc. Baigus darbo rinkos profesinį mokymą, įgūdžius įtvirtino 11 bedarbių, tai sudaro 42 proc. Nekvalifikuotų bedarbių, įgijusių darbo įgūdžius – 9, tai sudaro 34,6 proc. Registruotų iki 2005-01-01 remiamų darbų programoje dalyvavo - 21 bedarbis, tai sudaro 80,8 proc. Absolventai, įgūdžius įtvirtino darbo vietoje – 3, tai sudaro 11,5 proc. UAB „Alminga“, VĮ poilsio namai „Baltija“, Ž. Varatinsko IĮ 3 virėjos, baigusios darbo rinkos profesinio mokymo programas, buvo pritaikytos remiamų darbų programos po kurių paliktos nuolatiniam darbui. Po stalių profesinio mokymo UAB „Plienai“ sėkmingai įdarbino 1 bedarbį. Viešbučių kambarinių profesinio mokymo kursus baigusios sėkmingai įdarbintos į UAB „Palangos žuvėdra“.

Kretingoje suteikta galimybė 28 bedarbiams įgyti ir tobulinti darbo įgūdžius betarpiškai darbo vietoje, papildyti kvalifikacinių žinių trūkumą ir įsitvirtinti darbo rinkoje; sudaryta galimybė 17 bedarbių, pradedančių darbinę veiklą pagal įsigytą profesiją, įtvirtinti darbo įgūdžius ir įsitvirtinti nuolatiniam darbui; suteikta galimybė 8 nekvalifikuotiems bedarbiams apsispręsti dėl profesijos pasirinkimo. Prioritetinės remiamos profesijos (statybinės, medienos apdirbimo, virėjų, pardavėjų) buvo nustatytos atsižvelgiant į turimą ir prognozuojamą pasiūlą-paklausą rajone. Mažėjo besikreipiančių asmenų skaičius. Didžioji dalis įsigijusių tinkuotojų, mūrininkų, stalių, apdailininkų profesijas įsidarbino Klaipėdoje, o virėjai, pardavėjai - Palangoje. Dalyvavimą programoje baigė 34 bedarbiai, iš jų 6 asmenys nukreipti 2004 m. 22 dalyviai, t.y. 65 proc. įsitvirtino nuolatiniam darbui (2004 m. - 87,8 proc.), iš jų: 67 proc. po darbo rinkos profesinio mokymo įsitvirtino nuolatiniam darbui; 25 proc. nekvalifikuotų bedarbių įsitvirtino darbo rinkoje, 1 apsisprendė dėl profesijos ir išvyko į mokymo kursus.

Skuode 2005 metais į remiamų darbų programą nukreipti 49 bedarbiai arba 9,4 proc. (2004 m. – 6,4 proc.) nuo darbo rinkoje papildomai remiamų įregistruotų bedarbių. Dalyvių skaičius pagal profesijas: 14 stalių, 9 mūrininkai, 6 virėjos, 5 pardavėjos, 2 suvirintojai, 2 melžimo operatorės, 1 ekskavatoriaus mašinisto padėjėjas, 1 vadybininkas, 1 automechanikas, 1 vairuotojas, 1 kiemsargis, 1 apželdintojas, 1 apdailininkas, 1 uogynų prižiūrėtoja, 1 gyvulių prižiūrėtojas, 1 šaltkalvis, 1 traktorininkas. Pasibaigus remiamų darbų terminui, pastoviam darbui liko 40 asmenų arba 76 proc., nuo visų į programą nukreiptų asmenų.

Šilutėje į remiamus darbus 2005 metais nukreipta 73 asmenys, iš jų pagal numatytus prioritetus: baigusią darbo rinkos profesinį mokymą – 37 asmenys arba 50,6 proc. nuo nukreiptų į programą (2005 metų užduotis – 41,0 proc.); nekvalifikuotų – 19 asmenų arba 26,0 proc. (2005 metų

užduotis – 24 proc.);įsidarbino neterminuotam darbui 53 arba 72,6 proc. (2005 metų užduotis – 65 proc.). Baigusią darbo rinkos profesinį mokymą – 37, iš jų įsidarbino 29 arba 78 proc.; neturinčių profesinio pasirengimo – 19, iš jų įsidarbino 10 arba 52,6 proc.;

2006m. remiamo įdarbinimo programa išskaidyta į 3 atskiras programas, kurios 2006 ir 2007m. vadinamos (aprašytos atskirai): įdarbinimas subsidijuojant, darbo įgūdžių įgijimo rėmimas, viešieji darbai.

2.5.2. ADRP Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP “Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“ įdarbinimo dinamika pateikiama 18 lentelėje.

18 lentelė

Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP “Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“, dinamika

Rajonai	Visi dalyvavę ADRP “Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai”				Iš jų ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP “Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai”			
	2005	2006	2007	Viso	2005	2006	2007	Viso
Klaipėdos rajonas	-	134	66	200	-	19	53	72
<i>metinis pokytis</i>			-50,75				178,95	
Palangos rajonas	-	6	23	29	-	0	2	2
<i>metinis pokytis</i>			283,33					
Kretingos rajonas	-	10	55	65	-	2	7	9
<i>metinis pokytis</i>			450				250,00	
Skuodo rajonas	-	7	59	68	-	2	45	47
<i>metinis pokytis</i>			742,86				2150,00	
Šilutės rajonas	-	30	69	99	-	9	16	25
<i>metinis pokytis</i>			130				77,78	
Klaipėdos apskritis	-	187	272	459	-	38	123	161
<i>metinis pokytis</i>			45,45				223,68	

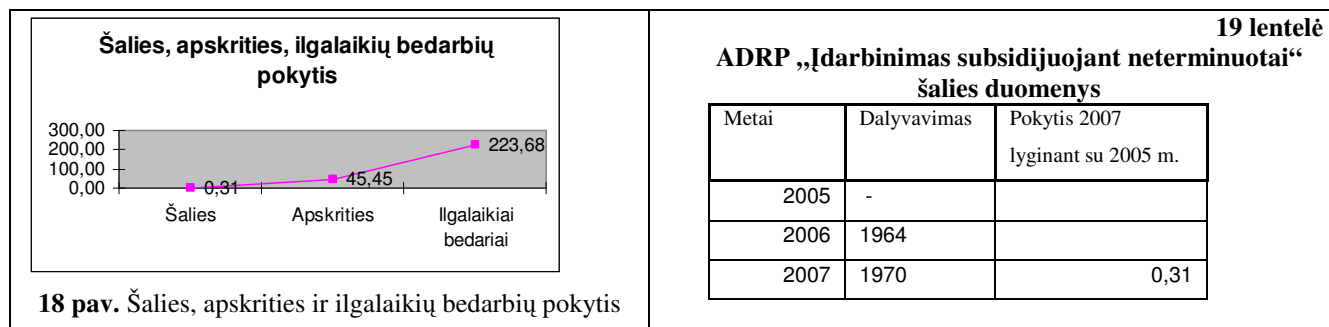
Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

Analizuojant 18 lentelę matyti, kad duomenys yra pateikiami nuo 2006m. t. y, kad ši aktyvi darbo rinkos priemonė yra nauja, o visų papildomai remiami bedarbių, dalyvavusių ADRP “Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai” 2007m. lyginant su 2006m. dalyvavimo pokytis yra teigiamas 45,45 procento, vadinasi programoje kasmet dalyvauja vis daugiau bedarbių. Nors pokytis yra teigiamas, tačiau analizuojant apskrities regionų situaciją nagrinėjamu klausimu matyti, jog regioninė dalyvavimo priemonėje situacija yra netolygi. Didžiausias teigiamas pokytis yra tarp Skuodo rajono dalyvių 742,86 procentų daugiau. Taip pat Palangos regione, įskaitant ir Šventosios regioną dalyvavo 283,33 daugiau bedarbių. Tačiau Klaipėdos mieste, rajone ir Neringos regionuose kartu sudėjus 2007 metais dalyvavo mažiau, nei 2006 metais, t.y. 50, 75 procentais mažiau.

Analizuojant 18 lentelės antrąją dalį – ilgalaikių bedarbių dalyvavimą šioje programoje, matome, kad dalyvavimo pokytis yra 223,68 procentų. Tai atsitiko dėl to, kad 2006 metais ši programa buvo nauja ir iš pradžių joje dalyvių skaičius buvo nedidelis, tačiau jau 2007 metais dalyvių skaičius padidėjo: Skuodo rajone 2006m. šioje ADRP dalyvavo 2 ilgalaikiai bedarbiai, o sekančiais metais net

45 asmenys, t.y. 2250 procentų daugiau. Kretingos rajone dalyvavo 2 ilgalaikiai bedarbiai, o 2007m. jau 7 ilgalaikiai bedarbiai arba 250 procentų daugiau.

Lyginant visų papildomai remiamų bedarbių dalyvavimo aktyvumą šioje programoje su ilgalaikių bedarbių aktyvumu, matyti, kad ilgalaikiai bedarbiai dalyvauja daug labiau, nei kita analizuojama grupė. Kalbant apie ilgalaikių bedarbių santykinę dalį visų papildomai remiamų bedarbių skaičiuje, tai ilgalaikiai bedarbiai sudaro 35,1 procento visų skaičiuje. Analizuojant šios ADRP šalies lygiu matyti, kad ilgalaikių bedarbių dalyvavimo pokytis yra didžiausias, lyginant su visais papildomais bedarbiais šalyje ir Klaipėdos apskrityje. Tai pavaizduota 18 paveiksle.

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

Šalies bedarbių dalyvavimo pokytis yra tik 0,31 procento, apskrities jau 45,45 procento, o ilgalaikių bedarbių – 223,68 procento. Galima daryti prielaidą, tai yra ir bus ateityje populiaru ADRP ilgalaikių bedarbių tarpe. Tam įtakos greičiausiai turi tai, jog šioje ADRP yra labai didelis bedarbių dalyvių grupių skaičius ir kiekvienoje jų ilgalaikiai bedarbiai gali turėti savo dalį bendrame skaičiuje.

Išanalizavę priemonės statistinius duomenis ekonominėmis priemonėmis pateikiame jos administravimo apskrities teritorinėse darbo biržose aspektus 2006m; dėl kartojimosi tendencijų ir darbo apimtys apribojimų nenagrinėsime 2007 metų šios priemonės įdarbinimo apskrityse aspektų.

2006m. Klaipėdoje ilgalaikiai bedarbiai šioje priemonėje dalyvavo 1,8 proc. arba 10 asmenų; Įdarbinti asmenys pagal profesijas: pardavėjas – 21; vadybininkas – 9; buhalteris – 5; administratorius – 4; apskaitininkas – 3; prailgintos darbo dienos grupės pedagogas – 3; šaltkalvis-automatininkas – 2; Įdarbinimo subsidijuojant teigiami pavyzdžiai: naujai 2006 m. įsisteigusi individuali įmonė „Eurotela“ įdarbino subsidijuojant 3 telemarketingo pardavimų vadybininkus, turinčius 20-40 proc. darbingumo lygį. 2007 m. planuoja įsteigti dar 2 darbo vietas pasinaudojant priemone „Parama darbo vietoms steigti“. S. Dachio vidurinė mokykla, kuri sėkmingai naudojasi ir įgūdžių įgijimo rėmimo priemone, pagal neterminuotą sutartį įdarbino subsidijuojant 4 asmenis.

Kretingoje 2006 m. įdarbinti subsidijuojant 9 darbo rinkoje papildomai remiami bedarbiai, t.y. 2 proc. nuo įregistruotų papildomai remiamų bedarbių, iš jų 1 ilgalaikis bedarbis (3 proc.); Skuode 2006 m. įdarbinta subsidijuojant 7 papildomai remiami bedarbiai iš jų ilgalaikių bedarbių 3 arba 0,8 proc. nuo įregistruotų šios tikslinės grupės bedarbių; o Šilutėje per 2006 metus į įdarbinimo subsidijuojant programą nukreipti 26 asmenys, turintys PRP, t.y. 2,0 proc. nuo įregistruotų asmenų per

ataskaitinį laikotarpį. Iš jų pagal tikslines grupes: 16 ilgalaikių bedarbių t.y. 5,3 proc. nuo įregistruotų tikslinės grupės asmenų per 2006 metus. 12 bedarbių, nedirbusių 2 metus ir daugiau laiko iki įsiregistravimo darbo biržoje ir tai sudaro 1,7 proc. nuo įregistruotų tikslinės grupės asmenų per 2006 metus. Gerosios patirties pavyzdys - UAB "Dervira ir partneriai" įdarbino asmenį, kuriam nustatytas 20-40 proc. darbingumas patalpų prižiūrėtojo pareigoms. Asmuo turintis žemą išsilavinimą, dėl sveikatos negalintis dirbti sunkaus fizinio darbo, sėkmingai integravosi į darbo rinką.

Apibendrinant šios ADRP ypatumus galima pastebėti, kad:

- ši ADRP yra išskirtinė tuo, jog apima daugiau nei 10 bedarbių grupių, kurie gali joje dalyvauti, tame tarpe yra ir ilgalaikiai bedarbiai;
- ši priemonė ilgalaikių bedarbių tarpe yra aktuali, kadangi yra svarus dalyvavimo rodiklis paskutiniaisiais analizuojamais 2007 metais, lyginant jį su 2006m;
- metinėse veiklos ataskaitose TDB pateikdamos duomenis apie priemonę kartais pateikia skirtingais kriterijais, todėl apžvelgiant priemonės įgyvendinimo pavyzdžius pastebimas nenuoseklumas, kuris jaučiasi ir pateikiant analizę šiame darbe. Dažniausiai minimas bendras dalyvių skaičius, dalyvių skaičius pagal priemones, priemonės įgyvendinimo priežiūros aspektai, pristatomi gerosios patirties pavyzdžiai ir kt;

LR Bedarbių rėmimo įstatyme, teritorinių darbo biržų ataskaitose, leidinyje „Darbo rinka skaičiais 2003-2007m.“ ir kituose šaltiniuose taip pat pateikiami įdarbinimo subsidijuojant terminuotai duomenys. Todėl kitame skyrelyje pateikiame ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“ analizę.

2.5.3. ADRP Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai

Ši aktyvi darbo rinkos priemonė pradėta vykdyti 2006m. kaip ir ADRP "Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai".

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“ įdarbinimo dinamika pateikiama 20 lentelėje.

Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“, dinamika

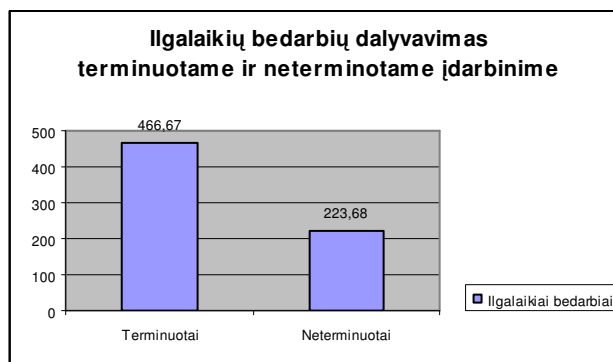
Rajonai	Visi dalyvavę ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“				Iš jų ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“			
	2006	2007	Pokytis 2007m. lyginant su 2005m., proc.	Viso	2006	2007	Pokytis 2007m. lyginant su 2005m., proc.	Viso
Klaipėdos rajonas	42	635		677	2	2		4
<i>metinis pokytis</i>			1411,90				0	
Palangos rajonas	1	33		34	0	8		8
<i>metinis pokytis</i>			3200					
Kretingos rajonas	6	64		70	0	15		15
<i>metinis pokytis</i>			966,67					
Skuodo rajonas	9	181		190	3	25		28
<i>metinis pokytis</i>			1911,11				733,33	
Šilutės rajonas	31	187		218	7	18		25
<i>metinis pokytis</i>			503,23				157,17	
Klaipėdos apskritis	89	1100		1189	12	68		80
<i>metinis pokytis</i>			1135,96				466,67	

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

Pagal apskaičiuotą visų dalyvavusių ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“ 2007m. pokytį matyti, jog dalyvaujančių skaičius padidėjo net 1135,96 procentu. Didžiausią įtaką apskrities rodikliui turėjo Palangos regiono bedarbių dalyvavimas, kuris per analizuojamą laikotarpį padidėjo 3200 procentų. Apskritai, visose regionuose matomas tik dalyvių skaičiaus spartus didėjimas nuo 503,23 procentų iki maksimalaus 3200 procentų. Šiuo atveju kaip išskirtinį atvejį galima paminėti mažiausią padidėjimo pokytį – Šilutės rajone 503,23 procentų. Remiantis skaičiavimais galima teigti, jog ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“ - 1135,96 procentų daugiau,- yra populiarsnė priemonė tarp visų papildomai remiamų bedarbių, nei ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“ – tik 45,45procento daugiau. Taip pat reikalinga paanalizuoti ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo pokyčius.

Ilgalaikių bedarbių dalyvavimo šioje ADRP pokyčiai taip pat yra teigiami, tačiau kur kas vyrauja mažesni skaičiai,- 466,67 procento daugiau 2007m, nei 2006m. Ženklią įtaką šiam rodikliui turėjo Skuodo rajono ilgalaikių bedarbių dalyvavimo pokytis – 733,33 procento daugiau. Taip pat nemažas pokytis buvo ir Šilutės rajone, - 157,17 procento daugiau nei ankstesniais metais.

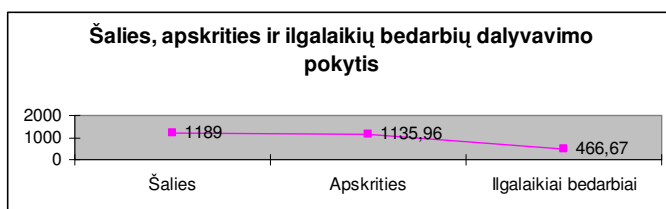
Lyginant ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“ (223,86proc.daugiau) ir ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“ (466,67proc.daugiau) matyti, jog pastarojoje priemonėje ilgalaikių bedarbių dalyvavimas yra gausesnis. Tai iliustruoja 19 paveikslas.

19 pav. Ilgalaikių bedarbių dalyvavima terminuotame ir neterminuotame įdarbinime

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

Juk atrodytų ilgalaikiams bedarbiams turėtų būti aktualiau įsidarbinti neterminuoti, nei terminuoti. Tam, kad būtų galima atsakyti į šį klausimą galima pažvelgti į šalies duomenis. Tai pateikiame 20 paveiksle.

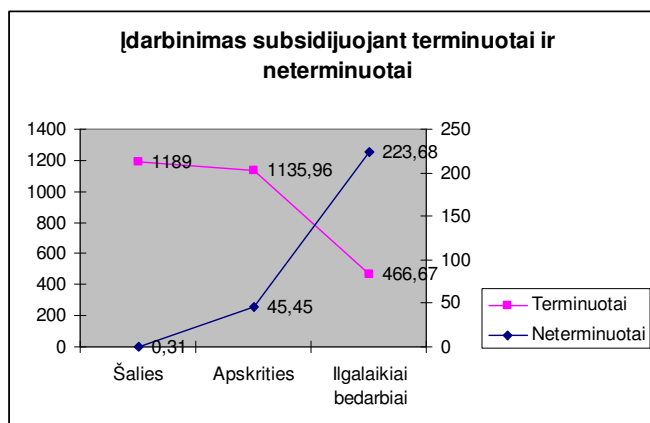
20 pav. Šalies, apskrities ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo pokytis ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“

Šaltinis: sudaryta remiantis TDB duomenimis.

21 lentelė. Įdarbinimas į ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“

Šalies duomenys		
Metai	Dalyvavimas	Pokytis 2007 lyginant su 2005 m.
2006	753	
2007	9712	1189

Skaitant 20 paveikslo duomenis matyti, jog šalyje bedarbių dalyvavimo rodiklis ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“ yra gana aukštas 1189 procento daugiau paskutiniiais analizuojamais metais. Apskritis mastu situacija panaši, tačiau ilgalaikių bedarbių rodiklis lyginant su pastaraisiais dviem yra žemesnis 466.67 procento daugiau. Šis paveikslas dar nėra pakankamai informatyvus kalbant apie ilgalaikių bedarbių situaciją, jis labiau parodo kitų bedarbių grupių situaciją – „polinkį“ įsidarbinti terminuoti. Tam, kad galėtumėme vizualiai įvertinti abiejų ADRP būklę, pateikiame 21 paveiksle abiejų programų duomenų „santrauką“.

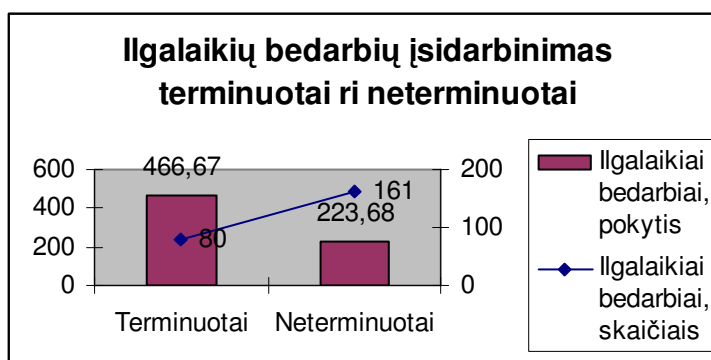

21 pav. Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai ir neterminuotai

Įdarbinimas terminuotu būdu tarp bedarbių užima aukštesnes pozicijas: šalyje 1189proc. daugiau, apskrityje 1135, 96 procento daugiau ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimas 223,68 procento daugiau, nei įdarbinimas neterminuotai. Pokyčio reikšmės kelis kartus didesnės, nei ADRP „Įdarbinimas neterminuotai“. Čia matome šalies pokytį 0,31 proc. daugiau, apskrities 45.45 proc. daugiau, o ilgalaikių bedarbių rodiklis čia lyg įgauna pagreitį – 223,68 procento daugiau.

Galiausiai, tam kad būtų labiau aiški ilgalaikių bedarbių situacija tos pačios aktyvios darbo rinkos priemonės kontekste, pateikiame 22 paveikslą, kuris parodo ilgalaikių bedarbių įdarbinimą.

22 pav. Ilgalaikių bedarbių įsidarbinimas terminuotai ir neterminuotai

Paveiksle matyti, jog pagal dalyvių skaičių prioritetą tenka ADRP „Įdarbinimas neterminuotai“, nes terminuotų įdarbinimų yra 80, o neterminuotų 161. Tačiau stebint įdarbinimo priemonėse pokytį paskutiniaisiais dviem metais, matyti, kad terminuoto įdarbinimo pokytis yra didesnis – 466,67 procento daugiau, o neterminuoto įdarbinimo pokytis – tik 223,68 proc. daugiau.

Todėl kalbant apie ilgalaikę perspektyvą, galime daryti prielaidą, jog ilgalaikių bedarbių įdarbinimas terminuotai, analizuojant įdarbintų asmenų skaitmenines reikšmes, yra didesnis, nei įdarbinimas terminuotu būdu. Tai galima paaiškinti tuo, jog įmonių savininkai dažnai naudojami įstatymų teikiamomis privilegijomis – subsidijomis, jiems dažnai naudingiau bedarbius darbinti terminuotai. Taip pat šie skaičiai gali padidinti ir šiai ADRP būdingas dalyvių grupių gausumas.

Apibendrinant skyrių matome tokią situaciją:

- tai priemonė, kuri pagal bedarbių skaičiaus pokyčius yra aukščiausioje pozicijoje lyginant su visomis 13 ADRP. Tokia situacija susidaro dėl priimtinių sąlygų darbdaviams (finansinis motyvas - jiems naudingiau įdarbinti laikinai dėl didesnių subsidijų dydžių, nors kai kuriais atžvilgiais jie galėtų naudotis ir kitomis ADRP, nei neterminuotam laikui) ir bedarbiams, dažnai linkusiems dirbti laikino pobūdžio darbus (pav. Viešieji darbai).

Jeigu ką tik aptartoje priemonėje darbdaviai laviruoja tarp įdarbinimo terminuotai ar neterminuotai - savo pageidavimų, galimybių ir naudos derinimu, kas ne visada turi teigiamas ir laukiamas pasekmes bedarbiams ir pačiai skatintinai patirčiai, kitame skyriuje pristatome tokią ADRP, kuri yra laikino pobūdžio dėl savo „charakteristikos“, t.y. kai laikinai reikia pakeisti darbuotojus įmonėse ar organizacijose dėl pozityvių priežasčių. Tai - darbo rotacija.

2.5.4. ADRP Viešieji darbai

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo Viešųjų darbų programoje dinamika parodyta 22 lentelėje.

22 lentelė

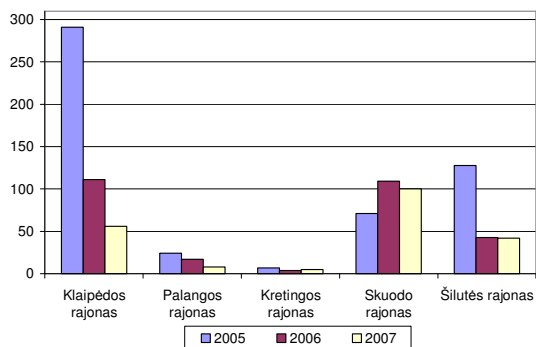
ADRP „Viešieji darbai“

Rajonai	Visi dalyvavę ADRP „Viešieji darbai“ programoje			Pokytis lyginant 2007m. ir 2005m.	Iš jų ilgalaikiai bedarbiai, dalyvavę viešųjų darbų programoje				Pokytis lyginant 2007m. ir 2005m.
	2005	2006	2007		2005	2006	2007	Viso	
Klaipėdos rajonas	1673	1446	831		291	111	56	458	
<i>metinis pokytis</i>		-13,57	-42,53	-50,33		-61,86	-49,55		-80,76
Palangos rajonas	273	219	75		24	17	8	49	
<i>metinis pokytis</i>		-19,78	-65,75	-72,53		-29,17	-52,94		-66,67
Kretingos rajonas	296	226	106		7	4	5	16	
<i>metinis pokytis</i>		-23,65	-53,10	-64,19		-42,86	25		-28,57
Skuodo rajonas	658	683	393		71	109	100	280	
<i>metinis pokytis</i>		3,80	-42,46	-40,27		53,52	-8,26		40,845
Šilutės rajonas	743	580	455		128	43	42	213	
<i>metinis pokytis</i>		-21,94	-21,55	-38,76		-66,41	-2,33		-67,19
Klaipėdos apskritis	3643	3154	1860		521	284	211	1016	
<i>metinis pokytis</i>				-48,94					-59,5

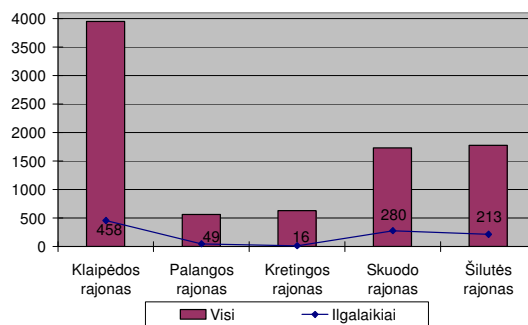
Aktyvioje darbo rinkos programoje „Viešieji darbai“ visų papildomai remiamų grupių bendras dalyvavimo metinis pokytis sumažėjo 48,94 procentais. Šis sumažėjimas itin pasireiškė Palangos regione -72,53, taip pat Kretingos rajone -72,53. Mažiausias neigiamas metinis pokytis yra Šilutės rajone 38,76.

Tuo tarpu ilgalaikių bedarbių bendras dalyvavimo metinis pokytis sumažėjo dar labiau –59,5 procento. Stebint Klaipėdos apskrities savivaldybių situaciją matome, jog labiausiai mažėjo ilgalaikių bedarbių dalyvavimas Viešųjų darbų programoje Klaipėdos mieste ir rajone (taip pat įskaičiuojamas ir Neringos regionas). 2005m. dalyvavo 291 ilgalaikis bedarbis, o 2006m. jau 111 ilgalaikių bedarbių arba 61,86 procentais mažiau, nei 2005 metais. O 2007m. šioje programoje dalyvių skaičius dar sumažėjo iki 56 dalyvių arba sumažėjo 49,55 procentais nei 2006m. Lyginant 2007 metų dalyvių skaičių ir 2005 metų, pokytis yra -80,76 procento. Taip pat Vadinasi, ilgalaikių bedarbių dalyvavimas viešųjų darbų programoje sumažėjo labiau, nei visų kitų papildomai remiamų bedarbių. Ilgalaikių bedarbių dalyvavimo viešųjų darbų programoje mažėjimo taip pat labai sumažėjo ir Šilutės rajone 67,19 procento. Mažiausiai sumažėjo ilgalaikių bedarbių dalyvavimams Kretingos rajone -28,57 proc., kadangi šis regionas apskritai išsiskiria tuo, jog beveik visi rodikliai yra mažiausi dėl rajono geografinės padėties, t.y. Kretinga yra šalia Klaipėdos ir Palangos miestų, kur didelė darbo jėgos randa savo nišą.

Apskritai, dalyvių viešųjų darbų programoje dalyvaujančių tendencija vaizdžiai pateikiama 23 paveiksle. Taip pat 24 paveiksle pateikiame ilgalaikių bedarbių santykį su visais papildomai remiamais bedarbiais.

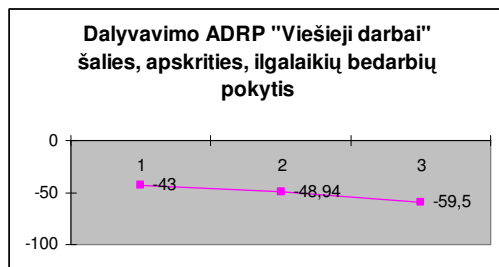
23 pav. ADRP Viešieji darbai

24 pav. Ilgalaikių bedarbių santykis su visais bedarbiais

Ilgalaikių bedarbių dalyvių skaičius buvo 1016, o visų papildomai remiamais bedarbių - 8657. Tad ilgalaikių bedarbių dalis yra 11,74 procento.

Kodėl taip sumažėjo dalyvaujančių viešųjų darbų programoje dalyvių, o ir ilgalaikių bedarbių skaičius? Tam, kad galėtume atsakyti į šį klausimą, pateikiame šalies rodiklius ir juos gretiname su Klaipėdos apskrities visais papildomais remiamais bedarbiais bei ilgalaikiais bedarbiais. Tokie duomenys pateikiami 25 paveiksle, o detalūs šalies duomenys 23 lentelėje.

25 pav. Dalyvavimo ADRP "Viešieji darbai" šalies, apskrities, apskrities ilgalaikių bedarbių pokytis

23 lentelė
ADRP Viešieji darbai (šalies duomenys)

Metai	Dalyvavimas	Pokytis	Pokt.2007 lyginant su 2005m.
2005	39281		
2006	34415	-12,39	
2007	22391	-34,94	-43,00

Leidinyje "Darbo rinka skaičiais 2003-2007" pateikiami Visų dalyvavusių konkrečioje ADRP dalyvių skaičiai, tame tarpe ir Viešųjų darbų programoje. Kaip rodo leidinio duomenys, 2005-2007m. dalyvavimas šioje programoje šalies lygiu taip pat sumažėjo 43 procentais. Mūsų tiriamoje Klaipėdos apskrityje sumažėjo 48,94 procentais, o ilgalaikių bedarbių dalyvavimas net 59,5 procento. Matoma aiški sumažėjimo tendencija šalies lygiu, o ypač ilgalaikių bedarbių apskrities lygiu.

Dabar išanalizuosime šią ADRP praktinio įgyvendinimo apskrityje aspektu. Dėl vietos stokos ir temos glaustumo išanalizuosime apskrityje vykdytą Viešųjų darbų situaciją tik 2005m, kadangi mums svarbu parodyti bendrą tendenciją ir šios programos pobūdį.

Klaipėdoje dalyvavo ilgalaikių bedarbių - 657 arba 64,1% nuo įregistruotų šios tikslinės grupės asmenų; sukurta laikinų darbo vietų 1647, iš jų: ilgalaikiams bedarbiams – 657. Palangoje ilgalaikių

bedarbių – 99 asmenys, Skuode 255 arba 30,5% Viešųjų darbų programoje dalyvavo 733 ieškantys darbo asmenys, iš jų: ilgalaikių bedarbių 331, arba 45,2 proc.; Šilutės Viešųjų darbų programoje dalyvavo 733 ieškantys darbo asmenys, iš jų: ilgalaikių bedarbių 331, arba 45,2 proc.;

Viešųjų darbų pobūdis. *Klaipėda*: miesto teritorijos tvarkymas (šaligatvių, pėsčiųjų takų ir automobilių stovėjimo aikštelių valymas ir remontas; žaliųjų plotų sanitarinis valymas, medžių šakų genėjimas, krūmų ir gyvatvorių tvarkymas, žolės pjovimas; parkų tvarkymas; elektros apšvietimo atramų, suolų bei šiukšliadėžių remontas; gatvių, kelių tiesimas, remontas ir priežiūra. Darbai globos ir rūpybos sferoje (pietų, medikamentų, labdaros, kasdieninės paklausos maisto ir pramoninių prekių pristatymas į namus; daiktų ir namų apyvokos reikmenų pristatymas į skalbyklą, cheminę valyklą ir remontą, jų gražinimas atgal; reikalingų buitinių paslaugų teikimas namuose; gyvenamųjų patalpų vidaus remonto darbai, santechninių įrenginių ir kompensacinės technikos remontas; buto nuomos ir komunalinių patarnavimų mokesčių apmokėjimas bei kitų pavedimų atlikimas; kuro paruošimas ir sunėšimas į sandėlius. Gamtosaugos ir ekologinio pobūdžio darbai (miškų tvarkymas; pliažų ir kopų priežiūra; poilsiviečių teritorijų bei pastatų priežiūra. Socialinės paskirties įstaigų remontas; Istorijos, kultūros paminklų, parkų, kapinių tvarkymas; Įmonių, įstaigų ir organizacijų teritorijų tvarkymas, pastatų remontas; Sezoniniai žemės ūkio darbai.

Palanga. Savivaldybės lėšomis vykdomuose projektuose viešuosius darbus organizavo 12 įmonių: 6 Palangos miesto švietimo įstaigos – 4 darželiai ir 2 mokyklos - vykdė soc. paskirties įstaigų remonto ir tvarkymo darbus - dirbo 19 asmenų; Palangos miesto botanikos parkas vykdė parko pavasario bei rudens tvarkymo darbus– dirbo 15 asmenų; UAB „Palangos komunalinis ūkis“ ir UAB „Palangos butų ūkis“ organizavo miesto gatvių ir teritorijų tvarkymo darbus – dirbo 82 asmenys. Šių darbų vidutinė trukmė – 1,4 mėn., nes nutraukė 30 asmenų viešuosius darbus daugiausia dėl darbo drausmės pažeidimų. Palangos gelbėjimo stotis, VšĮ Palangos pirminės asmens sveikatos priežiūros centras, UAB „Kunigiškės“ – vykdė kurortinio aptarnavimo darbus – viso dirbo 46 asmenys. Pagal programą VšĮ Palangos pirminės asmens sveikatos priežiūros centras paplūdimių gelbėjimo punktuose buvo numatę įdarbinti 11 asmenų. Tačiau prasidėjus sezonui, darbo biržoje registruotos med. slaugytojos ir kitos galinčios dirbti šį darbą įsidarbino kitur joms palankesnėmis sąlygomis. Gausiausias UAB „Palangos komunalinio ūkio“ vykdomas projektas. Dalyvavo 54 asmenys, iš jų: 21 ilgalaikis bedarbis, 9 vyresni nei 55 m. amžiaus ir kt. asmenys, kurių įdarbinimas yra problematiškas. Po viešųjų darbų įmonėje įsidarbino 4 asmenys. Šių darbų dėka tvarkomos niekam nepriklausančios miesto teritorijos, pakelės, mažai lankomi ir ne sezono metu prižiūrimi pliažai, keičiamos šaligatvių dangos, prižiūrimi daugiabučių gyvenamųjų namų kiemai ir kita. VšĮ „Vaikų poilsis“ organizuoja vaikų poilsį pajūryje ir iš socialinės rizikos šeimų. Stovyklos teritorijos priežiūros bei jos paruošimo vasaros sezonui viešuosius darbus dirbo 19 asmenų, iš jų: 11 ilgalaikių, 2 vyresni nei 50 m. amžiaus, asmenys, kurių ypač sunki materialinė padėtis. Čia jie galėjo atnaujinti savo darbinius įgūdžius,

užsidirbti lėšų pragyvenimui. Šventojoje UAB SC „Energetika“ organizavo viešuosius darbus, kuriuos dirbo 24 asmenys, iš jų: 7 ilgalaikių bei kiti asmenys, kurių įdarbinimas problematiškas. Daugelis įmonių organizuoja sezoninius aplinkos priežiūros bei tvarkymo darbus. Poilsiaviečių tvarkymo ir priežiūros darbai vykdomi apie 6 ha plote. Kitose įmonėse, dalyvavusiose viešųjų darbų projektuose, bedarbiai tvarkė bei prižiūrėjo prie poilsio namų aplinką, želdynus ir kt.

Skuodas. Viešųjų darbų programa ypač reikšminga kaimo vietovėse bei kitose aukšto nedarbo teritorijose. Vykdam programą didėja kaimo bedarbių, priešpensinio amžiaus, ilgalaikių bedarbių, nekvalifikuotų asmenų užimtumas. Kasmet Šilutės darbo birža ir VĮ Šilutės miškų urėdija vykdo bendrus projektus, organizuojant viešuosius darbus. Galimybė dirbti yra suteikiama net kelių seniūnijų gyventojams, pvz. Švėkšnos, Šilutės, Gardamo, Vainuto, Žemaičių Naumiesčio, Usėnų. Bendradarbiaujama su Globos ir rūpybos skyriais. Šilutės miesto nakvynės namuose kasmet nuo spalio mėnesio iki balandžio mėnesio dirba moterys, kurios sugeba bendrauti su padidintos rizikos asmenimis. Kiekvienais metais yra vykdomas projektas “Paauglių užimtumo didinimas”.

24 lentelė

Skuodo savivaldybės lėšomis vykdyti viešųjų darbų projektai.

Projekto pavadinimas	Dalyvavusių asmenų sk.	Vidutini darbu trukmė	Savivaldybės panaudotų lėšų suma	Proc. nuo skirtų šiai programai lėšų iš valstybės biudžeto
Švietimo įstaigų patalpų remontas ir teritorijų tvarkymas	130	1,8	64176	82,2
Paauglių užimtumo didinimas	55	1	13615	100,8
Istorijos, kultūros paminklų, parkų, kapinių tvarkymas	51	2,3	36174	116,3
Miesto ir rajono gatvių ir teritorijų tvarkymas	125	2	90081	123,6
Darbai globos ir rūpybos sferoje	6	3,2	5312	118,0
Iš viso	367	x	209358	104,7

Šaltinis. Skuodo 2005m. veiklos ataskaita

Šilutė. Viešųjų darbų programa ypač reikšminga kaimo vietovėse bei kitose aukšto nedarbo teritorijose. Vykdam programą didėja kaimo bedarbių, priešpensinio amžiaus, ilgalaikių bedarbių, nekvalifikuotų asmenų užimtumas.

Kasmet Šilutės darbo birža ir VĮ Šilutės miškų urėdija vykdo bendrus projektus, organizuojant viešuosius darbus. Galimybė dirbti yra suteikiama net kelių seniūnijų gyventojams, pvz. Švėkšnos, Šilutės, Gardamo, Vainuto, Žemaičių Naumiesčio, Usėnų. Bendradarbiaujama su Globos ir rūpybos skyriais. Šilutės miesto nakvynės namuose kasmet nuo spalio mėnesio iki balandžio mėnesio dirba moterys, kurios sugeba bendrauti su padidintos rizikos asmenimis. Didelis dėmesys buvo skiriamas vaikams, iš socialiai remtinų ir problemišku šeimų. Kiekvienais metais yra vykdomas projektas “Paauglių užimtumo didinimas”.

Šilutės savivaldybės lėšomis vykdyti viešųjų darbų projektai.

Projekto pavadinimas	Dalyvavusių asmenų sk.	Vidutinė darbų trukmė	Savivaldybės panaudotų lėšų suma	Proc. nuo skirtų šiai programai lėšų iš valstybės biudžeto
Švietimo įstaigų patalpų remontas ir teritorijų tvarkymas	130	1,8	64176	82,2
Paauglių užimtumo didinimas	55	1	13615	100,8
Istorijos, kultūros paminklų, parkų, kapinių tvarkymas	51	2,3	36174	116,3
Miesto ir rajono gatvių ir teritorijų tvarkymas	125	2	90081	123,6
Darbai globos ir rūpybos sferoje	6	3,2	5312	118,0
Iš viso	367	x	209358	104,7

Šaltinis. Šilutės 2005m. veiklos ataskaita

Apibendrinant galima teigti, kad:

- ADRP „Viešieji darbai“ ilgalaikių bedarbių skaičius yra nuolat mažėjantis. Tai įtakoja sumažėjęs finansavimas ir besikeičiantis požiūris, jog bedarbius reikia pratinti dirbti nuolatinį, o ne trumpalaikį darbą, be to šios ADRP efektyvumas yra žemas.
- Apskritis pokyčio rodiklio mažėjimas yra tolygus visoje apskrityje, tačiau didesnę įtaką daro Šilutės rajono ir Klaipėdos ilgalaikių bedarbių skaičiaus mažėjimas.
- Šioje ADRP ilgalaikių bedarbių santykis apytiksliai 50%, pagal dalyvių skaičių tai buvo populiariausia priemonė.
- Viešųjų darbų pobūdis yra: miestų teritorijų tvarkymas, darbai globos ir rūpybos sferoje, gamtosaugos ir ekologinio pobūdžio darbai, socialinės paskirties įstaigų remontas; istorijos, kultūros paminklų, parkų, kapinių tvarkymas; įmonių, įstaigų ir organizacijų teritorijų tvarkymas, pastatų remontas; sezoniniai, žemės ūkio darbai.
- Nemažą populiarumą turi Viešųjų darbų organizavimas paaugliams vasaros atostogų metu, ypač prioritetas teikiamas vaikams iš socialiai remtinų šeimų. Viešieji darbai organizuojami Savivaldybės ir įmonių lėšomis.

Sekančiame skyrelyje išanalizuosime visai kitokio pobūdžio aktyvią darbo rinkos priemonę „Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas“, skirtą žmonėms, turintiems negalią.

2.6. PARAMA DARBO VIETOMS STEIGTI

2.6.1. ADRP Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas

Administruojant ilgalaikių bedarbių ir kitų papildomai remiamų bedarbių integravimą į darbo rinką, teritorinėse darbo biržose naudojama DBAK 3 ataskaita, kurioje pateikiami duomenys ketvirčiais.

Aktyvi darbo rinkos priemonė - „Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas“ 2005-2007 metų laikotarpyje kito. Iki analizuojamų 2005m. ši aktyvi darbo rinkos priemonė buvo vadinama „Įdarbinimas į subsidijuojamas darbo vietas“; nuo 2006m. III ketvirčio iki dabar išskiriama dviem

pavadinimais: „Į subsidijuojamas darbo vietas įsteigtas iki 2006-08-01“ ir atskiru stulpeliu - „Į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas“.

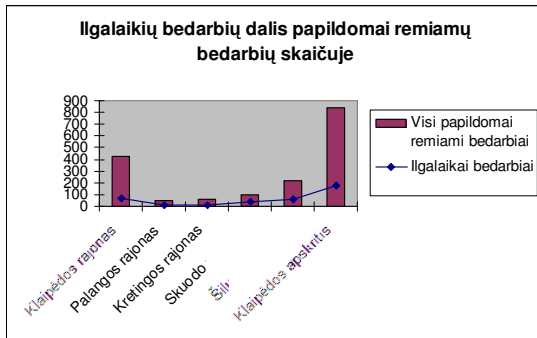
Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP „Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas“ įdarbinimo dinamika pateikiama 26 lentelėje.

26 lentelė. ADRP „Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas“

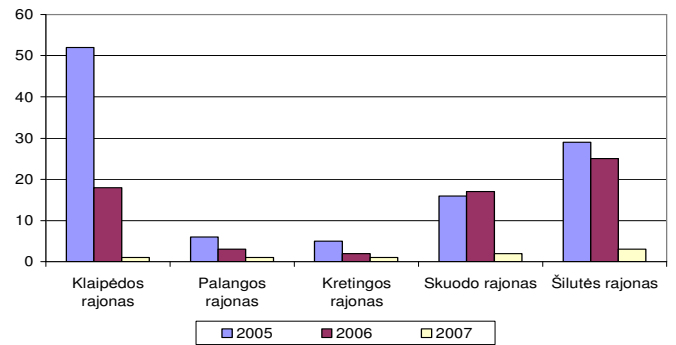
Rajonai	Visi dalyvavę ADRP į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas			Pokytis 2007m. lyginant su 2005m., proc.	Iš jų ilgalaikiai bedarbiai, dalyvavę ADRP „Į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas“				Pokytis 2007m. lyginant su 2005m., proc.
	2005	2006	2007		2005	2006	2007	Viso	
Klaipėdos rajonas	246	150	29		52	18	1	71	
<i>metinis pokytis</i>		-39,02	-80,67	-88,21		-98,08	-94,44		-98,1
Palangos rajonas	27	17	5		6	3	1	10	
<i>metinis pokytis</i>		-37,03	-70,59	-81,48		-50	-66,67		-83,33
Kretingos rajonas	34	17	4		5	2	1	8	
<i>metinis pokytis</i>		-50	-76,47	-88,24		-80	-50		-80
Skuodo rajonas	43	39	14		16	17	2	35	
<i>metinis pokytis</i>		-9,3	-64,1	-67,44		25,00	11,76		-87,5
Šilutės rajonas	96	73	51		29	25	3	57	
<i>metinis pokytis</i>		-24	-30,14	-46,88		-13,8	-88		-89,66
Klaipėdos apskritis	446	296	103		108	65	8	181	
		-33,63	-65,2	-76,91		-39,81	-98,46		-92,6

2006m. Klaipėdos apskrityje į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas įdarbinti 296 papildomai remiami bedarbiai arba 33,63 proc. mažiau nei 2005m. Ankstesniaisiais - 2005 metais buvo įdarbinti 446 papildomai remiami bedarbiai. 2007 m. tokio pobūdžio įdarbinimas dar sumažėjo 65,2 proc. Analizuojamu laikotarpiu Klaipėdos apskrityje dalyvavimas šioje priemonėje sumažėjo 76,91proc. Labiausiai sumažėjo Kretingos rajone 88,42 proc., vos keliomis dalimis atsilieka ir Klaipėdos rajonas – 88,21 proc. Mažiausias sumažėjimas užfiksuotas Šilutės rajone 46,88 proc. 2006m. lyginant su 2005m. įdarbinimo į subsidijuojamas darbo vietas sumažėjimas yra 33,63 proc., o 2007m. palyginti su 2006m. toks įdarbinimas dar mažėja, kone per pus daugiau 65,2 proc.

Kaip matyti 26 lentelėje ir 26 bei 27 paveiksluose iš visų papildomai remiamų bedarbių (845), ilgalaikių bedarbių yra 181 arba 21,42 procentai. 2006m. apskrityje į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas įdarbinti 65 ilgalaikiai bedarbiai arba 39,82 proc. mažiau nei 2005 metais. 2007 metais situacija lyginant su 2006 metais dar pablogėja t. y. įdarbinimas į subsidijuojamas darbo vietas sumažėja net 98,46 proc. Lyginant visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių įsidarbinimo santykį, matyti 26 paveiksle, jog ilgalaikių bedarbių neįsidarbinimas pagal šią priemonę yra kur kas aukštesnis nei visos papildomai remiamų bedarbių grupės.

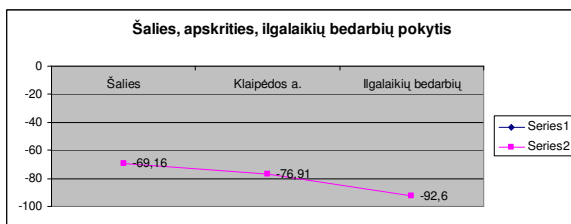

26 pav. ADRP “Įdarbinimo į subsidijuojamas darbo vietas” ilgalaikių bedarbių dalis visų papildomai remiamų bedarbių skaičiuje

27 pav. ADRP “Įdarbinimas į subsidijuojamas darbo vietas” dinamika

26 paveiksle pavaizduota ilgalaikių bedarbių dalis – 21,45% visų papildomai remiamų bedarbių skaičiuje. Kitame paveiksle matoma aiški mažėjimo dalyvių tendencija. Kas lėmė tokią situaciją? Norint atsakyti į šį klausimą teko paanalizuoti šalies rodiklius.

28 pav. ADRP “Įdarbinimo į subsidijuojamas darbo vietas” šalies, apskrities ir apskrities ilgalaikių bedarbių pokytis

27 lentelė

Įdarbinimas į subsidijuojamas darbo vietas

Šalies duomenys

Metai	Įdarbinimas	Pokytis	Pokt.2007 lygiant su 2005m.
2005	4323		
2006	3224	-25,42	
2007	1333	-58,65	-69,16

Kaip matyti 27 lentelėje šalies papildomai remiamų bedarbių įdarbinimas į subsidijuojamas darbo vietas tendencijos neišdarbinimo yra taip pat mažėjančios – daugiau nei pusė - 69,16 procento. Dabar išanaluosime šią ADRP apskrityje jos praktiniu organizavimo pobūdžiu. Dėl vietos stokos ir temos glaustumo aprašysime tik 2005m. situaciją priemonėje.

Klaipėdos TDB 2005 m. pasirašė 14 Bendradarbiavimo sutarčių bei Socialinių partnerių bendradarbiavimo susitarimų su neįgaliuosius atstovaujančiomis organizacijomis. Susitarimus pasirašė organizacijos: BĮ Neįgaliųjų dienos užimtumo centras „Klaipėdos lakštutė“; Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugijos Klaipėdos miesto komitetas; Klaipėdos apskrities gestų kalbos vertėjų centras; Klaipėdos regos ugdymo centras; VŠĮ Klaipėdos kurčiųjų reabilitacijos centras; Klaipėdos sutrikusio vystymo kūdikių namai; Klaipėdos miesto sergančių cukriniu diabetu klubas „CD“; Klaipėdos miesto vaikų, sergančių cukriniu diabetu klubas „Smalsučiai“; Klaipėdos miesto bendrija „Artritas“; Klaipėdos 2-oji specialioji internatinė mokykla; Priekulės specialioji internatinė mokykla; Astmos klubas „Viltis“; VŠĮ „Likimo laiptai“; Klaipėdos apskrities išsėtine skleroze sergančių ligonių draugija.

2005 metais įsteigtos subsidijuojamos darbo vietos 7 invalidams. Visi šie asmenys turi 30-40% darbingumo lygį (iki 2005m.liepos 1d.- I-II grupės invalidų).Darbdaviai ir įdarbintųjų pareigos:VšĮ „Testas“ – 1 masažuotojas (30-40% darbingumo lygis); UAB „Markula“ – 1 pardavėjas (30-40% darbingumo lygis); UAB „Veikontus“ – 2 autoplovyklos darbuotojai (30-40% darbingumo lygis);AB „Artipekas“ – 1 meistras (30-40% darbingumo lygis); IĮ “Zigmo artelė“ - 1 paslaugų realizavimo sk. viršininkas (30-40% darbingumo lygis);UAB „Maišelis“ – 1 darbininkas (30-40% darbingumo lygis).

Palangos darbo birža dalyvauja Palangos miesto savivaldybės „Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos 2003-2012 metų programos įgyvendinimo priemonėse“. UAB „Ginmita“ įsteigta virėjos padėjėjos darbo vieta asmeniui, kuriam nustatytas 45-55 darbingumo lygis (iki 2005 m. liepos 1 d. III gr. invalidai). 2004 m. taip pat įsteigta 1 darbo vieta. Šiose vietose sėkmingai dirba įdarbinti asmenys. 2005 m. lapkričio mėn. pavyko atrasti ir įdarbinti moterį, kuriai nustatytas 30-40 proc. darbingumo lygis. Per 2005 m. nepanaikinta nei viena subsidijuojama darbo vieta. Viešuosiuose darbuose 2005 m. 13 neįgalių asmenų, tai sudaro 34 proc. nuo įregistruotų neįgaliųjų.

Užimtumo fondo remiamuose darbuose dalyvavo 2 neįgalūs asmenys, kas sudaro 5 proc. nuo įregistruotų neįgaliųjų. Palangos darbo birža dalyvauja Palangos miesto savivaldybės „Nacionalinės žmonių su negalia socialinės integracijos 2003-2012 metų programos įgyvendinimo priemonėse“.

Kretingoje įsteigta 1 (2004 m.- 3) subsidijuojama darbininko darbo vieta neįgaliajam, turinčiam 45-55 proc. darbingumo lygį. 2006-01-01 kontroliuojamos 4 vietos (3 - asmenims su 45-55 proc. darbingumo lygiu, 1 su 30-40 proc. darbingumo lygiu), 2005-01-01 kontroliuojamų vietų skaičius buvo 7 (1 II gr. invalidui). Į kontroliuojamas darbo vietas įdarbinti 3 asmenys. Laisvų darbo vietų neužpildymo trukmė 0,7 mėn. Vykdamas asmenų su negalia užimtumo rėmimo programą, darbo birža bendrauja su socialiniais partneriais Kretingos moterų centru, kurie vykdo EQUAL projektą ”Reintegracija į darbo rinką Kretingos rajone”. Viena iš šio projekto tikslinių grupių yra neįgalieji. Tamprūs ryšiai su socialine įmone UAB ”Jovaigė”, bedarbių motyvacijai stiprinti organizuotas pažintinis vizitas-darbo mugė į įmonę.

Skuode 2005 metais R. Žiubiko prekybos įmonėje įsteigta subsidijuojama vadybininko darbo vieta ir įdarbintas asmuo, turintis 45-55 proc. darbingumo lygį. Skuodo darbo birža palaiko ryšius su Skuodo savivaldybės socialinės paramos skyriumi ir su Lietuvos invalidų draugijos Skuodo rajono skyriumi.

Šilutėje 2005 metais įsteigtos 4 darbo vietos asmenims, turintiems nustatytą neįgalumą, tai sudaro 3,7 proc. nuo įregistruotų asmenų. Visos jos buvo įsteigtos asmenims, turintiems 45-55 proc. nustatytą neįgalumą (2004 metais įsteigtos - 2 darbo vietos, iš jų 1 - asmeniui, turinčiam 30-40 proc. neįgalumą). Viso į įsteigtas ir atsilaisvintas darbo vietas įdarbinti 9 asmenys, turintys neįgalumą.

Pasirašyti tiksliniai susitarimai su Šilutės rajono neįgaliųjų draugija, Lietuvos aklujų ir silpnaregių sąjungos Šilutės skyriumi, Lietuvos sutrikusio intelekto žmonių globos bendrija „Viltis“ Šilutės skyriumi.

Apibendrinus skyrių:

- Tai ADRP priemonė, skirta žmonėms, turintiems negalią (invalidumą).
- Dažniausiai neįgalieji įdarbinami į neįgaliųjų įmones.

2.6.2. ADRP Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas“ dalyvavimo dinamika pateikiama 28 lentelėje.

28 lentelė

ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas“ dinamika

Rajonai	Visi dalyvavę ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas“				Ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas“			
	2005	2006	2007	Viso	2005	2006	2007	Viso
Klaipėdos rajonas	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>metinis pokytis</i>								
Palangos rajonas	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>metinis pokytis</i>								
Kretingos rajonas	-	-	-	-	-	-	-	-
<i>metinis pokytis</i>								
Skuodo rajonas	3	-	1	4	-	-	-	-
<i>metinis pokytis</i>								
Šilutės rajonas	-	-	1	1	-	-	1	1
<i>metinis pokytis</i>								
Klaipėdos apskritis	3	-	2	5	-	-	1	1
<i>metinis pokytis</i>								

Šaltinis. Sudaryta remiantis TDB ataskaitomis

28 lentelėje matyti, jog visų papildomai remiamų bedarbių įtraukimas į darbo rinką per vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimą apskrityje yra gana kuklus – vos 5 projektai per trejus metus. Apskrities ilgalaikių bedarbių įtraukimas į darbo rinką šios ADRP būdu Klaipėdos apskrityje yra dar kuklesnis – vos 1 toks projektas, įvykdytas Skuodo rajone. Galima teigti, jog ši priemonė yra neaktuali apskrityje. Mes taip pat pasidomėjome šalies situacija, kiek projektų pateikiama ir kiek sukuriama darbo vietų. 2005 m. buvo parengti ir įgyvendinti 78 projektai, 2006m. 43 projektai arba 44,9 procentais mažiau. 2007m. projektų skaičius vėl padidėjo iki 75 arba 74,4 procentų daugiau nei ankstesniais metais. Tačiau lyginant 2007 ir 2005 metų situaciją matyti, kad projektų skaičius sumažėjo 3,8 procentais. Ši ADRP dar analizuojama kitu aspektu, t.y. kiek darbo vietų sukurta projektų dėka. 2006 m. šalyje buvo projektų dėka sukurta 38 darbo vietomis mažiau nei ankstesniais

metais, o 2007m. sukurta 25.5 procento mažiau nei 2006m. lyginant paskutinių metų pokytį su 2005m. matyti, kad sukurta 17,6 procentų darbo vietų mažiau. Remiantis analizės šalyje, apskrityje ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo duomenimis galima teigti, kad ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas“ yra vykdomas minimaliai. Prieš pateikdami atsakymą, paanalizuosime konkrečius pavyzdžius TDB ataskaitose. 2006m. ir 2007m. Klaipėdos DB aptarnaujamoje teritorijoje vietinių užimtumo iniciatyvų programa nevykdoma, kadangi bedarbių dalis, skaičiuojant nuo darbingo amžiaus gyventojų nėra didesnė, nei vidutiniškai šalyje. Kadangi Kretingoje apskritai būna mažiausia bedarbystė Lietuvoje, akivaizdu, jog 2007m. programa nevykdoma. 2006 metais vietinių užimtumo iniciatyvų projektų atrankos komisijai prie Skuodo darbo biržos vokų su vietinių užimtumo iniciatyvų projektais nebuvo pateikta ir konkursas neįvyko. Tačiau 2002 – 2005 metais Skuodo rajone įgyvendinti 7 vietinių užimtumo iniciatyvų projektai, įsteigtos 43 darbo vietos. Įmonės, įgyvendinusios vietinių užimtumo iniciatyvų projektus, toliau sėkmingai vykdo savo veiklą, todėl įsteigtos darbo vietos nepanaikintos. Šilutės rajono savivaldybės teritorijoje 2006m. VUI programos vykdymui konkursas nebuvo skelbtas, nes Šilutės rajone nebuvo teritorijų, kuriose bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų viršytų 1,3 karto Lietuvos bedarbių procentą. 2006 metais darbo birža vykdė tik 2003 metais įgyvendinto projekto „Naujų darbo vietų sukūrimas, prisitaikant prie Europos Sąjungos kokybės reikalavimų, Gardamo seniūnijoje“ priežiūrą. Į atsilaisvinusias darbo vietas 2006 metais įdarbinti 7 bedarbiai, registruoti ir gyvenantys Gardamo seniūnijoje.

Tačiau 2007m. ataskaitiniais metais Šilutės darbo birža vykdė vieną VUI projektą. Projekto idėja- įkurti senelių globos namus. Įgyvendinus projektą: įkurtos 9 naujos darbo vietos, registruotiems asmenims darbo biržoje; Įdarbinti šių tikslinių grupių asmenys: vyresni kaip 50 metų asmenys, *ilgalaikiai bedarbiai* ir kaimo gyventojai. Įsteigtos naujos darbo vietos pagal šias profesijas: skalbėja - 2, virėjas - 2, virėjo padėjėjas -1, socialinis darbuotojas -1, soc. darbuotojo padėjėjas -1, aplinkos prižiūrėtojas -1, apsaugos darbuotojas -1. Vadinasi:

- Ilgalaikių bedarbių dalyvavimas minimalus todėl, kad apskritai ši priemonė vykdoma tik tada, kai regione bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų viršija 1,3 karto Lietuvos bedarbių procentą.

Kitame skyrelyje pateiksime ilgalaikių bedarbių įgūdžių atnaujinimo priemonės analizę.

2.6.3. ADRP Savarankiško užimtumo rėmimas - susikūrė darbo vietas patys

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP „Susikūrė darbo vietas patys“ įsidarbinimo dinamika pateikiama 29 lentelėje. Reikia pastebėti, jog šioje lentelėje nėra pateikiami duomenys apie visus papildomai remiamus bedarbius, todėl nebus ir galimybės paskaičiuoti ilgalaikių bedarbių procentinės dalies visų papildomai remiamų bedarbių

skaičiuje. Taip yra todėl, jog leidinyje „Darbo rinka skaičiais“, kurių duomenimis mes remiamės, ši ADRP nėra išskirta.

29 lentelė

ADRP „Savarankiško užimtumo rėmimas - susikūrė darbo vietas patys“ dinamika

Rajonai	Ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP „Susikūrė darbo vietas patys“			Pokytis 2007m. lyginant su 2005m., proc.	Iš viso
	2005	2006	2007		
Klaipėdos rajonas	11	23	15		49
<i>metinis pokytis</i>		109,09	-34,78	36,36	
Palangos rajonas	18	19	3		40
<i>metinis pokytis</i>		5,56	-84,21	-83,33	
Kretingos rajonas	0	1	1		2
<i>metinis pokytis</i>			0		
Skuodo rajonas	29	3	7		39
<i>metinis pokytis</i>		-89,66	133,33	-75,86	
Šilutės rajonas	5	18	15		38
<i>metinis pokytis</i>		260	-16,67	200	
Klaipėdos apskritis	63	64	41		168
<i>metinis pokytis</i>		1,6	-35,94	-34,92	

Kadangi visų papildomai remiamų bedarbių duomenų leidinyje „Darbo rinka skaičiais 2003-2007m.“ nepateikta, šioje analizėje pateikiame tik Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių įsidarbinimo dinamiką pagal TDB pateiktas ataskaitas.

Analizuojamu laikotarpiu šioje ADRP ilgalaikių bedarbių dalyvavimas sumažėjo 34,92 procento. Bendram apskrities rodikliui sumažėjimui įtaką padarė Palangos regiono ilgalaikių bedarbių pakitęs dalyvavimas 83,33 procento, taip pat Skuodo rajono sumažėjo -75,86 procento. Tačiau Šilutės rajone ilgalaikių bedarbių dalyvavimas šioje darbo rinkos priemonėje padidėjo 200 procentų. Bendras sumažėjimo rodiklis reiškia, jog Klaipėdos apskrities ilgalaikiai bedarbiai analizuojamu laikotarpiu sukūrė darbo vietas patys 34,92 procentais mažiau.

Išanalizavę ADRP „Susikūrė darbo vietas patys“ aptarsime šios priemonės organizacinius ir vadybinius aspektus apskrities rajonuose.

2005m. Klaipėdoje po verslo pagrindų mokymo kursų 8 asmenys organizavo savo verslą, 18 asmenų pradėjo verstis individualia veikla įsigijus verslo liudijimus, 49 asmenys nusprendė mokytis darbo biržos organizuojamose kursuose. Bedarbiams, organizuojantiems savo verslą taikomos lengvatos pradedantiems verslininkams. Klaipėdos m. savivaldybės tarybos ir Klaipėdos raj. savivaldybės tarybos sprendimais bedarbius, nustatyta tvarka registruotus DB ir pageidaujančius steigti individualias įmones, atleisti Savivaldybės biudžeto sąskaita nuo įmonės registracijos mokesčio. Bedarbiams, kurie nustatyta tvarka įregistruoti teritorinėje DB ir pageidaujantiems verstis individualia veikla, kuria gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, fiksuoti pajamų dydžiai mažinami: Klaipėdos miesto savivaldybės tarybos sprendimu - 50%; Klaipėdos rajono savivaldybės tarybos sprendimu - 75%. 2005 metais lengvatinius verslo liudijimus išsipirko 92 asmenys. Vidutinė lengvatinio verslo liudijimo trukmė 2-3

mėn. Daugiausia verslo liudijimų išsiėmė: komercijai – 31; statybos ir remonto darbams – 15; buitiniams paslaugoms – 14.

Kretingoje asmenims, pageidaujantiems išsipirkti verslo liudijimus, organizuoti verslo pagrindų kursai pagal sutrumpintą programą. Jie susipažino su verslo pasirinkimo galimybėmis, rinkos tyrimu, veiklos sąnaudų paskaičiavimu, verslo plano sudarymu, verslo liudijimų įsigijimo svarba ir mokesčių lengvatomis. Rajono savivaldybės taryba buvo patvirtinusi lengvatas: nustatytas 90 proc. mažesnis pajamų mokestis 6 mėnesius per metus bedarbiams, kurie verslo liudijimą įsigyja ne trumpesniai kaip 3 mėnesių laikotarpiui ir yra įregistruoti Kretingos darbo biržoje daugiau kaip 1 mėnesį; nustatytas 50 proc. mažesnis pajamų mokestis 6 mėnesius per metus bedarbiams, kurie nustatyta tvarka įregistruoti Kretingos darbo biržoje daugiau kaip 1 mėnesį. Skuode 2005 metais verslo pagrindų kursus išklausė 51 bedarbis. Iš jų: 20 moterų, 31 vyras, 22 *ilgalaikiai bedarbiai*, Iš apmokytų asmenų dalyvavusių verslo pagrindų kursuose, 13 bedarbių išsipirko verslo liudijimus, 6 įregistravo ūkininko ūkius, 8 bedarbiai tęsia darbo paiešką. Veiklą pagal verslo liudijimus 2005 metais vykdė 51 bedarbis. Iš jų: ilgalaikiai bedarbiai – 13. Skuodo savivaldybės Tarybos priimti sprendimai dėl teikiamų lengvatų bedarbiams, pradedantiems savo verslą: atleidimas nuo įmonės įregistravimo mokesčio; įsteigusiems individualias įmones ar ūkines bendrijas fizinių pajamų mokesčio mažinimas 50 proc. pirmus mokestinius metus nuo veiklos pradžios nekilnojamojo turto mokesčio mažinimas 50 proc. pirmus mokestinius metus nuo veiklos pradžios; Skuodo savivaldybės Tarybos sprendimas “Dėl Skuodo rajono savivaldybės 2005 metų pajamų mokesčio dydžių nustatymo gyventojų individualiai veiklai”: sumažinti biudžeto sąskaita 50 procentų pajamų mokestį bedarbiams, po verslo liudijimo išdavimo šešis mėnesius kalendoriniais metais, jeigu verslo liudijimas išduotas ne trumpesniai kaip vieno mėnesio laikotarpiui. Šilutėje 360 bedarbių įsigijo lengvatinius verslo liudijimus; 2005 metais pasinaudoję privalomojo verslo liudijimo mokesčio lengvata, su verslo liudijimu dirbo 360 asmenų, tai yra 26 asmenimis arba 79,6 proc. daugiau negu 2004 metais. Po verslo pagrindų mokymo kursų iš 106: 5 asmenys įregistravo savo individualias įmones; 19 išsipirko verslo liudijimus; 11 savarankiškai įsidarbino į laisvas darbo vietas. Lengvatos: Šilutės rajono tarybos 1995-03-09 sprendimu Nr.280 “Dėl gyventojų užimtumo programos”, nuspręsta: privačias verslo įmones, kurias įsteigė bedarbiai, gavę darbo biržos paskolą, pirmus metus atleisti nuo pelno ir įmonės registravimo mokesčio. Šilutės rajono tarybos 2001-02-22 sprendimu Nr.138 “Dėl privalomojo patento mokesčio lengvatų”, nuspręsta: bedarbiams, kurie nustatyta tvarka įregistruoti darbo biržoje - 6 privalomojo patento galiojimo mėnesius kalendoriniais metais, jeigu privalomasis patentas išduotas ne trumpesniai kaip 1 mėnesio laikotarpiui, mažinti savo biudžeto sąskaita privalomojo patento mokesčio tarifus 50 procentų.

Apibendrinant galima apie šią aktyvią darbo rinkos priemonę reziumuoti taip:

- ADRP „Susikūrė darbo vietas patys“ ilgalaikių bedarbių skaičius yra mažėjantis. Tai įtakoja bedarbių tiek organizaciniai, vadybiniai, išsilavinimo veiksniai, tiek makroekonominės priežastys: migracija, valstybinė politika dėl smulkaus ir vidutinio verslo organizavimo t.y. nors verslo kūrimas yra remiamas, tačiau išlaikyti verslą nėra lengva.
- Apskritis pokyčio rodiklio mažėjimas yra tolygus visoje apskrityje, išskyrus Skuodo rajoną, čia matomas nemažas ilgalaikių bedarbių įsidarbinimo teigiamas pokytis, nors geografiniu požiūriu tai yra prasčiausias regionas.
- Bedarbiams, registruotiems TDB kiekviena savivaldybė numato verslo pradžios lengvatas, kurios kiek skiriasi kiekviename rajone.

Nors šioje priemonėje dalyvių skaičius ir mažėja, tačiau savo verslą įregistravusių bedarbių būtų mažiau, jei ne kitos dvi programos, kurios ir orientuoja į tai. Todėl kiti du skyriai pristatys ADRP „Verslo pagrindų mokymas“, kuri veikė iki 2006m.III ketvirčio, bei tą pačią priemonę, tik kitaip pavadintą „Neformalus švietimas“, kurios sudaro motyvacinį pagrindą įkurti savo verslą.

2.7. ADRP Darbo rotacija

Klaipėdos apskrities visų papildomai remiamų bedarbių ir ilgalaikių bedarbių dalyvavimo ADRP „Darbo rotacija“ įdarbinimo dinamika pateikiama 30 lentelėje.

30 lentelė

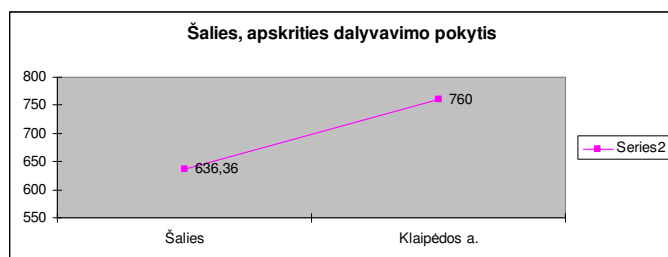
ADRP „Darbo rotacija“ dinamika

Rajonai	Visi dalyvavę ADRP „Darbo rotacija“				Iš jų ilgalaikiai bedarbiai dalyvavę ADRP „Darbo rotacija“		
	2005	2006	2007	Iš viso	2005	2006	2007
Klaipėdos rajonas	-	1	16	17	-	-	0
<i>metinis pokytis</i>			1500				
Palangos rajonas	-	3	9	12	-	-	1
<i>metinis pokytis</i>			200				
Kretingos rajonas	-	0	4	4	-	-	0
<i>metinis pokytis</i>							
Skuodo rajonas	-	2	6	8	-	-	1
<i>metinis pokytis</i>			200				
Šilutės rajonas	-	0	8	8	-	-	0
<i>metinis pokytis</i>							
Klaipėdos apskritis	-	5	43	48	-	-	2
<i>metinis pokytis</i>			760				

Visų papildomai remiamų bedarbių dalyvavimo ADRP „Darbo rotacija“ pokytis yra 760 procentų. Didžiausią įtaką tam turi Klaipėdos m. ir rajono rodikliai. Jei 2006m. programoje dalyvavo 1 bedarbis, tai 2007 m. 16 arba 1500 procentų daugiau. Keliose savivaldybėse padidėjimas yra iki 200 procentų.

Ilgalaikių bedarbių dalyvavimo programoje duomenys yra pateikiami tik 2007m. Remiantis tuo galima teigti, jog Klaipėdos apskrities ilgalaikių bedarbių dalyvavimas šioje programoje yra

minimalus, vos 2 asmenys: po 1 Palangoje ir Skuodo rajone. Kodėl tokia situacija? Dėl šios priežasties paanalizavome šalies ADRP „Darbo rotacija“ rodiklius, kurie pateikiami 29 paveiksle ir 31 lentelėje.

29 pav. Įdarbinimas į ADRP "Darbo rotacija"

šalies duomenys, apskrities ir apskrities ilgalaikių bedarbių pokytis

31 lentelė

Įdarbinimas į ADRP Darbo rotacija			
Šalies duomenys			
Metai	Dalyvavimas	Pokytis	Pokt.2007 lyginant su 2005m.
2005	-		
2006	77	77,00	
2007	567	567,00	636,36

Analizuojamais metais šalyje darbo rotacijos programoje dalyvaujančių pokytis buvo teigiamas 636,36 procento, apskrityje 760 procentų, tai reiškia, kad programa buvo populiari ir aktyviai joje dalyvavo bedarbių. Kyla klausimas, kodėl toks mažas ilgalaikių bedarbių skaičius šioje programoje? Ar ilgalaikiai bedarbiai nėra pageidaujama grupė, kai reikia darbuotojus pakeisti tikslinių atostogų metu ieškančiais darbo jų asmenimis – ilgalaikiais bedarbiais? Tam, kad būtų paprasčiau atsakyti į šį klausimą, paanalizuokime TDB duomenis apie vykdytą rotaciją.

Klaipėdoje 2006m. darbo rotacijos priemone pasinaudojo tik vienas darbdavys, įdarbinęs vieną bedarbę. Darbo rotacijos vidutinė trukmė – 3,7 mėn. Užduotis įvykdyta 50 proc. Neįvykdymo priežastis – planuotas darbdavys, pareiškęs norą pasinaudot priemone, vėliau motyvuodamas, kad per maža kompensacija už įdarbintą asmenį, atsisakė. Pastebima, kad darbdaviai žymiai geriau vertina ir naudojami įdarbinimo subsidijuojant priemone. 2006m. Kretingoje programai poreikio nebuvo. Skuode 2006 m. darbo rotacijos būdu įdarbinti 2 bedarbiai. Užduotis įvykdyta 100 proc. Pagal tikslines grupes: 2 moterys, gyvenančios kaime. Darbo rotacijos priemonę įgyvendino Ylakių vidurinė mokykla, įdarbindama pradinio ugdymo mokytoją ir UAB „Termotextile“, įdarbindama siuvėją. Abi moterys įdarbintos nėštumo ir gimdymo bei vaiko priežiūros atostogų metu. O Šilutės darbo birža 2006 metais darbo rotacijos programos nevykdė.

2007m. Klaipėdoje 2007 m. patenkintos 13 darbdavių paraiškos dėl galimybės dalyvauti priemonėje įdarbinant 16 asmenų. (1 vietas darbdavys atsisakė). Nuolatiniam darbui, pasibaigus darbo rotacijos sutartims, planuojama palikti tik 2 asmenis. Įdarbinti asmenys pagal profesijas ir jiems mokamas vidutinis darbo užmokestis bruto: sekretorė-administratorė, mokamas vidutinis darbo užmokestis – 700 Lt; administratorius, mokamas vidutinis darbo užmokestis – 1162 Lt; prekių priežiūros vadybininkas, mokamas vidutinis darbo užmokestis – 700 Lt; darbų vykdytojas, mokamas vidutinis darbo užmokestis – 1400 Lt; 3 - pardavėjos, mokamas vidutinis darbo užmokestis – 700 Lt; 4 - gamybos baro darbininkas, mokamas vidutinis darbo užmokestis – 1000 Lt; irk t. 2007m. Kretingoje Darbo rotacijos programoje dalyvauja 4 darbdaviai įdarbinti 4 asmenys.

Įdarbinimas pagal profesijas: švietimo įstaigose – 2 sekretorės, 1 ikimokyklinės grupės auklėtoja; socialinių paslaugų centre – valytoja. Skuode 2007m. darbo rotacijos būdu įdarbinti 6 bedarbiai. Užduotis įvykdyta 120 proc.. įdarbintos 6 moterys: 3 gyvenančios kaime, jaunimas iki 25 m. amžiaus - 3, 1 *ilgalaikė bedarbė*, 1 turinti virš 50 metų amžiaus. Darbo rotacijos priemonę įgyvendino 6 darbdaviai: Elenos Hochleitner GKĮ „Alka“, UAB „Livitra“, UAB „Sistema“, UAB „Ritvida“, R.Gadeikienės personalinė įmonė, Skuodo savivaldybės viešoji biblioteka. Visos moterys įdarbintos nėštumo ir gimdymo bei vaiko priežiūros atostogų metu. Vidutinė įdarbinimo darbo rotacijos būdu trukmė - 9 mėnesiai. Pasibaigus priemonei, nuolatiniam darbui toje pačioje įmonėje įdarbintos 2 moterys. 2007 m. į darbo rotacijos priemonę pagal profesijas buvo įdarbintos 2 vadybininkės, 1 apskaitininkė, 2 pardavėjos ir 1 bibliotekininkė. O 2007m. Šilutėje 6 darbdaviai į darbo rotacijos priemonę įdarbino 8 asmenis; sritys – statyba ir paslaugos.

Vadinasi:

- Darbo rotacija yra tokia ADRP, kurioje ilgalaikių bedarbių dalyvauja išties nedaug. Tokia situacija paaiškinama tuo, jog darbdavių tarpe ši priemonė nėra populiari dėl ne tokių didelių subsidijų, kaip pavyzdžiui, įdarbinimas subsidijuojant, todėl bendrame skaičiuje didesnė ilgalaikių bedarbių dalis „atitenka“ kitai priemonei, ir tokiu būdu ilgalaikių bedarbių skaičius persiskirto.
- Šia priemone, kaip rodo apskrities rajonų pavyzdžiai, dažnai yra naudojamosi, kai darbuotoja laikinai reikia pakeisti nėštumo ir gimdymo bei vaiko priežiūros atostogų metu.

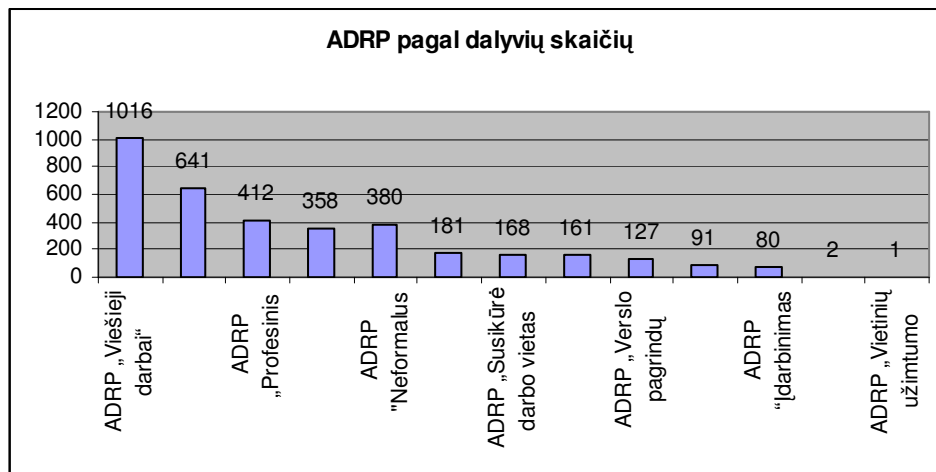
Kitame skyriuje analizuosime tokią ADRP, kurios vykdymas ne visais atvejais galimas.

2.8. Aktyvių darbo rinkos politikos priemonių ir užimtumo rėmimo programų analizės rezultatai

Išanalizavus kokybiniu būdu 2005 – 2007 metų laikotarpiu vykdytas ir tebevykdomas aktyvias darbo rinkos priemones, taip pat reikalinga apžvelgti jų padėtį kiekybiniu aspektu, t.y. šiame skyrelyje ADRP suklasifikuosime pagal dalyvių skaičių ir pagal dalyvių skaičiaus pokyčius, lyginant 2007 m. duomenis su esamais anksčiausiais, ir tokiu būdu nustatysime Klaipėdos apskrities aktyvių darbo rinkos priemonių paklausą bei numatysime jų tendencijas, ar ilgalaikių bedarbių skaičius konkrečioje priemonėje didės ar mažės.

ADRP pagal dalyvių skaičių išsidėstymo eiliškumas pateikiamas 30 paveiksle.

30 pav. ADRP pasiskirstymas pagal dalyvių skaičių

Stebėdami 30 paveiksle dalyvių skaičiaus pasiskirstymą aktyviose darbo rinkos priemonėse, jas galima suskirstyti į 5 grupes.

Pirmojoje grupėje bus priemonė, kurioje ilgalaikių bedarbių skaičius viršija 1000 dalyvių. Tai būtų ADRP „Viešieji darbai“, čia dalyvių skaičius yra 1016 ilgalaikių bedarbių.

Antroje grupėje tos ADRP priemonės, kur ilgalaikių bedarbių skaičius svyruoja nuo 300 – 1000. Tai būtų priemonės: ADRP „Darbo klubas“ 641 ilgalaikis bedarbis, ADRP „Profesinis mokymas“ 412 ilgalaikių bedarbių, ADRP "Neformalus švietimas" 380 dalyvių, ADRP „Ilgalaikių bedarbių įgūdžių atnaujinimas“ 358 ilgalaikiai bedarbiai.

Trečiojoje grupėje matome tas ADRP priemones, kur ilgalaikių bedarbių dalyvavimas yra nuo 100 - 300 žmonių. Tai ADRP "Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas" 181 ilgalaikis bedarbis, ADRP „Susikūrė darbo vietas patys“ 168 asmenys, ADRP "Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai" 161, ADRP „Verslo pagrindų mokymas“ 127.

Ketvirtajai grupei galime priskirti tas ADRP, kur ilgalaikių bedarbių skaičius per trejus analizuojamus metus siekia nuo 10 - 100 dalyvių. Į šią grupę patenka ADRP „Remiami darbai“ 91 ilgalaikis bedarbis ir ADRP "Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai" 80 ilgalaikių bedarbių.

Penktojoje mūsų suformuotoje grupėje yra tos ADRP, kuriose dalyvauja mažiausias skaičius ilgalaikių bedarbių, nuo 1-10. Tai ADRP „Darbo rotacija“ 2 ilgalaikiai bedarbiai ir ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus įgyvendinimas“ 1 projektas.

Apibendrinant ADRP pagal dalyvių skaičių matyti, jog analizuojamoje apskrityje per 3 analizuojamus metus populiariausia priemonė buvo „Viešieji darbai“, čia ilgalaikių bedarbių skaičius buvo didžiausias, mažiausiai populiarios - ADRP „Darbo rotacija“ ir ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus įgyvendinimas“.

Tačiau analizuojant tik aktyvių darbo rinkos priemonių dalyvių skaičių negalime pasakyti ilgalaikių bedarbių tendencijų, kuriose priemonėse jų daugės, kuriose galimas sumažėjimas. Tuo tikslu

buvo stebimas ir skaičiuojamas ilgalaikių bedarbių dalyvavimo pokytis kiekvienoje ADRP. Šie duomenys yra pateikiami 32 lentelėje.

32 lentelė

ADRP pasiskirstymas pagal ilgalaikių bedarbių priemonėse dalyvavimo pokytį

Eil.nr.	Aktyvios darbo rinkos priemonės	Pokytis	Dalyvių skaičius iš viso	ADRP vykdymas		
				2005	2006	2007
1.	ADRP "Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai"	466,67	80		+	+
2.	ADRP "Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai"	223,68	161		+	+
3.	ADRP „Profesinis mokymas“	162,96	412	+	+	+
4.	ADRP „Verslo pagrindų mokymas“	1,59	127	+	+	
5.	ADRP „Darbo rotacija“	0	2			+
6.	ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus įgyvendinimas“	0	1			+
7.	ADRP "Neformalus švietimas"	-18,18	380		+	+
8.	ADRP „Susikūrė darbo vietas patys“	-34,92	168	+	+	+
9.	ADRP „Darbo klubas“	-38,95	641	+	+	
10.	ADRP „Ilgalaikių bedarbių įgūdžių atnaujinimas“	-42,98	358	+	+	
11.	ADRP „Remiami darbai“	-53,23	91	+	+	
12.	ADRP „Viešieji darbai“	-59,5	1016	+	+	+
13.	ADRP "Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas"	-92,6	181	+	+	+

Analizuojant 32 lentelę matyti visai kitoks ADRP pasiskirstymas. Čia galima priemonės skirstyti į tris grupes: pirmajai būtų priskiriamos tos priemonės, kurių ilgalaikių bedarbių dalyvavimo pokytis yra teigiamas t.y. 2007m. dalyvavo daugiau nei analizuojamu ankščiau laikotarpiu. Tai priemonės: ADRP "Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai" 466,67; ADRP "Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai" 223,68; „Profesinis mokymas“ 162,96; ADRP „Verslo pagrindų mokymas“ 1,59.

Antrajai grupei priskyrėme tas priemonės, kurių pokyčio negalima nustatyti dėl minimalaus dalyvių skaičiaus tik vienais analizuojamais metais. Tai ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus įgyvendinimas“ ir ADRP „Darbo rotacija“.

Trečiajai grupei priskyrėme tas ADRP, kuriose dalyvių skaičius mažėja. Tai pakankamai nemažas priemonių skaičius, net 53,84 procentai visų analizuojamų ADRP. ADRP "Neformalus švietimas" -18,18; ADRP „Susikūrė darbo vietas patys“ -34,92; ADRP „Darbo klubas“ -38,95; ADRP „Ilgalaikių bedarbių įgūdžių atnaujinimas“ -42,98; ADRP „Remiami darbai“ -53,23; ADRP „Viešieji darbai“ -59,5; ADRP "Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas" -92,6.

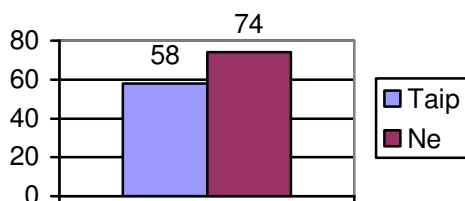
Analizuojant ADRP pagal ilgalaikių bedarbių paskutiniųjų metų pasirinkimo prioritetus matyti, jog pats didžiausias teigiamas dalyvių pokyčio skaičius yra ADRP "Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai" 466,67. Ši priemonė pradėta įgyvendinti tik 2006 metais. 2007 metais dalyvių skaičius labai padidėjo. Jei 2006m jų buvo 12, tai 2007m. išaugo iki 78. Tai sudaro 466,67 procento. Labai įdomi tendencija, tačiau gal ilgalaikiams bedarbiams psichologiniu aspektu tipinė - pageidavimas

įsidarbinti terminuotam laikotarpiui. Panaši tendencija pastebima Viešųjų darbų programoje, kai ilgalaikiai bedarbiai pageidauja dirbti terminuotai, tik įgyjant pragyvenimui būtinų lėšų. Antra pagal tą patį požymį ADRP yra ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“ 223,68.

Taip pat verta atkreipti dėmesį į tas ADRP, kuriose nors ilgalaikių bedarbių skaičius buvo didelis, tačiau pokyčio duomenys rodo, jog toje priemonėje dalyvių skaičius mažėja. Tai ADRP „Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas“ -92,6. Detali šios ADRP analizė atlikta 3.4.3 skyriuje, tačiau kalbant apie tokį žymų sumažėjimą galima prisiminti, kad 2005m. buvo įdarbinta į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas 108 ilgalaikiai bedarbiai, o 2007m. tik 8, tai ir sudaro tokį didelį sumažėjimo procentą. Kita verta dėmesio ADRP šiuo atžvilgiu yra ADRP „Viešieji darbai“

-59,5%. Ypač svarbu, jog šioje priemonėje buvo didžiausias ilgalaikių bedarbių skaičius. Jei išliks tos pačios kitimo tendencijos, ateityje gali bus pastebimas dalyvavimo ADRP „Viešieji darbai“ sumažėjimas. Ar gali būti, kad ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“ tapo populiaresnė tarp ilgalaikių bedarbių nei ADRP „Viešieji darbai“?

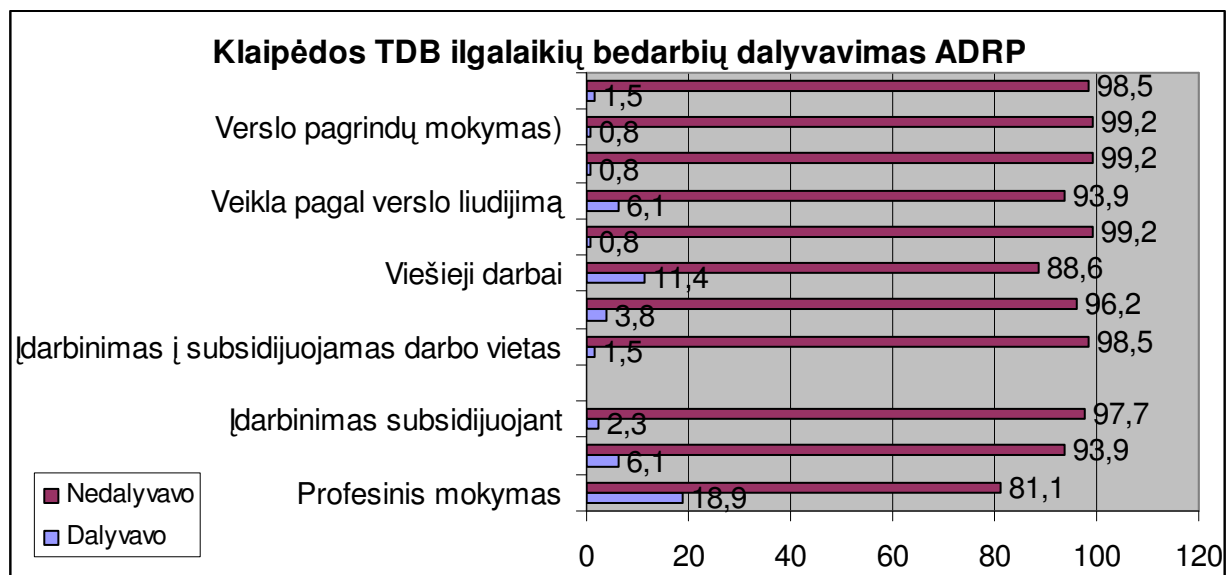
Klaipėdos TDB atlikome anketinę bedarbių apklausą. (Tyrimo anketa pateikiama 6 priede, o bendrosios respondentų charakteristikos 7 priede). Teiravomės, ar respondentai dalyvavo aktyviose darbo rinkos priemonėse. Atsakymų pasiskirstymas pateikiamas 31 paveiksle.

31 pav. Klaipėdos TDB ilgalaikių bedarbių dalyvavimas ADRP

Remiantis tyrimo duomenų analize, pateiktoje 31 paveiksle, iš viso buvo apklausti 132 respondentai. Aktyviose darbo rinkos priemonėse dalyvavo tik šiek tiek daugiau nei pusė - 58 arba 43,94 procentų respondentų. Teigiantys, jog ADRP nedalyvavo buvo kur kas daugiau - 74 arba 56,06 procento.

Dalyvavusių ilgalaikių bedarbių pasiteiravome, kokiose ADRP jie dalyvavo. 32 paveiksle pateikiama i šios apklausos duomenys.

32 pav. Klaipėdos TDB respondentų dalyvavimas ADRP

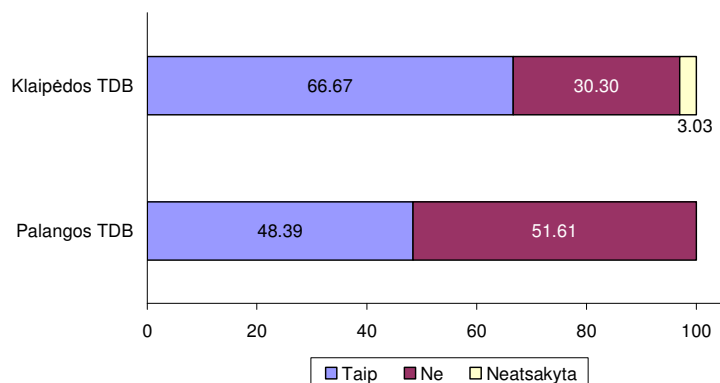
Kaip iliustruoja 32 paveikslas, apklausoje dalyvavę ilgalaikiai bedarbiai ADRP dalyvauja gana pasyviai. Stebint kiekvienos priemonės lyginamuosius svorius matyti, jog kiekvienos priemonės nedalyvavusių yra kur kas didesnis santykis, nei dalyvavusių. Jei bandysime analizuoti ADRP pagal dalyvavusių skaičių matyti, jog daugiausia dalyvavo ADRP „Profesinis mokymas“ 18,9 procento. Taip pat viena iš gausesnių priemonių yra ADRP „Viešieji darbai“ - 11,4 procento.

2.9. Sociologinio tyrimo rezultatai

Ankstesniuose skyriuose išanalizavome ADRP dinamiką Klaipėdos apskrityje, išsiaiškinome konkrečias ilgalaikių bedarbių dalyvavimo priemonėse tendencijas. Taip pat apžvelgėme Klaipėdos teritorinės darbo biržos atliktos anketinės apklausos rezultatus ADRP požiūriu. Kalbant apie ilgalaikio nedarbo kryptis nepakanka vien tik statistinės informacijos apie dalyvių skaičių priemonėse ar dalyvių skaičiaus pokyčio nustatymo. Kadangi ilgalaikis nedarbas yra veikiamas ne vien ekonominių priežasčių, o ir psichologinių bei socialinių, būtina išanalizuoti nagrinėjamos asmenų grupės motyvaciją darbo paieškos ir įsidarbinimo požiūriu bei apžvelgti jų pastangas įsidarbinant. Todėl mūsų anketos klausimus galima suskirstyti į kelis klausimyno blokus. Pirmasis apžvelgia demografinę respondentų situaciją, antrasis – nedarbo apžvalga, trečiasis – būdai ir priemonės susirasti darbą, ketvirtasis – dalyvavimą ADRP, penktasis - ilgalaikių bedarbių lūkesčiai darbo rinkoje.

Šiame skyriuje mes pateiksime esmines ilgalaikių bedarbių „portreto“ charakteristikas, remdamiesi atlikta anketine apklausa. O respondentų bendrosios charakteristikos yra 7 priede.

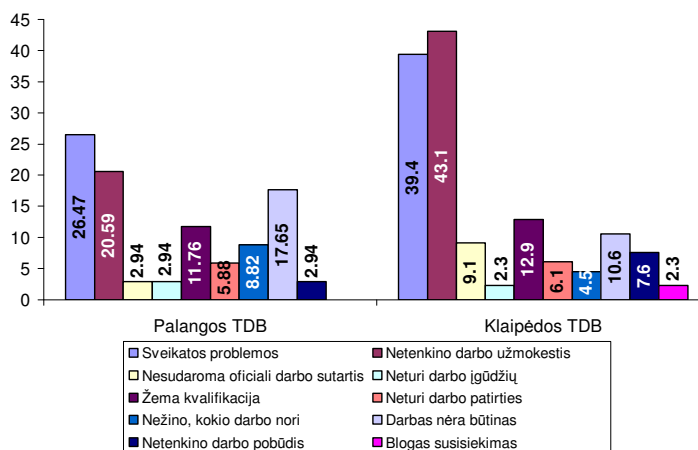
Pirmasis klausimas, kuris teikia pakankamos informacijos apie ilgalaikių bedarbių požiūrį į darbą kaip vertybę - ar patys, savo noru, savo iniciatyva ieškojo darbo?

33 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje, nuomonė apie jų savanorišką darbo paiešką

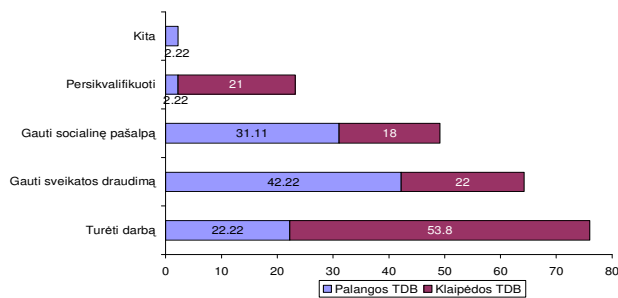
Palangos TDB respondentų atsakymai nustebino, nes 16 (51,61%) atsakė, jog nieiškojo. Klaipėdos ilgalaikiai bedarbiai tokį atsakymą pasirinko trečdalis.

Mes taip pat pasiteiravome, kokios yra neįsidarbinimo priežastys.

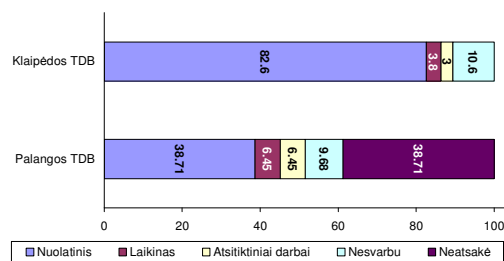

34 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje, nuomonė apie jų neįsidarbinimo priežastis

34 paveiksle parodytos apklaustų respondentų neįsidarbinimo priežastys. Jos, kaip matyti, pasiskirsto labai įvairiai, ypatingai dominuojančių tendencijų nėra. Galima išskirti, kad Klaipėdos 52 (39,4%) ilgalaikiai bedarbiai skundžiasi, kad jiems būdingos sveikatos problemos; kiti 45 (43,1%) teigia, jog netenkina darbo užmokestis. Taip pat pažymėtina priežastis - darbas nėra būtinas 14 (10,6%) Klaipėdoje, Palangoje 6 (7,65%) respondentų išskyrė tas pačias priežastis. Kitos priežastys: žema kvalifikacija, Nežino, kokio darbo nori, neturi darbo patirties, nesudaroma oficiali darbo sutartis, nėra įpratę dirbti valdiško darbo, netenkino darbo pobūdis.

35 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje pageidavimai registruojantis darbo biržoje

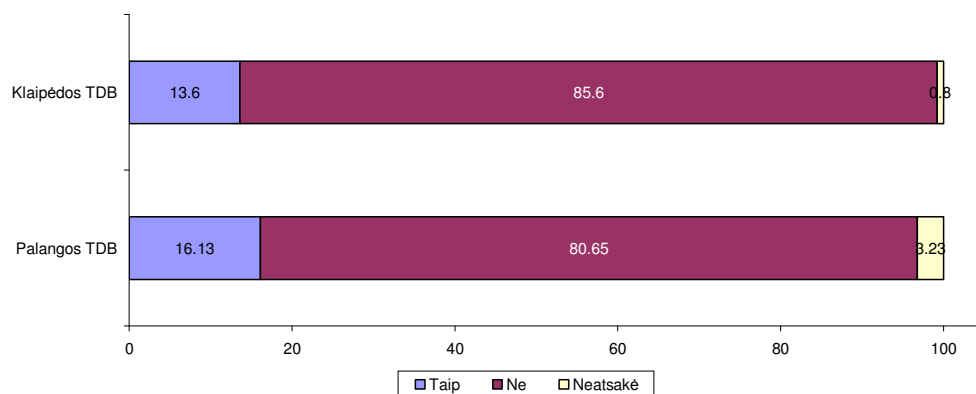

36 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje, pageidavimai darbui

Paprastai bedarbių, registruotų darbo biržoje teiraujamosi, kokio darbo pageidautų? T. y teiraujamosi norų ir pageidavimų. Mes taip pat pasiteiravome kodėl ilgalaikiai bedarbiai registruojasi darbo biržoje ir kokio darbo pageidauja: nuolatinio laikino, atsitiktinių darbų ar jiems nesvarbu, kokią darbą dirbti. Remiantis tyrimo atsakymo rezultatais galime teigti, jog registruodamiesi darbo biržoje tikisi surasti darbą paminėjo – 71(53,8%) Klaipėdos TDB registruotų respondentų. 22 arba 16,7 proc. Klaipėdos registruojasi darbo biržoje, nes jiems reikalingas sveikatos draudimas. Panašiai dar teik pat 18 (13,6%) pat pamėno, jog jie suinteresuoti socialine pašalpa. Apmaudu, jog šioje apklausoje dalyvavę ilgalaikiai bedarbiai yra nelabai suinteresuoti persikvalifikuoti, tokią priežastį kaip pagrindinę registracijos motyvą įvardijo tik 21 arba 15,9 procento apklaustųjų. Palangos ilgalaikių bedarbių atsakymai nėra tipiški ir būdingi asmenims, siekiantiems kuo greičiau susirasti darbą. Registracijos darbo biržoje priežastį – gauti sveikatos draudimą kaip pirminę priežastį nurodė 19 (42,22%) ilgalaikių bedarbių. Antrą svarbią priežastį Palangos ilgalaikiai bedarbiai nurodė - socialinės pašalpos gavimą – 14 (31,11%) respondentų. Ir tik trečioje vietoje pagal eiliškumą - noras turėti darbą išsakytas 10 – ties (iš 31) ilgalaikių bedarbių. Tai, kad ilgalaikiai bedarbiai neskuba ieškotis darbo patvirtina kiti tyrimo duomenys.

Kitas klausimas buvo ” Kaip pageidaujate dirbti?” Visą darbo dieną? Dirbti namuose? Dirbti sutrumpintą darbo dieną? Nesvarbu, kaip dirbti?

Klaipėdos miesto 109 arba 82,6% TDB registruotiems bedarbiams, dalyvavusiems apklausoje labai svarbu buvo turėti nuolatinį darbą. Kitas įdomesnis atsakymas – dirbti nesvarbu kokią darbą – 14 arba 10,6% apklaustiesiems. Palangos TDB registruotiems bedarbiams, kurie dalyvavo mūsų apklausoje tyrimo atsakymai buvo būdingi ilgalaikių bedarbių nuostatoms – būti pasyviems dalyvaujant darbo rinkoje. 12 arba 38,71% neatsakė, kaip pageidauja dirbti. 11 arba 35,48% teigė, jog visą darbo dieną. Tai aukščiausių stulpelių diagramose atsakymų variantai. Kiti pageidautų dirbti namie arba sutrumpintą darbo dieną.

37 pav. Ilgalaikių bedarbių, dalyvavusių apklausoje, nuomonė apie jų galimą gyvenamosios vietos keitimą, jei būtų pasiūlytas nuolatinis darbas

Dažnai TDB savo organizuojamose apklausoje tirdami ilgalaikį nedarbą respondentų teiraujasi „Jei būtų pasiūlytas nuolatinis darbas, ar jie sutiktų keisti gyvenamąją vietą“. Teiraujama to todėl, kad norima sužinoti, ar darbas yra pagrindinė į darbo biržą besikreipiančio asmens problema ir siekiamybė. Ar dėl nuolatinio darbo ilgalaikis bedarbis pasiruošęs pakeisti net gyvenamąją vietovę. Remiantis mūsų tyrimo duomenimis, tiek Klaipėdos – 85.6%, tiek Palangos 80.65% ilgalaikiai bedarbiai atsakė, jog nesutiktų keisti gyvenamosios vietos.

3. ILGALAIKIO NEDARBO MAŽINIMO KRYPTYS IR PRIEMONĖS

Ilgalaikio nedarbo mažinimo priemonės turėtų būti kompleksinės, apimti valstybinį, privatų ir nevyriausybinių organizacijų kuruojamą sektorius.

33 lentelė

Rekomendacijos, skirtos mažinti ilgalaikį nedarbą

Institucija	Kryptys ir priemonės	Motivas
Lietuvos Respublikos Seimas, Vyriausybė, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, savivaldybės, seniūnijos.	<p>Turėtų būti tobulinama <i>įstatyminė</i> bazė SVV</p> <ul style="list-style-type: none"> - palankesnės sąlygos legaliai įdarbinti darbuotoją (mokesčiai); - darbo vietų kūrimas kaimiškuose regionuose; - nekilnojamo turto (statybos) plėtra kaime. - piniginių išmokų socialinės rizikos šeimoms, auginančioms vaikus, keitimas į paramą prekėmis ir paslaugomis tam tikra dalimi. 	<ul style="list-style-type: none"> - paprastai ilgalaikių bedarbių yra daugiau kaimiškuose rajonuose, pvz., Skuodo raj. 70 proc. sudaro kaimo gyventojai. Ilgalaikiai bedarbiai, ypač, esantys socialinės atskirties sąlygose užsidirba pavieniuose ūkiuose, todėl jie nėra motyvuoti dirbti legaliai. Nors vokelių problema šalyje mažėja, tačiau sociologiniame tyrime kai kurie dalyvavę respondentai teigė, jog jų neišdarbinimo priežastis – nesudaroma oficiali darbo sutartis. - jau yra praktika, kai ES parama skiriama tiems verslininkams, kurie sukuria darbo vietas kaimiškame regione. Nors mūsų sociologiniame tyrime dalyvavusių respondentų dauguma gyvena mieste (kaime: Klaipėdos 27,3proc., Palangos 9,68proc.), tačiau tai labiau lemia mūsų pasirinkta apklausos vykdymo specifika. Kaip teigia labiau kaimiškų rajonų Skuodo, Kretingos ir Šilutės TDB darbuotojai, dažniausiai ilgalaikių bedarbių yra kaime. Šių rajonų darbdaviai galėtų labiau naudotis ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas“. - kad daugiau jaunų šeimų planuotų savo gyvenimą ne tik didmiesčiuose ir būtų teigiamas pavyzdys. (Tokia tendencija vyrauja pvz., Vokietijoje). - ilgalaikiai bedarbiai nėra motyvuoti dirbti legaliai, nes jų šeimos surenka pašalpų „krepšelį“. Tokiu būdu yra gyvenama iš vaikų pinigų, tuo tarpu lėšos ne visada tenkina vaikų poreikius, o soc. rizikos darbingų asmenų priklausomybes. Kaip rodo atlikta koreliacijos analizė, yra tiesioginis ryšys tarp ilgalaikių bedarbių skaičiaus ir socialinių pašalpų, kompensacijos šildymui ir vandeniui bei nemokamo maitinimo, skiriamo mokykloje socialiai remtinoms šeimoms.

Institucija	Kryptys ir priemonės	Motyvas
	<p>- socialinių darbuotojų, socialinių pedagogų, psichologų atlyginimų peržiūra. Specialių soc. tarnybų ir pareigybių įkūrimas prie TDB.</p>	<p>Nemokamo maitinimo skyrimas – vienas iš pozityvių pavyzdžių, kai parama atitenka tiesiogiai vaikams natūriniu pavidalu, o ne išmokų. Panaši praktika taikoma ir aprūpinat tokių šeimų vaikus mokymosi priemonėmis prieš rugsėjo pirmąją.</p> <p>- kadangi ilgalaikiai bedarbiai dažniausiai yra ekonomiškai neaktyvūs ir dažniausiai soc. atskirties sąlygomis, nepakanka ilgalaikį nedarbą spręsti vien ekonominėmis priemonėmis. Šiai žmonių kategorijai būtina ilgalaikė specialistų pagalba. Pigiau turėtų būti išlaikyti soc. darbuotoją, kuris gali aptarnauti keletą ar keliolika asmenų, nei mokėti ilgą laiką transferinius mokėjimus įvairių pašalpų pavidalu ne tik pavieniams asmenims, bet ir šeimų nariams.</p>
Lietuvos darbo birža	<p>- Inicijuoti ADRP efektyvumo tyrimus;</p> <p>- Formuoti ilgalaikio neterminuoto darbo politiką;</p> <p>- Asmenims, kuriems skiriamos piniginės bedarbių pašalpos, skirti ir darbinių įpareigojimų.</p>	<p>- ne visos ADRP gali būti/yra efektyvios. Įdarbinimas subsidijuojant 48,1%, darbo įgūdžių įgijimo rėmimas – 42, 97%, savarankiško užimtumo rėmimas – 27,7%, viešųjų darbų aktyvi darbo rinkos priemonė – 19,7% (Šaltinis. LDB tyrimas ADRP efektyvumo tyrimas, 2007). Gal vertėtų kai kurių priemonių atsisakyti ar jas perorganizuoti?</p> <p>- kaip rodo mūsų tyrimo rezultatai, ilgalaikiai bedarbiai yra įpratę dirbti terminuotą laiką. ADRP „Viešieji darbai“ (dalyvavo 1016 ilgalaikių bedarbių) ir „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai (dalyvavimo priemonėje dalyvių pokytis yra net 223,68 proc.)“ populiarumas“. Nors kai kuriuose regionuose „Viešiesiems darbams“ jau skiriama kur kas mažiau finansavimo, teigiant, jog šiuos asmenis būtina orientuoti ilgalaikiam darbui. Tai yra ydinga politika, nes trumpalaikio darbo koncepcija palieka galimybę dirbti „neoficialiai“ bei formuojama nuostata į darbą, kaip trumpalaikę vertybę. Siūlytume Viešuosius darbus 90 proc. palikti dirbti moksleiviams ne tik vasaros atostogų metu.</p> <p>- įsipareigojimai galėtų būti švietėjiško ir darbinio pobūdžio – kuo didesnė pašalpa, tuo daugiau valandų skirti darbiniais įsipareigojimams.</p>
Teritorinės darbo biržos	<p>-Socialinio darbuotojo pareigybės TDB skyriuose, socialinės tarnybos prie TDB įsteigimas, kuri dirbtų su bedarbiais.</p>	<p>- reikalinga pirminė grandis, kuri dirbtų su ilgalaikiais (taip pat su bedarbiais), ypač turinčius priklausomybių ir atsidūrusius soc. atskirtyje. Šiandien TDB lankosi žmonės, kurie yra neblaivūs, nesiprausę, turintys kitų problemų. O TDB darbuotojai tik registruoja nedarbą ir siūlo ADRP. Socialinio darbuotojo ir</p>

Institucija	Kryptys ir priemonės	Motyvas
		socialinės tarnybos pareigybės įteisinimas TDB ir išspręstų tokio pobūdžio problemas. Tokia praktika yra daugelyje užsienio šalių.
Seniūnijų, bendruomenės	- Socialinių darbuotojų kompetencijos didinimas. Bedarbystės kaip socialinės problemos sprendimas.	- kaip teigia kai kurių seniūnijų darbuotojai, šiandien nedarbo problema nėra iš esmės sprendžiama. Turėtų būti renkami duomenys apie bedarbių šeimas, prie seniūnijų kuriamos savitarpio pagalbos grupės. Šiandien nėra akcentuojama kategorija „bedarbio šeima“, ir žinoma, neteikiama jokia pagalba, išskyrus pinigines išmokas.
Bendrojo lavinimo mokyklos	-Pamokų nelankymo ir pažangumo prevencija. -Spartesni karjeros planavimo renginiai. -Ekonominio raštingumo dalyko pamokos, tokių pamokų programų korekcija.	- ne tik rinkti duomenis apie tokius mokinius, bet kartu su TDB specialistais organizuoti švietėjiško tipo renginius ir taip formuoti atsakingo asmens poziciją. -mokinius supažindinti su profesijom, lankytis įvairaus tipo įmonėse ir įstaigose, turėti galimybę „atlikti praktiką“ ar padirbėti po pamokų. -suteikti kuo jaunesniems mokiniams ekonominio raštingumo žinių ir įgūdžių, dėstyti ne tik mikroekonomikos ir makroekonomikos kurso programinius dalykus, bet diegti asmeninių finansų valdymo ir verslumo įgūdžius.
Nevyriausybinių organizacijų, savanoriai.	- Veiklos kryptių plėtra	-Inicijuoti kuo daugiau ilgalaikių ir trumpalaikių projektų, skirtų nedarbo ir ilgalaikio nedarbo prevencijai, įtraukiant tiek darbdavius, tiek ilgalaikius bedarbius.
Privatus verslas	- Įdarbinimas	-analizuojant TDB metines veiklos ataskaitas matyti, jog vis daugiau darbdavių naudojami darbo biržose aktyviomis darbo rinkos politikos priemonėmis, o viena populiariausių tokių priemonių pagal dalyvių skaičiaus pokyčius – „Įdarbinimas subsidijuojant“ terminuotai (pirma pozicija tarp visų ADRP), neterminuotai (antra pozicija tarp visų ADRP), ir pagal dalyvių skaičių pirma - „Viešieji darbai“ . Kaip teigia darbdaviai, ilgalaikiai bedarbiai labiau linkę dalyvauti laikino užimtumo priemonėse, kurios nesuteikia įsidarbinimo galimybių ilgesniam laikui ir kaip rodo Lietuvos darbo biržoje atliktas ADRP efektyvumo tyrimas, mažiausias įdarbinimas po priemonių yra tarp ilgalaikių bedarbių (45,4 proc.) lyginant su visomis bedarbių grupėmis. Tačiau nepaisant to, TDB darbuotojų pastangomis ir privataus verslo darbdavių ne tik privačių, o ir visuomeninių interesų požiūriu siekti, kad ilgalaikių bedarbių būtų įdarbinama kuo daugiau, o „Viešųjų darbų“ ADRP siekti, kad kuo daugiau ilgalaikių bedarbių liktų neterminuotam darbo laikotarpiui. Viešųjų ryšių priemonėmis siekti, kad darbdavių požiūris į ilgalaikius bedarbius keistųsi, o TDB priemonėmis siekti, kad problemos, su kuriomis jie

Institucija	Kryptys ir priemonės	Motivas
	-Parama, labdara.	susiduria būtų sprendžiamos „trišaliu“ susitarimu. Taip pat įdarbinant subsidijuojant sieti, kad darbdaviams -remti nevyriausybinės ir kt. organizacijas, kurios dirba su bedarbiais ir asmenimis, paliestais socialinės atskirties.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Išnagrinėję mokslinę literatūrą darbo rinkos, nedarbo, ilgalaikio nedarbo klausimais formuluojame

teorinės dalies išvadas:

- Darbo rinka – tai samdos pagrindais grįsti santykiai, kur darbo jėgos paklauskos ir darbo jėgos pasiūlos metu išryškėja prieštaravimai (arba iškyla hierarchiniai procesai), kurie sukelia įsidarbinimo, konkurencijos, nedarbo ir ilgalaikio nedarbo lygio skirtumus.
- Nedarbas laikomas toks socioekonominis reiškinys, kuriam būdingas darbo jėgos neužimtumas samdos pagrindais, ko pasėkoje nesukuriama dalis bendrosios ūkio nacionalinės vertės, o kurio metu susikuria tiek mikroekonominės, tiek makroekonominės problemos.
- Dažniausiai minimi nedarbo nuostoliai plačiaja prasme, šalies lygmeniu yra: nacionalinio produkto dalies netenkamas, sumažėjusios įplaukos į valstybės išdą, išaugusios transferinės išmokos, pajamų netenkamas mokesčių ir socialinių įnašų pavidalu, žmogiškojo kapitalo netektis, vartojimo išlaidos ir nusikalstamumo padidėjimas. Nedarbo nuostoliai siaurąją prasme, individo lygmeniu: finansiniai sunkumai, psichologiniai ir socialiniai elgesio sutrikimai bei kvalifikacijos praradimas.
- Ilgalaikis nedarbas suprantamas kaip bedarbystė, būdinga ekonomiškai neaktyviems ir socialiai pažeistiems asmenims, kurie skirstomi pagal amžių ir nedarbo trukmę, ir kuriems ilgalaikė bedarbystė yra sąlygota objektyvių (makroekonominių) ir subjektyvių (mikroekonominių) priežasčių ko pasėkoje gresia blogiausia asmens socialinei raidai padėtis - socialinė atskirtis.
- Yra net keletas teorijų, kaip galima mažinti nedarbą ir ilgalaikį nedarbą. Neoklasikai siūlo tokias priemones: mažinti nedarbo pašalpas, apriboti profsąjungų įtaką darbo užmokesčio dydžiui ir užimtumui nustatyti, sumažinti tautinių mažumų diskriminaciją. Tobulinti įdarbinimo įstaigų informacinę sistemą (apie laisvas darbo vietas ir jo ieškančiuosius), organizuoti profesinį mokymą bei suaugusiųjų permokymą. Keinsistai siūlo kitokias priemones: valstybės priemonės, didinančios bendrąją paklausą: mažinti mokesčius (jų sąskaita įmonėse kuriant naujas darbo vietas), didinti vyriausybės išlaidas (teikiant valstybinių užsakymų firmoms, subsidijų atskiroms darbuotojų grupėms, skatinant viešųjų darbų organizavimą ir kt.). O daugumoje valstybių yra naudojamos tokios priemonės: užimtumo stabilizavimo ir žemo infliacijos lygio suderinimas; darbo jėgos paklauskos ir pasiūlos atitikimo maksimizavimas; *pastovus ilgalaikio nedarbo mažinimas*; aktyvios politikos kryptingumo užtikrinimas; nuolatinis įdarbinimo tarnybų ir informacinės sistemos darbo tobulinimas.
- Aktyvios darbo rinkos politikos priemonės ir užimtumo rėmimo programos yra socialinės apsaugos įrankis, padedantis ekonomiškai neaktyviems ir socialiai pažeidžiamiems asmenims grįžti į darbo rinką. Tai tarsi marginalinių grupių „bendrojo lavinimo mokykla“, kurioje iš naujo

mokomasi keisti mąstymo ir elgsenos stereotipus, įgyti profesiją ir reikalingus darbo įgūdžius bei tokiu būdu integruotis į darbo rinką. ADRP pasiekiami mikroekonominiai ir makroekonominiai tikslai. Mikroekonominiai: darbo vietų kūrimo, darbo vietų persikirstymo, įgūdžių įgijimo ir žmogiškojo kapitalo stiprinimo, elgsenos pokyčių kaitos, pajamų didinimo. Makroekonominiai tikslai: darbo jėgos pasiūlos didinimo, struktūrinio nedarbo mažinimo, visuomenės sveikatos gerinimo, nusikalstamumo mažinimo.

Atlikus praktinės dalies analizę Klaipėdos apskrityje 2005-2007m. pristatome

analitinio skyriaus išvadas:

- Atlikta ilgalaikio nedarbo analizė Klaipėdos apskrityje leidžia teigti, kad nuo 2005-2007m. ilgalaikių bedarbių dalyvavimas ADRP mažėjo: 2006m. lyginant su 2005 sumažėjo 20,7 procento, o 2007m. lyginant su 2005m. net 57,74 procento. Tam didžiausią įtaką turėjo Klaipėdos ir Šilutės rajonų ilgalaikių bedarbių dalyvavimo programose pokyčiai. Apskritai šie du rajonai dažniausiai įtakoja šios ir kitus apskrities rodiklius: Klaipėdos rajono santykinė dalis apskrities rodiklyje vidutiniškai yra 46 procentai, o Šilutės rajono 22,6 procento. ADRP ilgalaikių bedarbių mažėjimo tendencija gali būti vertinama dvejopai: teigiamai ir neigiamai. Pirmiausia: tai yra *teigiamas* efektas, kadangi mažėjimas yra sąlygojamas nedarbo mažėjimo šalyje, o ir apskrityje, vyrauja darbo jėgos paklausa. Kita ilgalaikių bedarbių mažėjimo tendencija aktyviose darbo rinkos priemonėse stebima, todėl, kad TDB siekiama nukreipti bedarbius į aktyvias darbo rinkos politikos priemones iki to laiko, kol jie netapo ilgalaikiais bedarbiais. Trečia priežastis - ilgalaikiai bedarbiai yra prioritetinga bedarbių grupė, todėl siekiama, kad po dalyvavimo ADRP ši bedarbių grupė įsidarbintų. *Neigiamą* ilgalaikių bedarbių mažėjimo tendencija gali būti ta, jog yra dalis ilgalaikių bedarbių (dažniausia paliesti socialinės atskirties problemų), kurie nepageidauja dalyvauti aktyviose darbo rinkos politikos priemonėse, nepageidauja įsidarbinti ir/arba jie pašalinami dėl pažeidimų. Siūlymas – siekti TDB ir darbdavių bendradarbiavimo efektyvumo, kad jie įdarbindami darbo biržoje registruotus bedarbius siektų ne tik įmonės veiklos kaštų sumažinimo bet ir būtų suinteresuoti investuoti į darbuotojo profesinę kompetenciją.
- Analizuojant ilgalaikio nedarbo socialinius nuostolius atliktas koreliacijos tyrimas, kur įvertintas *ilgalaikio nedarbo* ir socialinių rodiklių (apsilankymų poliklinikoje, socialinių pašalpų, kompensacijų šildymui ir vandeniui, rizikos šeimų, mokinių nemokamas maitinimo mokykloje, nusikalstamumo ir nepilnamečių nusikalstamumo) tarpusavio ryšys. Jis yra tiesioginis ($r=1$), kuris rodo tiesioginę ilgalaikio nedarbo priklausomybę, tai reiškia, jog ilgalaikiai bedarbiai, tikėtina dėl nedarbo poveikio jaučia lėtinių ligų požymius, kiti ligomis

tarsi pateisina savo nedarbą ir tokiu būdu jiems būdingas didesnis sveikatos įstaigų lankomumas; kaip žinia ilgalaikiams bedarbiams būdinga socialinė atskirtis, tad šis kontingentas dažniau nei kiti bedarbiai kreipiasi dėl socialinių pašalpų, pageidauja nemokamo maitinimo mokyklose savo vaikams dėl nepakankamų savo pajamų, kas didina savivaldybių išlaidas socialinei sričiai; taip pat įrodyta, jog kai vyrauja ilgalaikis nedarbas, yra fiksuojama daugiau nusikalstamų veikų tiek tarp nepilnamečių, tiek tarp suaugusių.

Šie tyrimo duomenys dalinai patvirtina pirmosios dalies hipotezę, kad ilgalaikiams bedarbiams pasyvumas ir socialinė rizika.

Analitinės dalies - pasiskirstymo aktyviose darbo rinkos priemonės - išvados pagal priemonių blokus:

Aktyvios darbo rinkos priemonės ir užimtumo programos

Trumpai pristatome kiekvienos ADRP rezultatus ir siūlymus ir kiek plačiau pateikiame pačios populiariausios šio bloko ADRP išvadas.

- Atlikus ADRP „*Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų neformalus švietimas*“ Klaipėdos apskrityje analizę nustatyta, kad ši priemonė vykdoma tik dvejus metus ir priemonėje dalyvavo 380 ilgalaikių bedarbių, o 2007m. metinis pokytis lygiant su 2006m. yra 18,18% mažėjantis. Išanalizavus TDB metines veiklos atskaitas paaiškėjo, kad šioje priemonėje ilgalaikiai bedarbiai buvo supažindinami su profesijomis, verslo organizavimo sąlygomis, taip pat įgijo reikiamus profesinius įgūdžius. Rekomendacija šiai ADRP galėtų būti formuluojama kaip klausimas: ar nėra dalinai dubliuojamos priemonės – ši ir ADRP „*Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas*“? Anksčiau aptarta priemonė buvo sudaryta iš anksčiau vykdytų priemonių – „*Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonės*“, kuri vykdyta iki 2006m. III ketvirčio. Joje per 2005 ir 2006m. dalyvavo 358 ilgalaikiai bedarbiai, o apskrities metinis pokytis 42,98% buvo mažėjantis. Išanalizavus TDB metines veiklos atskaitas paaiškėjo, kad ilgalaikiai bedarbiai buvo nukreipiami į dviejų tipų užsiėmimus: profesinių žinių ir įgūdžių atnaujinimo (dalyvavo tie bedarbiai, kurie turėjo profesinį pasirengimą, bet buvo praradę darbinius įgūdžius) ir kiti užsiėmimai – pažintinės mokymo programos. Atlikus ADRP „*Verslo pagrindų mokymo*“ priemonės, kuri buvo „ vykdyta tik iki 2006m. III ketvirčio. Tyrimo metu pastebėta, kad čia dalyvavo 127 ilgalaikiai bedarbiai, o metinis dalyvių skaičiaus pokytis yra 1,59%. Gilinantį praktinio priemonės įgyvendinimo sąlygas matyti, jog čia ilgalaikiai bedarbiai galėjo gauti informacijos apie pagrindinius darbo rinkos principus ir verslo organizavimo ypatumus: verslo pasirinkimo galimybes, rinkos tyrimas, veiklos sąnaudų skaičiavimas, verslo plano sudarymas,

verslo liudijimų įsigijimo svarba ir mokesčių lengvatos ir kt. Tokius mokymus organizavo TDB darbo biržos specialistai kartu Valstybinės mokesčių inspekcijos, Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos, informacijos ir verslo informacijos centrų ir kitų įstaigų darbuotojais. Išanalizavus teritorinių darbo biržų DBAK3 formose pateiktus duomenis apie ADRP „Darbo klubo programa“ nustatyta, kad ji vykdyta iki 2006 III ketvirčio. Joje dalyvavo 641 ilgalaikis bedarbis, o dalyvių skaičiaus metinis pokytis buvo mažėjantis – 38,96%. Vėliau ji išimta iš ADRP sąrašo ir pavadinta „Konsultavimas grupėse“. Šioje priemonėje ilgalaikiai bedarbiai įvertino savo situaciją, interesus ir galimybes konkuruoti darbo rinkoje, apsisprendė įgyti profesiją, buvo informuoti apie paslaugas, įsidarbinimo galimybes ir kt.

Kadangi labiausiai populiarūs šio bloko ADRP „Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas“, jos išvadas pateikiame platesnes.

- ADRP „Bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas“ 2005-2007m. laikotarpiu ilgalaikių bedarbių dalyvaujančių šioje priemonėje skaičius labai išaugo: 2007m. lyginant su 2005m. iki 162,96 procentų. Didžiausią įtaką šiam apskrities rodikliui turėjo Šilutės rajone registruotų ilgalaikių bedarbių pokyčiai – padidėjo 430 procentų, Skuodo rajono – 142,86 procento ir Klaipėdos rajono 122,64 procento. Paanalizavus ne tik ilgalaikių bedarbių, bet ir kitų bedarbių grupių, ne tik Klaipėdos apskrities, o ir šalies lygiu matyti, kad šioje priemonėje dalyvaujančių bedarbių skaičius buvo augantis (šalies – 23,14%, apskrities – 9,57 apskrities ilgalaikių bedarbių – 162,96 procento). Remiantis šiais tyrimo duomenimis galima daryti išvadą, kad į šią priemonę yra ypatingai nukreipiami ilgalaikiai bedarbiai. Tai patvirtina ir mūsų sociologinio tyrimo rezultatai. Iš jų ADRP dalyvavo 43,94 procentų respondentų, kur daugiausia – 18,9 proc. dalyvavo šioje priemonėje. Remiantis TDB metinių veiklos atskaitų duomenimis, bedarbių ir išpėtų apie atleidimą iš darbo darbuotojų profesinis mokymas vykdomas įvairiuose mokymo centruose, kurių daugiausia yra Klaipėdos mieste, ir apskrities rajonų TDB ilgalaikių bedarbių srautai yra nukreipiami; o mokymo sutarčių su profesinio mokymo įstaigomis kasmet skaičius auga, nežymiai pasikeičia tik kai kurios mokymo institucijos. Nors ADRP ilgalaikių bedarbių dalyvavimo šioje ADRP yra optimistinės, tačiau galima manyti, kad tai labiau sąlygoja aktyvi TDB pozicija, nei sąmoningas ilgalaikių bedarbių pasirinkimas. Sociologinio tyrimo duomenimis, tik 21% Klaipėdos TDB ir 2,22% Palangos TDB ilgalaikių bedarbių teigė pageidaujantys persikvalifikuoti. Tiek pagal dalyvavusių ilgalaikių bedarbių skaičių (kiek dalyvavo iki šiol), tiek pagal dalyvių pokyčio duomenis (koku tempu didėja dalyvių skaičius) ši priemonė yra trečia. Tai rodo garantuotą patvirtinimą, kad ši priemonė yra reali ilgalaikių bedarbių integracijos į darbo rinką ADRP, teikianti apčiuopiamą naudą. Nors, kaip teigia TDB darbuotojai, ši priemonė ir yra pakankamai gerai išvystyta, tačiau remdamiesi šiuo ir kitų tyrėjų tyrimais galime pasiūlyti keletą

rekomendacijų: a) profesinio mokymo programas galėtų siūlyti ne tik mokymo centrai, bet dar labiau tokias paslaugas galėtų teikti patys darbdaviai. B) galėtų būti ar įvairesnių mokymo programų.

Remiamo įdarbinimo aktyvių darbo rinkos priemonių blokas

Atlikus ADRP „Užimtumo fondų remiamų darbų programa“ analizę nustatyta, kad ji vykdyta iki 2006m. III ketvirčio. Joje per 2005-2006m. dalyvavo 91 ilgalaikis bedarbis, ir metinis dalyvių skaičiaus pokytis yra 53,23% mažėjantis. Analizuojant praktinius priemonės įgyvendinimo aspektus teritorinėse darbo biržose, aišku, jog šioje priemonėje dalyvavo įvairių profesijų bedarbiai; dalis jų buvo baigę profesinio mokymo programą, dalis nekvalifikuotų specialistų. Dažniausiai TDB po dalyvavimo šioje priemonėje įsidarbino daugiau nei 50% ilgalaikių bedarbių. 2006m. remiamo įdarbinimo programa išskaidyta į 3 atskiras programas, kurios 2006 ir 2007m. vykdomos kaip atskiros ADRP: „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai ir neterminuotai“, „Darbo įgūdžių įgijimo rėmimas“, „Viešieji darbai“. ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai“ nustatyta, kad priemonėje dalyvavo 161 ilgalaikis bedarbis ir metinis dalyvių skaičiaus pokytis yra didėjantis 223,68 procento. Apskritis rajonų TDB priemonė vykdyta aktyviai, joje dalyvavo bedarbiai skirtingų profesijų, pagal tikslines grupes: neįgalieji, ilgalaikiai bedarbiai, vyresni nei 50m., dažniausiai paslaugų, pramonės, statybos sektoriuose. Tačiau tyrimo metu nustatyta, jog įdarbinimas subsidijuojant daug populiarsnis, kai įdarbinama terminuotai. ADRP „Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai“ atlikta analizė leidžia teigti, jog šioje priemonėje dalyvavo per 2006-2005m. 80 ilgalaikių bedarbių, o metinis dalyvavimo pokytis yra labai sparčiai didėjantis 466,67 procentų. Tas pats pasakytina apie šios priemonės rodiklius analizuojant ir lyginant su visų bedarbių grupėmis: šalyje padidėjimas yra 1189 proc., apskrityje 1135,96 procentų. Todėl formuluojame išvadą, jog ir kitose bedarbių grupėse ši priemonė yra pati populiariausia. Tokia situacija susidaro dėl priimtinių sąlygų darbdaviams (finansinis motyvas - jiems naudingiau įdarbinti laikinai dėl didesnių subsidijų dydžių, nors kai kuriais atžvilgiais jie galėtų naudotis ir kitomis ADRP, nei neterminuotam laikui) ir bedarbiams, dažnai linkusiems dirbti laikino pobūdžio darbus. *Siūlymas.* Siekiant, kad įdarbinimas subsidijuojant (ypač neterminuotam laikotarpiui) būtų dar rezultatyvesnis, TDB būtų galima ne taip griežtai laikytis ADRP tvarkos parašuose nurodytų reikalavimų, bet didesnę dėmesį skirti į papildomus bedarbių požymius, ypač rodančius socialinę atskirtį; skatinti darbdavius papildomom finansavimo galimybėm, jei ilgalaikiui bedarbiui paskyrė supervizorių. Jei paaiškėja, kad ilgalaikis bedarbis nebus įdarbintas, TDB atstovui it darbdaviui spręsti iškilusias problemas. Atlikus ADRP „Viešieji darbai“ analizę matyti, kad ilgalaikių bedarbių skaičius yra nuolat mažėjantis: 2005m. 521, 2006m. 284, 2007m. 211 ilgalaikis bedarbis.

Apskaičiavus gauname 1016 ilgalaikių bedarbių, kur metinis dalyvių skaičiaus pokytis yra mažėjantis 59,5 procento. Tai įtakoja sumažėjęs finansavimas ir besikeičiantis požiūris, jog bedarbius reikia pratinti dirbti nuolatinį, o ne trumpalaikį darbą, be to šios ADRP efektyvumas yra žemas. Viešųjų darbų pobūdis yra: miestų teritorijų tvarkymas, darbai globos ir rūpybos sferoje, gamtosaugos ir ekologinio pobūdžio darbai, socialinės paskirties įstaigų remontas; istorijos, kultūros paminklų, parkų, kapinių tvarkymas; įmonių, įstaigų ir organizacijų teritorijų tvarkymas, pastatų remontas; sezoniniai, žemės ūkio darbai. Nemažą populiarumą turi Viešųjų darbų organizavimas paaugliams vasaros atostogų metu, ypač prioritetas teikiamas vaikams iš socialiai remtinų šeimų. Viešieji darbai organizuojami Savivaldybės ir įmonių lėšomis. *Siūlymas* – mažinti finansavimą šiai priemonei, nes trumpalaikio pobūdžio darbai formuoja neteisingą bedarbio požiūrį ir pažeidžia Lisabonos 18 gairę “Skatinti požiūrį, kad darbas yra visą gyvenimą trunkantis ciklas” į darbą. Šią programą labiau populiarinti moksleivių tarpe, ypač vasaros atostogų metu.

Paramos darbo vietoms steigti, aktyvių darbo rinkos priemonių blokas

- Remiantis tyrimo rezultatais teigiame, kad “*Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas*” yra priemonė, kuri skirta integruoti asmenis, turinčius neįgalumą. Analizuojamu laikotarpiu joje dalyvavo 181 Klaipėdos apskrities ilgalaikis bedarbis, o dalyvavimo priemonėje metinis dalyvių pokytis yra itin mažėjantis - sudaro 92,6 procento. Kaip teigiama TDB metinėse veiklos ataskaitose, dažniausiai neįgalieji įdarbinami į neįgaliųjų įmones, kai TDB sudaro bendradarbiavimo sutartis su socialiniais partneriais ir neįgaliuosius atstovaujančiomis organizacijomis. *Siūlymas* – skatinti darbdavius materialinėmis subsidijomis, kurie įdarbina neįgalius arba jiems pritaiko darbo vietas. Be to TDB galėtų dar labiau bendradarbiauti su sveikatos priežiūros įstaigomis ir rehabilitacijos centrais, kad kuo anksčiau tokie asmenys būtų integruojami į darbo rinką. Gilinantis į kitą šio bloko priemonę „*Vietinių užimtumo iniciatyvų projektų įgyvendinimas*“ svarbu paminėti, jog priemonės specifika yra tokia, jog privataus sektoriaus įmonės teikia paraiškas – projektus ir tokiu būdu sukuria kelias ar keliolika darbo vietų. Ši ADRP apskrityje vykdyta minimaliai – tik 1 projektas apskrityje, nes ši priemonė vykdoma tik tada, kai regione bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų viršija 1,3 karto Lietuvos bedarbių procentą. Pasiūlymas – neapsiriboti šia taisykle ir leisti visiems pageidaujantiems darbdaviams bet kuriame regione teikti paraiškas projektams ir tokiu būdu steigti kuo daugiau darbo vietų. ADRP „*Savarankiško užimtumo rėmimas - susikūrė darbo vietas patys*“ galima pasakyti, jog ilgalaikių bedarbių skaičius yra mažėjantis: 34,92 procento, o priemonėje per analizuojamą laikotarpį dalyvavo 168 ilgalaikiai bedarbiai. Bedarbiams, pageidaujantiems susikurti darbo vietas ir pradėti verslą kiekviena savivaldybė

numato verslo pradžios lengvatas, kurios kiek skiriasi kiekviename rajone. *Rekomendacija* – neapsiriboti vien teorinių žinių suteikimu apie verslo organizavimo ypatumus. Labai svarbu ilgalaikiams bedarbiams, kurie neturi verslo valdymo patirties padėti išlaikyti verslą, tarpininkaujant tolesnėse konsultacijose, tarpininkauti ”nukreipiant” į susitikimus su buvusiais ilgalaikiais bedarbiais, kurie vadovauja savo verslui.

- ADRP „Darbo rotacija“ Šia priemone, kaip rodo apskrities rajonų pavyzdžiai, dažnai yra naudojama, kai darbuotoją laikinai reikia pakeisti nėštumo ir gimdymo bei vaiko priežiūros atostogų metu. Darbo rotacija yra tokia ADRP, kurioje ilgalaikių bedarbių dalyvauja išties kukliai – 2 ilgalaikiai bedarbiai.. Tokia situacija paaiškinama tuo, jog darbdavių tarpe ši priemonė nėra populiari dėl ne tokių didelių subsidijų, kaip pavyzdžiui, įdarbinimas subsidijuojant, todėl bendrame skaičiuje didesnė ilgalaikių bedarbių dalis „atitenka“ kitai priemonei, ir tokiu būdu ilgalaikių bedarbių skaičius persiskirto. Taip pat ši priemonės neskaitlingumas taip pat paaiškinamas priemonės naujumu ir nedideliu informuotumu apie galimybes darbdaviams. Rekomendacija – pasinaudojant viešųjų ryšių priemonėmis darbdaviams ir visuomenei teikti kuo įvairesnėmis žiniasklaidos priemonėmis informaciją apie lengvatas, įdarbinant bedarbius, pasinaudojant TDB tarpininkavimu. Taip pat būtų galima sukurti patrauklesnį Lietuvos Darbo biržos elektroninį puslapį. Kaip minėta kituose tyrimuose, būtina reguliuoti šios priemonės vykdymo ir finansavimo trukmę. Kaip teigiama, ilgalaikiams bedarbiams nepakanka laiko įsisavinti profesinius įgūdžius, tad ją reikėtų pratęsti nuo 7 mėn. ir ilgiau.

Analitinės dalies - pasiskirstymo aktyviose darbo rinkos priemonėse – išvados, pagal dalyvių skaičių ir pagal dalyvių skaičiaus pokytį

ADRP pagal dalyvių skaičių matyti, jog analizuojamoje apskrityje per 3 analizuojamus metus populiariausia priemonė buvo „Viešieji darbai“, čia ilgalaikių bedarbių skaičius buvo didžiausias – 1016., „Darbo klubas“ – 641 ilgalaikis bedarbis. Mažiausiai populiarios - ADRP „Darbo rotacija“ – 2 ir ADRP „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus įgyvendinimas“- 1 ilgalaikis bedarbis. Tokią situaciją galima paaiškinti tuo, jog ilgalaikiai bedarbiams būdinga turėti trumpalaikius darbinis išpareigojimus arba lankytis tokios ADRP, kurios pagal savo tipologiją nereikalauja aktyvių pastangų. Darbo rotacijos ADRP nėra skaitlinga dėl jos naujumo, o „Vietinių užimtumo iniciatyvų projektus įgyvendinimas“ nėra populiari, nes bedarbystė apskrities rajonuose neviršija 1,3% karto Lietuvos bedarbių procento.

Pagal dalyvių skaičiaus pokytį - didžiausias teigiamas dalyvių pokyčio skaičius yra ADRP “Įdarbinimas subsidijuojant terminuotai”- 466,67. Ši priemonė pradėta įgyvendinti tik 2006 metais.

2007 metais dalyvių skaičius labai padidėjo. Jei 2006m jų buvo 12, tai 2007m. išaugo iki 78. Tai sudaro 466,67 procento. Labai įdomi tendencija, tačiau gal ilgalaikiams bedarbiams psichologiniu aspektu tipinė - pageidavimas įsidarbinti terminuotam laikotarpiui. Panaši tendencija pastebima Viešųjų darbų programoje, kai ilgalaikiai bedarbiai pageidauja dirbti terminuotai, tik įgyjant pragyvenimui būtinų lėšų. Antra pagal tą patį požymį ADRP yra ADRP "Įdarbinimas subsidijuojant neterminuotai" 223,68. ; Mažiausias pokytis arba neigiamas pokytis (kai dalyvių skaičius kasmet mažėja) yra priemonėse ADRP „Viešieji darbai“ -59,5; ADRP "Įdarbinimas į įsteigtas subsidijuojamas darbo vietas" -92,6.

Apžvelgus ilgalaikių bedarbių dalyvavimą ADRP antroji hipotezė pasitvirtina didesne dalimi: ypač ją patvirtina dalyvavimas profesinio mokymo programoje ir įdarbinimo subsidijuojant priemonėse, po kurių ilgalaikiai bedarbiai dažnai įsidarbina neterminuotam laikui. Tačiau dalyvavimas ADRP neteikia absoliučių garantijų, kadangi ilgalaikiai bedarbiai labiau linkę dalyvauti laikino pobūdžio ADRP, kurioms pasibaigus vėl registruojasi pakartotinai.

Analitinės dalies išvados, pagal sociologinio tyrimo rezultatus

Sociologinio tyrimo rezultatai rodo tokią situaciją:

-pagal demografinius duomenis

- Šiek tiek daugiau ilgalaikiais bedarbiais yra linkusios būti moterys Klaipėdos TDB (63,6%), nei vyrai (36,4%), Palangos TDB (moterys – 51,61%, vyrai – 48,39%). Tai paaiškinama tuo, jog moterys daugiau laiko praleidžia turėdamos šeimyninių įsipareigojimų ir tam tikru metu iškrenta iš darbo rinkos. *Pagal amžių* Klaipėdoje daugiausiai ilgalaikių bedarbių yra 25-40m. 39,4%, Palangoje 40-55m. 58,06%. Tai paaiškinama gyventojų skaičiaus ir geografinės padėties specifika. Klaipėdoje ilgalaikiai bedarbiai yra labiau darbingo amžiaus, o Palangoje dėl nedidelio kurortinio miestelio dydžio dauguma darbingo amžiaus žmonių dirba, o iškritę iš darbo rinkos yra priešpensijinio amžiaus asmenys. *Pagal gyvenamąją vietą* daugiausiai ilgalaikių bedarbių gyvena mieste: 75,5% Klaipėdos TDB ir Palangos 90,32%. Tačiau tai dar nieko nepasako apie tokį patį pasiskirstymą apskrityje. Kaip teigia Skuodo TDB specialistai, net 70% ilgalaikių bedarbių gyvena kaime. *Pagal išsilavinimą* tarp ilgalaikių bedarbių nėra labai aiškios tendencijos – ilgalaikiai bedarbiai yra įvairus išsilavinimo, nuo aukštojo iki baigusių 8 klases; kaip rodo tyrimo duomenys registruoti Klaipėdos TDB daugiausia buvo 22% įgiję vidurinį išsilavinimą, o Palangos TDB - 38,71% profesinį išsilavinimą. Tai galima paaiškinti tuo, jog ilgalaikę bedarbystę lemia ne tik išsilavinimas, o ir kitos subjektyvios priežastys: pasyvus gyvenimo būdas, intensyvi technologijų plėtra, žalingi įpročiai ir kt.

-pagal nedarbo charakteristikas

- Tyrime dalyvavusių respondentų *nedarbo trukmė* yra įvairi, vyrauja nuo 12-18 mėnesių iki 2 metų ir daugiau. Klaipėdos TDB daugiausiai ilgalaikių - 36,36% bedarbių nedirbo būtent 12-

18mėn., o Palangos 38,71% apklaustųjų buvo bedarbiais 18-24mėn. Tokie duomenys išryškina tendenciją, jog didesniame pagal gyventojų skaičių regione ilgalaikio nedarbo trukmė yra mažesnė. Abiejuose miestuose vykdyta apklausa parodė, jog daugiau nei pusė ilgalaikių bedarbių iki registravimosi TDB dirbo. (Tokia pati tendencija pateikiama ir Statistikos departamento pateiktuose duomenyse apie respublikos ilgalaikių bedarbių padėtį šiuo klausimu). Tačiau kai analizuojame darbo *netekimo priežastis*, matome, jog ilgalaikiams bedarbiams būdinga neturėti ilgalaikių darbinių išsipareigojimų. Tai patvirtina mūsų tyrimo duomenys. Net 50% Klaipėdos respondentų ir Palangos (daugiausiai iš atsakymo variantų) – 32, 26% teigia, kad darbo neteko savo noru. Galimos ir kitos darbo netekimo priežastys: dėl ligos, dėl etatų mažinimo ir kt. Todėl ilgalaikiai bedarbiai, kuri laiką pabuvę be darbo, registruojasi kaip rodo tyrimo rezultatai, pakartotinai, kas rodo polinkį į bedarbystę. Klaipėdoje TDB net 65,15% ilgalaikių bedarbių *registruojasi pakartotinai*, Palangos TDB pakartotinai registruojasi šiek tiek mažiau ilgalaikių bedarbių - 45,16%.

-pagal darbo paieškos iniciatyvas ir lūkesčius

- Kaip rodo tyrimo rezultatai, ilgalaikiai bedarbiai nelinkę *patys ieškotis* darbo. Tai patvirtino 51,61% Palangos ir 30,30 % Klaipėdos respondentų. *Paieškos būdai* galimi įvairūs, bet Klaipėdoje dominuoja registravimasis darbo biržoje - 77,3%. Jį galima būtų vadinti aktyviu, jei ne ilgalaikių bedarbių atsakymai, kurie verčia abejoti tikraisiais *darbo paieškos motyvais*, kurie, deja nėra naujo darbo susiradimo naudai. Tik 53,8% Klaipėdos TDB registruotų ilgalaikių bedarbių ir vos 22,22% Palangos ilgalaikių bedarbių darbo biržoje žvalgo darbo. 42,22% Palangos ilgalaikių bedarbių TDB registruojasi labiau dėl sveikatos draudimo, o 31,11% dėl noro gauti socialinę pašalpą. Kadangi ilgalaikiai bedarbiai ilgą laiką būna be darbo ir nurodo įvairias *neįsidarbinimo priežastis*, iš kurių Klaipėdos 43,1% netenkina darbo užmokestis, o 39,4% ilgalaikių bedarbių nurodo sveikatos problemas. Stebėtina, kad tik 21% Klaipėdos ir 2,22% Palangos respondentų pageidauja persikvalifikuoti, kas bedarbiams garantuotų, kad nebereikės darbo biržoje registruotis pakartotinai. Vis gi, remiantis anketinės apklausos duomenimis matyti, jog ilgalaikiai bedarbiai tarsi susiskirsto į dvi dalis – pasyviają, kuri teigia, kad ADRP nedalyvavo (56,06%) ir aktyvesnę, kuri dalyvavo priemonėse; pastaroji vėl gi dar skyla į dvi dalis, kur 18,9% dalyvavo profesinio mokymo ADRP ir vėliau įgiję profesiją įsidarbina ir pasyviają, kuri yra antroji pagal pasirinktas ADRP – „Viešuosiuose darbuose“, kuri yra laikina ir vėliau ilgalaikiai bedarbiai grįš į darbo biržas.
- Vertinant ilgalaikio nedarbo mažinimo kryptis, manoma, jog labiausiai efektyvu būtų, jei ilgalaikių bedarbių integracinius procesus paspartintų įstatyminės bazės tobulinimas ir iš to sekančios priemonės, kur apimtų visumą institucijų: nuo LR Seimo, LR Vyriausybės, LR ministerijų, kitų institucijų, privatų iki nevyriausybinių organizacijų kuruojamo sektoriaus.

LITERATŪRA

1. Armstrong, H., Taylor, J., (2003). Regional economics and policy. 3rd edition. Oxford: Blackwell.
2. Balys, K., Paulavičius, A., (2002) Darbo rinka. Vilnius: VPU.
3. Beržinskienė, D. (2005). Nepanaudotų užimtumo galimybių priežastys. Prieiga per internetą:<http://www.smf.su.lt/documents/konferencijos/Galvanauskas%202005/2005%20m.%20leidinys/Berzinskiene.pdf>. [Žiūrėta 2007-10-10].
4. Blažienė, I., Česnuitytė, V. (2003). Gyventojų pajamų, išlaidų ir apmokestinimo tyrimas socialinės ekonominės stratifikacijos požiūriu. Darbo ir socialinių tyrimo instituto ataskaita. Prieiga per internetą: <http://www.dsti.lt/tyrimai.html> [Žiūrėta 2007-10-10].
5. Boumol, W.J., Blinder, A. S., (1994). Macroeconomics: principles and policy. 6 th edition. Fort Worth: The Driden Press.
6. Brasienė, Ž. (2006). Nedarbas ir prognozavimas. Magistro darbas. Šiauliai.
7. Damidavičius, M. (1997). Bedarbių nedarbo trukmė pagal jų socialinius ir demografinius požymius. Lietuvos statistikos departamento darbai
8. Damidavičius, M. (1999). Darbo rinkos reguliavimo kryptys ir priemonės: Lietuvos statistikos darbai, 1999/1. Vilnius.
9. Damidavičius, M. (2000). Aktyvi rinkos politika ir nedarbas. Ekonomika ir vadyba: tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga. Kaunas.
10. Darbo rinkos terminai ir sąvokos (1998). Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba. Vilnius: DSTI.
11. Dėl Ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonių organizavimo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo“ 2002 Nr. 96-4224. Prieiga per internetą: <http://www.darborinka.lt/?pid=409> [Žiūrėta 2007-10-12].
12. Griffiths, A., Wall, S. (2004). Applied economics. 10th edition. Harlow: Prentice Hall.
13. Gruževskis, B. (2002). Žmogaus socialinė raida. Užimtumas. Vilnius.
14. Gruževskis, B., Okunevičiūtė – Neverauskienė, L. (2003). Jaunimo integracijos į darbo rinką problemos. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. Kaunas: VDU
15. Gruževskis, B., Okunevičiūtė – Neverauskienė, L., Bagdžiūnienė D., Kabaila A. (2006). Darbo rinkos profesinio mokymo ekonominis ir socialinis efektyvumas bei rekomendacijos profesinio mokymo vykdymo efektyvumo didinimui bei praktinio mokymo kokybės gerinimui. Darbo ir socialinių tyrimo institutas.
16. Ilgalaikių bedarbių, įregistruotų Vilniaus darbo biržoje 2004-11-01, darbo motyvacijos tyrimas. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/vilnius/_ap_pa_2004.htm [Žiūrėta 2007-10-12].

17. Jakutis, A. Petraškevičius, V. Steponavičius, A. (1999). Ekonomikos teorijos pagrindai. Kaunas : Smaltija.
18. Jakutis, A., Petraškevičius, A., Steponavičius, A. (1999). Ekonomikos teorijos pagrindai. Vilnius.
19. Jurgelaitis, N. (2005). Atsakymas į pasiūlymą dirbti – špyga. Kauno diena: 2005-10-12 Nr. 237
20. Klaipėdos (miesto, rajono) darbo biržos 2005 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/klaipeda/ataskaitos/ataskaitos_p.html. [Žiūrėta 2008-04-10].
21. Klaipėdos (miesto, rajono) darbo biržos 2006 m. veiklos ataskaita; Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/klaipeda/ataskaitos/ataskaitos_p.html. [Žiūrėta 2008-04-10].
22. Klaipėdos (miesto, rajono) darbo biržos 2007 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/klaipeda/ataskaitos/ataskaitos_p.html. [Žiūrėta 2008-04-10].
23. Kretingos (miesto, rajono) darbo biržos 2005m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/kretinga/img/2005MetuAtaskaita.zip>. [Žiūrėta 2008-04-11].
24. Kretingos (miesto, rajono) darbo biržos 2005m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <http://www.ldb.lt/kretinga/img/Visa2006ataskaita.zip>. [Žiūrėta 2008-04-11].
25. Kretingos (miesto, rajono) darbo biržos 2005m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/kretinga/img/2007M_%20DB_VEIKLOS_ATASKAITA.zip. [Žiūrėta 2008-04-11].
26. Krumplytė, J. (2005). Darbo jėgos regioninio mobilumo socialekonominis pagrindas. Magistro darbas. Šiauliai.
27. Kudarauskaitė, S. (2007). Ilgalaikių bedarbių padėties ES darbo rinkoje tyrimas. Ekonomikos bakalauro studijų baigiamasis darbas. Šiauliai.
28. Lietuvos Respublikos Nedarbo Socialinio draudimo įstatymas (2003). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=224462 [Žiūrėta 2007-10-12].
29. Lietuvos Respublikos Bedarbių rėmimo įstatymas (aktualus nuo 2005 sausio 1 d.). Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=248166 [Žiūrėta 2007-10-12].
30. Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymas. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=279173&p_query=&p_tr2= [Žiūrėta 2007-10-12].
31. Lisabonos strategijos įgyvendinimas. Prieiga per internetą: http://www.lrtt.lt/Lietuva%20EESRK/Lisabona%20is%20Kvedaraites/ces1468-2005_d_lt.pdf [Žiūrėta 2008-05-15].
32. Lukoševičius, V., Stanevičius, P., (1998). Teorinė ekonomika I d. Vilnius.
33. Martinkus B., Beržinskienė D. (2005). Lietuvos gyventojų užimtumo ekonominiai aspektai : monografija. Kaunas : Technologija.
34. Martinkus, B., Savanevičienė, A., (1996). Darbo ekonomika. Kaunas: Technologija.
35. Martinkus, B., Beržinskienė, D., (2005). Gyventojų užimtumo teoriniai aspektai. Kaunas: Technologija.

36. Martinkus, B., Sakalas, A., Savanevičienė, A. (2000) Darbo išteklių ekonomika ir valdymas : vadovėlis. Kaunas: Technologija.
37. Matuzevičiūtė, K. (2004). Nedarbo priežasčių analizė Šiaulių apskrityje ir jo mažinimo kryptys. Magistro darbas. Šiauliai
38. Metrikenė, J. (2006). Padėtis darbo rinkoje ir užimtumas Telšių apskrityje. Magistro darbas. Šiauliai.
39. Nikitina, S., Markauskienė A. (2001). Nedarbas ir jo didėjimo priežastys ekonomikos pertvarkymo Lietuvoje metu. *Ekonomika ir vadyba – 20005 pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija.
40. Okunevičiūtė - Neverauskienė, L., Gruževskis, B., Moskvina, J., Šileika A., Pocius, A., Šlekienė, A. (2007). Aktyvios darbo rinkos politikos priemonių efektyvumo tyrimas. IV-ojo mokslinio tyrimo etapo ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/ldb_use/pub_docs/ADRPP%20efektyvumo%20tyrimas.doc [Žiūrėta 2007-04-02].
41. Pass, Ch., Lowes, B., (1997). *Ekonomikos terminų žodynas*. Vilnius: Baltijos bisnis.
42. Petrauskas, A. (2000). Socialinės nedarbo problemos. *Esu*, Nr. 5
43. Pocius, A. (1999). Lietuvos darbo rinkos struktūriniai lygiai. *Ekonomika ir vadyba*. Kaunas.
44. Pocius, A. (2005). Struktūrinis nedarbas Lietuvoje, Lietuvos ekonomikos apžvalga. Nr. 2 Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.
45. Pocius, A. Moskvina, J. (2006). Šalies darbo rinkos tendencijos ir perspektyvos: gyventojų aktyvumo pokyčių įvertinimas. Lietuvos statistikos darbai 2006 Nr.1
46. Pocius, A. Okunevičiūtė – Neverauskienė, L. (2003). Ilgalaikio nedarbo problema Lietuvoje. *Filosofoja, sociologija*. 2003 Nr. 1
47. Randy, Ch. Epping. (1995). *Pasaulio ekonomikos ABC: septyniasdešimt viena ekonomikos sąvoka, galinti pakeisti jūsų požiūrį į pasaulį*. Kaunas: Litterae Universitatis.
48. Rimdžiūtė, E. (2006). Ilgalaikis nedarbas ir jo mažinimo kryptys Lietuvoje. *Ekonomikos bakalauro studijų baigiamasis darbas*. Šiauliai.
49. Rudzinskienė, A. (2005). *Socialinė statistika*. Vilnius.
50. Ruplienė, D. (2006). Nedarbo lygio Lietuvoje ir jo regioninės diferenciacijos analizė. Magistro darbas. Šiauliai.
51. Sandaraitė, O. (2006). Jaunimo integravimas į darbo rinką. Magistro darbas. Šiauliai
52. Snieška, V., Baumilienė, V., Bernatonytė, D., Čiburienė, J., Juozapavičienė, A., Kavaliauskienė, V., Keršienė, R., Markauskienė, A., Mrazauskienė, B., Navickas, V., Pukelienė, V., Startienė, G., Urbonas, J. (2001). *Makroekonomika*. Kaunas: Technologija.
53. Snieška, V., Baumilienė, V., Bernatonytė, D., ir kt. (2001). *Makroekonomika*. Kaunas: Technologija.
54. Stancikas, E. (1990). *Darbo apmokėjimo organizavimas: teorija ir praktika*. Vilnius.

55. Šileika, A., Andriušaitienė, D. (2007). Istorinis metodologinis darbo rinkos sampratos aspektas. *Verslas: teorija ir praktika*. Vilnius: Technika, 2007, t. 8, Nr. 1, p. 19-23.
56. Šilutės (miesto, rajono) biržos 2005m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/silute/fr_ataskaitos.html [Žiūrėta 2008-04-12].
57. Šilutės (miesto, rajono) biržos 2006m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/silute/fr_ataskaitos.html [Žiūrėta 2008-04-12].
58. Šilutės (miesto, rajono) biržos 2007m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: http://www.ldb.lt/silute/fr_ataskaitos.html [Žiūrėta 2008-04-12].
59. Šlekys A. (2002). Nedarbas didina žmonių riziką tapti skurstančiais. Prieiga per internetą: <http://www.lrinka.lt/Pranesim/As.phtml> [Žiūrėta 2007-10-12].
60. Šniepis A. (2006). Apie darbo rinkoje pažeidžiamų visuomenės grupių tyrimą. „EQUAL greitkelis: vystymo bendrija Klaipėda-Vilnius“. Prieiga per internetą: <http://www.darborinka.lt/files/pazeidzimu%20visuomenes.pdf> [Žiūrėta 2007-12-12].
61. Tarptautinių žodžių žodynas Zodziai.lt. Prieiga per internetą: <http://www.zodziai.lt/tarptautiniai/index.php?page=paieska> [Žiūrėta 2008-04-12].
62. Vetlov, I. (2003). Baltijos šalių ekonomikos augimo apskaita. Pinigų studijos. Ekonomikos teorija ir praktika. Nr. 3. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2003_3/vetlov.pdf [Žiūrėta 2008-04-15]
63. Žemaitis, B. (2006). Darbdaviai ieško darbuotojų, bedarbiai kratosi darbų. Švyturys, 2006-06-23 Nr. 48.
64. Капелиушников, Р.И. (2002). Общая и регистрируемая безработница: в чем причины разрыва? Препринт WP3/2002/03, серия WP3 "Проблемы рынка труда". Москва: ГУБШЗ Prieiga per internetą: http://www.hse.ru/science/preprint/WP3_2002_03.pdf [Žiūrėta 2008-05-02].
65. Михнева, С.Г. (2001). Рынок труда: методологические и теоретические основы познания (системно-эволюционный подход): Монография. Волгоград: Волгоградский государственный технический университет.

PRIEDAI

B.Martinkaus ir D. Beržinskienės (2005) sudaryti diferenciniai darbo rinkos požymiai

Autorius	Požymis	Pagrindiniai teiginiai
Harms B. (1923); Stobbe R. (1991); Marschall A. (1993); Franbach (1999)	Darbo veiksnio specifiškumas	Darbas, kaip subjektyvus veiksnys, grindžiamas asmeninių savybių principu, neatskiriamu nuo paties individo. Darbo veiksnio naudojimas priklauso ne tik nuo materialaus įvertinimo, bet ir nuo specifinių, psichologinių, ergonominių ir kt. Savybių. Darbo veiksnio mobilumas gana ribotas, palyginti su kitais gamybos veiksniais.
Reynolds I.G.(1987); Masters S.H. (1987); Moser C.H. (1987)	Darbo rinkos daugiadimensiškumas	Darbo rinką sudaro daugybė dalinių darbo rinkų, besiskiriančių teritorini, administraciniu, asmeniniu, kvalifikaciniu ir kitais požymiais.
Stobbe R. (1991); Marschall A. (1993);	Darbo pasiūlos ir paklausos sąveikos pobūdis	Darbo pasiūlą darbo rinkoje reguliuoja ekonominiai, demografiniai, kultūriniai, psichologiniai, socialiniai ir kiti veiksniai, o darbo paklausą - labiau ekonominiai veiksniai, pelno dinamika. Dėl neekonominių veiksnių inertškumo darbo pasiūla yra stabilesnė nei darbo paklausa.
Reynolds I.G.(1987); Masters S.H. (1987); Moser C.H. (1987)	Informacijos ribotumas	Dėl pačios darbo jėgos pobūdžio ir diferencijų (asmenų gebėjimo, kvalifikacijos lygio) nepakankamai išvystytos darbo jėgos rinkodaros), darbo rinkos dalyviai neturi pakankamai išsamios informacijos apie situaciją darbo rinkoje.
Rotschild W.K. (1975) Savanevičienė A. (1996) Martinkus B. (1996, 2003) Damidavičius M. (1999) Laužackas R. (1999)	Socialinis aspektas	Egzistuojanti socialinė intervencija, veikianti per visuomeninius institutus (arbo tarnybų, darbdavių, profsajungų, darbo tesės sąjungos) pakeičia teises ir institucines darbo rinkos sąlygas. Darbo rinka labiau nei kitos rinkos yra reguliuojama instituciniu bei politiniu požiūriais.
Stobbe R. (1991);	Struktūros specifiškumas	Vyrauja disproporcijos darbo jėgos

Marschall A. (1993); Krugman P.R. (1991); Olgaard A. (2001)		pasiūlos ir paklausos sąveikos mechanizme. Egzistuoja mažesni darbdavių informacijos paieškos ištekiai, palyginti su asmenų, ieškančių darbo.
Stobbe R. (1991); Marschall A. (1993); Solloe M.R. (1990)	Darbo jėgos kainos nustatymas	Susidarančią darbo kainą darbo rinkoje sąlygoja keletas veiksnių: asmens socialinis statusas, sąnaudos, susijusios su gamyba, investicijomis, rinkos reguliavimu ir pan.
Reynolds I.G.(1987); Masters S.H. (1987); Moser C.H. (1987)	Stabilumo veiksnys	Skirtingai nuo prekių ir paslaugų rinkos, didelė darbuotojų kaita įmonės lygiu yra neigiamas reiškinys.
Kapeller D. (1999); Kreimer M. (1999); Leitner A. (1999); Lorenz S. (1997); Kotler B.(2000)	Heterogeniškumo principas	Heterogeninės darbo rinkos analizės plotmėje skirtingai vertinamos moterų, vyčių, jaunimo, pagyvenusių asmenų, marginalių darbo rinkos grupių užimtumo galimybės.
Edwards R.C.(1989); Reich M (1989); Victorisz T. (1973); Harrison B. (1973); Piore M.J. (1971); Doeringer P.B. (1971);	Rinkos segmentuotė	Darbo rinkos dichotomijos pagrindu skiriamos pirminė ir antrinė darbo rinkos (horizontali segmentuotė), besiskiriančios egzistavimo sąlygomis, bei vidinė ir išorinė darbo rinkos (vertikali segmentuotė).

nis
ntas

BURGELAITIS

lygis Lietuvoje kas-
čiau statistika rodo,
se gyvenantys neišsi-
es nesugeba susirasti
o ir kitų didžiųjų ša-
verslininkai nekvalifi-
otojus samdo atokes-
g regionuose. Dauge-
siųvų pripažįsta, kad
ras kvalifikacijos dar-
met vis labiau trūksta.
e verslininkų žodžiai
iš piršto? Gal jie be-
ori mokėti bent jau
o atlyginimo ar pa-
alių darbo sąlygų?
si atsakymus į šiuos
erslininkais apsimetę
os" žurnalistai apsk-
dams siūlė gerai ap-
rba, tačiau daugelis
susiidomėjo galimybe
ai ir gauti kone 2000

sąlygų

erslininkai pastaruoju
jo žvalgytis į atokes-
sjonus, esą regione
nčiųjų dirbti. Kauno
riklausomai nuo raju-
o lygis svyruoja nuo
centų. Tarp bedarbių
išilavinimo neįgijusių
odytu, kad būtent jie
nekvalifikuotus - kro-
nių darbininkų ar gy-
ėtojų darbus.

(Nukelta į 5 p.)

Atsakymas į pasiūlymą dirbti - špyga

"Kauno dienos" žurnalistai įsitikino, kad daugumos kaime gyvenančių bedarbių nevilioja legalus darbas ir net 2000 litų atlyginimas

Darbo valandomis Pakuonio gatvėmis slampinėję vietiniai Vidas ir Arūnas štai taip atsakė į siūlymą dirbti už 2000 litų per mėnesį

Evaldo MAKARSKO nuotrauka

Atsakymas į pasiūlymą dirbti - špyga

Prisitačiusių moterį išgąsdino pasiūlymas vykti į užsienį

(1 p.)

...špygė kirkio - ilgas metas gyvenimo laukimo neturintis...
...kad nebent dirbti. "Kauno..."
...būna labai įsitikinę, kad...
...atlyginimai išgąsdo...
...nepatvirtė galvoti apie...
...sveikata.

...Prieš rajone, Priešono gyven...
...tikim, tikim deliktus žmoniją ne...
...dabo. Kai kurie jų verčiau se...
...darbas - skina obuolius,
...pasiūkimais. Didžioji dalis
...lėta nelegaliai.

...špygė parduotuvėje - vos ke...
...prieš. Parduotuvė iš kurio pers...
...kad rasti darbuotojų has ga...
...sukti, esą daugelis dirban...
...sveikata žmoniją kasdien rim...
...sveikata veikiančią medžio ap...
...sveikata.

...lėta valdoma gatvėmis...
...sveikata vietiniai Arūnas inesa...
...sveikata (sveikata) ir Vidus. Tamo...
...darbo metu netgi. Tiesą sa...
...sveikata sūriai apmėto liebav...
...sveikata trūkstant darbuočių, kai...
...sveikata verslininkai ryšiai samdyti
...sveikata neįvengiamas asmenis.

...lėta diena. Priemonės stiegia...
...sveikata įmonė, išskome pa...
...sveikata darbininko. Kviečia, sarg...
...sveikata, paaiškinome. Iš karto buvo
...sveikata, kad pasiūlymas jų nesudo...
...sveikata. "O kokį atlyginimą siūlote?
...sveikata dirbti du tris mėnesius ir
...sveikata? Iš kur galime žinoti, kad
...sveikata dirbti pelningai ir ne...
...sveikata?" - viena po kito klaus...
...sveikata bėr Arūnas ir Vidus.

...sveikata "O kiek norėtumėte uždirbti?"
...sveikata. "Tu mūsų neįpirki...
...sveikata. Žinok, kad mūsų pas...
...sveikata brangių kainu. Jei bū...
...sveikata anksčiau, dar gal...
...sveikata. "O dabar sau galime pasiū...
...sveikata špygė atėjo Vidus.

...sveikata Vyrų nesuviliojo nei žadamos
...sveikata garantijos, nei lanksti
...sveikata sistema, nei galimas
...sveikata lėta užsieninčių lėta užsieninimas.
...sveikata. "Turiu mums autobus...
...sveikata. "Mes ne apservime automobilių", -
...sveikata patvirtinti ir naujo namo.

Ūnigų reikalauja valstybės

...sveikata Parduotuvė dar kelis kilomet...
...sveikata. Susijonė ties dviem žole pjo...
...sveikata vyriausybė. "Vyrų, gal iško...
...sveikata darbu?" - pasiteiravome. "O ka...
...sveikata, jog dirbame", - atrodė ant
...sveikata tap alaus būrelis pinesų vy...
...sveikata.

...sveikata Ir žemes paaiškinome, kad mus...
...sveikata stengiamai įmonei reikalingi
...sveikata atitinkami, esą į darbą ketname
...sveikata kiti kolonistai žmoniją. Tačiau
...sveikata mūsų pasiūlymus apskri...

...sveikata tai nedomino. Net kai paskalbome
...sveikata apie galimybę uždirbti du tūkstan...
...sveikata litų, vyrų vis tiek nepanoro
...sveikata bene jau išklausyti, ką siūlome.

...sveikata "Ir kaime nespaime dirbti. Tu...
...sveikata rime 2 hektaras žemės. Kas tau sa...
...sveikata kė, kad ieškome darbo?" - pikmo...
...sveikata si vyras ir patarė nerūdyti joms
...sveikata ilaisti bei šgeriti alaus.

...sveikata Kada jie paskutinį kartą dirbo
...sveikata legaliai? "Gal prieš dešimt metų,
...sveikata kai kolūkiai dar nebuvo išdrasky...
...sveikata ti", - atsakė vyras. O į klausimą, ku...
...sveikata dėl per keliolika metų nesustra...
...sveikata kito darbo, kaimečiat atrodė, jog
...sveikata niekas nesitūlė. "O dabar jau nebe...
...sveikata trime", - nei nebando neigti vie...
...sveikata tintis.

...sveikata Je nesėpė, kad dešimti dalyi p...
...sveikata draugų, išgerinėti kaimiečių, ne...
...sveikata rui maldavė užsienium, o išgy...
...sveikata veni būndi verslamsi seni...
...sveikata tins ūkiu dirbais. Užsienio dar...
...sveikata šovų, kelis gyvulius, kelis šimtus
...sveikata litų per mėnesį gauna už valkos.
...sveikata "Neviskandžiame, galime gyventi.
...sveikata Tačiau ir valstybė galėtų mums
...sveikata skirti daugiau dėmesio, dabar su...
...sveikata sidaru spūdis, jog esame niekam
...sveikata nereikalingi", - išaukštintams bū...
...sveikata dirbti simptomų negalėjo nusukti
...sveikata vyrų.

Nedirba tik alkoholikai

...sveikata Prieš rajone, Purvintū kaim...
...sveikata me, taip pat gyvena ne vienas be...
...sveikata darbas, tačiau ir šie "Kauno dienos"
...sveikata žurnalistas nepavyko rasti nė vie...
...sveikata no žmogaus, kurį norėtų dirbti.
...sveikata Prie kaimo parduotuvės susikome
...sveikata Gintautą Žūką. Vyras puse etapo
...sveikata dirba bendrovėje "Priešų vaade...
...sveikata mys". "Atlyginimas nėra didelis,
...sveikata sūriai veršiamės, dažnai pagabo...
...sveikata ju apie papildomą darbėlį", - išgir...
...sveikata dėj, jog siūlome darbą, sakė vyras.

...sveikata Šį kartą bendrėme ieškoti darbi...
...sveikata ninką, kurie kas rytą suikčių va...
...sveikata žionti iki Kauno, maždaug 25 kilo...
...sveikata metrus. "Ieškome vamuotojų. Be...
...sveikata kaitų važinėti po visą Lietuvą, o
...sveikata dirbti ne ilgiau nei aštuoni valan...
...sveikata das", - aiškino vyras. G.Žūkas
...sveikata atrodė susidomėjęs, tačiau kas už...
...sveikata siminime, jog pradėti dirbti reikė...
...sveikata tu jura kiną savaitę, jis emė objekti...
...sveikata "Turku šlokių tekiu rapesčių, serga
...sveikata sūmus. Dirbti galėčiau pradėti po
...sveikata kelis savaites, kai išspėju asme...
...sveikata nines problemus", - sakė vyras.

...sveikata Suikome palaikyti ir pradėjome
...sveikata kalbėti apie atlyginimą. "Kiek no...
...sveikata rėnūnėte uždirbti?" - pasiteiravo...
...sveikata me. "Kad nežinau. Neteikiu pa...
...sveikata mirti, jog teks kasdien važiuoti iki
...sveikata Kauno ir atgal. Mieste taip pat nū...
...sveikata dosiuosi visuomeniniu transportu",
...sveikata - namykė vyras. Po ilgo abejonių

Ilgirodų pasiūlymą dirbti šie vyrų lėta visiškai abejingi

Vienintelis Gintis Korauskas į naująją darbuosietį sutiko atvykti kitos dienos rytą

Purvintū kaimo gyventojas Gintautas Žūkas net nepradėjęs dirbti buvo linkęs kelti savo sąlygas

Redakcija ANKARSKO rašytojas

...sveikata prastai, kad į rinkas netėtų gauti
...sveikata ne mažiau nei pusantro tūkstančio
...sveikata litų. "Žinoma, kiti anųgi dirbti
...sveikata nepasimoka", - pasiūlė G.Žūkas.

...sveikata Kiti kaimo gyvenojai darbo pa...
...sveikata siūlymus nesidomėjo, mar daugelis
...sveikata kasdien vyksta į darbuosietis
...sveikata Priešus. "Galų iš karto pasaky...
...sveikata ti, jog darbuotojų pas mus nerasi...
...sveikata te, darbo neturi tik alkoholikai", -
...sveikata pasiūlė elektiriku dirbantis vie...
...sveikata tintis.

Darbas užsienyje - bauginantis

...sveikata Laukiškų autobuų stotėje lū...
...sveikata kuriauo tik viena moteris. "Labai
...sveikata diena, gal ieškome darbo?" - poitei...
...sveikata ravome. "Turiu šlokių tokį, dabar
...sveikata vykstu į žemės ūkiu bendrovę
...sveikata Šionelės dietoju moki, prižiūriu
...sveikata parūkus", - aiškino Dava pris...
...sveikata tautius moters. Jos atlyginimas -
...sveikata kiek didesnis nei 600 litų. "Dau...
...sveikata giu nei du litus kasdien išleidu
...sveikata autobuui bilietui", - aiškino mo...
...sveikata tintis, patikimus, jog už šešis šimtus
...sveikata litų sigalva pragyventi.

...sveikata "Siūlome gerokai didesni atly...
...sveikata ginimą. Mūsų bendrovė vielo jūri...
...sveikata nus dirbus - ir Lietuvoje, ir užsi...
...sveikata enyje", - paaiškino. Žodis "užsi...
...sveikata eno" Daug pasibėžimai išgąsdino.
...sveikata "Ne, man tokiu darbu nerūdu. Po...
...sveikata riu gyvulių, niekas nepalio išva...
...sveikata žionti", - sumetimais kalbėjo mot...
...sveikata tintis. Iš jos reikėtos nesunku buvo

...sveikata susidaryti įspūdį, jog moters yra
...sveikata girdėjusi apie į užsienio viešnamius
...sveikata iškeliamas merginas. "At tokiais da...
...sveikata lykais nežinau", - atrodė moters
...sveikata ir apsidžiaugė, jog atvyksta jos au...
...sveikata tobosus.

...sveikata Žurnalistinio eksperimento me...
...sveikata tu bendravome su keliadaimė be...
...sveikata darbių. Didžioji jų dalis neturėjo
...sveikata nuomonio darbo, tačiau tik vien...
...sveikata telis Gintis Korauskas sutiko į nau...
...sveikata jįją darbuosietį atvykti kitos dienos
...sveikata rytą ir reikalaujama laiku pradėti
...sveikata dirbti. Gintinkeuse gyvenantis vy...
...sveikata ras sutiko su visomis pasiūlytomis
...sveikata sąlygomis. Kiti kalbėjo apie per
...sveikata mažą atlyginimą, per didelį atstu...
...sveikata mą, per sunkų darbą ar rasdavo ki...
...sveikata tų priekabų, todėl jie negali dirb...
...sveikata ti.

Atitrūkę nuo rinkos

...sveikata Kauno darbo biržos direktorius
...sveikata Augustinas Keturakis sakė, kad
...sveikata mieste ir rajone nedarbo lygis yra
...sveikata paraktus. "Kauno rajone darbo ne...
...sveikata turi kiek daugiau nei tvis procent...
...sveikata tai dabingu amžiaus žmoniją", -
...sveikata sakė Kauno darbo biržos vadovas.
...sveikata Jis jau ne vieną kartą metus pasiebi
...sveikata tendenciją, kad kaime yra gerokai
...sveikata daugiau žmonių, kurie sąmoningai
...sveikata vengia registruotis darbo biržoje.
...sveikata "Je, many, tum kintųjų pajonai ir
...sveikata nemamu, jog reiklia registruotis
...sveikata Darbo biržoje", - sakė A.Keturakis.
...sveikata Didžioji dalis žurnalistinio ekspe...

...sveikata rimento meta kalbinti kaimiečių
...sveikata prisipažino mūsų užsienotavę
...sveikata Darbo biržoje.

...sveikata A.Keturakis mano, kad kaime
...sveikata ilgalaikių bedarbių yra gerokai
...sveikata daugiau dėl kelių priežasčių. Esą
...sveikata kai kurių netenkina mažas darbo
...sveikata užmokestis, siūlomas darbo sąly...
...sveikata gos. "Žinoma yra ir tokių, kurie
...sveikata apskritai neaustrėję dirbti", - pi...
...sveikata tikino A.Keturakis.

...sveikata Priešų darbo biržos direktoriaus
...sveikata Algis Albukevičius sako, kad arti
...sveikata Kauno esančiame rajone bedarbių
...sveikata kasmet mažėja. Jo neteibina dar...
...sveikata buotojų steigiami besukandžionys
...sveikata verslininkai. "Į Priešus ketina in...
...sveikata vestuoti "Audimas", bada nemaži
...sveikata naujų darbo vietų, darbuotojų kam...
...sveikata met vis labiau trūksta", - pripaži...
...sveikata no A.Albukevičius.

...sveikata Pasak jo, daugelis kaimiečių
...sveikata apskritai nebentori dirbti. "Ivadyti
...sveikata rūslius skaičius būių gametini
...sveikata sunku. Dals bedarbių renkimas so...
...sveikata cialinomis išmokomis, kit apskaitai
...sveikata neturi jokių ambicijų, yra atitrūkę
...sveikata nuo darbo rinkos. Jei toki žmones
...sveikata ir pradeda dirbti, paprastai dirba
...sveikata vos kelia mėnesius", - sakė Priešų
...sveikata darbo biržos vadovas.

...sveikata Specialistai nesiryto įardyti,
...sveikata kiek procentų kaimiečių nebentori
...sveikata dirbti, tačiau sako, kad pasyvysti
...sveikata bedarbių kasmet vis daugėja. Tuo
...sveikata tarpu kasmet atsiranda ir vis dau...
...sveikata giu lėvų darbo vietų.

Darbdaviai ieško darbuotojų, bedarbiai kratosi darbų

Bronius ŽEMAITIS

Bedarbis Stanislovas rajono Darbo biržoje registruojasi nuo 2004-ųjų gruodžio. Vyras nemažai metų dirbo elektromonteriu. Tačiau darbo stažo senatvės pensijai gauti nepakanka. Trūksta net 15 metų. Žmona taip pat bedarbė. Stanislovas, atvykęs į Darbo biržą pokalbiui ką toliau daryti, skundėsi, kad Erlėnuose nėra darbų. Klausimą, ką jis apskritai galėtų dirbti, ėmė skųstis blogu regėjimu, bloga sveikata. Nenorėjo nieko girdėti ne tik apie statybininko specialybės kursus, bet ir apie darbą Salantų degalinėje. Anot jo, gal pensinio amžiaus nesulauksias, kam dabar vargti. Duonai, druskai užsidirbęs dirbdamas pavienius darbus.

Stanislovas kratosi ir individualios veiklos. Darbo biržos specialistai posėdžio metu Salantų seniūnijos darbuotojų teiravosi, ar jie nepriimtų žmogaus dirbti viešųjų darbų. Pasirodo, Stanislovas šiuos darbus jau yra dirbęs. Daugiau tokio „darbininko“ nenorėtų matyti. Stanislovas skundėsi, kad prastai mato, tačiau ant smulkiai surašyto dokumento, į dvi siauras jo eilutes, pasirašė tiksliai.

Už Darbo biržos specialistų siūlymų ignoravimą, Stanislovui skirta nuobauda: Darbo biržoje pakartotinai jis galės registruotis tik po pusės metų. Per tą laiką susirgus, patekus į ligoninę, už gydymą teks mokėti pačiam.

Kaip sakė Darbo biržos direktorės pavaduotoja Virginija Domeikienė, žmogus nenori spręsti savų problemų, nenori, kad jam kas ir padėtų.

„Viena beviltiškiausių istorijų, –

taip 54-erių Antano situaciją apibūdino Darbo biržos Klientų aptarnavimo poskyrio vadovė Rima Gužauskienė. – Jis nieko nenori, ir mes ne ką galime jam padėti“.

Prasta Antano sveikata. Gydytojų komisija neduoda invalidumo grupės. Žmogus sveikatą prarado įnikęs į alkoholį, kurio neatsisako ir dabar. Todėl, pasak Darbo biržos specialistų, dirbdamas viešuosius darbus, ne jis grėbį valdo, o grėblys jį. Kam toks darbininkas reikalingas? Kartais Antanas neturėdavo maisto, jausdavo silpnumą. Darbo biržos darbuotojams pasiteiravus, iš kur vyras turįs pinigų rūkalams pirkti, jis iš kelninių kišenės ištraukė popierinę dėžutę, kurioje – vien nuorūkos. Jas Antanas renka gatvėse.

(Nukelta į 8 p.)

Klaipėdos miesto teritorinės darbo biržos DBAK 3 forma ketvirčiui

Forma suderinta
Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės
2007-03-26 raštu Nr. (1.7-111)-444

Forma patvirtinta
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir
darbo ministro 2007 m. kovo 27 d. įsakymu Nr. A1-85

KLAIPĖDOS DARBO BIRŽA
(teritorinės darbo biržos pavadinimas)

Lietuvos darbo biržai
Geležinio Vilko g. 3A, LT- 03131 Vilnius

2007 M. 4 KETVIRČIO ATASKAITA DBAK3
APIE DARBO RINKOJE PAPILDOMAI REMIAMŲ BEDARBIŲ DALYVAVIMĄ DARBO RINKOS UŽIMTUMO PRIEMONĖSE

2008 01 02 Nr. STN-1
(data)

Iš viso

Klaipėda
(sudarymo vieta)

Eilės Nr.	Darbo rinkoje papildomai remiamų bedarbių grupės	įregistruota papildomai remiamų bedarbių		iš viso	įdarbinimas										pagal terminuotą darbo sutartį	
		per ketvirtį	ketvirčio pabaigoje		iš viso	pagal neterminuotą darbo sutartį										
						iš viso	į laisvas darbo vietas	pagal darbo rinkos priemones		į socialinių įmonių subsidijuojamas darbo vietas	iš viso					
1.	Iš viso darbo rinkoje papildomai remiamų bedarbių	1719	2941	1177	1053			211	0			6	154	51	79	1
1.1.	Pagal grupes: pradedantys darbinę veiklą pagal įgytą specialybę ar profesiją	88	41	134	129	27	0	0	X	51	6	0	X	0	0	5
1.2.	iki įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje nedirbę 2 ir daugiau m.	624	1099	354	337	72	0	2	37	X	42	0	X	0	0	17
1.3.	nešios moterys, šeimos pasirinkimu vaiko motina (imotė) arba tėvas (tėvis), vaiko globėjas, rūpintojas, faktiškai auginantis vaiką iki 8 metų arba neįgalų vaiką iki 18 metų (iki 2005 m. liepos 1 d. pripažintą vaiku invalidu)	372	559	301	278	51	0	0	50	X	11	1	X	0	0	23
1.4.	vyresni nei 50 metų darbingi asmenys	814	1669	478	397	76	0	3	70	X	30	0	X	0	0	81
1.5.	asmens, grįžę iš laisvės atėmimo vietų, kai laisvės atėmimo laikotarpis buvo ilgesnis kaip 6 mėn.	33	29	27	23	5	0	0	0	X	4	0	X	0	0	4
1.6.	neįgalieji, kuriems nustatytas 20-55% darbingumo lygis (iki 2005 m. liepos 1 d. I-III invalidumo gr.)	202	255	75	70	11	0	6	26	X	1	0	X	0	0	5
1.6.1.	iš jų: neįgalieji, kuriems nustatytas 20-40% darbingumo lygis (I-II invalidumo gr.)	118	132	41	39	6	0	4	14	X	1	0	X	0	0	2
1.6.2.	neįgalieji, kuriems nustatytas 45-55% darbingumo lygis (III invalidumo gr.)	84	123	34	31	5	0	2	12	X	0	0	X	0	0	3
1.7.	ilgalakiai bedarbiai	160	218	101	94	15	0	0	8	X	5	0	X	0	0	7
1.8.	baigę profesines reabilitacijos programą	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0
1.9.	asmens, atleisti iš Ignalinos AE	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	0
1.10.	asmens, atleisti iš Ignalinos AE, šeimos nariai	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	X	0	0	0
1.11.	asmens, priklausomi nuo narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų, baigę psichologines socialines ir (ar) profesines reabilitacijos programas	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	X	0	0	0
1.12.	prekybos žmonėmis aukos, baigusios psichologines socialines ir (ar) profesines reabilitacijos programas	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	X	0	0	0
1.13.	rūpintiniai, kuriems iki pilnametystės buvo nustatyta rūpyba šeimoje ar vaikų globos institucijoje, - iki jiem sukaks 25 metai	0	0	0	0	0	0	0	0	X	0	0	X	0	0	0

Eilės Nr.	Darbo rinkoje papildomai remiamų bedarbių grupės	Veikla pagal verslo lūdimą	Bedarbio statuso netekimas				Nukreipimas į priemones					Nedarbo draudimo išmokos skyrimas ir mokėjimas		
			iš viso	dėl pažeidimų	profesinis mokymas	neformalus švietimas	įdarbinimas subsidijuojant (terminuotai)	darbo įgūdžių įgijimo rėmimas (terminuotai)	viešieji darbai	darbo rotacija (terminuotai)	paskirta per ketvirtį	mokama ketvirčio pabaigoje		
												iš viso	iš jų VRP dydžio	
1.	Iš viso darbo rinkoje papildomai remiamų bedarbių	69	891	151	150	39	5	2	146	1	516	843	3	
1.1.	Pagal grupes: pradedantys darbinę veiklą pagal įgytą specialybę ar profesiją	2	10	0	5	0	X	2	4	0	4	8	0	
1.2.	iki įsiregistravimo teritorinėje darbo biržoje nedirbę 2 ir daugiau m.	34	422	81	45	15	2	X	49	0	0	0	0	
1.3.	nešios moterys, šeimos pasirinkimu vaiko motina (imotė) arba tėvas (tėvis), vaiko globėjas, rūpintojas, faktiškai auginantis vaiką iki 8 metų arba neįgalų vaiką iki 18 metų (iki 2005 m. liepos 1 d. pripažintą vaiku invalidu)	6	116	20	53	12	1	X	13	0	209	302	0	
1.4.	vyresni nei 50 metų darbingi asmenys	38	461	64	47	14	3	X	87	0	278	507	3	
1.5.	asmens, grįžę iš laisvės atėmimo vietų, kai laisvės atėmimo laikotarpis buvo ilgesnis kaip 6 mėn.	1	24	13	5	0	1	X	3	0	0	0	0	
1.6.	neįgalieji, kuriems nustatytas 20-55% darbingumo lygis (iki 2005 m. liepos 1 d. I-III invalidumo gr.)	2	97	3	17	3	1	X	23	1	61	70	0	
1.6.1.	iš jų: neįgalieji, kuriems nustatytas 20-40% darbingumo lygis (I-II invalidumo gr.)	2	65	1	11	2	1	X	15	1	22	30	0	
1.6.2.	neįgalieji, kuriems nustatytas 45-55% darbingumo lygis (III invalidumo gr.)	0	32	2	6	1	0	X	8	0	39	40	0	
1.7.	ilgalakiai bedarbiai	4	140	5	21	14	0	X	14	0	0	3	0	
1.8.	baigę profesines reabilitacijos programą	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
1.9.	asmens, atleisti iš Ignalinos AE	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	
1.10.	asmens, atleisti iš Ignalinos AE, šeimos nariai	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	
1.11.	asmens, priklausomi nuo narkotinių, psichotropinių ir kitų psichiką veikiančių medžiagų, baigę psichologines socialines ir (ar) profesines reabilitacijos programas	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	
1.12.	prekybos žmonėmis aukos, baigusios psichologines socialines ir (ar) profesines reabilitacijos programas	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	
1.13.	rūpintiniai, kuriems iki pilnametystės buvo nustatyta rūpyba šeimoje ar vaikų globos institucijoje, - iki jiem sukaks 25 metai	0	0	0	0	0	0	X	0	0	0	0	0	

BVP netekties dėl nedarbo skaičiavimas

Bendrojo vidaus produkto netektis dėl ilgalaikio nedarbo, 2005-2006 metais Klaipėdos apskrityje

		Klaipėdos apskritis	Klaipėdos raj.	Palangos reg.	Kretingos raj.	Skuodo raj.	Šilutės raj.
Metai	Rodiklis						
2005 m.	Nedarbo lygis (proc.)	6,1	5,9	5,9	3,2	10,9	8,7
2006 m.		4	3,7	3,9	2,7	7,2	6,2
2005 m.	Ilgalaikio nedarbo lygis (proc.)	1,2	0,9	1	0,3	4,1	2,8
2006 m.		0,6	0,4	0,7	0,2	2,5	1,1
2005 m.		8439,7					
2006 m.	BVP (mln.Lt)	9571,7					
2005 m.	BVP netektis dėl nedarbo (mln.Lt)	337,59	Nėra rajonų duomenų				
2006 m.		119,65					
2005 m.	BVP netektis dėl ilgalaikio nedarbo (mln.Lt)	-696,27					
2006 m.		-789,67					

Šaltinis: skaičiuota remiantis STD ir LDB duomenimis

* Kadangi ilgalaikio nedarbo lygis (proc.) apskrityje yra žemesnis nei natūralus nedarbo lygis (5%), gauname neigiamas reikšmes, t.y. manome, kad apskaičiuoti tokiu atveju ilgalaikio nedarbo nuostolių negalime.

Koreliacinėje analizėje naudojami duomenys

Apskritis	Užimtųjų skaičius (tūkst.)		
	2005	2006	2007
Klaipėdos apskritis	165,9	166,8	168,9
Klaipėdos m. sav.	86,5	86,9	87,9
Klaipėdos r. sav.	21,4	21,6	21,4
Kretingos r. sav.	18,2	18,3	19,2
Neringos sav.	1,3	1,4	1,4
Palangos m. sav.	9,6	9,8	9,8
Skuodo r. sav.	9	9	9,1
Šilutės r. sav.	19,9	19,8	20,1
	Bedarbių skaičius (tūkst.)		
Klaipėdos apskritis	10,7	7	7,3
Klaipėdos m. sav.	5,2	3,5	3,9
Klaipėdos r. sav.	1,2	0,7	0,7
Kretingos r. sav.	0,6	0,5	0,4
Neringos sav.	0,1	0	0
Palangos m. sav.	0,6	0,4	0,3
Skuodo r. sav.	1,1	0,7	0,7
Šilutės r. sav.	1,9	1,3	1,3
	Tiesioginės užsienio investicijos (mln. Lit)		
Klaipėdos apskritis	1743,3	2159,3	2158,5
Klaipėdos m. sav.	4561	5673	5689
Klaipėdos r. sav.	421,2	809,2	784,4
Kretingos r. sav.	62,8	84,1	86,1
Neringos sav.	0,1	..	2,9
Palangos m. sav.	6,2	23,7	2,2
Skuodo r. sav.	4,9	6,8	5,4
Šilutės r. sav.	15,7	18,9	19,9
	Savivaldybių išlaidos socialinėms reikmėms		
Klaipėdos apskritis	76958,3	86892,8	-
Klaipėdos m. sav.	34569,6	37708,8	-
Klaipėdos r. sav.	8504,5	9533,8	-
Kretingos r. sav.	8517,9	10091,5	-
Neringos sav.	512,7	602,8	-
Palangos m. sav.	4936,4	5433,6	-
Skuodo r. sav.	7834	9858,1	-
Šilutės r. sav.	12083,2	13664,2	-
	Vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis		
Klaipėdos apskritis	1 256	1 474	
Klaipėdos m. sav.	1 384	1 617	
Klaipėdos r. sav.	1 212	1 426	
Kretingos r. sav.	937	1 114	
Neringos sav.	974	1 137	
Palangos m. sav.	940	1 124	
Skuodo r. sav.	961	1 140	
Šilutės r. sav.	980	1 160	
	Tarpautinės migracijos saldo		
Klaipėdos apskritis	-1181	-728	-744
Klaipėdos m. sav.	-720	-543	-508
Klaipėdos r. sav.	-64	-16	-26
Kretingos r. sav.	-97	8	-61
Neringos sav.	-2	0	-6
Palangos m. sav.	-63	-57	-57
Skuodo r. sav.	-57	-32	5
Šilutės r. sav.	-178	-88	-91
	Ištuokos (1000 gyventojų tenka ištuokų)		
Klaipėdos apskritis	3,8	3,7	..
Klaipėdos m. sav.	4,3	4,1	..
Klaipėdos r. sav.	2,8	3,4	..
Kretingos r. sav.	3,4	3,1	..
Neringos sav.	8,2	4,9	..
Palangos m. sav.	3,6	3,5	..
Skuodo r. sav.	2,6	3,2	..
Šilutės r. sav.	3,4	3,2	..
	Asmenys, įrašyti eilėje gauti soc. būstui		
Klaipėdos apskritis	1472	1752	2046
Klaipėdos m. sav.	880	1101	1234
Klaipėdos r. sav.	98	126	172
Kretingos r. sav.	119	158	200
Neringos sav.	98	101	109
Palangos m. sav.	107	110	118
Skuodo r. sav.	24	27	32
Šilutės r. sav.	146	129	181
	Apsilankymai poliklinikoje skaičius (tūkst.)		
Klaipėdos apskritis	2509,4	2420,2	-
Klaipėdos m. sav.	1539,2	1461	-
Klaipėdos r. sav.	245,9	236,7	-

Kretingos r. sav.	222.4	228.9	-
Neringos sav.	9.6	11.6	-
Palangos m. sav.	110	110.3	-
Skuodo r. sav.	81.5	80.5	-
Īilutės r. sav.	300.8	291.3	-
	Socialinės pašalpos (tūkst.lt)		
Klaipėdos apskritis	4512.9	3551.4	
Klaipėdos m. sav.	1476.4	1030.5	
Klaipėdos r. sav.	456.1	364.4	
Kretingos r. sav.	296.7	245.6	
Neringos sav.	7.8	4.8	
Palangos m. sav.	165.9	114.1	
Skuodo r. sav.	871.1	743.7	
Īilutės r. sav.	1238.8	1048.2	
	Būsto kompensacijos šildymui ir vandeniui (tūkst.lt)		
Klaipėdos apskritis	2984.1	2976	
Klaipėdos m. sav.	1288.8	1060.6	
Klaipėdos r. sav.	196.7	209.4	
Kretingos r. sav.	230.5	302.3	
Neringos sav.	12.1	8.5	
Palangos m. sav.	297.7	273	
Skuodo r. sav.	349.5	511	
Īilutės r. sav.	608.9	611.1	
	Socialinės rizikos šeimų skaičius		
Klaipėdos apskritis	1 572	1 227	
Klaipėdos m. sav.	536	450	
Klaipėdos r. sav.	435	209	
Kretingos r. sav.	174	152	
Neringos sav.	9	9	
Palangos m. sav.	51	43	
Skuodo r. sav.	92	86	
Īilutės r. sav.	275	278	
	Nemokamo maitinimo išlaidos (tūkst.Lt)		
Klaipėdos apskritis	6178.7	5624.6	
Klaipėdos m. sav.	1363.8	1199.9	
Klaipėdos r. sav.	814.9	681.8	
Kretingos r. sav.	1018.1	1019.4	
Neringos sav.	20.8	25.7	
Palangos m. sav.	196.7	179	
Skuodo r. sav.	913.2	726.1	
Īilutės r. sav.	1851.2	1792.7	
	Nusikalstamumas (100 000 gyventojų tenka nusikaltimų)		
Klaipėdos apskritis	740	652	
Klaipėdos m. sav.	817	720	
Klaipėdos r. sav.	715	610	
Kretingos r. sav.	418	337	
Neringos sav.	649	683	
Palangos m. sav.	1020	1059	
Skuodo r. sav.	429	431	
Īilutės r. sav.	826	687	
	Nepilnamečių nusikaltimai (100 000 14-17m. vaikų tenka nusikalstamų veikų)		
Klaipėdos apskritis	2057	1736	
Klaipėdos m. sav.	2226	2030	
Klaipėdos r. sav.	1787	1166	
Kretingos r. sav.	1229	745	
Neringos sav.	..	1159	
Palangos m. sav.	2910	1788	
Skuodo r. sav.	1247	1045	
Īilutės r. sav.	2677	2559	

*Atliekant koreliaciją Klaipėdos rajono duomenims apskaičiuoti naudojami Klaipėdos miesto savivaldybės, Klaipėdos rajono savivaldybės ir Neringos duomenys.

Bedarbių apklausa

Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto, ekonomikos katedros II kurso magistrantė Aušra Astrauskienė kviečia Jus dalyvauti apklausoje. Apklausos tikslas – surinkti informaciją apie ilgalaikius bedarbius ir parengti baigiamąjį magistro darbą.

Šioje anketoje yra pateikti teiginiai su galimais atsakymais į juos. Pažymėkite (apveskite rutuliuku) vieną Jums tinkamą atsakymą. Anketa anoniminė (nereikia pasirašyti). Todėl maloniai prašau Jūsų pagalbos nuoširdžiai atsakyti į klausimus ir už tai iš anksto dėkoju.

1. Kelintą kartą registruojatės darbo biržoje?

- a) Pirmą kartą;
- b) Pakartotinai.

2. Jūs nedirbate:

- a) 12-18 mėn;
- b) 18-24 mėn;
- c) Daugiau nei 2metai;
- d) Kita _____ (įrašykite).

3. Ką veikėte iki užsiregistravimo darbo biržoje?

- a) Dirbau;
- b) Nedirbau;
- c) Buvau namų šeimininkė;
- d) Buvau įkalinimo įstaigoje;
- e) Prižiūrėjau senus tėvus;
- f) Kita _____ (įrašykite).

4. Dėl kokių priežasčių netekote darbo?

- a) Dėl įmonės likvidavimo;
- b) Dėl etatų mažinimo;
- c) Savo noru;
- d) Dėl ligo;
- e) Kitos priežastys _____ (įrašykite).

5. Ar pats(i) ieškojote darbo?

- a) Taip;
- b) Ne. Toliau atsakykite į 7 klausimą.

6. Kokiu būdu ieškojote darbo per paskutiniuosius 6 mėnesius?

- a) Kreipiausi į Darbo biržą;
- b) Per pažįstamus;
- c) Pagal skelbimus laikraščiuose, Darbo biržoje;
- d) Kreipiausi į darbovietę;
- e) Dalyvavau pokalbiuose dėl darbo;
- f) Pats(i) daviau skelbimą;
- g) Ieškojau darbo užsienyje;
- h) Kreipiausi įdarbinimo agentūras;
- i) Bandžiau organizuoti savo verslą;
- j) Kita _____ (įrašykite).

7. Kokios Jūsų neįsidarbinimo priežastys?

- a) Sveikatos problemos;
- b) Netenkinamo darbo užmokestis;
- c) Nesudaroma oficiali darbo sutartis;
- d) Nesu įpratęs dirbti valdiško darbo;
- e) Žema kvalifikacija;
- f) Neturiu darbo patirties;
- g) Nežinau, kokio darbo noriu;
- h) Kol kas darbas nėra būtinas;
- i) Netenkinamo darbo pobūdis;
- j) Blogas susisiekimasis;
- k) Kita _____ (įrašykite).

8. Ar dalyvavote darbo biržos aktyviose darbo rinkos priemonėse?

- a) Taip;
- b) Ne. Toliau atsakykite į 10 klausimą.

9. Kokiose aktyviose darbo rinkos priemonėse dalyvavote?

(Galite pažymėti ne vieną atsakymą)

- a) Profesinis mokymas;
- b) Neformalus švietimas;
- c) Įdarbinimas subsidijuojant;
- d) Įdarbinimas į subsidijuojamas darbo vietas;
- e) Darbo įgūdžių įgijimo rėmimas;
- f) Viešieji darbai;
- g) Darbo rotacija;
- h) Veikla pagal verslo liudijimą;

- i) Verslo pagrindų mokymas;
- j) Remiami darbai;
- k) Kita _____ (įrašykite).

10. Kokie yra Jūsų pageidavimai?

- a) Noriu turėti darbą;
- b) Noriu gauti sveikatos draudimą;
- c) Noriu gauti socialinę pašalpą;
- d) Noriu persikvalifikuoti, įgyti specialybę;
- e) Kita _____ (įrašykite).

11. Kokį darbą norėtumėte gauti?

- a) Nuolatinį darbą;
- b) Laikiną darbą;
- c) Dirbti atsitiktinius darbus;
- d) Nesvarbu kokį darbą.

12. Kaip pageidaujate dirbti?

- a) Visą darbo dieną;
- b) Tokį darbą, kurį galėčiau atlikti namuose;
- c) Sutrumpintą darbo dieną;
- d) Nesvarbu.

13. Ar sutiktumėte keisti savo gyvenamąją vietą, jei Jums būtų pasiūlytas nuolatinis darbas?

- a) Taip;
- b) Ne.

14. Jūsų gyvenamoji vieta:

- a) Miestas;
- b) Kaimas.

15. Koks Jūsų amžius?

- a) Iki 25 metų;
- b) 25-40 metai;
- c) 40-55 metai;
- d) 55 metai ir daugiau.

16. Koks Jūsų išsilavinimas?

- a) Iki 8 klasių;
- b) 8-10 klasių;
- c) Profesinis;
- d) Vidurinis;
- e) Aukštesnysis;
- f) Aukštasis.

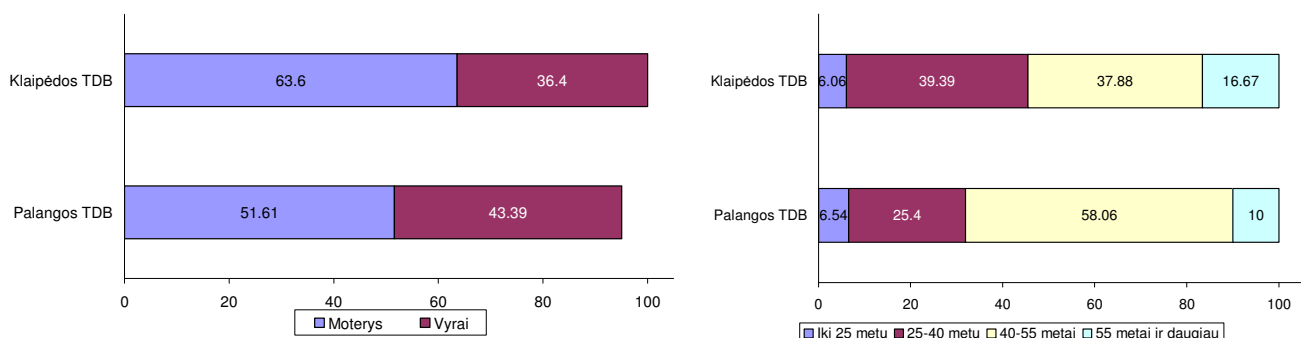
17. Jūs esate:

- a) Moteris;
- b) Vyras.

Dėkoju už Jūsų atsakymus!

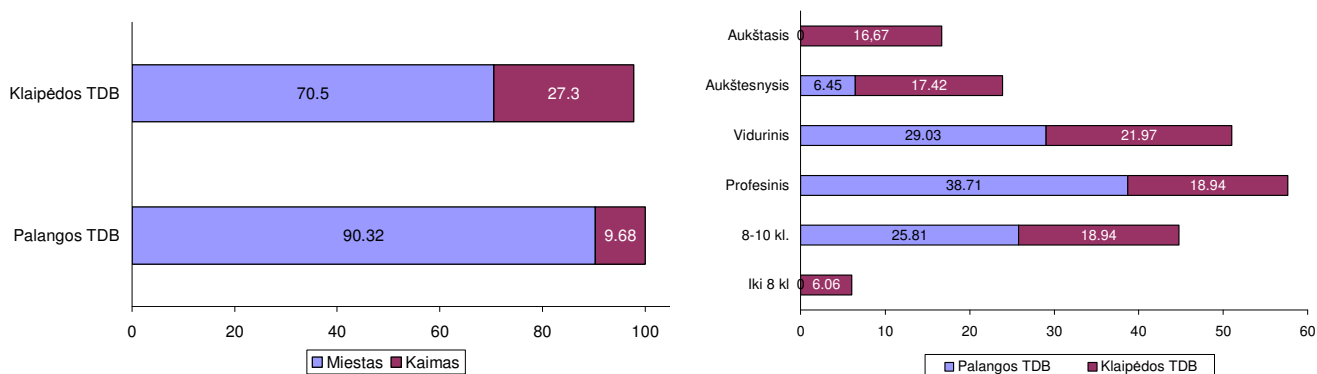
Bendrosios respondentų charakteristikos

Kadangi didžiąją apskrities tiek ekonominę, tiek bedarbių „pyrago“ dalį sudaro Klaipėdos miestas ir rajonas, todėl anketinė apklausa buvo atlikta Klaipėdos TDB. Mes taip pat atlikome apklausą ir Palangos TDB, kaip kurortiniame regione. Todėl šių respondentų atsakymų pasiskirstymas bus pateikiamas kartu juos gretinant. Apklausos anketa pateikiama 4 priede, o anketų analizės duomenys žemiau esančiuose paveiksluose.

Klaipėdoje apklausti 132 ilgalaikiai bedarbiai, iš jų 84 (63,6%) moterų ir 48 (36,4%) vyrų. Palangoje apklaustas 31 ilgalaikis bedarbis, iš jų 16 (51,61%) moterų ir 15 (48,39%) vyrų.

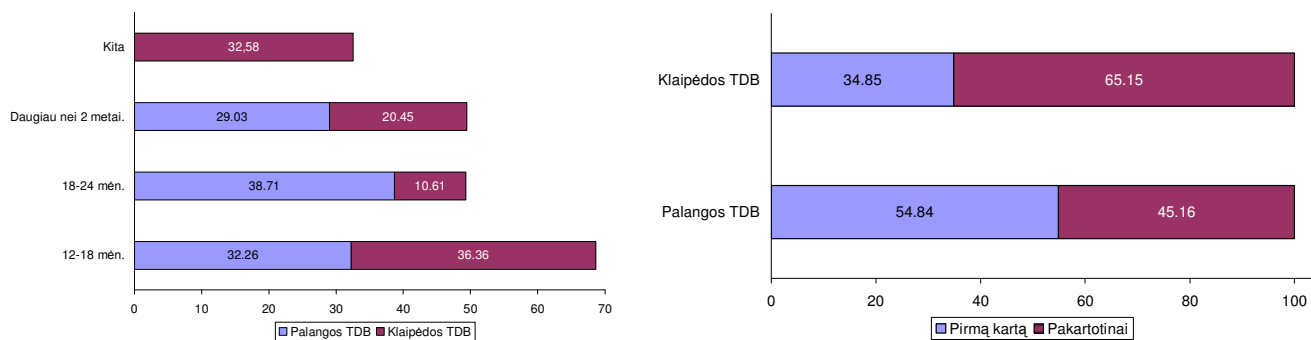
Daugiausiai ilgalaikių bedarbių Klaipėdoje buvo 25 - 40 metų amžiaus 52 (39,4%), taip pat panašiai tiek pat 50 (37,9%) 40-55 metų; galima sakyti vyravo 25-50 m. darbingiausio amžiaus asmenys. Mažiausia mūsų apklausoje dalyvavo jaunimo iki 25m. – 8 (6,1 %). Palangoje daugiausia respondentų yra 40-55 metų – 18 (58,06%), kiek mažiau jaunimo – 10 (25,40%) 25-40 metų. Tik 3 (10%) respondentai yra 55 metų ir daugiau.

Kaip matyti paveiksle, ilgalaikių bedarbių gyvenamoji vietovė yra miestas. Taip teigė 93 asmenys arba (70,5%) Klaipėdoje gyvenančių respondentų. Taip pat didžioji dauguma Palangos TDR ilgalaikių bedarbių – 28 (90,32%) teigė gyvenantys Palangos mieste ir tik 3 (9,68%) kaimiškoje vietovėje. Tuo tarpu Klaipėdos TDB ilgalaikių bedarbių kaimiškoje vietovėje gyvena daugiau 36 (27,3%).

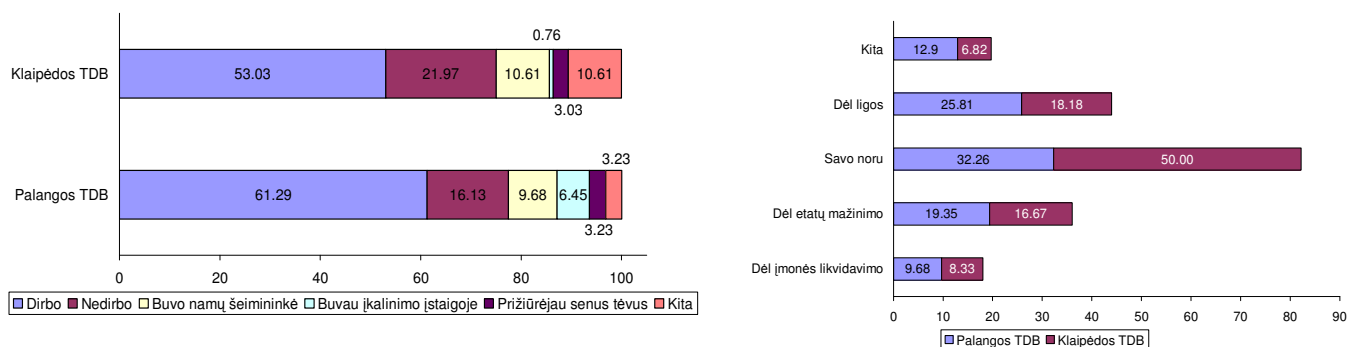
Respondentų išsilavinimas Klaipėdos TDB ilgalaikių bedarbių pasiskirsto taip: aukiausiai 29 (22%) turi įgiję vidurinį išsilavinimą. Po tiek pat 25 (18,9%) jų yra baigę 8-10 klases ir turi profesinį išsilavinimą. Mažiausiai respondentų yra 8 (6,1%) , kurie išsilavinimas apsiriboja iki ir 8 klasėmis.

Palangoje daugiausia respondentų yra – 19 (38,71%) yra įgiję profesinį išsilavinimą. Vidurinį išsilavinimą turi 9 (29,03%), 8 (25,81%) iš jų yra baigę tik 8-10 klases. Taip pat ilgalaikių bedarbių tarpe yra respondentų įgijusių aukštesnį išsilavinimą – 2 (6,45%).

Nedarbo trukmė Klaipėdos TDB ilgalaikių bedarbių yra įvairi, tačiau daugiausiai jų nedirba 12-18 mėnesių, tokių yra 48 arba (36,4%). Kiti 42 arba (31,8%) nurodė turintys kitą nei anketoje buvo pateikti pasirinko variantai nedarbo trukmę. Tačiau sudėjus ilgalaikiams bedarbiams būdingą nedarbo laiką jų yra 58 (63,2%). Tuo tarpu Palangos TDB anketinėje apklausoje dalyvavę respondentų nedarbo trukmė pasiskirsto tolygiai: nedirbantys 18-24 mėn. patvirtino 12 arba 38,71%. Nedarbo 12-18 mėnesių 10 (32,26%) ilgalaikių bedarbių. Nedarbo daugiau nei 2 metai 9 arba 29,03%.

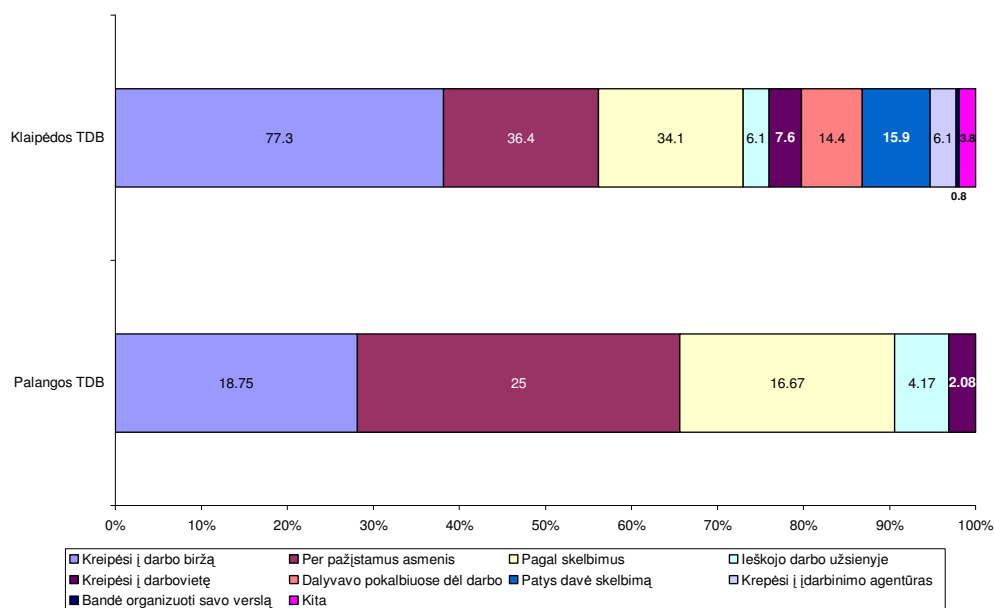
Registracija darbo biržoje pasiskirsto taip: Klaipėdos bedarbiai nurodė, kad 86 respondentai arba 65,15% registruojasi pakartotinai, tik 46 arba 34,8% pirmą kartą. Palangos bedarbiai nurodė, kad pirmą kartą darbo biržoje registravosi 17 arba 54,84%, o pakartotinai – 14 respondentų (16%).

Remiantis tyrimo duomenimis Daugiau nei pusė 70 (53,0%) Klaipėdos ilgalaikių bedarbių iki registracijos darbo biržoje teigia dirbę. Kiti atsakymų variantai pasiskirsto nežymiai, galima išskirti tai, jog visiškai nedirbo 21,97%. Taip pat galima paminėti, kad net 10,61% respondentų nurodo kitas veiklos priežastis, labai dažnai anketose patys pažymėjo, jog dirbo užsienyje.

Palangos ilgalaikiai bedarbiai net 19 arba 61,29% ilgalaikių bedarbių teigia dirbę. Toliau atsakymai pasiskirstė įvairiai: 16,13% nedirbo, 9,68% save vadino namų šeimininkėmis, 6,45% buvo įkalinimo įstaigoje, dar po 3,23% prižiūrėjus senus tėvus bei buvo išvykę į užsienį.

Kalbant apie darbo netekimo priežastis Klaipėdos TDB ilgalaikiai bedarbiai net 66 respondentai arba 50% darbo neteko savo noru. Palangos ilgalaikių bedarbių taip pat dažniausias atsakymo pasirinkimas: 10 – 32,26% neteko darbo savo noru. Aštuoni (25,81%) dėl ligos. Šeši (19,35%) dėl etatų mažinimo, keturi (12,90%) nurodė kitas priežastis. Tik vienas asmuo neteko darbo dėl įmonės likvidavimo.

Kadangi visgi 88 (66,67%) Klaipėdos bedarbių ir 15 (48,39 %) savo noru ieškojo darbo, mes pasiteiravome, kokių būdu jie tai darė. Klaipėdoje 102 (77,3%) kreipėsi į darbo biržą. 48 (36,4%) darbo ieškojo per pažįstamus. 45 (34%) ieškojo per skelbimus. Kitiems atsakymų variantams tenka mažesnis pasirinkimų skaičius. Palangoje daugiausia darbo buvo ieškota per pažįstamus - 12 (42,22%), devyni (18,75%) kreipėsi į darbo biržą. Kiti tenkinosi darbo ieškojimu pagal skelbimus, ieškodami darbo užsienyje ar kreipdamiesi į darbdavius.